

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEVLEVİ AYINLERİNİN KOMPOZİSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Şirin KARADENİZ

Müzikoloji ve Müzik Teorisi Anabilim Dalı

Müzikoloji ve Müzik Teorisi Programı

MAYIS 2013

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEVLEVİ AYINLERİNİN KOMPOZİSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Şirin KARADENİZ

(414072006)

Müzikoloji ve Müzik Teorisi Anabilim Dalı

Müzikoloji ve Müzik Teorisi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nilgün DOĞRUSÖZ

MAYIS 2013

İTÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü'nün **414072007** numaralı Doktora Öğrencisi **Şirin KARADENİZ**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**MEVLEVİ AYINLERİNİN KOMPOZİSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Nilgün DOĞRUSÖZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri: **Prof. Ş. Şehvar BEŞİROĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Ozan BAYSAL
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Ruhi AYANGİL
Fatih Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. M. Nuri UYGUN
Marmara Üniversitesi

Teslim Tarihi : 19.04.2013

Savunma Tarihi : 20.05.2013

ÖNSÖZ

Bu çalışma İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Çalışmanın konusunun tespitinden bugüne değin benden bilgi, tecrübe ve desteğini esirgemeyen kıymetli hocam tez danışmanım Doç. Dr. Sayın Nilgün Doğrusöz'e,

Altı aylık tez raporlarında değerli görüşleri ile beni yönlendiren sevgili hocam Prof. Sayın Ruhi Ayangil'e ve sevgili hocam Prof. Sayın Şehvar Beşiroğlu'na,

Tez çalışmam boyunca gösterdikleri anlayış ve manevi destekleri için Bölüm Başkanım Sayın Nail Yavuzoğlu, Bölüm Başkan Yardımcılarım Sayın Feridun Öney ve sevgili ablam Sayın Yeşim Altınel Çoban'a,

Birlikte olmaktan ve çalışmaktan mutluluk duyduğum çalışmama yaptıkları önemli katkıları için değerli dostlarım Sayın Dilhan Konan'a, Sayın Funda Yazıcı'ya, Gökhan Filizman'a, Sayın Güneş Çetinkaya Serik'e ve sevgili öğrencim Sayın Burçin Doğan'a,

Konservatuvar hayatım boyunca benim üzerimde emeği olan yolumu aydınlatan bu çalışmanın gizli mimarları bütün hocalarıma,

Canım annem Necla Karadeniz, canım babam Abdullah Karadeniz ve bir tanecik kardeşim Kerem Can Karadeniz'e ve tüm aileme,

Hayatımın ve bu tezin oluşum süresinde zorlukları ve keyifleri benimle paylaşan sevgili eşim Suat Güney'e ve boncuk gözlüm kızım Lokum'a

Sonsuz teşekkür ederim

Mayıs 2013

Şirin KARADENİZ
(Araştırma Görevlisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xxi
SUMMARY.....	xxiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Amaç.....	1
2. AYINLERİN BESTE TEKNİĞİ AÇISINDAN ANALİZİ.....	17
2.1 Mevlevi Ayinleri Üzerinden Makam Besteciliği Anlayışına Bakış.....	17
2.1.1 Beste-i kadim düğâh ayin-düğâh makamı.....	17
2.1.2 Çargâh ayin - çargâh makamı.....	21
2.1.3 Bestenigâr ayin – bestenigâr makamı.....	24
2.1.4 Saba ayin – saba makamı.....	29
2.2 Yüzyıllara Göre Ayin Besteleme Stillerine Bakış.....	36
2.2.1 Farklı yüzyıllarda bestelenen ayinler biçim, vezin ve melodik tekrar tablosu açısından.....	41
2.2.1.1 Beste-ikadim düğâh mevlevi ayin.....	41
2.2.1.2 Çargâh mevlevi ayin Nayi Osman Dede.....	55
2.2.1.3 Bestenigâr ayin Bursalı Sadık Efendi.....	70
2.2.1.4 Saba ayin İsmail Dede.....	81
2.2.1.5 Farklı yüzyılda bestelenen beste-i kadim düğâh, çargâh, saba ve bestenigâr ayinlerin ortak ve farklı yönleri.....	92
2.2.2 Aynı yüzyılda bestelenen ayinler.....	103
2.2.2.1 Bursalı Sadık Efendi bestenigâr ayin.....	103
2.2.2.2 MusahibSeyyid Ahmed Ağa hicaz ayin.....	114
2.2.2.3 Hafız Abdürrahim Şeyda Dede irak ayin.....	125
2.2.2.4 III. Selim suzidılara ayin.....	137
2.2.2.5 Aynı yüzyılda bestelenen hicaz, irak, suzidılara ve bestenigâr ayinlerin benzer ve farklı yönleri.....	148
2.3 Aynı Bestecinin Farklı Makamlardaki Ayinlerinin Kompozisyon Stili Açısından İncelenmesi.....	157
2.3.1 Musahib Seyyid Ahmed Ağa.....	157
2.3.1.1 Hicaz ayin.....	157
2.3.1.2 Nihavend ayin.....	168
2.3.1.3 Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın farklı makamdaki iki ayininin analiz sonuçlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi.....	179
2.3.2 İsmail Dede.....	184

2.3.2.1	Saba Ayin.....	184
2.3.2.2	Ferahfeza ayin	194
2.3.2.3.	İsmail Dede'nin farklı makamdaki iki ayininin analiz sonuçlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi	206
3. SONUÇLAR		213
KAYNAKLAR		281
EKLER		288
ÖZGEÇMİŞ		442

KISALTMALAR

Bk	: Bakınız
Böl	: Bölüm
C	: Cilt
Doç	: Doçent
Dr	: Doktor
DrT	: Doktora Tezi
İKN	: İstanbul Konservatuvar Neşriyatı
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
m.	: Mısra
Prof	: Profesör
s.	: Sayfa
Saz. ter	: Saz terennüm
t	: Terennüm
YLT	: Yüksek Lisans Tezi
Yy	: Yüzyıl

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1:	41 Ayinde Kullanılan Makamlar	6
Çizelge 2.1 :	Metot Anlatımı 1.....	37
Çizelge 2.2 :	Metot Anlatımı 4.....	38
Çizelge 2.3 :	Metot Anlatımı 6.....	39
Çizelge 2.4 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	46
Çizelge 2.5 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	47
Çizelge 2.6 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	49
Çizelge 2.7 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam.....	50
Çizelge 2.8 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	61
Çizelge 2.9 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	61
Çizelge 2.10 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	63
Çizelge 2.11 :	Melodik Tekrar Dördüncü Selam	64
Çizelge 2.12 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	74
Çizelge 2.13 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	75
Çizelge 2.14 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	76
Çizelge 2.15 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam.....	77
Çizelge 2.16 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	85
Çizelge 2.17 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	86
Çizelge 2.18 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	88
Çizelge 2.19 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam.....	89
Çizelge 2.20 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	107
Çizelge 2.21 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	108
Çizelge 2.22 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	109
Çizelge 2.23 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam.....	110
Çizelge 2.24 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	118
Çizelge 2.25 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	118
Çizelge 2.26 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	120
Çizelge 2.27 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam.....	120
Çizelge 2.28 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	129
Çizelge 2.29 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	130
Çizelge 2.30 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	131
Çizelge 2.31 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	132
Çizelge 2.32 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	141
Çizelge 2.33 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	142
Çizelge 2.34 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	143
Çizelge 2.35 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam	144
Çizelge 2.36 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	161
Çizelge 2.37 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam	162
Çizelge 2.38 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam	163
Çizelge 2.39 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam.....	164

Çizelge 2.40 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	172
Çizelge 2.41 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam.....	173
Çizelge 2.42 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam.....	174
Çizelge 2.43 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam	175
Çizelge 2.44 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	187
Çizelge 2.45 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam.....	188
Çizelge 2.46 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam.....	190
Çizelge 2.47 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam	191
Çizelge 2.48 :	Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam	198
Çizelge 2.49 :	Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam.....	199
Çizelge 2.50 :	Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam.....	200
Çizelge 2.51 :	Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam	201
Çizelge 3.1:	Biçim Şeması	215
Çizelge 3.2 :	Biçim Şeması	215
Çizelge 3.3 :	Biçim Şeması	216
Çizelge 3.4 :	Biçim Şeması	217
Çizelge 3.5 :	Biçim Şeması	217
Çizelge 3.6 :	Biçim Şeması	218
Çizelge 3.7 :	Biçim Şeması	218
Çizelge 3.8 :	Biçim Şeması	219
Çizelge 3.9 :	Biçim Şeması	220
Çizelge 3.10 :	Biçim Şeması	220
Çizelge 3.11 :	Biçim Şeması	221
Çizelge 3.12 :	Biçim Şeması	222
Çizelge 3.13 :	Biçim Şeması	222
Çizelge 3.14 :	Biçim Şeması	223
Çizelge 3.15 :	Biçim Şeması	223
Çizelge 3.16 :	Biçim Şeması	224
Çizelge 3.17 :	Biçim Şeması	225
Çizelge 3.18 :	Biçim Şeması	226
Çizelge 3.19 :	Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı	232
Çizelge 3.20 :	Biçim Şeması	233
Çizelge 3.21 :	Biçim Şeması	234
Çizelge 3.22 :	Biçim Şeması	234
Çizelge 3.23 :	Biçim Şeması	235
Çizelge 3.24 :	Biçim Şeması	235
Çizelge 3.25 :	Biçim Şeması	236
Çizelge 3.26 :	Biçim Şeması	237
Çizelge 3.27 :	Biçim Şeması	238
Çizelge 3.28 :	Biçim Şeması	238
Çizelge 3.29 :	Biçim Şeması	239
Çizelge 3.30 :	Biçim Şeması	239
Çizelge 3.31 :	Biçim Şeması	240
Çizelge 3.32 :	Biçim Şeması	240
Çizelge 3.33 :	Biçim Şeması	241
Çizelge 3.34 :	Biçim Şeması	242
Çizelge 3.35 :	Biçim Şeması	243
Çizelge 3.36 :	Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı	247
Çizelge 3.37 :	Biçim Şeması	248
Çizelge 3.38 :	Biçim Şeması	249

Çizelge 3.39 : Biçim Şeması.....	249
Çizelge 3.40 : Biçim Şeması.....	250
Çizelge 3.41 : Biçim Şeması.....	250
Çizelge 3.42 : Biçim Şeması.....	251
Çizelge 3.43 : Biçim Şeması.....	251
Çizelge 3.44 : Biçim Şeması.....	252
Çizelge 3.45 : Biçim Şeması.....	252
Çizelge 3.46 : Biçim Şeması.....	253
Çizelge 3.47 : Biçim Şeması.....	253
Çizelge 3.48 : Biçim Şeması.....	253
Çizelge 3.49 : Biçim Şeması.....	254
Çizelge 3.50 : Biçim Şeması.....	254
Çizelge 3.51 : Biçim Şeması.....	254
Çizelge 3.52 : Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı	256
Çizelge 3.53 : Biçim Şeması.....	258
Çizelge 3.54 : Biçim Şeması.....	258
Çizelge 3.55 : Biçim Şeması.....	259
Çizelge 3.56 : Biçim Şeması.....	259
Çizelge 3.57 : Biçim Şeması.....	260
Çizelge 3.58 : Biçim Şeması.....	260
Çizelge 3.59 : Biçim Şeması.....	261
Çizelge 3.60 : Biçim Şeması.....	261
Çizelge 3.61 : Biçim Şeması.....	262
Çizelge 3.62 : Biçim Şeması.....	262
Çizelge 3.63 : Biçim Şeması.....	263
Çizelge 3.64 : Biçim Şeması.....	263
Çizelge 3.65 : Biçim Şeması.....	264
Çizelge 3.66 : Biçim Şeması.....	264
Çizelge 3.67 : Biçim Şeması.....	265
Çizelge 3.68 : Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı	267
Çizelge 3.69 : Biçim Şeması.....	269
Çizelge 3.70 : Biçim Şeması.....	269
Çizelge 3.71 : Biçim Şeması.....	270

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1:	1. Selam Usul Dağılımı.....	2
Şekil 1.2 :	2. Selam Usul Dağılımı.....	3
Şekil 1.3 :	3. Selam Usul Dağılımı.....	3
Şekil 1.4 :	4. Selam Usul Dağılımı.....	4
Şekil 2.1 :	Meragî’de Dügâh Şubesi.....	17
Şekil 2.2 :	Kırşehrî’de Dügâh Şubesi	18
Şekil 2.3 :	Ahi Çelebi Tarifi.....	18
Şekil 2.4 :	Kantemiroğlu’nun Tarifi	19
Şekil 2.5 :	Nazlı Dügâh.....	20
Şekil 2.6 :	Beste-i Kadim Dügâh Ayin	21
Şekil 2.7 :	Meragî’de Çargâh Şubesi	22
Şekil 2.8 :	Kırşehrî’de Çargâh Şubesi	22
Şekil 2.9 :	Peşrev	23
Şekil 2.10 :	Çargâh Mevlevi Ayin	24
Şekil 2.11 :	Meragî’de Bestenigâr Şubesi.....	25
Şekil 2.12 :	Derviş Re-cayi Padişah	25
Şekil 2.13 :	Hızır bin Abdullah’da Bestenigâr Terkibi.....	26
Şekil 2.14 :	Kırşehrî’de Bestenigâr Terkibi.....	26
Şekil 2.15 :	Türki Berây-i Aşk.....	26
Şekil 2.16 :	Kantemiroğlu’nun 1. Bestenigâr Tarifi.....	27
Şekil 2.17 :	Kantemiroğlu’nun 2. Bestenigâr Tarifi.....	27
Şekil 2.18 :	Bestenigâr Peşrev	28
Şekil 2.19 :	Nasır Dede’nin Bestenigâr Tarifi	29
Şekil 2.20 :	Bestenigâr Ayin	29
Şekil 2.21 :	Meragî’de Saba Şubesi	30
Şekil 2.22 :	Hızır bin Abdullah’ta Saba Terkibi	30
Şekil 2.23 :	Kırşehrî’de Saba Terkibi.....	30
Şekil 2.24 :	Pişrev-i Dilnevaz	31
Şekil 2.25 :	Murabba	31
Şekil 2.26 :	Semai.....	32
Şekil 2.27 :	Kantemiroğlun’da Saba Tarifi.....	32
Şekil 2.28 :	Kantemiroğlunda Saba Makamı Seyri	33
Şekil 2.29 :	Naz ü Niyaz	33
Şekil 2.30 :	Nasır Dede’de Saba	33
Şekil 2.31 :	Haşim Bey’de Saba.....	34
Şekil 2.32 :	Muallim İsmail Hakkı Bey’in Verdiği Saba Makamında Seyir Örneği	34
Şekil 2.33 :	Saba Ayin	35
Şekil 2.34 :	Metot Anlatımı 2	37
Şekil 2.35 :	Metot Anlatımı 3	38
Şekil 2.36 :	Metot Anlatımı 5	39

Şekil 2.37 : Metot Anlatımı 7	40
Şekil 2.38 : Metot Anlatımı 8	41
Şekil 2.39 : Usul – Vezin Şeması	50
Şekil 2.40 : Usul – Vezin Şeması	51
Şekil 2.41 : Usul – Vezin Şeması	51
Şekil 2.42 : Usul – Vezin Şeması	52
Şekil 2.43 : Usul – Vezin Şeması	52
Şekil 2.44 : Usul – Vezin Şeması	53
Şekil 2.45 : Usul – Vezin Şeması	53
Şekil 2.46 : Usul – Vezin Şeması	54
Şekil 2.47 : Usul – Vezin Şeması	54
Şekil 2.48 : Usul – Vezin Şeması	54
Şekil 2.49 : Usul – Vezin Şeması	55
Şekil 2.50 : Usul – Vezin Şeması	55
Şekil 2.51 : Usul – Vezin Şeması	65
Şekil 2.52 : Usul – Vezin Şeması	65
Şekil 2.53 : Usul – Vezin Şeması	65
Şekil 2.54 : Usul – Vezin Şeması	66
Şekil 2.55 : Usul – Vezin Şeması	66
Şekil 2.56 : Usul – Vezin Şeması	66
Şekil 2.57 : Usul – Vezin Şeması	67
Şekil 2.58 : Usul – Vezin Şeması	67
Şekil 2.59 : Usul – Vezin Şeması	68
Şekil 2.60 : Usul – Vezin Şeması	68
Şekil 2.61 : Usul – Vezin Şeması	68
Şekil 2.62 : Usul – Vezin Şeması	69
Şekil 2.63 : Usul – Vezin Şeması	69
Şekil 2.64 : Usul – Vezin Şeması	69
Şekil 2.65 : Usul – Vezin Şeması	70
Şekil 2.66 : Usul – Vezin Şeması	78
Şekil 2.67 : Usul – Vezin Şeması	78
Şekil 2.68 : Usul – Vezin Şeması	79
Şekil 2.69 : Usul – Vezin Şeması	79
Şekil 2.70 : Usul – Vezin Şeması	80
Şekil 2.71 : Usul – Vezin Şeması	80
Şekil 2.72 : Usul – Vezin Şeması	80
Şekil 2.73 : Usul – Vezin Şeması	81
Şekil 2.74 : Usul – Vezin Şeması	81
Şekil 2.75 : Usul – Vezin Şeması	89
Şekil 2.76 : Usul – Vezin Şeması	90
Şekil 2.77 : Usul – Vezin Şeması	90
Şekil 2.78 : Usul – Vezin Şeması	91
Şekil 2.79 : Usul – Vezin Şeması	91
Şekil 2.80 : Usul – Vezin Şeması	91
Şekil 2.81 : Usul – Vezin Şeması	92
Şekil 2.82 : Usul – Vezin Şeması	97
Şekil 2.83 : Usul – Vezin Şeması	97
Şekil 2.84 : Usul – Vezin Şeması	98
Şekil 2.85 : Usul – Vezin Şeması	98
Şekil 2.86 : Usul – Vezin Şeması	99

Şekil 2.87 : Usul – Vezin Şeması.....	99
Şekil 2.88 : Usul – Vezin Şeması.....	99
Şekil 2.89 : Usul – Vezin Şeması.....	100
Şekil 2.90 : Usul – Vezin Şeması.....	100
Şekil 2.91 : Usul – Vezin Şeması.....	101
Şekil 2.92 : Usul – Vezin Şeması.....	101
Şekil 2.93 : Usul – Vezin Şeması.....	102
Şekil 2.94 : Usul – Vezin Şeması.....	110
Şekil 2.95 : Usul – Vezin Şeması.....	111
Şekil 2.96 : Usul – Vezin Şeması.....	111
Şekil 2.97 : Usul – Vezin Şeması.....	112
Şekil 2.98 : Usul – Vezin Şeması.....	112
Şekil 2.99 : Usul – Vezin Şeması.....	113
Şekil 2.100 : Usul – Vezin Şeması.....	113
Şekil 2.101 : Usul – Vezin Şeması.....	113
Şekil 2.102 : Usul – Vezin Şeması.....	114
Şekil 2.103 : Usul – Vezin Şeması.....	121
Şekil 2.104 : Usul – Vezin Şeması.....	121
Şekil 2.105 : Usul – Vezin Şeması.....	122
Şekil 2.106 : Usul – Vezin Şeması.....	122
Şekil 2.107 : Usul – Vezin Şeması.....	123
Şekil 2.108 : Usul – Vezin Şeması.....	123
Şekil 2.109 : Usul – Vezin Şeması.....	124
Şekil 2.110 : Usul – Vezin Şeması.....	124
Şekil 2.111 : Usul – Vezin Şeması.....	124
Şekil 2.112 : Usul – Vezin Şeması.....	125
Şekil 2.113 : Usul – Vezin Şeması.....	133
Şekil 2.114 : Usul – Vezin Şeması.....	133
Şekil 2.115 : Usul – Vezin Şeması.....	134
Şekil 2.116 : Usul – Vezin Şeması.....	134
Şekil 2.117 : Usul – Vezin Şeması.....	135
Şekil 2.118 : Usul – Vezin Şeması.....	135
Şekil 2.119 : Usul – Vezin Şeması.....	136
Şekil 2.120 : Usul – Vezin Şeması.....	136
Şekil 2.121 : Usul – Vezin Şeması.....	136
Şekil 2.122 : Usul – Vezin Şeması.....	137
Şekil 2.123 : Usul – Vezin Şeması.....	137
Şekil 2.124 : Usul – Vezin Şeması.....	144
Şekil 2.125 : Usul – Vezin Şeması.....	144
Şekil 2.126 : Usul – Vezin Şeması.....	145
Şekil 2.127 : Usul – Vezin Şeması.....	145
Şekil 2.128 : Usul – Vezin Şeması.....	145
Şekil 2.129 : Usul – Vezin Şeması.....	146
Şekil 2.130 : Usul – Vezin Şeması.....	146
Şekil 2.131 : Usul – Vezin Şeması.....	147
Şekil 2.132 : Usul – Vezin Şeması.....	147
Şekil 2.133 : Usul – Vezin Şeması.....	147
Şekil 2.134 : Usul – Vezin Şeması.....	148
Şekil 2.135 : Usul – Vezin Şeması.....	153
Şekil 2.136 : Usul – Vezin Şeması.....	153

Şekil 2.137 : Usul – Vezin Şeması	154
Şekil 2.138 : Usul – Vezin Şeması	154
Şekil 2.139 : Usul – Vezin Şeması	154
Şekil 2.140 : Usul – Vezin Şeması	155
Şekil 2.141 : Usul – Vezin Şeması	155
Şekil 2.142 : Usul – Vezin Şeması	155
Şekil 2.143 : Usul – Vezin Şeması	156
Şekil 2.144 : Usul – Vezin Şeması	156
Şekil 2.145 : Usul – Vezin Şeması	165
Şekil 2.146 : Usul – Vezin Şeması	165
Şekil 2.147 : Usul – Vezin Şeması	165
Şekil 2.148 : Usul – Vezin Şeması	166
Şekil 2.149 : Usul – Vezin Şeması	166
Şekil 2.150 : Usul – Vezin Şeması	167
Şekil 2.151 : Usul – Vezin Şeması	167
Şekil 2.152 : Usul – Vezin Şeması	167
Şekil 2.153 : Usul – Vezin Şeması	168
Şekil 2.154 : Usul – Vezin Şeması	168
Şekil 2.155 : Usul – Vezin Şeması	175
Şekil 2.156 : Usul – Vezin Şeması	176
Şekil 2.157 : Usul – Vezin Şeması	176
Şekil 2.158 : Usul – Vezin Şeması	177
Şekil 2.159 : Usul – Vezin Şeması	177
Şekil 2.160 : Usul – Vezin Şeması	178
Şekil 2.161 : Usul – Vezin Şeması	178
Şekil 2.162 : Usul – Vezin Şeması	178
Şekil 2.163 : Usul – Vezin Şeması	179
Şekil 2.164 : Usul – Vezin Şeması	179
Şekil 2.165 : Usul – Vezin Şeması	182
Şekil 2.166 : Usul – Vezin Şeması	182
Şekil 2.167 : Usul – Vezin Şeması	183
Şekil 2.168 : Usul – Vezin Şeması	183
Şekil 2.169 : Usul – Vezin Şema	191
Şekil 2.170 : Usul – Vezin Şema	192
Şekil 2.171 : Usul – Vezin Şema	192
Şekil 2.172 : Usul – Vezin Şema	193
Şekil 2.173 : Usul – Vezin Şema	193
Şekil 2.174 : Usul – Vezin Şema	194
Şekil 2.175 : Usul – Vezin Şema	194
Şekil 2.176 : Usul – Vezin Şeması	201
Şekil 2.177 : Usul – Vezin Şeması	202
Şekil 2.178 : Usul – Vezin Şeması	202
Şekil 2.179 : Usul – Vezin Şeması	203
Şekil 2.180 : Usul – Vezin Şeması	203
Şekil 2.181 : Usul – Vezin Şeması	204
Şekil 2.182 : Usul – Vezin Şeması	204
Şekil 2.183 : Usul – Vezin Şeması	205
Şekil 2.184 : Usul – Vezin Şeması	205
Şekil 2.185 : Usul – Vezin Şeması	206
Şekil 2.186 : Usul – Vezin Şeması	206

Şekil 2.187 : Usul – Vezin Şeması.....	209
Şekil 2.188 : Usul – Vezin Şeması.....	210
Şekil 2.189 : Usul – Vezin Şeması.....	210
Şekil 2.190 : Usul – Vezin Şeması.....	210
Şekil 3.1 : Usul – Vezin Şeması.....	226
Şekil 3.2 : Usul – Vezin Şeması.....	227
Şekil 3.3 : Usul – Vezin Şeması.....	227
Şekil 3.4 : Usul – Vezin Şeması.....	228
Şekil 3.5 : Usul – Vezin Şeması.....	228
Şekil 3.6 : Usul – Vezin Şeması.....	229
Şekil 3.7 : Usul – Vezin Şeması.....	229
Şekil 3.8 : Usul – Vezin Şeması.....	230
Şekil 3.9 : Usul – Vezin Şeması.....	230
Şekil 3.10 : Usul – Vezin Şeması.....	231
Şekil 3.11 : Usul – Vezin Şeması.....	231
Şekil 3.12 : Usul – Vezin Şeması.....	231
Şekil 3.13 : Usul – Vezin Şeması.....	243
Şekil 3.14 : Usul – Vezin Şeması.....	244
Şekil 3.15 : Usul – Vezin Şeması.....	244
Şekil 3.16 : Usul – Vezin Şeması.....	244
Şekil 3.17 : Usul – Vezin Şeması.....	245
Şekil 3.18 : Usul – Vezin Şeması.....	245
Şekil 3.19 : Usul – Vezin Şeması.....	245
Şekil 3.20 : Usul – Vezin Şeması.....	246
Şekil 3.21 : Usul – Vezin Şeması.....	246
Şekil 3.22 : Usul – Vezin Şeması.....	247
Şekil 3.23 : Usul – Vezin Şeması.....	255
Şekil 3.24 : Usul – Vezin Şeması.....	255
Şekil 3.25 : Usul – Vezin Şeması.....	256
Şekil 3.26 : Usul – Vezin Şeması.....	256
Şekil 3.27 : Usul – Vezin Şeması.....	266
Şekil 3.28 : Usul – Vezin Şeması.....	266
Şekil 3.29 : Usul – Vezin Şeması.....	266
Şekil 3.30 : Usul – Vezin Şeması.....	267
Şekil 3.31 : 1. Selam Tür Dağılımı.....	273
Şekil 3.32 : 2. Selam Tür Dağılımı.....	273
Şekil 3.33 : 3. Selam Tür Dağılımı.....	274
Şekil 3.34 : 4. Selam Tür Dağılımı.....	274
Şekil 3.35 : Usul – Vezin Şeması.....	275
Şekil 3.36 : Usul – Vezin Şeması.....	275
Şekil 3.37 : Usul – Vezin Şeması.....	276
Şekil 3.38 : Usul – Vezin Şeması.....	276
Şekil 3.39 : Usul – Vezin Şeması.....	277
Şekil 3.40 : Usul – Vezin Şeması.....	277
Şekil 3.41 : Usul – Vezin Şeması.....	278
Şekil 3.42 : Usul – Vezin Şeması.....	278
Şekil 3.43 : Usul – Vezin Şeması.....	278

MEVLEVİ AYINLERİNİN KOMPOZİSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Türk Müziğinin en büyük formları içerisinde yer alan Mevlevi ayinleri, Mevlevilerin zikirleri sırasında, semaya eşlik edilmesi için sazın ve sözün bir arada icra edileceği şekilde bestelenmiş eserlerdir. Döneminin Konservatuarı görevini üstlenen mevlevihanelerde yetişen kişiler tarafından vücuda gelen ayinler o ortamda verilen müzik eğitimi, adabı ve bestecilik anlayışı ile ilgili pek çok özellik taşımaktadır ve Türk müziğinin tarihine bakılacak olsa en meşhur bestekârların Mevlevi olduğu görülecektir.

Bu çalışmada metinlerarası ilişkilerin izi sürülerek ayinlerin müziksel analizi yapılmış ve bu sonuçlar ışığında tümevarım yöntemi ile elde edilen veriler doğrultusunda birbirlerinden kopukmuş gibi duran ayinler arasında mukayeseli olarak ilişki kurulmaya ve bu ilişkilerin belirli soyut modeller içerisinde toplanarak genel kanunlar şeklinde ayin besteleme kriterleri başlığı altında birleştirilmesine çalışılmıştır.

Çalışmamız Mevlevi ayinlerinin başında çalınan peşrev, sonunda çalınan son peşrev ve son yürük semai türlerini kapsamamaktadır.

Çalışmada ilk olarak Mevlevi ayinlerinin bestelendiği dönemlerin makam ve perde anlayışlarını da ortaya çıkarabilecek makamların bestelenme özellikleri, aynı makam ailesinden olan beste-i kadim düğâh ayin, Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini ve İsmail Dede'nin saba ayinlerinde makamın bestelenme şekli, edvar kitaplarında yer alan tanımlamalar ve eser örnekleri ile karşılaştırılmış ve makam besteciliğinin hangi dönem anlayışına uyduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Ayin besteciliğinde dönem özelliği olup olmadığının tespit edilebilmesi için önce farklı yüzyılda bestelenen beste-i kadim düğâh ayin, on yedinci yüzyıldan Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, on sekizinci yüzyıldan Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini ve on dokuzuncu yüzyıldan İsmail Dede'nin saba ayinleri incelenmiştir. Ayrıca benzer bir bakış açısı ile aynı dönemde bestelenen ayinlerde dönemsel besteleme stili olup olmadığının tespit edilebilmesi adına Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini, Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ayini, Hafız Abdürrahim Şeyda Dede'nin irak ayini ve III. Selim'in suzidilara ayinleri biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımı açısından analiz edilmiştir. Son olarak aynı bestecinin farklı ayinlerinde ortak bir besteleme özelliği olup olmadığının tespit edilmesi için Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ve nihavend ayinleri ve İsmail Dede'nin saba ve ferahfeza ayinleri incelenmiştir.

Yapılan analizlerin sonucunda elde edilen sonuçlar hem maddeler hem de tablolar halinde sonuç bölümünde sunulmuştur.

ANALYSING OF MEVLEVI AYINS (MEVLEVI SUITS) IN TERMS OF COMPOSITION

SUMMARY

Mevlevi tariqa founded by people having adopted opinions of Mevlana Celaleddin Rumi (1207–1231) has added richness to our culture. Mevlevi ayins being included in the utmost forms of Turkish Music are pieces composed in a way that stringed instrument and song keep together to accompany heaven during invocations of Mevlevis. Ayins (mevlevi suits) coming to life by individuals receiving education in Lodges used by Mevlevi Dervishes have several characteristics with respect to music education given in that atmosphere and to music customs and sense of composition.

In this study, musical analysis of ayins has been carried out by tracing intertextual relations and in the light of these results, relationship has been tried to be established between the ayins sounding as if they were disconnected in line with the information obtained through induction; these relations have been tried to be collected within specific abstract models and to be collected under the title of ayin composing criteria as general acts.

Forms of instrumental music such as peşrev played before and after Mevlevi ayins and yürük semai played after peşrev are one of the most important parts of Mevlevi ayins. However, our study does not include peşrev played in the beginning of Mevlevi ayins and final peşrev and last yürük semai played at the end of Mevlevi ayins. Our study does only include the first, the second, the third and the fourth selam.

In the study, publications called Mevlevi Ayinleri published in 1934-1939 by Conservatory Classification and Determination Committee consisting of Rauf Yekta , Zekaizade Hafız Ahmed Irsoy, Ali Rifat Çağatay, Suphi Ezgi and Mesut Cemil have been used as source point. Ayin notes examined has been computerised from source notes. Mus2 program has been used while computerising. As the notes of rast mode gamut has been accepted as main gamut in Darülelhan notes considered as source notes, seğah register gas been considered as natural note and it has been put into use. While these notes, in which coma b sharp is used instead of Buselik register, are competerised Arel-Ezgi sytem has been used.

As a result of literature study, no references with regard to Turkish music composition and its techniques have been encountered. In this study in which Mevlevi ayins taking place among the most important and the most traditional examples have been examined, the information of scientific interest about Turkish classical music composition and making composition techniques of this music take place in written sources have been purposed. Thus, it has been

purposed that this music is understood better and results obtained are transferred to the next generations through this tradition.

In this study the questions answers of which are being searched are indicate below:

- 1) Is there any criteria to pay attention while composing ayin? If any what are they?
- 2) Is period feature in question in ayin composition techniques?
- 3) In different ayins of the same composer, are there similar structures such as form, melodic repetition and use of regular rhythm?
- 4) Can intertextual relation be mentioned in ayin composition?
- 5) How is mode composition in Mevlevi ayins?

The ayins selected have been investigated through musical analysis methods. In order to detect tempo rhythm tune, an interdisciplinatory study has been carried out through identifying rhythm of selected ayins. Together with the information obtained as a result of the analysis carried out, a general theory has been tried to be reached through induction method. Similarities and differences between ayins have been tried to be identified through comparison method and intertextual relation within ayins have been traced and milestones of ayin composition tradition has been tried to be detected. Statistical data and tones used in ayins have been identified and indicated through pie chart.

Rules taking place in spelling book set forth by Turkish Language Association have been accepted in writing period.

Primarily in the study, composition features of ayins to reveal sense of note and register of the periods in which Mevlevi ayins were composed have been compared to composition form of the mode in beste-i kadim düğâh ayin within the same mode family, çargâh ayin of Nâyî Osman Dede, besteniğâr ayin of Bursalı Sadık Efendi and saba ayins of İsmail Dede, to the definitions in musical theory books and to the examples of piece of work and it has been tried to put forward that for which period understanding, mode composition is suitable. While this study is carried out, the sources having been committed to paper till the century in which selected ayins were composed were evaluated and it was tried to be detected that for which definition(s) in written sources mode use of the ayin was suitable.

In order to identify that whether period feature has been available in ayin composition, beste-i kadim düğâh ayin of the same period, çargâh ayin of Nâyî Osman Dede from seventeenth century, besteniğâr ayin of Bursalı Sadık Efendi from eighteenth century, saba ayins of İsmail Dede from nineteenth century have been analysed in terms of form, melodic repetition and tone rhythm use.

Moreover, in order to determine whether periodical composition style was available in the ayins composed in the same period besteniğâr ayin of Bursalı Sadık Efendi, hicaz ayin of Musahib Seyyid Ahmed Ağa, ırak ayin of Hafız Abdürrahim Şeyda Dede, suzidilara ayins of III. Selim have been analysed in terms of form, melodic repetition and tone rhythm use.

In conclusion, in order to determine whether common composition feature is available in different ayins of the same composer, hicaz and nihavend ayins of Musahib Seyyid Ahmed Ağa and saba and ferahfeza ayins of İsmail Dede have been analysed in terms of form, melodic repetition and tone rhythm use.

The results obtained as a result of the analyses carried out have been presented as both articles and tables.

In appendix at the end of the study, you can find notes of nine ayins having been examined and glossary. Notes have been rewritten by remaining faithful to the copies published by İstanbul Conservatory Publication. In order to make form analyses more clear and epitomise, the information obtained through form analyses on beste-i kadim düğâh ayin has been indicated in this chapter.

1. GİRİŞ

1.1 Amaç

Mevlana Celaleddin Rumi'nin (1207–1231) ardından onun düşüncelerini benimseyenler tarafından kurulan Mevlevilik tarikatı, kültürümüze pek çok zenginlik katmıştır. Mevlevi tarikatının bir ürünü olan ve Türk Müziğinin en büyük formları içerisinde yer alan Mevlevi ayinleri, Mevlevilerin zikirleri sırasında, semaya eşlik edilmesi için sazın ve sözün bir arada icra edileceği şekilde bestelenmiş eserlerdir. Günümüz Mevlevi ayin bestekârlarından Hafız Ahmet Çalışır Mevlevi ayinlerinin sistematikleşmesi hakkında şunları söylemiştir:

Mevlevi ayini Hz. Mevlana'nın belli bir usule bağlı olmadan tamamen bir vecd hali ile yapmış olduğu semanın sonradan bir sisteme bağlanması ile oluşmuştur. Hz. Pir'in düşünce, yaşayış, ilim ve aşk halinden oluşan bu sistematik yapı, oğlu Sultan Veled ve onun oğlu Ulu Arif Çelebi zamanında oluşmuştur. Hem Sultan Veled hem de Ulu Arif Çelebi'nin belirli bir düzene bağlı olmaksızın sema ettikleri bilinmektedir. Ancak sonraları bunun Hz. Mevlana'yı anmak maksadı ile periyodik hale gelmesi, mukabelenin bir sistem haline gelmesine zemin oluşturmuş ve sema meclislerine bir düzen verilmeye başlanmıştır. 15. Yüzyılda (Sultan Veled oğlu Şemseddin Emir Abid Çelebi oğlu Emir Âlim Çelebi'nin oğlu olan ve 1421 yılında çelebilik makamına gelen Pir Adil Çelebi tarafından bugünkü anlamda düzenlenen mukabele-i şerif, daha sonra 1642 yılında çelebilik makamına geçen Pir Hüseyin çelebi tarafından, tekke ve medrese kavgalarının yoğun olduğu bir dönem olmasında rağmen herkes tarafından kabul görmüş bir şekilde son düzenlemeleri yapılmış ve son halini almıştır. (Çalışır, 2010)

Yirminci yüzyılın önde gelen müzikologlarından Rauf Yekta Bey'in de işaret ettiği gibi Türk müziğinin tarihi yazılacak olsa en meşhur bestekârların Mevlevi olduğu görülecektir. Döneminin Konservatuvarı görevini üstlenen Mevlevihanelerde yetişen kişiler tarafından vücuda gelen ayinler incelendiğinde, o ortamda verilen müzik eğitimi, adabı ve bestecilik anlayışı ile ilgili bizlere pek çok şey anlatacaktır. Her biri birer hazine değerinde olan Mevlevi ayinleri genel yapısı itibariyle birbirinden ritmik ve melodik yapıları açısından farklılık gösteren dört selamdan meydana gelmektedir. Her selamın ayrı bir anlamı vardır.

“Birinci selam, insanın bilgiyle hakikate yönelerek, Yüce Yaraticıyı ve kendi kulluğunu idrak etmesini, ikinci selam, insanın yaradılıştaki düzeni ve azameti fark ederek, Allah’ın kudreti karşısında hayranlık duymasını, üçüncü selam, bu hayranlığın aşka dönüşmesi ve aşk ile kendinden geçiştir. Tam bir teslimiyetle sevgilide yok olur. Bir nevi miraçtır. Dördüncü selam ise insanın manevi yolculuğunu tamamlayıp kulluğa dönüşünü temsil etmektedir” (Çevikoğlu, 2008).

Her selamın bestelenebileceği usuller bellidir. İstanbul Konservatuvar neşriyatında bulunan kırk bir ayinin incelenmesiyle elde edilen sonuçlara göre;

- Birinci selamda otuz bir ayinin (%76) devrirevan, on ayinin (%24) ağır düyek usulünde bestelendiği görülmüştür (Şekil 1.1),

Şekil 1.1: 1.Selam Usul Dağılımı.

- İkinci selamda otuz dokuz ayinin (%95)ağır evfer, bir ayinin (%3) ağır aksak semai¹ ve bir ayininde (%2)ağır evfer usulü ile başlayıp düyek usulünde bittiği² görülmüştür (Şekil 1.2),

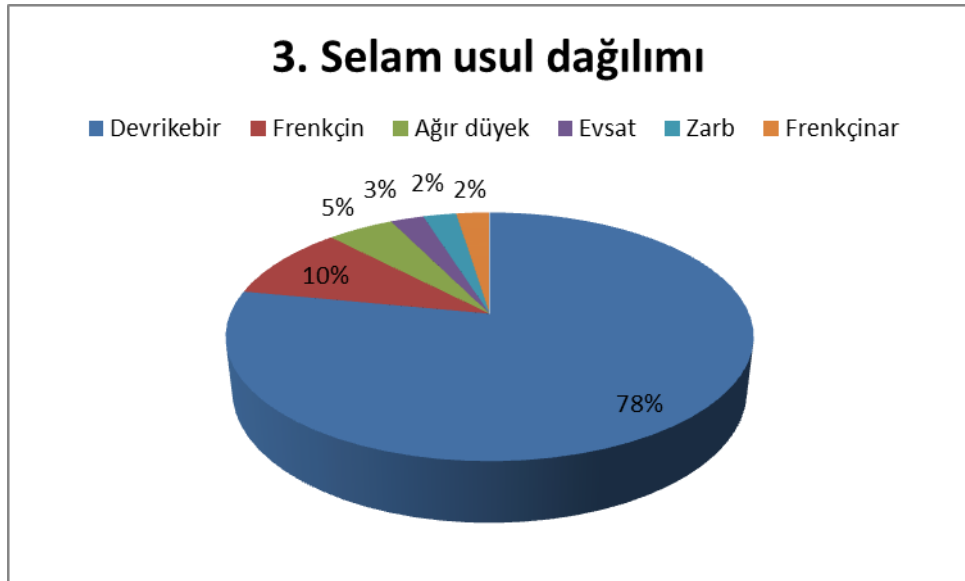
¹ Musahib Seyyid Ahmed Ağa Hicaz Ayin

² III. Selim Suzidilara Ayin

Şekil 1.2 : 2. Selam Usul Dağılımı.

- Üçüncü Selamda otuz iki ayinin (%78) devrikebir, iki tanesinin (%5) ağır düyek, dört tanesinin (%10) frenkçin, bir tanesinin (%3) evsat, bir tanesinin (%2) zarb (darb) usullerinde bestelendiği ayrıca Ahmed Irsoy'un bayatibuselik ayininin üçüncü selamındaki usulün adının frenkçikar olarak nitelendirildiği görülmektedir. Üçüncü selamın yukarıda sayılan usullerle bestelenmeye başlanmasına karşın hepsinin devamında saz terennümle aksak semai usulüne döndüğü ve daha sonra "Ey ki hezar aferin" mısraıyla birlikte selam sonuna kadar yürük semai usulünde bestelendiği görülmüştür (Şekil 1.3).

Şekil 1.3 : 3. Selam Usul Dağılımı.

- Dördüncü selam ise sadece ağır evfer usulünde bestelenmiştir (Şekil 1.4).

Şekil 1.4 : 4. Selam Usul Dağılımı.

Mevlevi ayinlerinde kullanılan güftelere bakıldığında Mevlana'nın Divan-ı Kebir ve/veya Mesnevisinden seçme kısımlar olduğu görülmektedir. Ancak bu eserler dışında Sultan Veled, Ahmed Eflâki, Yunus Emre gibi başka kişilere ait güftelerin de kullanıldığı bilinmektedir. Güfteler Farsça, Arapça ve Türkçe olmak üzere üç dil olduğu ve aruz vezni ile ölçülerek yazılmıştır. Güftenin bittiği ancak melodik açıdan söyleneceklerin bitmediği zamanlarda melodik yapı ve usulü tamamlamak adına lafzi terennümlerin ayinleri süslediği görülmektedir. Mevlevi ayinlerinde yalnız lafzi terennüm değil saz terennümler de yer almaktadır. Günümüz form bilgisi kaynaklarında terennümler sadece lafzi ve ikâi olmak üzere ikiye ayrılır. Ancak ayinlerin hemen hepsinde karşılaşılan saz terennümlerin de form kitaplarında yer alması gerektiği kanaatindeyiz.

Mevlevi ayinlerinden önce ve sonra çalınan peşrev ve ardından çalınan yürük semai adı verilen çalgısal türler Mevlevi ayinlerinin önemli parçalarından bir diğeridir. Bu saz eserleri ayinin bestecisine ait olabileceği gibi başka bir besteci tarafından yazılan bir eser de olabilir. Bu noktada Mevlevi ayinlerinin önemli bir özelliğine daha dikkat çekmek gerekir. Farklı dönem ve farklı bestekârların eserleri Mevlevi ayinlerinde bir bütün olarak icra edilebilmektedir. Örneğin, ne zaman ve kim tarafından bestelendiği bilinmeyen beste-i kadim düğâh ayinden önce on dokuzuncu yüzyılda yaşayan Salih Dede'nin uşşak peşrevinin çalınması gibi.

Ayinleri makam kullanımını açısından değerlendirdiğimizde ise:

- 1) Başladığı makamla devam eden ve biten rneğin Knhi Abdürrahim Dede Hicaz Ayini,
 - 2) Başladığı makamdan sonra başka makam/makamlara geçen ve yine başladığı makamla biten rneğin Hafız Abdürrahim Şeyda Dede Irak Ayin,
 - 3) Başladığı makamdan faklı bir makamda biten rneğin Musahib Seyyid Ahmed Ağa Nihavend Ayin,
 - 4) Başka bir ayinle tamamlanan ayinler örneğin beste-i kadim dügâh ayin,
- olmak üzere dört kategoride ele alabiliriz.

Şimdi de İstanbul Konservatuvar neşriyatında yayınlanan kırk bir ayinin makam kullanımları ile ilgili neşriyattaki sıra ve verilen notlara sadık kalarak hazırladığımız tabloya bakalım.

Çizelge 1.1: 41 Ayinde Kullanılan Makamlar

	BESTECİ	1. SELAM	2. SELAM	3. SELAM	4. SELAM
		MAKAM	MAKAM	MAKAM	MAKAM
1	Bilinmiyor-Beste-i Kadim	Pençgâh	Pençgâh	Pençgâh	Segâh
2	Bilinmiyor-Beste-i Kadim	Dügâh	Uşşak	Uşşak	Segâh * Pençgâh Ayin İle Tamamlanıyor
3	Bilinmiyor-Beste-i Kadim	Hüseyini	Uşşak önce Dügâh ile sonra Pençgâh ile tamamlanır	Uşşak	Segâh * Pençgâh Ayin İle Tamamlanıyor
4	Derviş Köçek Mustafa Dede	Beyati	Beyati	Beyati-Hicaz	Hicaz
5	Itri	Segâh	Bestenigâr dizisi gibi	Bestenigâr	Beyati Dizisi Gibi
6	Nayi Osman Dede	Rast	Nişabur-Nişaburek	Nişabur-Rast	Nişabur
7	Nayi Osman Dede	Uşşak	Uşşak	Rast-Uşşak	Uşşak
8	Nayi Osman Dede	Çargâh	Çargâh	Çargâh	Çargâh
9	Nayi Osman Dede	Hicaz	Hicaz	Hicaz	*Musahib Seyyid'in Ya Da Künhi Dede'nin Hicazı İle Tamamlanır
10	Musahib Ahmet Ağa	Hicaz	Hicaz	Hicaz	Hicaz
11	Musahib Ahmet Ağa	Nihavend	Hüzzam	Hüzzam	Hüzzam
12	Bursalı Sadık Efendi	Bestenigâr	Bestenigâr	Bestenigâr	Bestenigâr
13	Hafız Abdürrahim Şeyda Dede	Irak	Irak	Irak	Irak
14	Eyyubi Hüseyin Dede	Nühüft	Nühüft	Nühüft-Saba-Hicaz	Nühüft
15	Mustafa Nakşi Dede	Şedaraban	Hüseyini	Hüseyiniaşiran gibi	Hüseyiniaşiran Gibi
16	Sultan 3. Selim	Suzidilara	Suzidilara	Rast – Nikriz	Nikriz
17	Abdülbaki Nasır Dede	Acembuselik	Acembuselik	Acembuselik-Saba-Nevada Hicaz-Acemaşiran	Hüseyiniaşiran Gibi
18	Abdürrahim Künhi Dede	Hicaz	Hicaz	Hicaz	Hicaz
19	İsmail Dede Efendi	Neva	Neva-Saba	Saba-Çargâh-Bestenigâr-Hüzzam	Hüzzam
20	İsmail Dede Efendi	Sababuselik	Neva ayinle tamamlanır		
21	İsmail Dede Efendi	Şevkutarab	Saba	Hicaz-Hüzzam-Şevkutarab	Şevkutarab
22	İsmail Dede Efendi	Saba	Saba-Bestenigâr-Çargâh çeşnileri	Uşşak-Saba	Bestenigâr Gibi

Çizelge 1.1 (devam): 41 Ayinde Kullanılan Makamlar

	BESTECİ	1. SELAM	2. SELAM	3. SELAM	4. SELAM
		MAKAM	MAKAM	MAKAM	MAKAM
23	İsmail Dede Efendi	Bestenigâr	Bestenigâr dizisigibi	Hüseyini-Hüzzam-Segâh-Hüseyini Gibi	Saba Ayinle Tamamlanır
24	İsmail Dede Efendi	Hüzzam	Hüzzam	Hüzzam-Hüseyini-Hüzzam	Hüzzam
25	İsmail Dede Efendi	Ferahfeza	Bayati	Hüzzam-Neva-Uşşak	Sultaniyegâh
26	Zekai Dede Efendi	İsfahan	İsfahan	İsfahan	İsfahan
27	Zekai Dede Efendi	Suzinak	Suzinak	Suzinak	Suzinak
28	Zekai Dede Efendi	Suzidil	Suzidil	Suzidil	Suzidil
29	Zekai Dede Efendi	Maye	Segâh Maye	Segâh Maye	Segâh Maye
30	Zekai Dede Efendi	Sabazemzeme	Saba	Hicaz-Sabazemzeme-Acem-Hicaz-Kürdi	Sabazemzeme
31	Celal Dede Efendi	Dügâh	Dügâh	Dügâh-Acemaşiran-Hicaz	Dügâh
32	Ahmed Hüsmeddin Dede Efendi	Rahatülervah	Rahatülervah	Rahatülervah-Saba-Rahatülervah	Rahatülervah
33	Hüseyin Fahreddin Dede Efendi	Acemaşiran	Acemaşiran	Acem-Saba-Acemaşiran	Acemaşiran
34	Bolahenk Nuri Bey	Buselik	Neva çeşnisi gibi	Tahirbuselik	Tahirbuselik
35	Rıfat Bey	Neveser	Neveser	Dilkeşhaveran-Karcığâr-Nikriz-Neveser	Neveser
36	Zekaizade Hafız Ahmed Efendi	Beyati Buselik	Karcığâr	Acem-Acembuselik-Karcığâr	Karcığâr
37	Zekaizade Hafız Ahmed Efendi	Müstear	Müstear-Segâh	Segâh-Beyati-İnici Hüzzam-Müstear	Müstear
38	Ahmed Avni Bey	Dilkeşide	Şevkefza	Dügâh-Hüseyini-Sultaniyegâh-Hüzzam-Acem-Karcığâr-Muhayyerkürdi	Dilkeşide
39	Ahmed Avni Bey	Buselikaşiran	Buselikaşiran	Hicazaşiran-Evç-Bestenigâr-Muhayyer-Buselik	Buselikaşiran
40	Rauf Yekta Bey	Yegâh	Karcığâr	Hüzzam-Hicazkâr-Z.Suzinak Dizisi-Rast-Uşşak-Yegâh	Yegâh
41	Kazım Uz	Sultaniyegâh	Sultaniyegâh	Sultaniyegâh-Hicazaşiran-Buselik-Hicaz	Sultaniyegâh

Mevlevî Ayinleri üzerine bugüne kadar yapılan pek çok çalışma olmuştur. Bunlardan bazıları:

- “Dinî Musikîde Değişik Bestekârlara Ait 8 Âyîn-i Şerîf'in İncelenmesi”, Nazire Yağız, YLT, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1995
- Zekai Dede Efendi"ye Ait Mevlevî Âyîn-i Şerîf"lerin Makam, Usul ve Güfte Yönünden İncelenmesi, Neşe Yeşim Altınel, YLT, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1997
- XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Müzikal Analizi, Didem Başar, YLT, Marmara Üniversitesi, 1999.
- Ayin-i Şeriflerde Son Yürük Semaillerin Ezgisel ve Biçimsel Açından İncelenmesi, Tunca Yüksel, YLT, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2001.
- Nâyî Osman Dede"nin Hayatı ve Âyîn-i Şerif"lerinin Usul, Güfte ve Müzikal Açından İncelenmesi, Nalan Özyasan, YLT, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2001
- XIX. Yüzyıla Kadar Olan Mevlevî Ayinlerinde Usul-Vezin İlişkisi, Ayşe Başak İlhan, YLT, Marmara Üniversitesi, 2006
- Mevlevî Ayinlerindeki İlk Peşrevlerin Melodik Olarak İncelenmesi, Bülent Anıtsoy, YLT, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2006
- XIX: Yüzyılda Bestelenmiş Mevlevî Ayinlerinin Melodik Analizi, Özgür Sadık Karataş, DrT, Marmara Üniversitesi, 2007
- Bestekâr Zeki Atkoşar'ın Hayatı ve Musiki Eserleri, Fatma Ellikçi, YLT, Marmara Üniversitesi, 2007.
- Yöndemli, Fuat. *Mevlevilikte Sema ve Musiki*, İstanbul, 2007.

Yukarıda isimlerini verdiğimiz çalışmaların genel ekseni makam analizi üzerinedir. Ayin besteciliğine dair yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada Mevlevî ayinlerinin besteleme teknikleri müziksel analiz yöntemleri ile tespit edilmeye çalışılacak ve tümevarım yöntemi ile elde edilen veriler, soyut modeller içerisinde toplanarak genel kanunlar oluşturulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın kapsamı Mevlevî ayinlerinin başında çalınan peşrev, sonunda çalınan son peşrev ve son yürük semaiyi kapsamamaktadır.

Çalışmanın Amacı: Yapılan literatür çalışması sonucu Türk müziği besteciliği ve teknikleri hakkında yazılı kaynaklara rastlanamamıştır. Türk müziğinin en önemli ve geleneksel örnekleri arasında yer alan Mevlevî ayinlerinin kompozisyon açısından

incelendiği bu çalışmada Türk makam müziği besteciliği hakkında bilimsel açıdan elde edilen veriler ile bu müziğin besteleme tekniklerinin bundan böyle yazılı kaynaklarda da yer alması, daha iyi anlaşılması ve elde edilen sonuçları gelecek kuşaklara ulaştırarak bu müziğin bu gelenekle devamının sağlanması amaçlanmıştır. Bu çalışmada cevap aranılan sorular şunlardır:

- 6) Ayin bestelerken dikkat edilmesi gereken kriterler var mıdır? Varsa nelerdir?
- 7) Ayin besteleme tekniklerinde dönem özelliği var mı?
- 8) Aynı bestecinin farklı ayinlerinde biçim, melodik tekrar, usul vezin kullanımı anlamında benzer yapılar var mı?
- 9) Ayin bestekârlığında metinlerarası ilişkiden söz edilebilir mi?
- 10) Mevlevi ayinlerinde makam besteciliği anlayışı nasıldır?

Yukarıda sorulan sorulara cevap bulunması amacıyla seçilen ayinler müziksel analiz yöntemleri ile analiz edilmişlerdir.

Eserlerin bestelendiği dönemlerin makam ve perde anlayışlarını da ortaya çıkarabilecek makamların bestelenme özelliklerinin, Mevlevi ayinleri üzerinden inceleneceği bu çalışmada, aynı makam ailesinden olan beste-i kadim düğâh ayin, Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, Bursalı Sadık Efendi'nin besteniğâr ayini ve İsmail Dede'nin saba ayinlerinde makamların bestelenişleri edvar kitaplarında yer alan tanımlamalar ve eser örnekleri ile karşılaştırılarak ele alınacaktır. Bu çalışma yapılırken seçilen ayinlerin bestelendiği yüzyıla kadar kaleme alınan kaynaklar değerlendirilmiş ve ayinin makam kullanımının yazılı kaynaklardaki tanımlamalardan hangisi ya da hangilerine uyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ayin besteciliğinde dönem özelliği var olup olmadığının tespit edilebilmesi için önce farklı yüzyılda bestelenen beste-i kadim düğâh ayin, on yedinci yüzyıldan Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, on sekizinci yüzyıldan Bursalı Sadık Efendi'nin besteniğâr ayini ve on dokuzuncu yüzyıldan İsmail Dede'nin saba ayinleri incelenecektir.

Ayrıca yine benzer bir bakış açısı ile aynı dönemde bestelenen ayinlerde dönemsel besteleme stili olup olmadığının tespit edilebilmesi adına Bursalı Sadık Efendi'nin besteniğâr ayini, Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ayini, Hafız Abdürrahim Şeyda Dede'nin ırak ayini ve III. Selim'in suzidilara ayinleri biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımını açısından analiz edilecektir.

Aynı bestecinin farklı ayinlerinde ortak bir besteleme özelliği olup olmadığının tespit edilmesi için Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ve nihavend ayinleri ve İsmail Dede'nin saba ve ferahfeza ayinleri incelenecektir.

Çalışmanın Önemi: Besteciliğin önemli göstergelerinden biri olan ayin besteciliği, beraberinde üstün bir musiki birikimi, becerisi getirmektedir. Birçok besteciye ilham kaynağı olması ve kendilerini geliştirmelerine imkân tanımış olması bakımından, zamanın konservatuarı olarak düşünebileceğimiz Mevlevi tarikatının ortaya çıkardığı bu ürün hakkında günümüze kadar yapılmış çok sayıda çalışma olmasına karşın, besteleme tekniği üzerine yapılan herhangi bir çalışma olmaması ve kültür mirasımızın önemli bir parçası olan bu eserlerin bestelenmesinde, gelenekten günümüze seyrinde nelerin muhafaza edildiği ya da değiştiğinin tespit edilmesinin, ayin bestelemek isteyen bestecilere yol göstereceği ayrıca ayinleri icra eden kişilerin ayinlerin yapısını daha farklı bir gözle görerek hafızalarına (ezberlerine) almalarında yardımcı olabileceği düşüncesiyle önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Yöntemi: Çalışmada öncelikle literatür taraması yapılmıştır. İncelenen ayin notaları için Rauf Yekta Bey, Zekaizade Hafız Ahmed Irsoy, Ali Rıfat Çağatay, Suphi Ezgi ve Mesut Cemil Bey'in yer aldığı Konservatuvar Tasnif ve Tespit Heyeti'nin 1934-1939 yılları arasında yayınladığı Mevlevi Ayinleri adlı yayınlar kaynak nota olarak kullanılmıştır. İncelenen ayin notaları kaynak notalardan bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılırken Mus2 programı kullanılmıştır. Kaynak nota olarak kabul edilen Darüelhan notalarında rast makamı dizisinin sesleri ana dizi kabul edildiğinden dolayı, segâh perdesi doğal ses olarak düşünülmüş ve donanıma konulmamıştır. Buselik perdesinin olması gerektiği yerlerde bir koma si diyez kullanılan bu notalar bilgisayar ortamına aktarılırken bugün daha yaygın bir şekilde kullanılan Arel-Ezgi sistemi kullanılmıştır.

Seçilen ayinler müziksel analiz yöntemleri ile incelenmişlerdir. Besteleme tekniklerinde usul vezin uyumunun saptanması için seçilen ayinlerin vezinlerinin belirlenmesi ile disiplinlerarası bir çalışma yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler ile tümevarım yöntemi ile genel bir teoriye ulaşılmaya çalışılmıştır. Mukayese yöntemi ile ayinler arasındaki benzerlik ve farklılıklar tayin edilmeye çalışılmış ve ayinlerin içindeki metinlerarası ilişkinin izi sürülerek ayin besteleme geleneğinin temel taşları tespit edilmeye çalışılmıştır. İstatistiksel veriler ile ayinlerde kullanılan usuller saptanmış ve pasta grafik ile sunulmuştur.

Yazım aşamasında Türk Dil Kurumu'nun öngördüğü imla kılavuzunda yer alan kurallar kabul edilmiştir.

Çalışmanın Kuramsal Temeli: Bir besteyi oluşturan elemanlar ezgi, ritim ve varsa söz unsurudur. Türk müziğinde ezgiye karşılık makam ve makam besteciliği, ritim ögesinin karşılığında ise usul ve usulün kendi iç dinamiklerinden söz etmek mümkündür. Söz unsurunu ise bu iki öğeden bağımsız olarak düşünmek pek mümkün değildir. Bu öğelerin birleşiminden, bestecinin söz konusu üçlüyü algılayışı ve işleyişi sonucu bugün sahip olduğumuz yüzlerce yıllık kültürel mirasımız olan Türk müziği repertuarı oluşmuştur. Aynı bileşenlere sahip olmasına rağmen birbirinden farklı bunca eserin vücuda gelmesinde bestecinin müzik birikimi ve tecrübesi şüphesiz çok önemlidir.

Meşk sistemi ile varlığını sürdürmüş olan Türk müziğinde usta-çırak ilişkisi çok önemli bir noktayı işaret eder. Yüzyıllar boyu sözlü gelenek halinde devam eden Türk müziğinin yeniden üretilme sürecinde ustadan öğrenilen üslup, tavır, makam ve usul bilgisi, yeni eserlerin oluşumunda dikkat edilmesi gereken kriterler farkında olarak ya da olmayarak herhangi bir yere yazılmaksızın hafızadan hafızaya aktarılması sonucu yaygınlaşmıştır. Aynı geleneğin ürünü olan eserler benzer yapıda olmasına karşın bir o kadar da farklı bir bütün olarak karşımızda durmaktadır.

Bu noktada, metinlerarasılık kuramı bu yeniden üretim ve dönüşüm sürecini ve metinlerarası ilişkilerdeki biçimsel bağlaşıklıkları doğru anlamamız ve okumamız için önemli bir yöntemdir.

Postmodern okumaların temel yöntemlerinden olan metinlerarasılık kuramı 1960'larda Bulgar asıllı Julia Kristeva tarafından Rus asıllı Bakhtin'in diyolog (söyleşimcilik) kuramından yola çıkarak ortaya konmuştur. Kristeva'ya göre her metin alıntılamalardan oluşan bir mozaiktir ve tek başına izole bir şekilde ortaya çıkmaz. Kristeva metnin dışı kapalı ve kendi kendine yeten bir bütün olmadığını, dolayısıyla bir kapalı sistem mantığıyla çalışmadığını vurgular. Kendinden öncekilerden bir şeyler taşır. Her metin bir başka metnin dönüşmüş halidir.

Kristeva'ya göre, 'metinlerarası bir metnin önceki bir metni yinelemesi değil, sonsuz bir süreç, metinsel bir devinimdir. Metinlerarası başka metinlere ait unsurları taklit etmek ya da onları olduğu gibi yeni bir metne sokmak işlemi değil bir "yer (ya da bağlam) değiştirme" (transposition) işlemidir'. Yöntemleri arasında alıntı, gizli, alıntı, anıştırma, yansılama, öykünme, anlatı içinde anlatı, vb. biçimleri taşıyan kavram Kristeva'ya göre aynı zamanda

birden çok gösterge dizgesinin yeni bir anlamla donatılarak yeni bir gösterge dizgesi oluşturmasıdır. Kristeva'ya göre, herhangi bir metin, öncelikle, bir "alıntılar mozaikidir". Bir metin, öteki metinlerin, zmsenerek tek bir metin içerisinde birleştirilmesinden başka bir Şey değildir. Metinlerarasılık, yazarın ya da okuyucunun, bilinçli bir biçimde, daha önceki metinleri basit bir Şekilde 'taklit' etmeleri değil, daha önce yazılmış, söylenmiş, en genel anlamda, inşa edilmiş anlam süreçlerinden yola çıkararak yeni metinler elde etmeleridir (Tatlı, 2013).

Bu konuda kapsamlı bir çalışma yapan Kubilay Aktulum'a göre, metinlerarasılık bir yeniden yazma işlemidir. Bir yazar bir başka metni kendi metninin bağlamında yeniden oluşturur. Bu dönüşüm alıntı, anıştırma, alıntı, öykünme-pastiş, parodi, alaycı dönüştürüm, tarzında açık ya da kapalı göndermeler vasıtasıyla gerçekleşir (Aktulum, 2000).

Pek çok eserinde klasik edebiyatı yeniden yorumlayan Hilmi Yavuz'a göre de metinlerarası ilişkinin, özellikle "gelenele ilişki kurmak" ve "geleneği yeniden üretmek" bağlamında değerlendirilmesi gerekiyor. Metinlerarasılık bu bağlamda kültürel mirası kucaklamak olarak kabul edilebilir.

"Gelenekten yararlanmak, Riffaterre'in deyişiyle, 'geçmişteki semiyotik pratik'in temellük edilişi anlamına geliyorsa, bu, elbette, metinlerarası ilişkiler bağlamında mümkün olabilir" (Yavuz,2002).

David Beard ve Kenneth Gloag (2005) tarafından yazılan "*Musicology: The Key Concepts*" adlı kitapta metinlerarasılığın müzik alanında nasıl okunacağı Şöyle izah edilir:

Edebiyatta okumak ya da müzikten bahsediyorsak dinlemek, başka metinlerden izler ve yansımalar içerir. Tüm müzikler metinlerarası olarak duyulabilir ve algılanabilir. Bizler her zaman yeni müziklerde geçmiş müziklerin tanıdık izlerini farkedemiz ve benzerlikleri vurgulayan karşılaştırmalar yapmaya eğilimliyizdir. Metinlerarasılık kuramı müziğin, alışılmış temalar, ödünç alma ve tekrarlayan müzikal özellikler (son dönem müziklerine bakın) sebebiyle orijinal, zgn bir iş olmadığını önerir. Bundan dolayı bir müzik başka bir müzikle ilişkilenerek var olur. Geleneksel müzik düşüncesi kavramını sorguluyor ve müziğin doğasında var olan metinlerarasılık kompozisyon çalışmaları ile geliştirilmiştir. Luciano Berio'nun *Sinfonia* adlı eserinin üçüncü bölümü Mahler'in 2. Senfonisinin scherzosundan esinlenilerek bestelenmiştir. Korsyn Brahms ve Chopin'in besteleri arasında açık bir iliki ve anlam arayan çalışma yapmaktadır. Bu temelde yapılan başka çalışmalarda vardır (Beard ve Gloag 2005).

Türk müzik dünyasında metinlerarasılık ile ilgili Eugenia Popescu-Judetz kendi ifadesi ile deneme niteliğinde bir çalışma yapmıştır. Popescu'ya göre “Safiyüddin'in kurduğu sistemci okul Türk kuramcılarının düşünce çerçevesini biçimlendirmiş, böylece Türk yazarları yazdıkları risalelerde söz konusu okulun fikirlerini benimseyip yeniden formüllendirmişlerdir”(Popescu, 1998). Eski teorisyenlerin ortaya koyduğu fikirleri sonradan gelenler yavaş yavaş bir bütünlüğe kavuşturmuşlardır. İlk modellerin yeniden formüllendirilip dönüştürüldüğü ve bir metin kaynağının uzun bir aktarma zincirinin halkaları oluşturulduğu bu metinlerarası alışveriş edvar geleneğinin başka bir açıdan yorumlanmasıdır.

“Dilbilimindeki çözümlene yöntemlerinin uygulanmasından kaynaklanan metinlerarası ilişki fikri, gösterdiği yapı farklılaşmalarıyla yeni bir anlam kazanan bir bestenin musiki söylemi içindeki etkileşim sürecini ortaya çıkarabilmek için musiki araştırmalarına uygulanmaktadır” (Popescu, 1998).

Kuramın ortaya çıktığı edebiyat alanında çalışma yapan Hülya Bayrak Akyıldız ise metinlerarasılığın yöntemlerinden şöyle söz eder:

Metinlerarasılık kavramı, genel olarak gönderme başlığı altında, alıntılama, kurguda model alma, metin montajı, farklı edebî türlerin yanyana kullanımı gibi pek çok tekniğin uygulanmasıyla karakterize olur” (Akyıldız, 2010).

Bu çalışmanın kuramsal temelini metinlerarasılık tekniklerinden kurguda model alma tekniği oluşturmaktadır. Yapı farklılaşmaları ile yeni bir anlam kazanan sonradan gelenlerin besteledikleri eserlerde geçmişin izleri aranarak metinlerarası ilişkilerle yani ayinlerin birbirleri arasındaki ilişkiler okunmaya çalışılıp belli standartların var olup olmadığı ya da tarihsel süreç içerisinde nasıl dönüşümler olduğu ele alınacaktır.

Ruhi Ayangil, kurguda model alma yöntemi ile ilgili çalışmamıza ışık tutacak bir anekdot aktarmıştır.

“İtri'nin rast makamındaki naat-ı şerifini yirminci yüzyılda yaşamış tanburi bestekâr Kemal Batanay aynen düğâh makamına aktardığını şifahen bana söylemiştir. Batanay rast naat-i şerifi yapısal ve ritmik olarak model almış ve kendi eserine dönüştürmüştür. Bu olay intihal değil geleneğin günümüzde yeniden üretimidir. Bunu şu örnekle de pekiştirelim; bir cami düşünün o caminin başka bir yerde aynen inşası, geleneğin yirminci yüzyıldaki çıkarsamasıdır” (Kişisel Görüşme, 12 Şubat 2013).

Bu çalışmada metinlerarası ilişkilerin izi sürülerek ayinlerin müziksel analizi yapılacak ve bu sonuçlar ışığında tümevarım yöntemi ile birbirlerinden kopukmuş gibi duran ayinler arasında mukayeseli olarak ilişki kurulmaya ve bu ilişkilerin belirli bir ayin besteleme kriterleri başlığı altında birleştirilmesine çalışılacaktır.

Çalışmada Esas Alınan Kaynaklar:

- Yayın kurulunu Rauf Yekta Bey, Zekaizade Hafız Ahmed Irsoy, Ali Rıfat Çağatay, Suphi Ezgi ve Mesut Cemil Bey'in oluşturduğu Konservatuvar Tasnif ve Tespit Heyeti'nin 1934-1939 yılları arasında yayınladığı, Mevlevi Ayinleri adlı yayınlardan 6. Ciltte bulunan 2. fasikülden beste-i kadim düğâh ayin, 6. Cilt 8. Fasikülden Nayi Osman Dede tarafından bestelenen çargâh ayin, 9. Ciltte bulunan 10. Fasikülde yer alan Hafız Abdürrahim Şeyda Dede tarafından bestelenen irak ayin, 11. Fasikülde yer alan Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen hicaz ayin ve yine Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen 12. Fasikülde yer alan nihavend ayin, 10. Cilt 5. Fasikülde bulunan III. Selim tarafından bestelenen suzidilara ayin, 11. Ciltte bulunan 16. Fasikülde yer alan İsmail Dede tarafından bestelenen saba ayin ve 13. Ciltte bulunan 22. Fasikülde yer alan ve yine İsmail Dede tarafından bestelenen ferahfeza ayin ve 14. Ciltte bulunan 24. Fasikülde yer alan Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayin notaları birincil kaynak olarak kullanılmıştır.
- Eugenia Popescu-Judetz'in 1998 de yazdığı *Türk Musikisi Kültürünün Anlamları* adlı kitap,
- Kubilay Aktulum'un 2000 yılında yazdığı "*Metinlerarası İlişkiler*" adlı kitap,
- David Macey tarafından 2000 yılında hazırlanan *Dictionary of Critical Theory*,
- David Beard ve Kenneth Gloag tarafından 2005 yılında hazırlanan *Musicology The Key Concepts* isimli kitap esas alınan kaynaklar arasındadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde giriş, Mevlevi ayinlerinde kullanılan usuller, güfteler, makamlar, çalgısal türler ile ilgili bilgi, çalışmanın amacı, cevap aranan sorular, çalışmanın önemi, kullanılan yöntemler, faydalanılan kaynaklar yer almaktadır.

İkinci bölüm Mevlevi ayinlerinin müziksel analiz yöntemleri ile incelendiği bölümdür. Bu bölüm kendi içinde üç ana başlığa ayrılmıştır.

İlk olarak Mevlevi ayinlerinin bestelendiği dönemlerin makam ve perde anlayışlarını da ortaya çıkarabilecek makamların bestelenme özellikleri, aynı makam ailesinden olan beste-i kadim düğâh ayin, Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini ve İsmail Dede'nin saba ayinlerinde makamın bestelenme şekli, edvar kitaplarında yer alan tanımlamalar ve eser örnekleri ile karşılaştırılacak ve makam besteciliğinin hangi dönem anlayışına uyduğu ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu bölümde yer alan notalar, belirtilen kaynaklarda yer alan şekilleri aynı kalmak suretiyle tekrar yazılacaktır.

İkinci konu başlığı, seçilen ayinlerin yüzyıllar bazında besteleme tekniklerinin biçim, melodik tekrarlar ve usul- vezin ilişkisi olmak üzere üç farklı açıdan analiz edilmesi ve elde edilen sonuçlar ışığında birbirleri ile mukayesesi yapılarak maddeler halinde değerlendirilmesini içermektedir. Biçim analizi yapılırken eserlerin genel kuruluş yapıları dikkate alınmıştır. İkinci konu üç alt başlığa ayrılmıştır:

- Farklı yüzyılda bestelenen ayinler

Bu çalışmada beste-i kadim düğâh ayin, Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini ve İsmail Dede'nin saba ayinleri yukarıda sözü edilen müziksel analiz yöntemleri ile analiz edilmişlerdir.

- Aynı yüzyılda bestelenen ayinler

Bu çalışmada on sekizinci yüzyılda bestelenen Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini, Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ayini, Hafız Abdürrahim Şeyda Dede'nin irak ayini ve III. Selim'in suzidilara ayinleri yukarıda bahsedilen yöntemler ile analiz edilmişlerdir.

- Aynı bestecinin farklı makamdaki iki ayininin analizi

Aynı bestecinin farklı makamdaki iki ayininin biçim, melodik tekrarlar, usul- vezin ilişkisi olmak üzere üç farklı yönden analiz edilmesi ve elde edilen verilerin birbirleri ile mukayesesi yapılarak maddeler halinde değerlendirilmesini içermektedir. Bu konu başlığı da iki alt başlık altında çalışılmıştır.

- Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ve nihavend ayinleri yukarıda sözü edilen üç farklı yönden analiz edilmişlerdir.
- İsmail Dede'nin saba ve ferahfeza ayinleri bahsi geçen üç açıdan analiz edilmişlerdir.

Üçüncü bölümde müziksel analiz yöntemleri ile elde edilen veriler ışığında metinlerarası ilişkilerin izi sürülerek yapılan değerlendirmeler tablolar halinde sunulmuştur.

Çalışmanın sonunda ekler bölümünde incelenen dokuz ayinin notası, İstanbul Konservatuvar Neşriyatı tarafından yayınlanan nüshalara sadık kalınarak yeniden yazılmış halleri ile yer almaktadır. Yapılan biçim analizinin daha anlaşılabilir olması ve örnek teşkil etmesi için bu bölümde yer alan beste-i kadim düğâh ayinin notası üzerinde, biçim analizi ile elde edilen veriler gösterilmiştir.

2. AYINLERİN BESTE TEKNİĞİ AÇISINDAN ANALİZİ

2.1 Mevlevi Ayinleri Üzerinden Makam Besteciliği Anlayışına Bakış

Türk müziğinin üstat olarak nitelendirilen bestecileri tarafından bestelenen Mevlevi ayinlerinde makam kullanımı, o dönemin makam ve perde anlayışı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Çalışmanın bu bölümünde aynı makam ailesine dâhil olan beste-i kadim düğâh, Nayi Osman Dede tarafından bestelenen çargâh, Bursalı Sadık Efendi tarafından bestelenen bestenigâr ve İsmail Dede tarafından bestelenen saba ayinlerde makamın kullanımı içerdiği perdeler ve seyir özellikleri, seçilen ayinlerin bestelendiği zamana kadar kaleme alınmış başlıca edvâr kitaplarında yer alan makam tarifleri ve eser notaları ile karşılaştırılarak hangi dönemin ya da teorisyenin tanımlamasına denk düştüğü, eser örnekleri ile benzer yapıda olup olmadıkları incelenecek ve o dönemi makam anlayışı hakkında bilgi edinilmesi hedeflenmektedir.

2.1.1 Beste-i kadim düğâh ayin-düğâh makamı

Tarihsel kaynaklarda geçen tanımlamalara bakıldığında düğâh makamı ilk olarak on beşinci yüzyılda ve şube olarak görülmektedir (Şekil 2.1).

“Dönemin en önemli isimlerinden olan, doğunun teori geleneği ile Anadolu edvâr yazarları arasında bir köprü görevi gören Abdülkadir Meragî, Makasidü’l Elhan ve Camiü’l Elhan adlı eserlerinde düğâhın şube olduğunu belirtmiştir. Düğâh şubesini şöyle tanımlar; Bu, tanini aralığının içinde yer aldığı iki sestten oluşur. İcrâcılar bunuahenkle okuduklarında başlangıcı pest taraftan yaparlar” (Bardakçı, 1986).

Şekil 2.1 : Meragî’de Dügâh Şubesi (Bardakçı, 1986).

On beşinci yüzyıl teorisyenlerinden Hızır bin Abdullah’ta Dügâh ikinci şubedir ancak perde isimleri verilmemiştir (Başar, 2001).

Yine onbeşinci yüzyıl teorisyenleri arasında olan Yusuf Kırşehrî'ye göre ikinci şube olan düğâh şubesi şöyledir:

“Evvel düğâh hemen karargâh, segâh hemen, çargâh hemen, segâh evi kûçek, yekgâh evi isfahan, evvel yekgâh hâne rast” (Doğrusöz, 2012; Şekil 2.2).

Şekil 2.2 : Kırşehrî'de Dügâh Şubesi (Doğrusöz, 2012).

On yedinci yüzyılda düğâh makamının kullanımına dair günümüze ulaşan fazla bilgi olmamasının yanında, bu yüzyılda yaşamış olan Ahi Çelebi "nev'i ahar" makamını anlatır. Fikret Kutluğ'a göre Ahi Çelebi'nin "nev'i ahar" diye söz ettiği bu makam düğâh makamıdır (Kutluğ, 2000). Ahi Çelebi nev'i ahar makamını şöyle tarif eder.

“Dügâh oldur ki, cüz'ü küçük ola. Nev'i ahar, kendi hanesi rast üstündedir. Âgâzesi ve karargâhı kendi perdesidir. Kendi hanesinden aşağı rast, yukarı segâh ve çargâh hanelerini seyredir, işte düğâh budur” (Kutluğ, 2000; Şekil 2.3).

Ahi Çelebi'nin tarifi

başlangıç ve karar sesi

Şekil 2.3 : Ahi Çelebi Tarifi (Kutluğ, 2000).

Yukarıdaki tarifte anlatılan düğâh makamı, bugün uşşak makamı olarak tanımladığımız dizi ile aynıdır.

On yedinci yüzyılda yaşayan Ali Ufkî'nin on altıncı ve on yedinci yüzyıla ait pek çok sözlü ve çalgısal eserin notasını kaydettiği mecmuasında düğâh makamında ya da nev'ahar makamında bir esere rastlanamamıştır. Bu nedenle Ahi Çelebi'nin tanımlaması ile bir mukayese yapılamamaktadır.

On sekizinci yüzyılda yaşayan Kantemiroğlu, edvârında düğâh makamından şöyle bahsetmiştir (Şekil 2.4):

Musiki ile uğraşanlar, bugüne değin düğâh makamını hangi fasla koyacaklarını münakaşa edip dururlar ve bu makamın ne olduğunu da açıklayıp gösteremezler. Bazısı düğâh makamı

yoktur, der; bazısı da maddesiz bir şubedir, çok dar olduğundan bu perde ve makamda bestelenmiş bir şey yoktur, buyurur. Bunun gibi, gereksiz ve akıl almaz pek çok söz söylerler. Onun için, biz, bu tür kimselerin dolambaçlı karmakarışık sözlerine çok şaşar, bu büyük ve kıymetli makamın özünü ve tarifini bilmeyişlerine hayret ederiz. Çünkü çocukların bile bildiği anayol gibidir, kılavuz gerektirmez.

İmdi, sözünü ettiğimiz makamın özünü ve niteliğini bilmek isteyen, onun tarifini güzelce araştırıp soruşturması, musiki kanunu hükmünce nasıl açıklandığını görüp, seslenmeye nereden başladığını, nasıl hareket ettiğini ve nasıl karar verdiğini öğrendikten sonra, o şekilde hareketle ve o türlü kararlar, hangi makamın meydana geldiğini ve icra edildiğini anlaması gerekir. Bu durumda, basit makam tarifinin şartlarına uyarak düğâh perdesinden hangi makamın ortaya çıktığını bir görelim.

Yukarıda söylenen şekilde 8 perdelik daireye kutb (merkez) olarak düğâh perdesi alınıp seslendirildiği ve gerek kalından inceye, gerek inceden kalına doğru hareket ettikten sonra belirttiğimiz kutba gelinip karar verildiği takdirde uşşak makamının meydana geleceği ve icra edilmiş olacağı gün gibi açıktır. Öyle ki, başka bir makamdan şüphelenmek için en ufak bir ihtimal yoktur. Düğâh perdesinin bu âna değin bilinmeyen ve tanınmayan makamının uşşak makamı olduğunu inkâr eden kimse çıkarsa, onun akıl gözünün görmediğini, gören gözden mahrum körler bile görür. Öyle ise bu kimse, uşşak ismini yanlış manada kullanıyor, ya da başka türlü yorumluyordur. O zaman da ona şöyle çetin bir soru sorarım: Ben bu cins perdelerde, basit makam tarifinin şartlarına göre meydana gelen ve icra edilen makamın uşşak makamı olduğunu ispat ettim. Düğâh makamı, uşşak makamı değildir diyen lütfen uşşak diye adlandırdığı makamın hangi perdeden ses vermeye başladığını, hangi perdede karar kıldığını, hangi yolla ve ne tür hareketle kendini ortaya koyduğunu belirtsin. Biz uşşagın düğâhtan başka bir şey olmadığını, düğâh perdesinin üzerine kurulan ve orada icra edilen makamın da uşşak olduğunu sağlam delillerle ispat ettik. O da düğâhın uşşak ve uşşagın düğâh olmadığını gösterdikten sonra, uşşak nedir düğâh nedir ispat edip ortaya koysun. (Tura, 2001)

Kantemiroğlu'nun tarif ettiği dizi

Şekil 2.4 : Kantemiroğlu'nun Tarifi (Tura, 2001).

Aşağıda notası verilen eser ise Kantemiroğlu Edvar'ında yer alan tek düğâh eserdir. Eserin Kantemiroğlu'nun tarif ettiği düğâh tarifine uygun düştüğü görülmektedir (Şekil 2.5).

Nazlı Dügâh

Serhane

Mtlazime

ve lehu

Şekil 2.5 : Nazlı Dügâh (Tura, 2001).

Şimdi beste-i kadim dügâh ayinin yukarıda bahsedilen dügâh tariflerinden hangisine uyduğunu görelim (Şekil 2.6).

Dügâh Mevlevî Âyini Birinci Selâm

A ŞI KA.....S TI TA Rİ..... KU RA..... Hİ PE.....
Y GA..... BE..... Rİ MA..... MA ZA..... DE İ A.....
..... Ş KI... MÜ..... A..... Ş Kİ MA..... DE..... Rİ MA
EY MA DE Rİ MA NÜ HÜ F TE DE
R ÇA.....DE..... Rİ MA PİN HA..... N ŞÜ DE DE.....
..... R TA..... Bİ..... A Tİ..... KÂ..... FE..... Rİ MA

Şekil 2.6 : Beste-i Kadim Dügâh Ayin (İKN).

Yapılan çalışmaların sonunda dügâh ayindeki makam kullanımının sadece Kantemiroğlu'nun tarif ettiği dizi ve Ahi Çelebi'nin tarif ettiği nev'ahar dizisi ile benzediği, on beşinci yüzyıl edvar yazarlarının tarif ettiği dügâh ile beste-i kadim dügâh ayindeki makam kullanımının aynı olmadığı tespit edilmiştir.

2.1.2 Çargâh ayin - çargâh makamı

Nayi Osman Dede tarafından on yedinci yüzyılda bestelenen çargâh ayindeki makam anlayışı yine on yedinci yüzyıla kadar yazılmış olan teori kitaplarından ve notalardan yola çıkılarak ele alınacak ve karşılaştırılacaktır.

İlk olarak, on beşinci yüzyıl teorisyenlerinden Abdülkâdir Meragî'nin yazdığı *Kitab'ül Edvâr*'a bakıldığında çargâh yirmi dört şubeden üçüncüsü olarak karşımıza çıkar.

Meragî çargâhı “bir majör dörtlüdür” diye tanımlar (Bardakçı, 1986; Şekil 2.7).

Şekil 2.7 : Meragî’de Çargâh Şubesi (Bardakçı, 1986).

Hızır bin Abdullah’ın *Kitab'ül Edvâr*’ına bakıldığında çargâh yine şube olarak karşımıza çıkar. Meragîden farklı olarak üçüncü değil dördüncü şubedir. “Perde isimleri belirtilmemiştir” (Başar, 2001).

Yusuf Kırşehirî edvarına bakıldığında çargâh yine dördüncü şube olarak karşımıza çıkar. Kırşehirî çargâhı şöyle açıklar: “evvel çargâh hemen, segâh hemen, dügâh hemen, yekgâh evi rast, karargâhı nerm âgâze tîzî, dügâh evi hüseyni, yekgâh evi isfahan, segâh evkât kûçek, çargâh hemen” (Doğrusöz, 2012; Şekil 2.8).

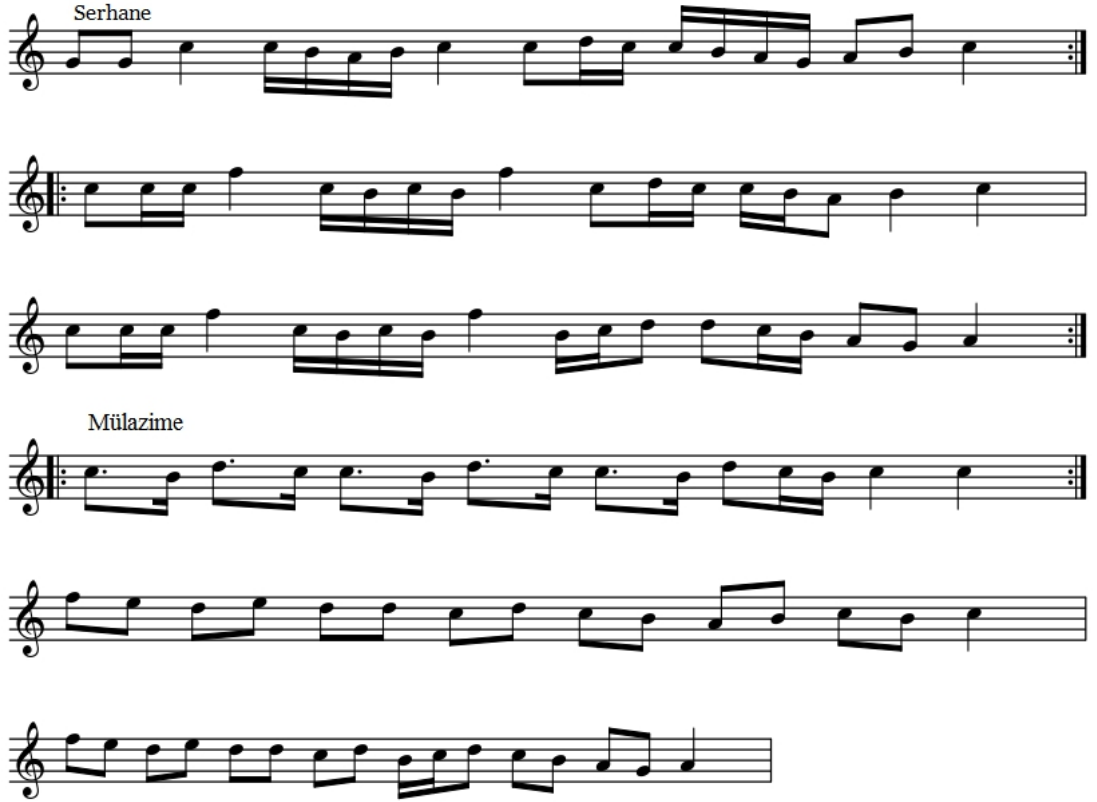

Şekil 2.8 : Kırşehirî’de Çargâh Şubesi (Doğrusöz, 2012).

Hızır bin Abdullah’ta perde isimleri verilmediği için Kırşehirî ile karşılaştırma yapılamamaktadır.

On yedinci yüzyıla gelindiğinde bu yüzyılda yaşayan ve Nayi Osman Dede’nin çağdaşı olan Ali Ufkî’nin kaleme aldığı *Mecmu-a i Saz ü Söзде* çargâh faslında yedi eser bulunmaktadır. Eserler incelendiğinde üç eserin aşağıdaki birinci örnekteki seyir karakterinde bestelenmiş olduğu iki tanesinin çargâh bir tanesinin ise dügâh perdesinde karar verdiği tespit edilmiştir (Şekil 2.9).

Pişrev
Der Makam-1 Mezbur
Usuleş Fer

Şekil 2.9 : Peşrev (Cevher, 2003).

Nayi Osman Dede tarafından bestelenen Çargâh Mevlevî ayininin makam anlayışını yukarıda ki tanımlar ile karşılaştıralım (Şekil 2.10).

Çargâh Mevlevî Âyini

Nayî Osman Dede

Birinci Selâm

A TE.....Şİ HE ZE NE..... Dİ DER Dİ..... Lİ MA.....

..... İL LA..... HU..... HU..... İL... LA..... HU

KO TE Hİ NE KÜ NE..... Dİ MEN Zİ..... Lİ MA.....

.....İL LA..... HU..... HU İL LA..... HU

GE Rİ A..... LE Mİ YA..... Nİ CÜMÜ LE Bİ.....

Şekil 2.10 : Çargâh Mevlevî Ayin (İKN).

Yusuf Kırşehirî'nin çargâhı ile Nayî Osman Dede'nin çargâhı birbirlerine uymaktadır. Ali Ufkî'nin yazdığı eserlerdeki çargâh ayindeki makam ile aynı olmadığı görülmektedir. Aynı yüzyılda kaleme alınan bu iki eserin makam besteciliği arasındaki fark dikkatten kaçmamaktadır.

2.1.3 Bestenigâr ayin – bestenigâr makamı

On beşinci yüzyıl yazılı kaynaklarından Abdülkadir Meragî'nin Kitab'ül Edvârında bestenigârın yirmi dört şubeden biri olduğu görülmektedir. Meragî bestenigârı şöyle tarif eder: “Bir üçlü aralıktır ” (Bardakçı, 1986; Şekil 2.11).

Şekil 2.11 : Meragî’de Bestenigâr Şubesi (Bardakçı, 1986).

Yapılan araştırma sonucunda Türk müziği repertuarında Meragî’ye ait Derviş Reca-yı adlı nakış yürük semai bir eser bulunduğu tespit edilmiştir (Şekil 2.12).

Derviş Reca-yi Padişah

ABDÜLKADİR MERAGİ

DER VIŞ RE CA Yİ PA Dİ ŞA

1.
HI NE KÜ NED VAY DER

2.
VAY YAR EY YA Rİ MEN..... YAR

YAR Mİ Rİ MEN..... EY

DOST YA Rİ MEN YA MAK BU Lİ MEN

VAY

Şekil 2.12 : Derviş Re-cayi Padişah (Cüneyt Kosal nüshası).

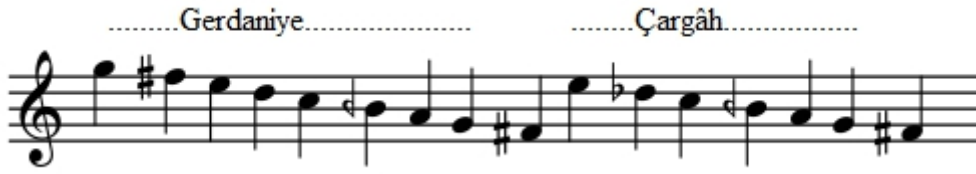
Yukarıda bir bölümü bulunan eserin bugün kullanılan bestenigâr makamı anlayışı ile aynı olduğu görülmektedir.

On beşinci yüzyıl teorisyenlerinden Hızır bin Abdullah’da bestenigâr terkiplerden birincisidir. Hızır bin Abdullah bestenigârı şöyle tarif eder. “İsfahan âgâz ide, ine çargâh yüzünden segâh karar ide” (Başar, 2001; Şekil 2.13).

Şekil 2.13 : Hızır bin Abdullah'da Bestenigâr Terkibi (Başar, 2001).

Yine on beşinci yüzyılda yaşamış teorisyen Yusuf Kırşehrî'nin edvarında terkipler arasında yer alan bestenigâr şöyle tarif edilmektedir. “gerdaniyye agaz eder çargâh yüzünden segâh karar eder” (Doğrusöz, 2012; Şekil 2.14).

Şekil 2.14 : Kırşehrî'de Bestenigâr Terkibi (Doğrusöz, 2012).

Meragî'nin eseri, Kırşehrî ve Hızır bin Abdullah'ın tanımlamaları birbirlerine uymaktadır.

On yedinci yüzyılda yaşamış olan ve o dönemden sözlü ve çalgısal 544 eseri notaya alan Ali Ufkî'nin Mecmûa-ı Saz ü Söz adlı eserinde aşiran buselik faslında bestenigâr makamında olduğu belirtilen Türk-i Berayi Aşk başlıklı eser vardır (Şekil 2.15).

Türki Beray-ı Aşk Der Makâm-ı Bestenigâr

Şekil 2.15 : Türki Berây-i Aşk (Cevher, 2003).

On sekizinci yüzyılda yaşayan Kantemiroğlu, edvarında görünüşte (sözde) makamlardan biri olarak sınıfladığı bestenigâr makamını şöyle tarif eder: “adı geçen makam, hisar makamının karar yeri olan düğâh perdesi yerine segâh perdesini koyup, hisar perdesini de neva perdesiyle değiştirir. Ses verme hareketine gerdaniye perdesinden başlar ve oradan aşağıya inip tam perdelerle gezinir ve gelip segâh perdesinde karar kılar” (Tura, 2001; Şekil 2.16).

Şekil 2.16 : Kantemiroğlu'nun 1. Bestenigâr Tarifi (Tura, 2001).

Kantemiroğlu'nun tarifi ile Ali Ufkî'de gördüğümüz eserin yapısı birbirine benzemektedir. Kantemiroğlu bestenigâr makamı ile ilgili anlaşmazlıklar ve tartışmalar olduğundan söz etmiştir.

“Zamanımızda musiki ile uğraşanlar, bu makamın icrası üzerinde anlaşılamayıp birbirleriyle tartışır. Bazıları ses verme hareketine çargâh perdesinden başlayıp irak perdesinde karar kıldığını ileri sürerler. Fakat bu şekilde hareketin şed yolu olduğu, gün gibi apaçıktır. Uzun sözün kısası, ister segâh 'da karar kılsın, ister irak 'da, saz perdelerine bakılmadıkça, hangi makam olduğu anlaşılmaz ve insan sesinden işitildiğinde, nağmenin o tür hareketinden, hisar makamının seslendirildiği söylenebilir” (Tura, 2001).

Kantemir'in ikinci tarifi bugün kullanılan bestenigâra benzemektedir (Şekil 2.17).

Şekil 2.17 : Kantemiroğlu'nun 2. Bestenigâr Tarifi (Tura, 2001).

Kantemiroğlu edvarında Kantemir tarafından bestelenen peşreve göz atıldığında tarif ettiği birinci dizi ile tam uyum sağladığı görülmektedir (Şekil 2.18).

Der Makam-ı Beste-nigâr usuleş Berevşan

Kantemiroğlu

Şekil 2.18 : Bestenigâr Peşrev (Tura, 2001).

On sekizinci yüzyılda yaşayan Abdülbaki Nasır Dede bestenigâr ayinin bestecisi Bursalı Sadık Efendi ile çağdaştır. Yazdığı *Tedkik ü Tahkik* adlı eserde üç ayrı bestenigâr tarifi bulunmaktadır.

Bunlardan ilki : “Beste-Nigâr-ı Kadîm (Çok eski Bestenigâr) : İsfahan başlayıp Segâhta karar verir. Bunda eskiler ile eskilerin gecikenleri arasında fikir ayrılığı yoktur; ama zamanımızda tanınmamaktadır” (Tura, 2006). Bu tarif Hızır bin Abdullah ve Bedri Dilşad’ın bestenigâr tarifi ile aynıdır.

İkinci tanımlama: “Beste-Nigâr-ı Atîk (Eski Bestenigâr): Süsleyicisiyle birlikte rast ’ta başlayıp çargâh perdesinde karar verir. Bu bileşim, eskilerin nihavend dediği bileşimdir; ama eskilerin gecikenleri tarafından bilinmemekte, bizden öncekilerin gecikenleri zamanında tanınmaktadır; fakat zamanımızda kullanılmamaktadır.” (Tura, 2006). Bu tarif yukarıdaki anlatımlardan hiç birine uymamaktadır.

Üçüncü tarif: “ Çargâh ile başlayıp ırak karar verir. Bu bileşim bizden öncekilerin gecikenlerinin buluşudur” (Tura, 2006). Bu tanımlama ise Kantemiroğlu’nun anlattığı ikinci tarife uymaktadır (Şekil 2.19).

Şekil 2.19 : Nasır Dede'nin Bestenigâr Tarifi (Tura, 2006).

Bursalı Sadık Efendi'nin bestelediği bestenigâr ayini yukarıda anlatılan tariflerle karşılaştıralım (Şekil 2.20).

Bestenigâr Mevlevi Ayin

Devr-i Revan BURSALI SADIK EFENDİ

AK BE LES SA KI A LEY NA HA Mİ LEN KE SEL MU DAM

HE Yİ YAR..... HE Yİ DOST.....

CA Nİ MEN CA NA Nİ MEN.....

Şekil 2.20 : Bestenigâr Ayin (İKN).

Ali Ufkî ve Kantemiroğlu'nda görülen bestenigâr tanımları birbiri ile aynıdır. Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayinindeki makam besteciliği, Ali Ufkî ve Kantemiroğlu'ndan verilen örneklerdeki makam besteciliğine benzememektedir ancak Abdülkadir Meragî'nin "Derviş Reca-yi Padişah" isimli eserinde kullanılan bestenigâr makamı ile aynıdır. Bununla birlikte Hızır bin Abdullah, Kırşehrî, Kantemir'in ikinci tarifi ve Abdülbâki Nasır Dede'nin anlattığı üçüncü tariflerle bestenigâr ayinde görülen makam yapısının benzer olduğu görülmüştür.

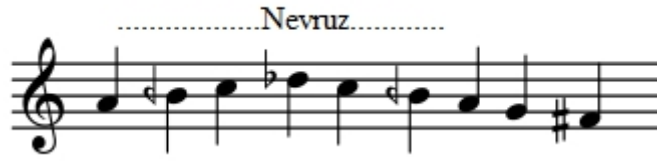
2.1.4 Saba ayin – saba makamı

On beşinci yüzyıl teorisyenlerinden Abdülkadir Meragî'nin *Kitab'ül Edvârında* saba yirmi dört şubeden on yedincisidir. Meragî sabayı şöyle anlatır. "Saba: Beş sestir." (Bardakçı, 1986; Şekil 2.21).

Şekil 2.21 : Meragî'de Saba Şubesi (Bardakçı, 1986).

Yine on beşinci yüzyılda yaşayan Hızır bin Abdullah'ın *Kitab'ül Edvârında* terkibisaba olarak adlandırılan saba bu sefer on yedinci değil kırk yedinci terki olarak yer almaktadır. Hızır bin Abdullah sabayı şöyle tarif etmiştir: “nevrüz âgaz ide ine segâh karar ide” (Başar, 2001; Şekil 2.22).

Şekil 2.22 : Hızır bin Abdullah'ta Saba Terkibi (Başar, 2001).

Aynı yüzyıl teorisyenlerinden Yusuf Kırşehrî'nin edvarında da terkibisaba adı ile anılan saba bu sefer kırk dördüncü terki olarak görülmektedir. Kırşehrî sabayı şöyle tanımlar: “nevrüz âgâz eder segâh evinde karâr eder” (Doğrusöz, 2012; Şekil 2.23).

Şekil 2.23 : Kırşehrî'de Saba Terkibi (Doğrusöz, 2012).

Yukarıdaki tanımlamalara bakıldığında Hızır bin Abdullah ile Yusuf Kırşehrî'nin saba tariflerinin aynı olduğu görülmektedir.

On yedinci yüzyılda yaşayan Ali Ufkî Faslı-1 Saba adlı bölümde on dokuz esere yer vermiştir. Bu eserlerden dokuzunda saba makamı, aşağıdaki peşrevde ki makam yapısındadır (Şekil 2.24).

Pişrev-i Dilnevâz
Der Makam-ı Saba
Usuleş Düyek

Serhane

Mülazime

1. 2. [Besteci]

Şekil 2.24 : Pişrev-i Dilnevaz (Cevher, 2003).

On dokuz eserin sekiz tanesinde makam kullanılışı aşağıdaki örnekteki ile aynıdır (Şekil 2.25).

Murabba
Düyek Usulünde

GEL İY DİL PEN Dİ Nİ PİR..... İ..... MU ĞA NUN

Zİ Bİ GUŞ..... EY..... LE Yİ

Şekil 2.25 : Murabba (Cevher, 2003).

Ali Ufkî'de karşılaşılan on sekiz eserin on beşinci yüzyıl edvar yazarlarının tarif ettiği tanımlamalara uymadığı tespit edilmiştir ancak Ali Ufkî'de yer alan sadece bir saba eserin yukarıda sözü edilen saba tariflerine benzer yapıda olduğu görölmektedir (Şekil 2.26).

Semâ-i Der Makam-ı Sabah

Şekil 2.26 : Semai (Cevher, 2003).

On sekizinci yüzyılda yaşayan Kantemiroğlu edvarında saba makamını kalın sestem ince sese doğru giderken karşılaşılan yarım perdelerin makamları arasında sınıflamaktadır. Kantemir saba makamını şöyle anlatır (Şekil 2.27):

“Saba makamı, sevimli, hoş bir makamdır. Saba perdesi çargâh ile neva'nın arasındaki yarım perdelerdendir.

Saba makamının seslendirilişine düğâh perdesinden başlanır. Makam segâha ve çargâha çıkıp çargâhta biraz durur. Saba perdesini okşar ve yoklar. Oradan aşağı doğru geldiğinde de, üç perdeyle kendini gösterir ve düğâh da karar kılındığında tastamam icra edilmiş olur ” (Tura, 2001).

Şekil 2.27 : Kantemiroğlun'da Saba Tarifi (Tura, 2001).

Kantemir saba makamının seyri ile de ilgili bilgi vermiştir. Sabanın hükmü başlığı ile Kantemir saba makamının seyrini aşağıdaki şekilde izah eder (Şekil 2.28).

“Düğâh perdesinden hareket ettikten sonra, segâha ve çargâha çıkıp kendi perdesine varır fakat hiç durmadan neva perdesini aşır hüseyini perdesine ulaşır. Oradan tam perdelerle tiz hüseyiniye dek çıkma hükmü vardır. Aynı yoldan geri dönüp hüseyiniye ve neva perdesini gene atlayıp kendi perdesine basar. Oradan tam perdelerle inip düğâh perdesinde karar kılar” (Tura, 2001).

Şekil 2.28 : Kantemiroğlunda Saba Makamı Seyri (Tura, 2001).

Kantemiroğlu edvarında yer alan peşrevlerden birinin bir bölümünü örnek olarak ele aldık (Şekil 2.29).

Naz ü Niyaz

Şekil 2.29 : Naz ü Niyaz (Tura, 2001).

Naz ü niyaz adlı örnekte kullanılan saba perdeleri ve seyri Kantemir'in ve on beşinci yüzyıl teorisyenlerinin tarif ettiği sabaya uymaktadır. Ali Ufkî'den verilen örneklerden ise üçüncüsüne benzemektedir.

Kantemir'in çağdaşı olan Abdülbaki Nasır Dede yazdığı *Tedkik ü Tahkik* adl eserde saba makamına on iki makamdan onuncusu olarak yer vermiştir. Nasır Dede saba makamını şu şekilde tarif eder (Şekil 2.30).

“Çargâh perdesinden başlayıp, onun üstündeki saba perdesine çıkıp oradan yine çargâha, segâha ve düğâh perdesine inerek orada karar verir ama saba perdesinden yukarı hüseyni, acem, gerdaniye ve muhayyer perdesine dek ve düğâhtan aşağı da rast perdesine dek gezinebilir. Bu makam üzerinde daire konusunda olduğu gibi ad konusunda da görüş ayrılığı vardır. Makam aslında eskilerin ve sonrakilerin eskilerinin kûçek ve zirefkend dedikleri makamdır” (Tura, 2006).

Şekil 2.30 : Nasır Dede'de Saba (Tura, 2006).

Nasır Dede'nin verdiği tarif Kantemir'in ve on beşinci yüzyıl teorisyenlerinin tarifine benzemektedir. Kantemir edvarından verilen eserdeki makam anlayışı ile Nasır Dede'nin tarifi uyumaktadır.

On dokuzuncu yüzyılda yaşayan Haşim Bey mecmuasında saba makamını şöyle anlatır. “İbtida segâh, çargâh, uzzal perdesiyle hüseyini, acem, gerdaniye, şehnaz perdesine kadar çıkıp, ba’dehu bu üslûb üzere yine perde perde çargâh perdesine kadar inip segâh ile dügâhda karar eder” (Tırışkan, 2000; Şekil 2.31).

Şekil 2.31 : Haşim Bey’de Saba (Tırışkan, 2000).

Haşim Bey’in tarif ettiği saba günümüzde kullanılan saba makamı ile aynıdır.

Yine on dokuzuncu yüzyılda yaşayan Muallim İsmail Hakkı Bey, *Musiki Tekâmül Derslerinde* saba makamını şöyle anlatır: “Dügâh perdesinde karar eden bu makam on iki makamdan biri olan kûçek makamından alınmıştır. Seyri ise Türk çargâhı makamının seyri ile perde-i dügâhta karar eder” (Kaygusuz, 2006; Şekil 2.32).

Şekil 2.32 : Muallim İsmail Hakkı Bey’in Verdiği Saba Makamında Seyir Örneği (Kaygusuz, 2006).

İsmail Hakkı Bey’in verdiği saba tanımı ve seyir örneği günümüzde kullanılan saba makamı ile örtüşmektedir.

İsmail Dede tarafından 19. Yüzyılda bestelenen saba ayinin makam besteciliğini yukarıda verilen tanımlarla karşılaştıralım (Şekil 2.33).

Saba Mevlevî Âyini

İSMÂİL DEDE:

Birinci Selâm

BİŞ NE Vİ DEZ NA LE İ BAN

Kİ RE BAB HEY..... YA..... Rİ YAR..... HA..... Yİ

AŞ KI DER HER GÜ..... NE BA BI

HE Yİ HEY HEY YAR..... Pİ..... Rİ ME Nİ AH

BA.....FE ĞA NŪ NEV HA GŪ..... YAN.....

DA İ MA..... HEY.....

YA..... Rİ YAR..... EY HU DA VŪ

Şekil 2.33 : Saba Ayin (İKN).

İsmail Dede tarafından bestelenen saba ayinin makam anlayışı, on beşinci yüzyıl teorisyenleri, Kantemiroğlu, Abdülbaki Nasır Dede, Haşim Bey ve Muallim İsmail Hakkı Bey'in saba tarifleri ile aynıdır. Sadece Ali Ufkî tarafından kaleme alınan saba faslı içerisinde yer alan eserlerin farklı olduğu yalnız bir tanesinin diğer kişilerin tarif ettikleri saba makamı ile aynıdır.

2.2 Yüzyıllara Göre Ayin Besteleme Stillerine Bakış

Bu bölüm iki alt başlık içinde ele alınmıştır. Önce farklı yüzyılda bestelenen dört ayin biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımı açısından analiz edilmiştir. Ardından aynı yüzyılda (on sekizinci yüzyıl) bestelenen dört ayin biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımı açısından analiz edilmiştir. Analizlerde izlenen yol aşağıda anlatıldığı gibidir.

Biçim analizinde izlenen yol: Biçim açısından yapılan analizlerde mısralar temel alınmıştır. Bir mısramın başladığı yerden bittiği yere kadar olan müzikal ifade bir bütün olarak kabul edilmiştir. Her müzikal ifade bir büyük harf ile simgelenmiştir. Farklı müzikal ifadeler farklı bir harf ile gösterilmiştir. Mısra sonlarında terennüm varsa mısralardan ayrı olarak kendi aralarında simgelenmiştir. A-B-C gibi büyük harfler biçimi oluşturan bölmeleri meydana getirmiştir. Bu analizlerin sonucunda selamlarda kaç bölüm bulunduğu tespit edilmiş ve biçim şemalarında gösterilmiştir. Bir örnek üzerinde izah edecek olursak

$A^{1m} + T^1 + A^{1m \ 1/2}$
 $B^{2m} + T^2$
 $A^{3m} + T^1$
 $C^{4m} + T^3$
 $A^{5m} X2$ şemasında;

- A-B-C gibi büyük harfler mısraların müzikal benzerlik ya da farklılığını göstermektedir.
- Büyük harflerin üzerindeki 1m – 2 m gibi ifadeler o harfin hangi mısranın bestelenmesi ile meydana geldiğini göstermektedir.
- T harfi terennümleri ifade etmektedir.
- T harfinin üzerindeki sayılar terennümlerin birbirleri ile aralarındaki benzerlik ya da farklılıkları göstermektedir.
- X2 o mısramın iki kere tekrarlandığını ifade eder.
- $A^{1m \ 1/2}$ birinci mısramın yarısının tekrar edildiğini göstermektedir.
- Bir melodi geldikten sonra, ileride başka bir melodi benzer şekilde geliyor ise yeni melodiye benzediği melodinin harfi verilmiş ancak harfin yanına ‘ işareti konmuştur. Bunlara benzeyen yeni bir melodi geliyorsa harfin üzerine ‘ ‘ konmuştur.

Melodik Tekrar Analizi: Melodik tekrar analizinde her usulün yeni bir melodik fikir olduğu düşünülmüş ve bu metottan hareketle birinci selamdan başlamak üzere, ayindeki her selam ayrı ayrı kendi içinde ölçüler sayılarak numaralandırılmıştır. Örneğin; İsmail Dede'nin Ferahfeza Ayininde birinci selam yetmiş dokuz ölçü olduğu için yetmiş dokuza kadar numaralandırılmış bir tablo hazırlandı ve tablonun başlığına İsmail Dede Ferahfeza Mevlevi Ayini Birinci Selam başlığı konuldu. Yine aynı ayinde ikinci selamda kırk dört ölçü olduğu için kırk dörde kadar numaralandırılmış başka bir tablo oluşturuldu. Seçilen tüm ayinlerin tüm selamları için bu işlemler yapıldı (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 : Metot Anlatımı 1

İSMAİL DEDE FERAHFEZA MEVLEVİ AYİNİ
1. SELAM

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	

Ölçüleri numaralandırma işleminin ardından Türk müziğinde melodik yapılar ika üzerine kuruldukları için ayinlere orta mercekte bir yaklaşımla her ölçü yani her usul bir melodik yapı gibi ele alınarak birinci ölçüden itibaren her ölçüye birer harf ile simge verildi. Simgelerin kullanımında dikkat edilen unsur aynı selam içinde aynı ölçü tekrar karşımıza çıkıyorsa o ölçülere aynı harflerin verilmesi şeklinde uygulanmasıdır. Örneğin; İsmail Dede'nin Ferahfeza Ayininde birinci selamda birinci ve sekizinci ölçüler aynı olduğu için her iki ölçüye de "A" harfinin yazılması gibi (Şekil 2.34).

Şekil 2.34 : Metot Anlatımı 2.

Yine bu harflendirme sisteminde uygulanan bir diğer yöntem birbirine benzer ölçülerde tamamen aynı yapı yoksa ama benzerlikler çoğunlukta ise bu ölçülerden ilkinde hangi harfi verildiyse benzer olan ölçüye o harfin üssü simgesi verildi A-A'

gibi. Örneğin; İsmail Dede'nin Ferahfeza Ayininde birinci selamda yedinci ve on dördüncü ölçüler birbirlerine benzer yapıda olmasına karşın barındırdıkları farklılıktan dolayı yedinci ölçü F, on dördüncü ölçü F' simgesi ile gösterildi (Şekil 2.35).

Şekil 2.35 : Metot Anlatımı 3.

Simgeler kullanılırken izlenen yol önce alfabenin tüm harflerinin büyük harf şeklinde örneğin A,B gibi gösterilmesi, alfabenin tüm harfleri kullanıldıysa ve melodik yapıdaki farklılıklar sürüyorsa alfabenin tüm harflerinin küçük harf yani a, b şeklinde kullanılması harflerin bitiminden sonra melodik yapıdaki çeşitlilik devam ediyorsa Romen rakamlarının yani I, II kullanılması şeklinde olmuştur (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2 : Metot Anlatımı 4

İSMAİL DEDE FERAHFEZA MEVLEVİ AYİNİ
3. SELAM

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	I	İ	J	K	L	M	N	O	Ö	P
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z	A
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	b	c	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	ü	y	l (le)	z	I	II	I' (LE)	III	O	IV
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	V	h'	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	XIV	V'	h'	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
ÖLÇÜ	151	152	153							
	XXXIX	XXXX	XXXXI							

Ayrıca incelenen örneklerde karşılaşılan bir diğer durum aynı melodinin bir oktav pestten bestelenmesi şeklinde tekrar ediyorsa söz konusu bölümü temsil eden harflerin altının çizilmesi şeklinde ifade edilmiştir. Örneğin t ve t gibi (Şekil 2.36).

Şekil 2.36 : Metot Anlatımı 5.

Ayinin tüm selamlarındaki numaralandırma ve harflendirme tabloları hazırlandıktan sonra ayine bu defa bir üst mercekten bakılarak eğer varsa melodik tekrar grupları tespit edilerek aynı renkte işaretlendirildi. Melodik tekrar gruplarında ana melodik yapıya benzerlik göstermesine karşın bir varyasyon olarak düşünülebilecek olan farklı gruplanmalarda ise farklı olan ölçü ya da ölçüler sarı renk yazılmış ve değişikliklere dikkat çekilmek istenmiştir. Örneğin, İsmail Dede Efendi'nin Ferahfeza Ayininde birinci selamında birinci ölçüden yedinci ölçüye kadar olan melodik yapı ile sekizinci ölçüden on dördüncü ölçüye kadar olan melodik yapı birbirinin aynısı olduğu için bu ölçüler aynı renk ile boyanarak benzerlikleri işaret edilmiştir. Tablo üzerinde aşağıdaki ve bir üstteki şekilde olduğu gibi gösterilmiştir (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3 : Metot Anlatımı 6

İSMAİL DEDE FERAHFEZA
1. SELAM

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	A	B	C
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	Ç	D	E	F'	G	Ğ	H	I	Ç	D

Eserin notası üzerinde yapılan uygulamalar ve analiz aşağıdaki gibi görülmektedir (Şekil 2.37).

A 1 B 2

C 3 Ç 4

D 5 E 6

F 7 A 8

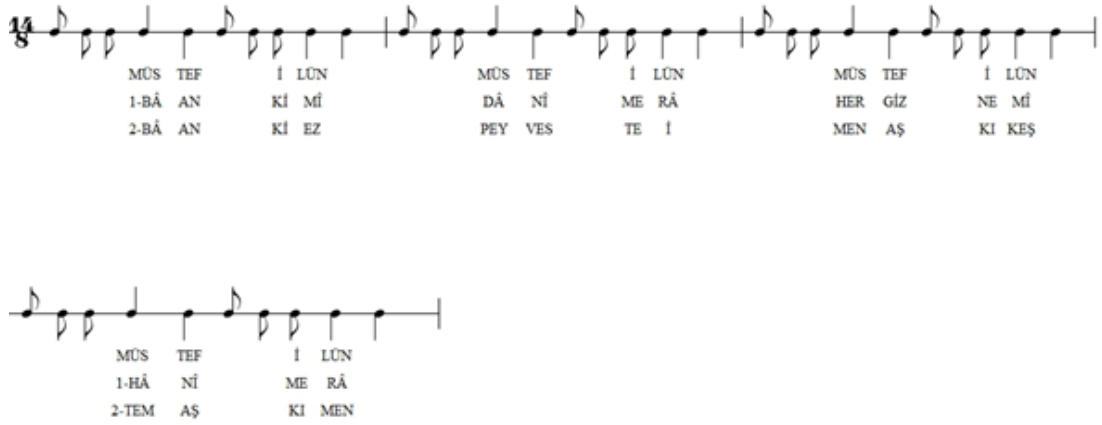
B 9 C 10

Ç 11 D 12

E 13 F' 14

Şekil 2.37 : Metot Anlatımı 7.

Usul-vezin analizi: Ayinlerin güftelerinin önce vezinleri tespit edilmiş, ardından vezinin usul ile kullanımını gösteren usul-vezin şemaları hazırlanmıştır. Her kıtanın birinci mısraının yer aldığı usul-vezin şemalarında aynı usul ve vezinin kullanıldığı farklı ayinlerin mısraları alt alta yazılmış, güftelerden önce 1-, 2- rakamları yazılarak hangi satırın hangi ayine ait olduğunun daha rahat anlaşılması hedeflenmiştir. Örneğin; (Bk: Şekil 2.38).

Şekil 2.38 : Metot Anlatımı 8.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh, 2 ile gösterilen satır çargâh ayini göstermektedir.

2.2.1 Farklı yüzyıllarda bestelenen ayinler biçim, vezin ve melodik tekrar tablosu açısından

Mevlevî ayinlerinde dönemsel besteleme kriterlerinin var olup olmadığının sorgulandığı bu bölümde farklı yüzyıllarda bestelenen ayinlerin biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımları ele alınacaktır. Seçilen ayinlerin biçimlerinin, usul vezin kullanımlarının ve melodik tekrar örgülerinin birbirleri ile mukayese edilmesi ile ortak yönler ve farklılıklar tespit edilerek genel bir standarta ulaşıp ulaşılamayacağı sonucuna ulaşmak hedeflenmektedir. Bu bölümde beste-i kadim düğâh ayin, on yedinci yüzyıldan Nayi Osman Dede'nin çargâh ayini, on sekizinci yüzyıldan Bursalı Sadık Efendi'nin besteniğâr ayini ve on dokuzuncu yüzyıldan İsmail Dede'nin saba ayinleri incelenecektir.

2.2.1.1 Beste-ikadim düğâh mevlevî ayin

Kimin tarafından ve hangi tarihte bestelendiği belli olmadığı için Beste-i Kadim olarak anılan üç Mevlevî ayinden (pençgâh Mevlevî ayin, hüseyini Mevlevî ayin) biri olan düğâh Mevlevî ayin, gelenekten geleceğe ayin besteleme tekniklerinin tespit edilmesinde en eski örneklerden olduğu varsayılması sebebiyle çalışmamız için önemli bir yer teşkil etmektedir. Düğâh Mevlevî ayin, üçüncü selamda yetmiş dokuzuncu ölçüden sonra pençgâh Mevlevî ayin ile tamamlanarak son bulmaktadır.

Biçimi

Dört selamın biçim analizine sırasıyla bakalım:

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen düğâh ayinin birinci selamı iki bölümden meydana gelmiştir.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
B^{2m}
A^{3m}
B^{4m}
A^{5m}
B^{6m}
A^{7m}
B^{8m}

Düğâh ayinin birinci selamının A Bölümü iki farklı melodik yapının birbiri ardı sıra gelmesiyle oluşmuştur. Bu bölüm sekiz mısradan meydana gelmiştir ve serbest bir yapıda bestelendiği görülmektedir.

B BÖLÜMÜ

C^{9m}
D^{10m}
D^{11m}
D^{12m ½} + B^{12m ½}
E^{13m}
E^{14m}
F^{15m} X2
G^{16m} X2
TERENNÜM¹

Düğâh ayinin birinci selamın B Bölümü beş farklı melodik yapının ard arda gelmesi ile oluşmuştur. Sekiz mısra olan B Bölümünde son iki mısra iki kere tekrarlanmaktadır. Serbest yapıda bestelendiği görülen bölümün sonunda terennüm bulunmaktadır.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümden meydana gelmiştir.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
B^{2m}
C^{3m}
D^{4m}
E^{4m}

Beş ayrı melodik yapının arka arkaya gelmesi ile oluşan ikinci selam dört mısradan oluşmaktadır. Her mısra ayrı bir melodik yapı ile bestelenmiştir. Dördüncü mısra birbirinden ayrı iki melodik yapı ile iki kere okunmaktadır. Yapılan analiz sonucunda ikinci selamın serbest bir biçimde bestelendiği görülmektedir.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam yedi bölümden meydana gelmektedir. C Bölümünden itibaren pençgâh ayin ile tamamlanması sebebiyle pençgâh ayin incelenmiştir. Bu bölümden başlayarak sona kadar söz edilen biçim şeması pençgâh ayine aittir.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

SAZ TERENNÜM¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümü birbirine benzer yapıdaki iki melodinin ardı ardına sıralanması ile meydana gelmiştir. İki mısradan oluşan bu bölümde birinci mısra ve ikinci mısranın başları aynı sonları farklıdır. Saz terennüm aksak semai usulündedir ve B Bölümüne geçişte bir köprü vazifesi görmektedir.

B BÖLÜMÜ

B^{3m}

C^{4m}

B^{5m}

C^{6m}

SAZ TERENNÜM²

B Bölümünden itibaren yürük semai usulüne geçilmekte ve selam sonuna kadar bu usulle devam edilmektedir. İki ayrı melodik yapının sırayla tekrarlanmasından meydana gelen B Bölümünde dört mısra vardır. Bölüm sonunda C Bölümüne geçişi sağlayan saz terennüm bulunmaktadır. Bu saz terennüm önceki bölümde karşılaşılan saz terennümden farklıdır.

C BÖLÜMÜ

D^{7m+} E^{8m} + T¹

SAZ TERENNÜM³

Bu bölümden itibaren pençgâh ayin incelenmiştir. İki mısranın iki ayrı melodik yapıda bestelendiği yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. İki mısradan sonra gelen terennüm nakış formunu anımsatmaktadır. Ancak burada eksik kalmış bir nakış formundan söz edilebilir. Bölüm sonunda D Bölümüne geçişi sağlayan saz terennüm mevcuttur ve bu saz terennüm önceki bölümlerdekilerden farklıdır.

D BÖLÜMÜ

$F^{9m}+T^2$

$F^{10m}+T^2$

$F^{11m}+T^2$

$F^{12m}+T^3$

TERENNÜM⁴

$F^{12m}+T^5$

Yapılan analiz sonucunda D Bölümünde bir tane melodik yapının var olduğu ve dört mısırda bu melodi ile bestelendiği görülmüştür. Her mısradan sonra gelen terennümler ilk üç mısırda aynı iken son mısırda farklıdır. Yapılan çalışmalarla son mısraın iki kere tekrarlandığı ikinci tekrarın ilki ile tıpatıp aynı olmadığı ayrıca mısra sonunda yer alan terennümlerin de farklı olduğu tespit edilmiştir. İlave edilmesi gereken bir başka husus ise son mısraın iki tekrarı arasında bir terennüm daha bulunduğudır. Bu terennüm bölüm içindeki terennümlerin hepsinden melodik açıdan farklıdır.

E BÖLÜMÜ

$G^{13m}+T^3$

$H^{14m}+T^3$

$G^{15m}+T^6$

$H^{16m}+T^3$

SAZ TERENNÜM⁴

Dört mısradan meydana gelen E Bölümü iki melodik yapıdan oluşmaktadır. Her mısradan sonra terennüm bulunmaktadır. Bunlardan sadece üçüncü mısra sonunda gelen terennüm farklılık göstermektedir. Birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennüm D Bölümünde dördüncü mısradan sonra gelen terennüm ile aynıdır. Bölüm sonunda diğer bölümlerdekilerden farklı bestelenmiş saz terennüm bulunmaktadır.

F BÖLÜMÜ

I^{17m}

J^{18m}

J^{19m}

K^{20m}

SAZ TERENNÜM⁵

Dört mısradan oluşan F Bölümünde üç ayrı melodik yapı mevcut olduğu tespit edilmiştir. İkinci ve üçüncü mısraların aynı melodi ile bestelendiği yapılan analiz sonucu görülmüştür. Bölüm sonunda diğer bölümlerdekilerden farklı bestelenmiş bir saz terennüm bulunmaktadır.

G BÖLÜMÜ

$L^{21m}+T^7$

$M^{22m}+T^8$

$L^{23m}+T^7$

$M^{24m}+T^8$

$L^{25m}+T^7$

M^{26m}

Üçüncü selamın son bölümü olan G Bölümünde iki ayrı melodik yapı sırayla tekrarlanmaktadır. Altı mısradan oluşan bu bölümde ilk beş mısradan sonra terennümler gelmektedir. Terennümlerin sıralanışı da tıpkı güftelerin bestelendiği gibi iki ayrı melodinin ardı ardına gelmesinden ibarettir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

B^{2m}

İki mısradan oluşan dördüncü selam ikinci selamın ilk iki mısraının tekrarlanması ile meydana gelmiştir. Bu bölümde iki ayrı melodi bulunmaktadır.

Melodik tekrar tabloları

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmış dokuz ölçüden oluşmaktadır. Yapılan analize göre birinci selamda beş melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {B-C-Ç-D-E-F} grubu üç kere tekrar etmiştir. Ayinin ikinci ölçüsünden on dokuzuncu ölçüsüne kadar bu melodik grublamanın tekrar edildiği görülmektedir. Aynı zamanda bu melodik grubun {B-C-Ç-D-E'} şeklinde de bir kere yirminci ölçüden yirmi dördüncü ölçüye kadar yinelendiği görülmektedir.
- 2) {H-E''-I-İ} melodik grublaması olan ikinci melodik grup yirmi yedinci ölçüden otuzuncu ölçüye kadar tekrar edilmiş olup ikinci melodik grubun varyasyonu olarak karşımıza çıkan {H'-E''-I-İ} melodik grublaması ise üç kez tekrar edilerek otuz birinci ölçüden kırkıncı ölçüye kadar devam etmektedir.
- 3) {F-K} olarak simgelenen üçüncü melodik grublamanın bir kez kırk dört ve kırk beşinci ölçülerde tekrar edildiği ve üçüncü melodik grubun varyasyonu olarak

düşünebileceğimiz {F'-K} grubu kırk altı ile kırk sekizinci ölçüler arasında görülmektedir.

- 4) {O-Ö} olarak simgelenen dördüncü ve son melodik grup ise elli üçüncü ve elli dördüncü ölçüler ikinci kez ise elli yedinci ve elli sekizinci ölçülerde tekrar etmektedir.
- 5) {R-S-Ş} olarak simgelenen beşinci melodik gruplama elli dokuzuncu ölçü ile altmış birinci ölçüler arasında karşımıza çıkmakla birlikte beşinci gruplamanın varyasyonu olarak kabul edebileceğimiz {R'-S-Ş} melodik gruplaması ise altmış üçüncü ölçü ile altmış beşinci ölçüler arasında tekrar edilmiştir (Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	B	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	D	E	F	B	C	Ç	D	E	F	B
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	C	Ç	D	E'	G	Ğ	H	E''	I	İ
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	H'	E''	I	İ	H'	E''	I	İ	H'	E''
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	G	E	J	F	K	F'	K	F'	K	L
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	M	N	O	Ö	M'	P	O	Ö	R	S
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	
	Ş	T	R'	S	Ş	K'	K'	K'	K'	

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selam otuz yedi ölçüden oluşmaktadır. Yapılan inceleme sonucu dört melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile belirtilen melodik tekrar grubu birinci ve dördüncü ölçüler arasında karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {A'-B-C-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise ilkinin hemen ardından beşinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında görülmektedir.
- 2) {E-F} harfleri ile belirtilen ikinci melodik tekrar grubu ise onuncu ve on birinci ölçüler ile yirmi sekizinci ve yirmi dokuzuncu ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 3) {G-Ğ} harfleri ile belirtilen üçüncü melodik tekrar grubu on ikinci ve on üçüncü ölçülerde tespit edilmiş olup bu grubun varyasyonu olarak nitelenebilecek olan {G-Ğ'} harfleri ile simgelenen grup ise otuz birinci ve otuz ikinci ölçülerde tekrarlanmıştır.

- 4) {J-K} harfleri ile simgelendirilen dördüncü melodik tekrar grubu on sekizinci ve on dokuzuncu ölçülerde tespit edilmiş olup bu melodik gruplamının varyasyonu olarak düşünülebilecek olan {J-K'} gruplaması ise yirmi bir ve yirmi ikinci ölçülerde tekrar edilmiştir (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A'	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	G'	H	I	H	İ	J	K	L
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	J	K'	M	N	O	D'	Ö	E	F	P
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37			
	G	G'	R	S	Ş	T	U			

Üçüncü Selam

Devrikebirusulünde bestelenmeye başlayan üçüncü selam sekizinci ölçüden itibaren aksak semai usulünde yirminci ölçüden itibaren ey kihezar aferin güftesi ile başlayan kısımdan itibaren yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda on üç melodik tekrar grubunun olduğu tespit edilmiştir. Dördüncü gruptan sonrası ayinin tamamlandığı pençgâh ayine aittir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve ikinci ölçüler ile üçüncü ve dördüncü ölçülerde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {A-B'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise ilkinin hemen ardından beşinci ölçü ile altıncı ölçü arasında görülmektedir.
- 2) {L-M-N-L-M-O-Ö-P-R-O'-S-Ş-T-U-Ü-V} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirminci ölçü ile otuz beşinci ölçüler arasında ayrıca otuz yedinci ölçüden elli ikinci ölçüye kadar karşımıza çıkmaktadır.
- 3) {a-b} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli dördüncü ölçü ile elli beşinci ve elli altıncı ölçü ile elli yedinci ölçüler arasında tekrar etmektedir.
- 4) {g-ğ-h} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmış beşinci ölçü ile altmış yedinci ölçüler arasında tekrar etmekte bununla birlikte bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {g-ğ-h'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yetmiş birinci ölçü ile yetmiş üçüncü ölçüler arasında tekrarlanmaktadır.

- 5) {n-n'-o} harfleri ile ifade edilen melodik tekrar grubu yetmiş dokuz ve seksen birinci ölçüler ile seksen üç ve seksen beşinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrar edilmiştir.
- 6) {s-s'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu doksan ile doksan beşinci ölçüler arasında üç kere tekrar edilmiştir.
- 7) {v-y-z} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz bir ile yüz altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {ö-II-II-III} simgeleri ile ifade edilen melodik tekrar grubu yüz sekiz ile yüz yirmi üçüncü ölçüler arasında dört kere, benzer yapıda olan sadece son ölçüsünde farklılık bulunan varyasyonu olarak niteleyebileceğimiz {ö-II-II-III'} simgeleri ile ifade edilen melodik tekrar grubu ise bir kere yüz otuz altı ve yüz otuz dokuncu ölçüler arasında görülmektedir.
- 9) {XII-XIII-XIV-VII'-XIII-XV-XVI-X'} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu toplamda iki kere yüz kırk bir ve yüz elli altıncı ölçüler arasında görülmektedir.
- 10) {XVIII-XIX-XX} olarak ifade edilen melodik tekrar grubu yüz altmış ile yüz altmış beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 11) {XXI-XXII} şeklinde gösterilen melodik tekrar grubu yüz altmış altı ve yüz altmış yedinci ölçüler ile yüz altmış dokuz yüz yetmişinci ölçülerde toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 12) {XXV-XXVI} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu yüz yetmiş altı ve yüz yetmiş yedinci ölçüler ile yüz seksen ve yüz seksen birinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 13) {XXIII-VII-VIII-IX-VI'-XXIII-VIII-IX'-X''-XXVII} simgeleri ile ifade edilen melodik tekrar grubu yüz seksen yedi ile yüz doksan altıncı ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır. Ancak benzer yapıdaki {XXIII-VII'-VIII-IX-VI'-XXIII-VIII'-IX-X''-XXVII} simgeleri ile ifade edilen melodik tekrar grubu yüz doksan yedi iki yüz altıncı ölçüler arasında aynı zamanda {XXIII-VII-VIII'-IX-VI'-XXIII-VIII' -XXVII} şeklinde gösterilen ve ilk gruptan iki ölçü eksik olan bu melodik tekrar grubu ise iki yüz yedi ve iki yüz ondördüncü ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.6).

Çizelge 2.6 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	B	A	B'	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	Ğ	H	I	İ	J	G	K	L
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	M	N	L	M	O	Ö	P	R	O'	S
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ş	T	U	Ü	V	Y	L	M	N	L
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	M	O	Ö	P	R	O'	S	Ş	T	U
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	Ü	V	Z	a	b	a	b	a	c	Ç
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	D	E	f	N	g	ğ	h	ı	i	G
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	G	Ğ	h'	j	k	l	m	l'	n	n'
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	o	n''	n	n'	o	ö	p	p	r	S
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	s'	s	s'	s	s'	ş	t	u	ü	N
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	v	y	z	v	y	z	I (bir)	ö'	II	II
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	III	ö'	II	II	III	ö'	II	II	III	ö'
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	II	II	III	IV	IV	V	VI	VII	VIII	IX
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	VI	VII	VII	IX	X	ö'	II	II	III'	XI
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	XII	XIII	XIV	VII'	XIII	XV	XVI	X'	XII	XIII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	XIV	VII'	XIII	XV	XVI	X'	t	u	XVII	XVIII
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	XIX	XX	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII	XX	XXI	XXII
ÖLÇÜ	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
	XVII'	XXII'	XXIII	XXIII	XXIV	XXV	XXVI	XXV	XXIII'	XXV
ÖLÇÜ	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190
	XXVI	XXV'	XX'	VIII'	IX	VI	XXIII	VII	VIII	IX
ÖLÇÜ	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
	VI'	XXIII	VIII	IX'	X''	XXVII	XXIII	VII'	VIII	IX
ÖLÇÜ	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210
	VI'	XXIII	VIII'	IX	X''	XXVII	XXIII	VII	VIII'	IX
ÖLÇÜ	211	212	213	214						
	VI'	XXIII	VIII'	XXVIII						

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam on sekiz ölçüdür. Yapılan çalışma sonucunda iki melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu birinci ve ikinci ölçüler arasında görülmektedir. {A'-B} harfleri ile ifade edilen melodik tekrar grubu ise üçüncü ölçü ile sekizinci ölçü arasında üç kere tekrarlanmaktadır. {A''-B}

harfleri ile gösterilen grup ise on yedi ve on sekizinci ölçü arasında bir kere tekrarlanmaktadır.

- 2) {D-Ç} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on birinci ölçü ile on dördüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmaktadır (Çizelge 2.7).

Çizelge 2.7 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A'	B	A'	B	A'	B	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18		
	D	Ç	D	Ç	E	B	A''	B		

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda dört ayrı aruz kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.39,Şekil 2.40,Şekil 2.41,Şekil 2.42).

-1-

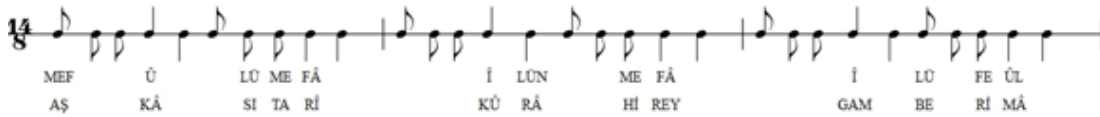
Aşkast tarîk u râh-i Peygamber-i mâ

Mâ zâde-i aşkîmü aşk mâder-i mâ

Ey mâder-i mâ nühüfte der çâder-i mâ

Pinhan şüde der tabiati kâfer-i mâ

Vezin: *Mefûlü Mefâilün Mefâilün Feûl (Ahreb 3)*

Şekil 2.39 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

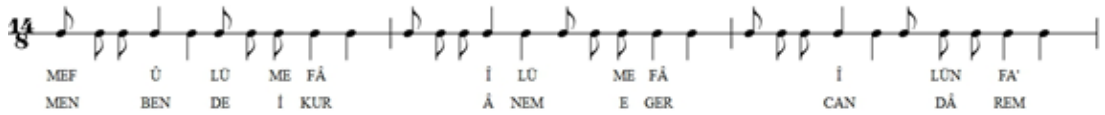
Men bende-i Kur'ânem eğer can dârem

Men hâk-i reh-i Muhammed-i muhtârem

Ger nakl küned cüz in kes ez güftârem

Bizârem ezô ve zin sühan bizârem

Vezin: *Mefûlü Mefâilü Mefâilün Fa'* (Ahreb 4)

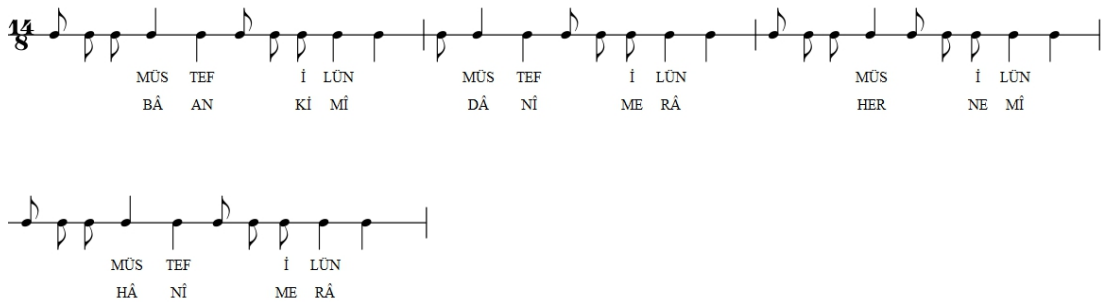
Şekil 2.40 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Bâ an ki mî dâni me-râ hergiz ne-mî hânî me-râ

Hestem segî z'in âsitan ez der çi mî rânî me-râ

Vezin: *Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün* (Bahr-i Recez)

Şekil 2.41 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Âşık oldum bilmedim yâr özgelerle yâr imiş
Allah Allah âşık bunca cefâlar var imiş
Bî-vefâ yâr in-çünin bî-rahmü sengin-dil me-bâş
Dermendân-ı tûm ez hâl-i mâ gâfil me-bâş

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel)*

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ
Â ŞI KOL DUM BİL ME DİM

TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
YAR ÖZ GE LER LE YA Rİ MİŞ

Şekil 2.42 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda iki ayrı aruz kalıbı tespit edilmiştir (Şekil 2.43, Şekil 2.44).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü canîmani menî
Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevved sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletünMüstef'iletünMüstef'iletünMüstef'iletün (Bahr-i Recez)*

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 2.43 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey âşıkan ey âşıkan men hâk râ gevher künem

Ey mutriban ey mutriban deff-i şümâ pür-zer künem

Vezin: Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün (Bahr-i Recez)

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS
EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MEN HAK İ RÂ GEV

TEF İ LÜN
HER KÜ NEM

Şekil 2.44 :Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Yapılan analiz sonucu üçüncü selamda toplamda beş farklı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Devrikebir usulünde bestelen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 2.45).

-1-

Ey şehd- nûşîn-i lebet pâk ez heme âlûdegî

Bin'şin ki tâ bâzîsted çeşmem zi hun- pâlûdegî

Vezin: Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün (Bahr-i Recez)

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
EY ŞEH Dİ NÜ Şİ Nİ LE BET

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
PAK EZ HE ME Â LÜ DE Gİ

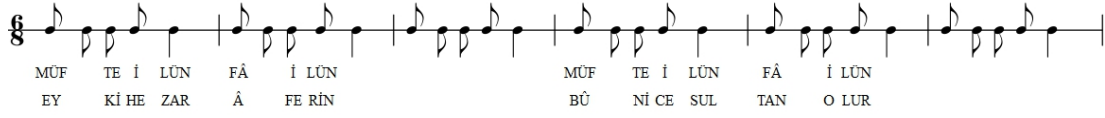
Şekil 2.45 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde bestelenen bu bölümde yapılan analiz sonucu dört ayrı vezin kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.46,Şekil 2.47,Şekil 2.48 ve Şekil 2.49). İkinci vezinden itibaren pençgâh ayin incelenmiştir.

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün (Bahr-i Münserîh)

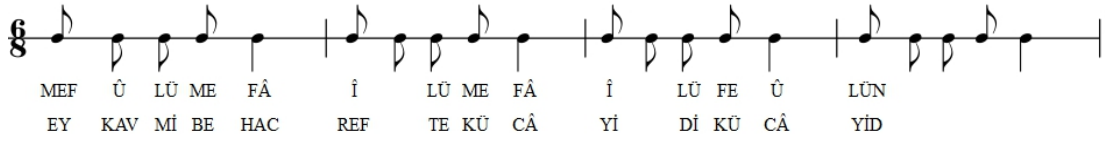

Şekil 2.46 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey kavm(-i) be hac reft e kücâyîd kücâyîd
Dil-dâr hemincâst bi-yâyîd bi-yâyîd

Vezin: Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün (Bahr-i Hezec-i Mekfûl)

Şekil 2.47 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Âşık ki tevâzu ‘ne-nümâyed çi küned
Şebhâ ber-i kûy-i tü ne-yâyed çi küned
Ger büse dihed zülf-i tü-râ tîre me-şev
Dîvâne ki zencîr ne-hâyed çi küned

Vezin: Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûl (Ahreb 1)

Şekil 2.48 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Ah güzelin aşkına hâlâtına

Yandı yürek aşk harâraâtına

And içeyim gayri güzel sevmeyim

Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına

Vezin: Müfteilün Müfteilün Fâilün (*Bahr-i serî' matviy-yi mavkûf*)

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
AH GÜ ZE LİN AŞ KI NA HÂ LÂ TI NA

Şekil 2.49 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir aruz vezni kullanılmıştır (Şekil 2.50).

İkinci selamdaki ilk bölüm ile bu bölüm aynıdır.

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-ı menî

Vezin: Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün (*Bahr-i Recez*)

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ NI ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ

Şekil 2.50 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.1.2 Çargâh mevlevî ayin Nâyî Osman Dede

Bu bölümde on yedinci yüzyılda yaşamış bir besteci olan Nâyî Osman Dede'nin bestelediği dört ayinden biri olan Çargâh ayin incelenecektir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizine sırasıyla bakalım:

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam yedi bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$$A^{1m} + T^1$$

$$A^{2m} + T^1$$

$$B^{3m} + T^2$$

$$A^{4m} + T^1$$

Biçim açısından murabba biçiminde bestelenen A bölümü dört mısradan oluşmaktadır. Her mısradan sonra gelen terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelenler aynı üçüncü mısradan sonra gelen farklıdır.

B BÖLÜMÜ

$$C^{5m} + D^{6m} + T^3$$

Yapılan inceleme sonucunda biçim açısından nakışa benzeyen B Bölümü için eksik kalmış nakış ifadesini kullanmak yanlış olmayacaktır. İkinci mısradan sonra gelen terennüm A Bölümünden görülen terennümlerden farklıdır.

C BÖLÜMÜ

$$E^{7m} + T^4$$

$$E^{8m} + T^4$$

$$F^{9m} + T^5$$

$$E^{10m} + T^4$$

Yapılan analiz sonucunda C Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Dört mısradan oluşan bu bölümde her mısradan sonra gelen terennümlerden sadece üçüncü mısradan sonra gelen terennüm farklıdır. Terennümlerin geneline bakıldığında önceki bölümde karşılaşılanlardan farklı oldukları görülmektedir.

D BÖLÜMÜ

$$G^{11m} + T^6$$

$$G^{12m} + T^6$$

$$\text{TERENNÜM}^7$$

İki mısradan oluşan D Bölümü aynı melodik yapının iki kere tekrarlanması ile oluşmuştur. Mısralardan sonra gelen terennümler de birbirinin aynıdır ancak ikinci mısra ve ikinci terennümden sonra bir terennüm daha bulunmaktadır. Bu terennümün diğerlerinden farklı olduğu görülmektedir.

E BÖLÜMÜ

$H^{13m} + T^8$

$H^{14m} + T^8$

$G^{15m} + T^8$

$H^{16m} + T^8$

E Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. Bu bölümde diğerlerinden farklı olarak her mısra sonunda tekrarlanan terennümler aynıdır.

D BÖLÜMÜ

$G^{11m} + T^6$

$G^{12m} + T^6$

TERENNÜM⁷

D Bölümü E Bölümünden sonra bir kere daha tekrarlanmaktadır.

B BÖLÜMÜ

$C^{5m} + D^{6m} + T^9$

B Bölümünün selam sonunda bir kere daha tekrarlandığı yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

B^{3m}

C^{4m}

TERENNÜM¹

İlk iki mısraın aynı melodi ile son iki mısraın ise farklı melodilerde bestelendiği yani ikinci selamda toplamda üç ayrı melodik yapının olduğu yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. Bölüm sonunda bir tane terennüm bulunmaktadır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam yedi bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

B^{2m}

SAZ TERENNÜM¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümünde iki mısra vardır. Her mısra ayrı bir melodi ile bestelenmiştir. Bölüm sonunda A Bölümünü B Bölümüne bağlayan saz terennüm mevcuttur ve burada aksak semai usulüne geçilmektedir.

B BÖLÜMÜ

C^{3m}

D^{4m}

C^{5m}

D^{6m}

SAZ TERENNÜM ²

B Bölümünde iki ayrı melodik yapının birbiri ardına geldiği tespit edilmiştir. Dört mısradan oluşan bu bölümün sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Bu bölümden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulüne geçilmiştir.

C BÖLÜMÜ

E^{7m}

E^{8m}

F^{9m}

E^{10m} + T¹

SAZ TERENNÜM ³

C Bölümü biçim açısından murabbaya benzemektedir. Ancak murabba bestelerde her mısradan sonra görülen terennüm bu bölümde sadece son mısradan sonra vardır. Bölüm sonunda D Bölümüne geçişte köprü vazifesi gördüğünü söyleyebileceğimiz saz terennüm bulunmaktadır. Bu saz terennüm diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

D BÖLÜMÜ

G^{11m}

G^{12m}

H^{13m}

I^{14m}

D BÖLÜMÜ

G^{15m}

G^{16m}

H^{17m}

I^{18m}

Yapılan analiz sonucunda D Bölümünün iki kere iki ayrı dörtlükle tekrarlanmış olduğu tespit edilmiştir. Biçim açısından serbest bestelenmiş olan D Bölümünde ilk iki mısra aynı melodi ile diğer iki mısra ise ayrı birer melodi ile bestelenmişlerdir. D Bölümü sekiz mısradır.

E BÖLÜMÜ

$J^{19m} + K^{20m} + T^1$

SAZ TERENNÜM³

E Bölümünün biçimine bakıldığında nakış formuna benzer yapıda bestelendiği görülmektedir. Ancak sadece iki mısra bulunduğu için bu bölümün türü eksik kalmış nakış formu olarak adlandırılabilir. İkinci mısraın sonundaki terennüm C Bölümünde ki terennümün çok benzeridir.

F BÖLÜMÜ

L^{21m}

L^{22m}

L^{23m}

$L^{24m} + T^2$

F Bölümünde dört mısra bulunmaktadır. Bu mısraların hepsi aynı melodi ile bestelenmiştir. Dördüncü mısraın sonunda bir terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

G BÖLÜMÜ

M^{25m}

N^{26m}

O^{27m}

N^{28m}

Üçüncü selamın G Bölümünün biçimi şarkı formu ile aynıdır. Dört mısradan oluşan G bölümünde ikinci ve dördüncü mısralar aynı melodi ile birinci ve dördüncü mısralar ise farklı iki melodide bestelenmiştir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

Aynı melodinin iki kere tekrarlandığı iki mısradan oluşan dördüncü selam, ikinci selamın ilk iki mısraının tekrarlanmasından ibarettir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizine ve yorumlarına sırayla bakalım:

Birinci Selam

Yüz iki ölçüden oluşan birinci selam devrirevan usulünde bestelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda altı adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} birinci ölçü ile dördüncü ölçü arasında ve beşinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında olmak kaydıyla iki kere tekrarlanmıştır. Bu grubun bir varyasyonu olarak düşünülebilecek olan {B-C-Ç} melodik grubu ise on yedinci ve on dokuzuncu ölçüler arasında görülmektedir.
- 2) {B'-J-K-L-B''-M-N-Ç''} melodik tekrar grubu yirminci ölçü ile yirmi yedinci ölçü arasında ve doksan birinci ölçü ile doksan sekizinci ölçü arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {Ğ'-Ö-P-R-S} harfleri ile simgelenen üçüncü melodik tekrar grubu yirmi dokuzuncu ölçü ile otuz üçüncü ölçüler ve otuz dördüncü ölçü ile otuz sekizinci ölçüler arasında karşımıza çıkmaktadır. Bu melodik tekrar grubunun bir varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {Ğ'-Ö-P-R} gurubu ise kırk üçüncü ölçü ile kırk altıncı ölçüler arasında tekrar edilmiştir.
- 4) {T-T-U-Ü-T-T-U-Ü'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk yedinci ölçü ile elli dördüncü ölçüler arasında ve yetmiş yedinci ölçü ile seksen dördüncü ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {V-Y-Z-a-a'-a''} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli beşinci ölçü ile altmışıncı ölçüler arasında ve seksen beşinci ve doksanıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {b-c-ç-d} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmış birinci ölçü ile altmış dördüncü ölçüler arasında, altmış beşinci ölçü ile altmış sekizinci ölçü arasında ve yetmiş üçüncü ölçü ile yetmiş altıncı ölçüler olmak koşuluyla üç kere tekrarlanmıştır. Bu grubun varyasyonu sayılabilecek olan {b-e-ç-d} melodik tekrar grubu ise altmış dokuzuncu ölçü ile yetmiş ikinci ölçüler arasında bir kere görülmektedir (Çizelge 2.8).

Çizelge 2.8 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	Ğ	H	I	İ	B	C	Ç	B'
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	J	K	L	B''	M	N	Ç'	O	Ğ'	Ö
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	P	R	S	Ğ'	Ö	P	R	S	Ş	Ğ''
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Ö'	Ö''	Ğ'	Ö	P	R	T	T	U	Ü
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	T	T	U	U'	V	Y	Z	a	a'	a''
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	b	c	ç	d	b	c	ç	d	b	E
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	Ç	d	b	c	ç	d	T	T	U	Ü
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	T	T	U	U'	V	Y	Z	a	a'	a''
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	B'	J	K	L	B''	M	N	Ç'	f	G
ÖLÇÜ	101	102								
	Ğ	h								

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selamda iki melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

Bunlar:

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ikinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında ve onuncu ölçü ile on altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {H-I-İ-} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on yedinci ölçü ile on dokuzuncu ölçüler arasında ve yirminci ölçü ile yirmi ikinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.9).

Çizelge 2.9 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	H	I	İ	H
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	I	İ	D'	J	E	F	I'	İ	J	K
ÖLÇÜ	31									
	L									

Üçüncü Selam

Sekizinci ölçü sonuna kadar devrikebir usulünde bestelenen üçüncü selam dokuzuncu ölçüden yirminci ölçüye kadar aksak semai usulü ile bestelenmiştir

diyebileceğimiz gibi sekizinci ölçünün son kısmı aksak semai usulü şeklinde bestelenmiştir. Bundan dolayı sekizinci ölçüde aksak semai usulüne geçildiği söylenebilir. Ey ki hezar aferin mısraı ile başlayan yirminci ölçüden itibaren yürük semai usulüne geçilmiş ve iki yüz ikinci ölçünün yani selamın sonuna kadar bu usulde bestelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda on bir adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve ikinci ayrıca üçüncü ve dördüncü ölçüler arasında görülmektedir. Bu melodik grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {A'-B'} melodik tekrar grubu ise yedinci ve sekizinci ölçülerde karşımıza çıkmaktadır.
- 2) {F-G-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on birinci ölçü ile on üçüncü ölçü arasında bir kez tekrarlanmıştır. Bu grubun varyasyonu diyebileceğimiz {F-G-Ğ'} grubu ise on yedinci ölçü ile on dokuzuncu ölçüler arasında görülmektedir.
- 3) {J-K-L-M-N-O-Ö-P-R-R'-S-Ş-T-U} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirminci ölçü ile otuz üçüncü ölçüler arasında ve otuz beşinci ölçü ile kırk sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {Y-Z} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli ve elli birinci ölçüler ile elli iki ve elli üçüncü ölçülerde tekrar etmektedir. Bu melodik grubun varyasyonu sayılabilecek olan {Y-Z'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise elli dördüncü ve elli beşinci ölçülerde görülmektedir.
- 5) {f-g-ğ-h} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmış beşinci ölçü ile altmış sekizinci ölçüler arasında ayrıca altmış dokuzuncu ölçü ile yetmiş ikinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {o-P'-P'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu seksen üçüncü ölçü ile seksen beşinci ölçü ayrıca yüz kırk birinci ölçü ile yüz kırk üçüncü ölçüler arasında olmak üzere iki kez tekrarlanmıştır.
- 7) {V-ö-p-r-s-ş-t-u-ü-v-y-z-L'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu seksen yedinci ölçü ile doksan dokuzuncu ölçüler ayrıca yüz kırk beşinci ölçü ile yüz elli yedinci ölçüler arasında olmak üzere iki kez tekrarlanmıştır.
- 8) {J-J-I-II-J-J-I-IIM-III-N'-IV-V-g-VI} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz ve yüz on dördüncü ölçüler arasında ve bu grubun varyasyonu

sayılabilecek olan {J-J-I-II-J-J-I-III-III-N'-IV-V-g'-VI'} melodik grup yüz on altıncı ölçü ve yüz otuzuncu ölçüler arasında tekrarlanmıştır.

- 9) {Ü'-M'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz otuz beşinci ve yüz otuz altıncı ölçülerde {Ü-M'} harfleri ile simgelenen varyasyon olarak düşünebileceğimiz bu grup ise yüz yetmiş sekiz ve yüz yetmiş dokuzuncu ölçülerde, {Ü''-M'} harfleri ile simgelenen grup ise yüz doksan yüz doksan birinci ölçülerde tekrar edilmiştir.
- 10) {J'-V'-R'''-XII} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz elli sekizinci ölçü ile yüz altmış birinci ölçüler arasında, yüz altmış altıncı ölçü ile yüz altmış dokuzuncu ölçüler arasında, yüz yetmişinci ölçü ile yüz yetmiş üçüncü ölçüler arasında olmak üzere üç kere tekrarlanmıştır. {J-V'-R'''-XII} harfleri ile gösterilen varyasyon olarak düşünebileceğimiz bu grup ise yüz altmış ikinci ölçü ile yüz altmış beşinci ölçüler arasında tekrarlanmaktadır.
- 11) {M''-XVII-f-R'''-XVIII} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz seksen beşinci ölçü ile yüz seksen dokuzuncu ölçüler ile yüz doksan yedinci ölçü ile iki yüz birinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.10).

Çizelge 2.10 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	B	C	Ç	A'	B'	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	Ğ	H	I	İ	F	G	G'	J
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	K	L	M	N	O	Ö	P	R	R'	S
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ş	T	U	Ü	J	K	L	M	N	O
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Ö	P	R	R'	S	Ş	T	U	V	Y
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	Z	Y	Z	Y	Z'	a	b	c	ç	D
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	E	e'	e	e'	f	g	ğ	h	f	G
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	Ğ	h	ı	i	j	k	l	m	f	G
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	G	n	o	P'	P'	n	V	ö	p	R
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	S	ş	t	u	ü	v	y	z	L'	J
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	J	I (I)	II	J	J	I (I)	II	M	III	N'

Çizelge 2.10 (devam) : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	IV	V	g	VI	VII	J	J	I (1)	II	J
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	J	J'	II	M	III	N'	IV	V (5)	g'	VI'
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	II	L''	ö	VIII	Ü'	M'	IX	R''	R''	X
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	o'	P'	P'	XI	V	ö	p	r	s	Ş
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	T	u	ü	v	y	z	L	J'	V' (5)	R'''
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	XII	J	V' (5)	R'''	XII	J'	V' (5)	R'''	XII	J'
ÖLÇÜ	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
	V' (5)	R'''	XII	XIII	XIV	o'	n	I'	M'	J
ÖLÇÜ	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190
	J	XV	M	XVI	M''	XVII	f	R'''	XVIII	Ü''
ÖLÇÜ	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
	M'	XIX	XIX'	J''	M'''	XX	M''	XVII	f	R'''
ÖLÇÜ	201	202								
	XVIII	XXI								

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ikinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında ve onuncu ölçü ile on altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.11).

Çizelge 2.11 : Melodik Tekrar Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16				
	C	Ç	D	E	F	G				

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda beş ayrı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.51, Şekil 2.52, Şekil 2.53, Şekil 2.54, Şekil 2.55).

-1-

Âteş ne-zened der dil-i mâ illâ hû
Kûteh ne-küned menzil-i ma illâ hû
Ger âlemiyan cümle tabîban bâşend
Hallî ne-küned müşkill-i ma illâ hû

Vezin: *Mefûlü mefâilü mefâilün fa'* (Ahreb4)

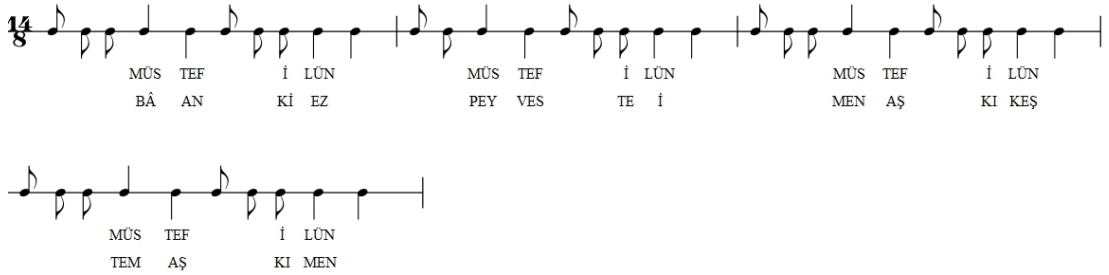

Şekil 2.51 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Bâ an ki ez peyvestegî men aşk geştem aşk men
Bîgâne mî bâşem çünin bâ aşk ez dest-i fiten

Vezin: *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* (Bahr-i recez)

Şekil 2.52 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

İmrûz semâast ü müdâ mest ü sakâyî
Gerdan şüde ber cem ' kadehhâ-yı atâyî
Fermân-i sakallâh resîdest bi-nûşîd
İn ten heme can şevk zi ihvân-ı safâyî

Vezin: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün* (Bahr-i hezec-i mekfül)

Şekil 2.53 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Bi-yâyîd bi-yâyîd ki dil-dâr resîdest

Bi-yâyîd bi-yâyîd ki gülzâr demîdest

Vezin: *Mefâîlün feûlün mefâîlün feûlün (Bahr-i hezec-i mektûf)*

Şekil 2.54 : Usul – Vezin Şeması.

-5-

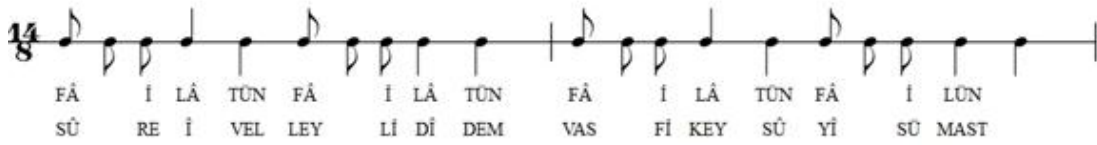
Sûre-i Ve'l-leyli dîdem vasf-ı gîsû-yi şümâst

Ve'd-duhâ handem serâser nüsha-i rûy-i şümâst

Âyet âyet tâ besûy-i kâbekavseyn âmedem

Çün nazar kerdem bi-dîdem tâkı ebrû-yi şümâst

Vezin: *Fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün (Bahr-i remel)*

Şekil 2.55 :Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

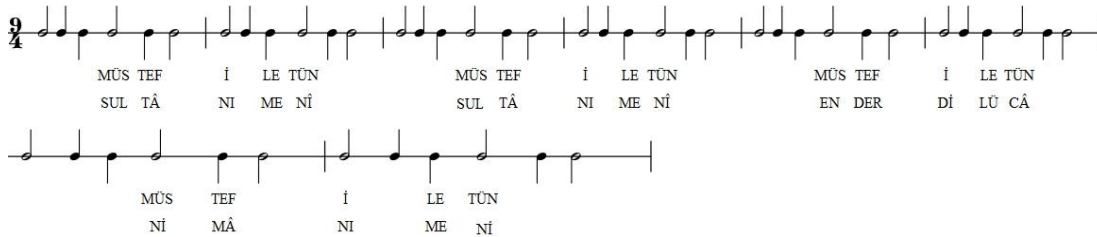
İkinci Selamda iki ayrı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.56 ve Şekil 2.57).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevved sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

Şekil 2.56 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey âşıkan ey âşıkan men hâk râ gevher künem

Ey mutriban ey mutriban deff-i şümâ pür-zer künem

Vezin: *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS
EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MEN HAK İ RÂ GEV

TEF İ LÜN
HER KÜ NEM

Şekil 2.57 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Yapılan çalışma sonucunda üçüncü selamda yedi farklı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Devrikebir usulünde bir aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.58).

-1-

Ey şehd-nûşîn lebet pâk ez heme âlûdegî

Bin'sin ki tâ bâz îsted çeşmem zi hun-pâlûdegî

Vezin: *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
EY ŞEH Dİ NÜ Şİ Nİ LE BET

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
PAK EZ HE ME Â LÜ DE Gİ

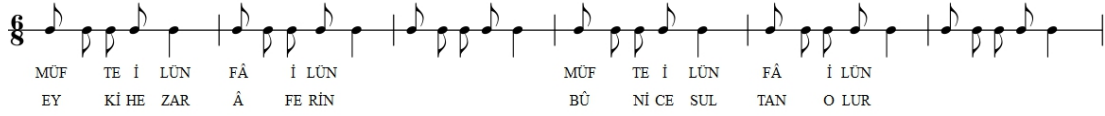
Şekil 2.58 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde altı farklı kalıp kullanılmıştır (Şekil 2.59, Şekil 2.60, Şekil 2.61, Şekil 2.62, Şekil 2.63, Şekil 2.64).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)

Şekil 2.59 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

În hâne ki peyveste der ô çeng u çeğânest
Ez hâce bi-pürsîd ki in hâne çi hânest
Çün rûz-i kıyâmet ki kesî râ seri kes nîst
Ez zevk ne-dânist ü fülânestü fülânest

Vezin: Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün (Bahr-i hezec-i mekfûl)

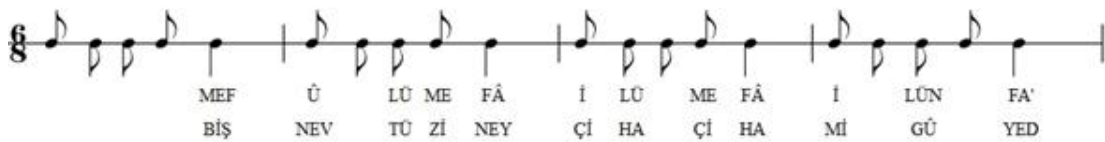

Şekil 2.60 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Biş'nev tü zi ney çihâ çihâ mî gûyed
Esrâr-ı nühüfte kibriyâ mî gûyed
Ruh zerd derun tehî vü ser dâde be bâd
Bî- nutk-ı zeban Hudâ Hudâ mî gûyed

Vezin: Mef'ûlü mefâilün mefâilün fa' (Ahreb 6)

Şekil 2.61 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Mevlâye ene't-tâibü mimmâ selefâ

Hel yukbelü özrü âşıkın kad telefâ

În kâne nedâmeti sudûran ve cefâ

Mevlâye afallâhuafallâhuafâ

Vezin: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûl (Ahreb 1)*

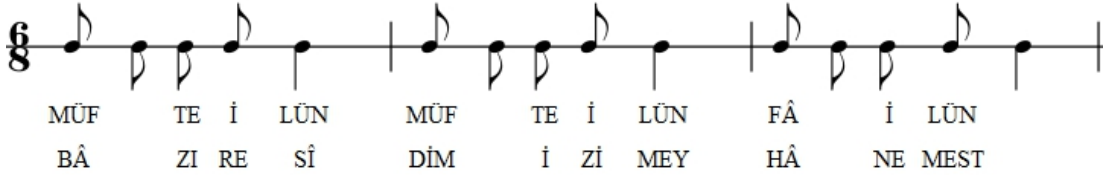
Şekil 2.62 : Usul – Vezin Şeması.

-5-

Bâz resîdîm zi mey-hâne mest

Bâz rehîdîm zi bâlâ vü pest

Vezin: *Müfteilün müfteilün fâilün (Bahr-i serî' matviyy-i mavkûf)*

Şekil 2.63 : Usul – Vezin Şeması.

-6-

Kücâst mutrib-i tâ zi na 'rehâ-yi salâ

Der efkened dem-i ô der hezâr ser sevdâ

Çü âfitâb-ı cemâlet ber âmed ez meşrik

Zi zerre zerre şinîdem ki ni 'me Mevlânâ

Vezin: *Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (Bahr-i müctes)*

Şekil 2.64 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

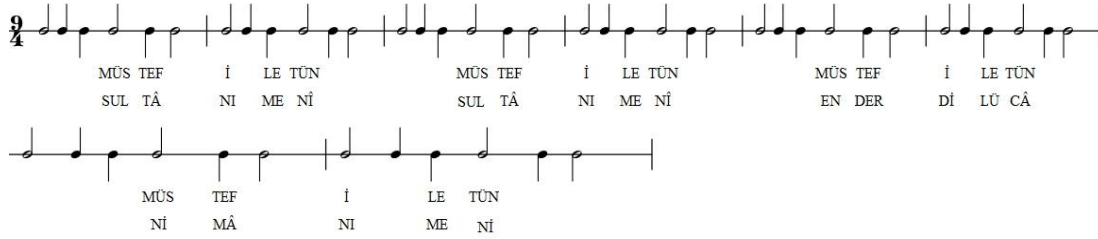
Dördüncü selamda bir aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.615).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-ı menî

Vezin: Müstef'iletün Müstef'iletünMüstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)

Şekil 2.65 : Usul – Vezin Şeması

2.2.1.3 Bestenigâr ayin Bursalı Sadık Efendi

Bestenigâr ayin, III. Selim'in Musahiblerinden olan Bursalı Sadık Efendi'nin bilinen tek ayinidir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizine sırasıyla bakalım:

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam üç bölümden oluşmaktadır. Yapılan analizler sonucu üç bölümünde murabba olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bölüm sonlarında köprü vazifesi gören terennümler bulunmaktadır. III. Selim'in musahiblerinden olan Bursalı Sadık Efendi'nin bestelediği bu selam batı formlarındaki katlı şarkı formunu anımsatmaktadır. Burada III. Selim'in batı müziğine olan düşkünlüğü ve sarayda dinlenen batı müziğinin tesirinde kalıp kalmadığı sorusu akıllara gelmekle birlikte bu yapının dönem özelliği olarak da karşımıza çıkabileceği düşüncesi akıllara gelmektedir

A BÖLÜMÜ

A^{1m} + T¹

A^{2m} + T¹

B^{3m} + T²

A^{4m} + T¹

TERENNÜM³

A Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. Her mısradan sonra gelen terennümlerden sadece üçüncü mısradan sonra gelen farklı, diğerleri aynıdır. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişi sağlayan köprü vazifesi gören terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm diğer iki terennümden farklıdır.

B BÖLÜMÜ

$$C^{5m} + T^4$$

$$C^{6m} + T^4$$

$$D^{7m} + T^5$$

$$C^{8m} + T^4$$

TERENNÜM³

Yapılan analiz sonucunda B Bölümünün murabba olarak bestelendiği tespit edilmiştir. Mısra sonlarında görülen terennümlerden üçüncü mısra sonundaki farklı, diğerleri ise ikinci ve dördüncüler aynı birinci ise ikinci ve dördüncünün benzeridir. Bölüm sonunda C Bölümüne geçişte köprü vazifesi gören terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm ile A Bölümünün sonundaki terennüm aynıdır.

C BÖLÜMÜ

$$E^{9m} + T^6$$

$$E^{10m} + T^6$$

$$F^{11m} + T^6$$

$$E^{12m} + T^6$$

Yapılan analizle C Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Her mısradan sonra gelen terennümler bu bölümde aynıdır.

İkinci Selam

İkinci selam ağır evfer usulünde bestelenmiştir. Bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$$A^{1m}$$

$$A^{2m}$$

$$A^{3m}$$

$$A^{4m}$$

TERENNÜM¹

Yapılan analiz sonucunda ikinci selamda bütün mısraların aynı melodi ile bestelendiği tespit edilmiştir. Bölüm sonunda bir tane terennüm bulunmaktadır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$$A^{1m} + T^1$$

$$A^{2m} + T^1$$

$$B^{3m} + T^2$$

$$A^{4m} + T^1$$

$$B^{5m} + T^2$$

$$A^{6m} + T^1$$

SAZ TERENNÜM ¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümünde ikinci yarısı iki kere tekrarlanan bir murabba biçimi görülmektedir. Mısralardan sonra gelen terennümlere bakılacak olursa A melodisinden sonra gelenlerin aynı, B melodisinden sonra gelenlerin de aynı olduğu görülmektedir. Bölüm sonunda yer alan saz terennüm ile birlikte aksak semai usulüne geçilmektedir.

B BÖLÜMÜ

$$C^{7m} + D^{8m} + T^3 + D^{8 \frac{1}{2} m}$$

$$C^{9m} + D^{10m} + T^3 + D^{10 \frac{1}{2} m}$$

SAZ TERENNÜM ²

Bu bölümden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda B Bölümünün nakış biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Nakışbiçimlerinden birisi olan, ikinci ve dördüncü mısraın yarısının terennümden sonra bir kere daha tekrarlanması şekli burada görülmektedir. İki ayrı melodinin dört mısra da sırayla kullanıldığı yapılan incelemelerle saptanmıştır. B Bölümündeki terennümler aynıdır. Bölüm sonunda yer alan saz terennüm A Bölümündekinden farklıdır.

C BÖLÜMÜ

$$E^{11m} + T^4$$

$$E^{12m} + T^4$$

$$F^{13m} + T^4$$

$$E^{14m} + T^4$$

SAZ TERENNÜM ²

C Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. Mısra sonlarında yer alan terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonrakiler aynı, üçüncü mısra sonundaki ise diğerlerinin benzeridir. Bölüm sonunda yer alan saz terennüm B Bölümünün sonundaki ile aynıdır.

D BÖLÜMÜ

$$G^{15m} + T^5$$

$$\begin{aligned} &H^{16m} + T^4 \\ &G^{17m} + T^5 \\ &H^{18m} + T^6 \end{aligned}$$

Dört mısradan oluşan D Bölümünün serbest yapıda bestelendiği görülmektedir. Dört mısra iki farklı melodik yapı ile bestelenmiştir. Birinci ve üçüncü mısraların melodisi birbirinin benzeri, ikinci ve dördüncü mısralar birbirinin aynısıdır. Her mısradan sonra terennüm gelmektedir. Bunlardan birinci ve üçüncü mısra sonrasındaki terennümler aynı, ikinci ve dördüncü mısra sonrasındakiler farklıdır. İkinci mısradan sonra gelen terennüm C Bölümündeki terennümler ile aynıdır.

E BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &I^{19m} + T^4 \\ &J^{20m} + T^4 \\ &I^{21m} + T^4 \\ &J^{22m} + T^4 C \end{aligned}$$

E Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısradan oluşan bu bölümde iki ayrı melodi birbiri ardı sıra gelmektedir. Her mısradan sonra birbiri ile aynı olan terennümler bulunmaktadır. Bu terennümler C ve D Bölümlerinde de görülmektedir.

F BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &K^{23m} \\ &K^{24m} \\ &L^{25m} \\ &J^{26m} \end{aligned}$$

Serbest biçimde bestelenen F Bölümü dört mısradan müteşekkildir. Bir ve ikinci mısralar aynı melodi ile üçüncü ve dördüncü mısralar ise farklı melodilerde bestelenmişlerdir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümden oluşmaktadır. İkinci selamın ilk iki mısra dördüncü selamı oluşturmuştur.

A BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &A^{1m} \\ &A^{2m} \end{aligned}$$

İki mısradan oluşan A Bölümü aynı melodinin iki kere tekrarlanması ile meydana gelmiştir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizine ve yorumlarına analizine sırayla bakalım.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmışaltı ölçüdür. Yapılan analiz sonucu beş tane melodik tekrar grubu elde edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve sekizinci ölçüler arasında iki kere, on üç ve on altıncı ölçüler arasında ise bir kere toplamda üç kere tekrarlanmıştır.
- 2) {H-C'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on yedi ve on sekizinci ölçüler arasında {H'-C'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yirmi sekiz ve yirmi dokuzuncu ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 3) {I-İ-J-K-L} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on dokuz ve yirmi üçüncü ölçüler, {I-İ-J'-K-L'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise kırk iki ve kırk altıncı ölçüler arasında bir kere görülmektedir.
- 4) {H'-B-M} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi dört ve yirmi altıncı ölçüler ile otuz altı ve otuz sekizinci ölçüler arasında iki kere görülmektedir.
- 5) {R-S-Ş-T-Ç'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu kırk yedi ile elli altıncı ölçüler arasında iki kere, altmış iki ile altmış altıncı ölçüler arasında bir kere daha tekrarlanmıştır. Benzer yapıdaki {U-S-Ş-T-Ç'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise elli yedi ve altmış birinci ölçüler arasında bir kere görülmektedir (Çizelge 2.12).

Çizelge 2.12 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	A	B	C	Ç	H	C'	I	İ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	J	K	L	H'	B	M	N	H'	C'	M
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	O	Ö	P	M'	N	H'	B	M	O	H'
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	C'	I	İ	J'	K	L'	R	S	Ş	T
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	Ç'	R	S	Ş	T	Ç'	U	S	Ş	T
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66				
	Ç'	R	S	Ş	T	Ç'				

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selam otuz beş ölçüdür. Yapılan analiz sonucunda bir tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {A-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ile sekizinci ölçüsü arasında {A'-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise dokuzuncu ölçü ile otuz ikinci ölçü arasında üç kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.13).

Çizelge 2.13 :Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	B	Ç	D	E	F	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	B	Ç	D	E	F	A'	B	C	B
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	Ç	D	E	F	A'	B	C	B	Ç	D
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35					
	E	F	G	H	I					

Üçüncü Selam

Devrikebir usulünde bestelenmeye başlayan üçüncü selam on üçüncü ölçüde aksak semai yirmi dördüncü ölçüde yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yüz yetmiş dört ölçü olan üçüncü selam yapılan analiz sonucunda sekiz tane melodik tekrar grubu içermektedir. Bunlar:

- 1) {A-A'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve ikinci ölçüler ile yedi ve sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır. {A-A''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise üç ve dört ile on bir ve on üçüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {B-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu beş ve altıncı ölçüler ile dokuz ve onuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {J-K-K-L-M-L'-N-O-N-O'-Ö-P-N-O'-Ö} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi dördüncü ölçü ile elli üçüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {R-R'-R-R'-S-Ş-T-U-T-U'-Ü-V-Y-Z-Ü-V-J} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli dördüncü ölçü ile yetmişinci ölçü arasında bir kere benzer yapıdaki {R-R'-R-R'-S-Ş-T-U''-T-T'-Y-V-Y-Z-Ü-V-J'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz yirmi ile yüz otuz altıncı ölçüler arasında görülmektedir.

- 5) {a-N'-b-c} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmiş birinci ölçü ile yetmiş dördüncü ölçüler arasında ayrıca yetmiş altı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {h-L''-P''-ı-i-j} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu doksan üç ve doksan sekizinci ölçüler arasında benzer yapıdaki {h'-L''-P''-ı-i-j} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz üç ve yüz sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 7) {o-P'''-d-J''-L'''-N'-N'-ö-c} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz otuz yedi ve yüz kırk beşinci ölçüler ile yüz kırk yedi ve yüz elli beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {p-p-r-n'-c} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz elli altı ve yüz altmışıncı ölçüler arasında benzer yapıdaki {p-p-r-n'-c} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz altmış bir yüz altmış beşinci ölçüler arasında görülmektedir (Çizelge 2.14).

Çizelge 2.14 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	A'	A	A''	B	B	A	A'	B	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	A	A'''		C	Ç	D	E	F	G	H
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	I	İ	İ'	J	K	K	L	M	L'	N
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	O	N	O'	Ö	P	N	O'	Ö	J	K
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	K	L	M	L'	N	O	N	O'	Ö	P
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	N	O'	Ö	R	R'	R	R'	S	Ş	T
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	U	T'	U'	Ü	V	Y	Z	Ü	V	J
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	a	N'	b	c	J	a	N'	b	c	Ç
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	ç	P'	d	J'	e	f	N'	b	c	L
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	g	g	h	L''	P''	ı	i	j	c	J
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	a	P'	h'	L''	P''	ı	i	j	P	K
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	P	l (le)	m	h'	L'''	P'''	ı'	b'	n	R
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	R'	R	R'	S	Ş	T	U''	T	T'''	Y
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	V	Y	Z	Ü	V	J'	o	P'''	d	J''
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	L'''	N'	N'	ö	c	J'''	o	P'''	d	J''

Çizelge 2.14 (devam) : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	L'''	N'	N'	ö	c	p	p	r	n'	C
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	p	p	r	n'	c'	J	o'	ı'	L''''	N'
ÖLÇÜ	171	172	173	174						
	O'	N'	ö'	c						

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam on altı ölçüdür ve bir adet melodik tekrar grubundan oluşmuştur.

- 1) {A-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ile sekizinci ölçüsü arasında {A'-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise dokuzuncu ölçü ile on altıncı ölçü arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.15).

Çizelge 2.15 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	B	Ç	D	E	F	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16				
	C	B	Ç	D	E	F				

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.66).

-1-

Akbele's-sâkî aleynâ hâmilen ke'se'l-müdâm
Fe'şrabû min ke'si huldin ve'trükû ekle't-taâm
Yâ nedîmî selsebîlen nahnü aynü's-selsebîl
Kum lenâ neftah cinânen min cinânin ya gulâm

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel)*

Şekil 2.66 : Usul – Vezin Şeması.

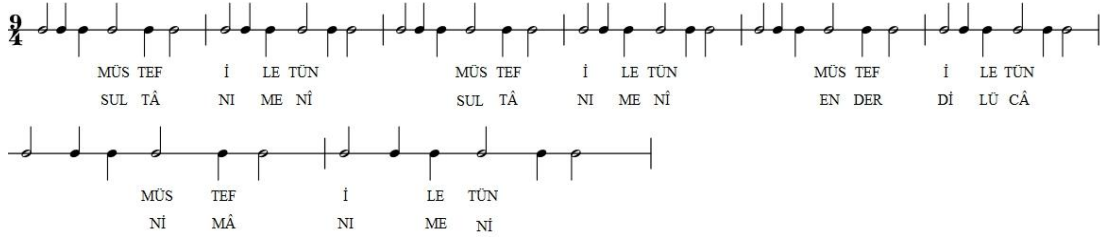
İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda iki adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.67 ve Şekil 2.68).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî
Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevved sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletünMüstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

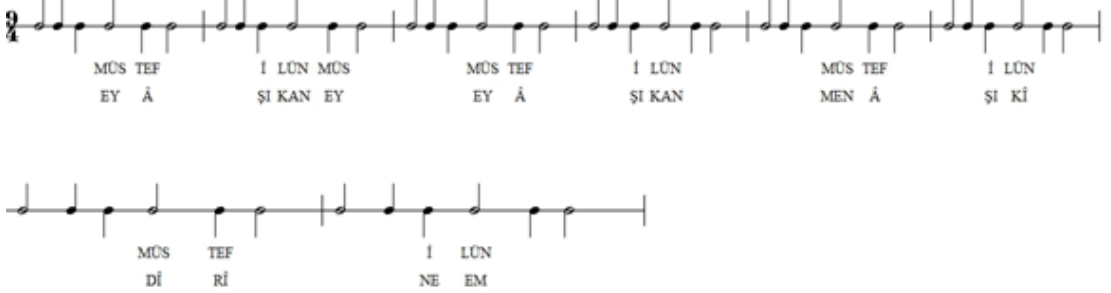
Şekil 2.67 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey âşıkan ey âşıkan men âşık-ı dîrîneem

Ey sâdıkan ey sâdıkan men âşık-ı dîrîneem

Vezin: Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i recez)

Şekil 2.68 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda beş adet aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Devrikebir usulü ile bestelenen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.69).

-1-

Âmed an mahebûb-i insan merhabâ

Sad hezâran lutf u ihsan merhabâ

Âmed an mahebûb-i cümle kâinât

Bâ kemâl ü fazl-ı Rahman merhabâ

Âmed an serdâr-ı ehl-i ma'rifet

Der sıfât-ı çâr erkân merhabâ

Şems-i Tebrîzî bi-han ezlevh-i dil

Âyet-i can der sad elhan merhabâ

Vezin: Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddes)

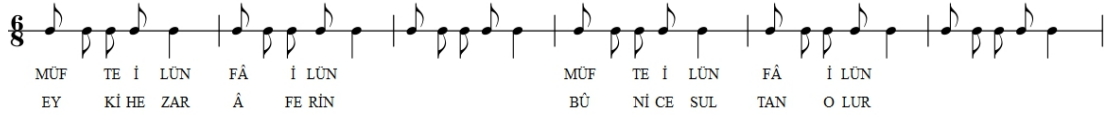
Şekil 2.69 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulü ile bestelenen bölümde dört adet aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.70, Şekil 2.71, Şekil 2.72ve Şekil 2.73).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)

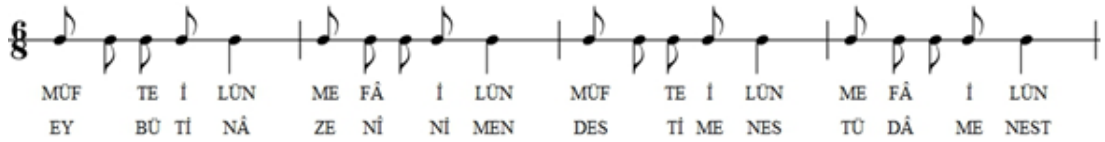

Şekil 2.70 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey büt-i nâzenî-i men dest-i menest ü dâmenet
Serv ü semen-berîn-i men dest-i menest ü dâmenet
Kıble-i dil serâ yi tü ka'be-i can hevâ-yi tü
Rûy-i menest pây-i tü dest-i menest ü dâmenet

Vezin: Müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün (Bahr-i hezec-i mahbûn matviyy)

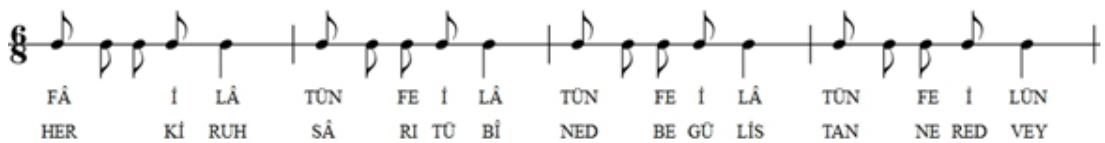

Şekil 2.71 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Her ki ruhsâr-ı tü bîned begülistan ne-reved
Her ki derd-i tü keşed cânib-i derman ne-reved
Her ki der hâne demî bâ tü behalvet bi-nişest
Be temâşâ-yi gülü lalevü reyhan ne-reved

Vezin: Fâilâtün feilâtün feilâtün feilün (Bahr-i remel)

Şekil 2.72 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Kad eşrekati'd dünyâ min nûri humeyyânâ
El-bedrû gade's-sâkî ve'l-ke'sü süreyyânâ
Men leyse le-hû aynün yestebırû an gaybi
Fe'lye'ti alâ şevkım fî hidmeti Mevlânâ

Vezin: *Mefûlü mefâîlün mefûlü mefâîlün (Bahr-i hezec-i ahreb)*

Şekil 2.73 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.74).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî
Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

Şekil 2.74 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.1.4 Saba ayin İsmail Dede

Bu bölümde İsmail Dede'nin yedi ayininden bir tanesi olan saba ayin incelenecektir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizine sırayla bakalım:

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam dört bölümden oluşmuştur.

A BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &A^{1m} + T^1 \\ &B^{2m} + T^2 \\ &C^{3m} + T^1 \\ &B^{4m} + T^2 \end{aligned}$$

A Bölümünün biçimi şarkı formuna benzemektedir. Ancak her mısradan sonra terennüm mevcuttur. Bu terennümlerden birinci ve üçüncü mısradan sonra gelenler aynı, iki ve dördüncü mısradan sonra gelenler birbirine çok benzer yapıdadır.

B BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &D^{5m} + T^1 \\ &D^{6m} + T^3 \\ &E^{7m} + T^1 \\ &D^{8m} + T^3 \end{aligned}$$

B Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Bir ve üçüncü mısradan sonraki terennümler birbirine benzer yapıda, ikinci ve dördüncü mısradan sonraki terennümlerde birbirine benzer yapıdadır. Birinci ve üçüncü mısralardan sonraki terennümler A Bölümünde de mevcuttur.

C BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &F^{9m} + G^{9m} + T^4 \\ &H^{10m} + T^5 \\ &I^{11m} + T^6 \end{aligned}$$

Dört mısradan oluşan C Bölümü serbest yapıda bestelenmiştir. İlk iki mısradan sonra bir terennüm, üçüncü mısradan ve dördüncü mısradan sonra bir terennüm daha mevcuttur. Terennümlerin hepsi birbirinden farklıdır.

D BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &J^{12m} + T^7 \\ &K^{13m} + T^8 \\ &L^{14m} + T^7 \\ &K^{15m} + T^8 \\ &TERENNÜM^9 \end{aligned}$$

D Bölümü şarkı formu biçiminde bestelenmiştir. Ancak her mısradan sonra terennüm mevcuttur. Bu terennümlerden birinci ve üçüncü mısralardan sonra gelenler aynı, ikinci ve dördüncü mısradan sonra gelenler aynıdır.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &A^{1m} \\ &A^{2m} \end{aligned}$$

SAZ TERENNÜM

A Bölümü iki benzer melodinin iki kere tekrarlanması ve bir saz terennümden meydana gelmiştir.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümü murabba biçimindedir. Üçüncü mısradan sonra gelen terennüm diğer üç terennümden farklıdır. İkinci ve dördüncü terennümler birinci terennümle aynı değil ancak benzer yapıdadır.

$$\begin{aligned} &A^{1m} + T^1 \\ &A^{2m} + T^1 \\ &B^{3m} + T^2 \\ &A^{4m} + T^1 \end{aligned}$$

B BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &C^{5m} + T^1 \\ &D^{6m} + T^3 \\ &SAZ TERENNÜM^1 \end{aligned}$$

B Bölümü serbest yapıda bestelenmiştir. Her mısradan sonra bir terennüm gelmektedir. Bu terennümlerden ilki A Bölümündeki ikinci terennüm ile aynı ikinci terennüm ise farklıdır. Bu bölüm iki mısra ve bir saz terennümden oluşmaktadır. Saz terennüm ile birlikte aksak semai usulüne geçilmiştir.

C BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &E^{7m} \\ &F^{8m} \\ &E^{9m} \\ &F^{10m} \\ &SAZ TERENNÜM^2 \end{aligned}$$

C Bölümünden itibaren yürük semai usulüne geçilmiştir. Bu bölüm serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısra ve bir saz terennümden meydana gelen bu bölümde iki ayrı melodi birbiri ardı sıra gelmektedir.

D BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &G^{11m} + H^{12m} + T^4 \\ &I^{13m} + H^{14m} + T^4 \end{aligned}$$

D Bölümü nakış biçiminde bestelenmiştir. İkinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennümler birbirinin aynıdır.

E BÖLÜMÜ

J^{15m}

J^{16m}

K^{17m}X2

J^{18m}

Biçim açısından murabbaya benzemekle birlikte bu bölümde terennüm yoktur.

Üçüncü mısra iki kere tekrarlanmaktadır.

F BÖLÜMÜ

L^{19m}+T⁵

M^{20m}+T⁶

L^{21m}+T⁵

M^{22m}+T⁶

Serbest biçimde bestelenen F Bölümü dört mısradır. Her mısradan sonra terennüm gelmektedir. İki ayrı melodi ve iki ayrı terennümün sırayla gelmesinden oluşmuştur.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selambir bölümden oluşmaktadır. İkinci selamın aynısıdır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

İki mısra birbirine benzer iki melodi ile bestelenmiştir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizine sırayla bakalım.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmış sekiz ölçüdür. Yapılan analiz sonucunda üç adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {C-Ç-D} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu üçüncü ve beşinci ölçüler ile dokuzuncu ve on birinci ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {C'-I-İ-J} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on beşinci ve on sekizinci ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır. {C''-I'-İ'-J'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yirmi bir ve yirmi dördüncü ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır.

- 3) {a-b-c-ç-d-e-f} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu kırk üçüncü ve kırk dokuzuncu ölçüler arasında {a-b-c-ç-d'-e-f} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise elli birinci ve elli yedinci ölçüler arasında görülmektedir (Çizelge 2.16).

Çizelge 2.16 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	D	E'	Ğ	H	C'	I	İ	J	K	G
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	C''	I'	İ	J'	L	M	N	O	Ö	I'
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	P	J''	R	R'	S	Ş	T	U	Ü	V
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Y	Z	a	b	c	ç	d	e	f	Z
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	a	b	c	ç	d'	e	f	g	g	Z
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68		
	ğ	h	ı	ç	d	i	j	k		

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selam otuz altı ölçüden oluşmuştur. Yapılan analizde üç melodik tekrar grubu bulunmuştur. Bunlar:

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında bir kere onuncu ölçü ile on altıncı ölçü arasında bir kere daha tekrarlanmıştır.
- 2) {I-İ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on dokuzuncu ve yirminci ölçüler arasında bir kere {I-İ'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yirmi bir ve yirmi ikinci ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır.
- 3) {N-O-L'-L'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi yedinci ölçü ile otuzuncu ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır. Bu grubun bir varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {N'-O-L'-L'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise otuz bir ve otuz dördüncü ölçüler arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.17).

Çizelge 2.17 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	H	E'	I	İ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	I	İ	J	K	L	M	N	O	L'	L'
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36				
	N'	O	L'	L'	N'	O				

Üçüncü Selam

Saba ayının üçüncü selamı devrikebir usulünde bestelenmeye başlamış on üçüncü ölçüde sksak semai yirmi dördüncü ölçüden itibaren ise yürük semai usulünde bestelenmiştir. On adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve ikinci ölçülerde gözükürken {A-B'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise üç ve dört ile yedi ve sekizinci ölçülerde görülmektedir.
- 2) {Ö-P-R-D-Ş-T-U-Ü-V-Y-Z-a-b-Ş'-c } harfleri ile simgelenen ikinci melodik tekrar grubu yirmi dördüncü ölçü ile elli üçüncü ölçüler arasında da iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {ç-d-e} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli dördüncü ölçü ile elli altıncı ölçü ayrıca elli sekizinci ölçü ile altmışıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {g-ğ-h-e} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış bir ve altmış sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {i-h-e} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmişinci ölçü ile yetmiş ikinci ölçü ayrıca yetmiş dördüncü ölçü ile yetmiş altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {o-o-ö-b-Ş'-p-r-b-s-ş} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu seksen dört ile doksan üçüncü ölçüler arasında görülürken bezer yapıdaki {o'-o''-ö-b-Ş'-p-r-b-s-ş'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yüz altı ve yüz on beşinci ölçüler arasında görülmektedir.
- 7) {t-u-ü-m'-Ş''-n} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu doksan dört ile yüz beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {v-y-r'-I-II-R'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz on altı ile yüz yirmi birinci ölçüler arasında {v-y-r'-I-II-R''} harfleri ile gösterilen melodik

tekrar grubu ise yüz yirmi iki ve yüz yirmi yedinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.

9) {III-III-IV-V-VI-VII} rakamları ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz yirmi sekiz ve yüz otuz üçüncü ölçüler arasında {III-III-VIII-V-VI-IX} rakamları ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz otuz dört ile yüz otuz dokuzuncu ölçüler arasında görülmektedir.

10) {o'-XVI-XVII-XVIII-XIX-t'-u-XX-XXI-XXII-XXIII-VIII-Ö'-f'-XXIV} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu yüz kırk sekiz ile yüz altmış iki ayrıca yüz altmış dört ile yüz yetmiş sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.18).

Çizelge 2.18 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	B'	C	Ç	A	B'	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	Ğ	H	I	H	İ	J	K	L
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ü	V	Y	Z	a	b	Ş'	c	Ö	P
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z	A
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	b	Ş'	c	ç	d	e	f	ç	d	E
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	g	ğ	h	e	g	ğ	h	e	ı	İ
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	h	e	j	i	h	e	d'	k	l	l'
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	m	Ş''	n	o	o	ö	b	Ş'	p	R
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	b	s	ş	t	u	ü	m'	Ş''	n'	T
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	u	ü	m'	Ş''	n	o'	o''	ö	b	Ş'
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	p	r	b	s	ş	v	y	r'	I (bir)	II
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	R'	v	y	r'	I (BİR)	II	R'	III	III	IV
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	V (beş)	VI	VII	III	III	VIII	V	VI	IX	V
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	y	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	o'	XVI	XVII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	XVIII	XIX	t'	u	XX	XXI	XXII	XXIII	VIII	Ö'
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	f	XXIV	XIII'	o'	XVI	XVII	XVIII	XIX	t'	U
ÖLÇÜ	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
	XX	XXI	XXII	XXIII	VIII	Ö'	f	XXIV	R	R
ÖLÇÜ	181	182	183							
	y'	XXIII'	VIII							

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam yirmi ölçüdür. İkinci selamın ilk yirmi ölçüsünün aynı olduğu dördüncü selamda yapılan analizde bir tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu iki ve sekizinci ölçüler ile on ve on altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.19).

Çizelge 2.19 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	H	E'	I	İ

Vezni

Yapılan analizler sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması açısından usul vezin şemaları hazırlanmıştır. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bir tane aruz kalıbı kullanıldığı belirlenmiştir (Şekil 2.75).

-1-

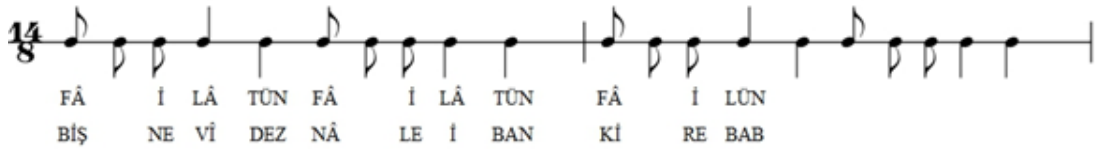
Bişnevîd ez nâle-i bang-i rebâb

Nüktehâ-yi aşk derher gûne bâb

Bâ figan u nevhe gûyed dâimâ

Ey Hudâ vü ey Hudâ vü ey Hudâ

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel-i Müseddes)*

Şekil 2.75 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.76).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevved sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

Şekil 2.76 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda dört adet aruz kalıbı kullanıldığı belirlenmiştir.

Devrikebir usulünde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.76).

-1-

Hem-çüÂdem her velî nûr-i Hudâst

Tâ ne pindârî ki Hak ezvey cüdâst

Zan melâik secde ârendeş zican

Ke'nder ô dîdend nûr-i bî-keran

Hak halîfeş kerd derarz u semâ

Tâ ki gerded sûy-i menzil reh-nümâ

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel-i Müseddes)*

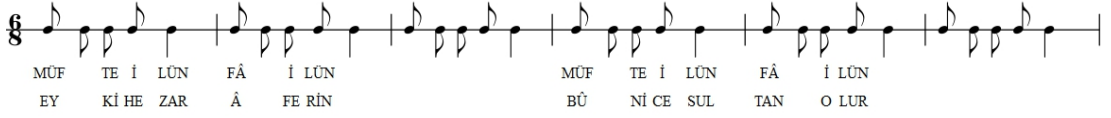
Şekil 2.77 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde üç tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.78, Şekil 2.79 ve Şekil 2.80).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)

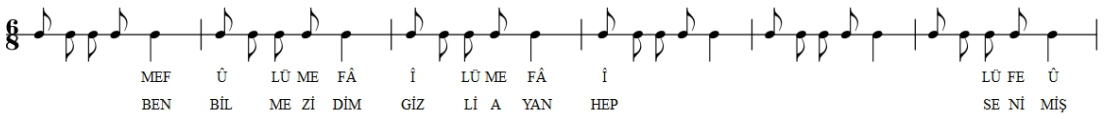

Şekil 2.78 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ben bilmez idim gizli ayan hep sen inmişsin
Tenlerde vü canlarda nihan hep sen imişsin
Senden bu cihân içre nişân isteridim ben
Âhir bunu bildimki cihan hep sen imişsin

Vezin: Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün (Bahr-i hezec-i mekfûl)

Şekil 2.79 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Ey maksadi aşikin olan Mevlana
Vey neşei müminim olan Mevlana
Biçareleriz halimize rahmeyle
Biçarelere muın olan Mevlana

Vezin: Mef'ûlü mefâilün mefâilün fa' (Ahreb 6)

Şekil 2.80 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.81).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevêd sad cân-ı menî

Vezin: Müstef'iletün Müstef'iletünMüstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)

MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ

MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ

MÜS TEF İ LE TÜN
EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 2.81 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.1.5 Farklı yüzyılda bestelenen beste-i kadim düğâh, çargâh, saba ve bestenigâr ayinlerin ortak ve farklı yönleri

Yukarıda biçim, melodik tekrar ve usul vezin ilişkisi açılarından değerlendirilen beste-i kadim düğâh, çargâh, saba ve bestenigâr ayinlerin benzer ve farklı yönleri bu bölümde maddeler ve usul şemaları halinde değerlendirilmiştir.

• Biçim yönünden:

- 1) Dört ayinin birinci selamı devrirevan usulünde bestelenmiştir.
- 2) Birinci selam düğâh ayinde iki bölüm, çargâh ayinde yedi bölüm, bestenigâr ayinde üç bölüm ve saba ayinde dört bölümden oluşmaktadır.
- 3) Birinci selamın A Bölümü çargâh ve bestenigâr ayinlerde $A^{1m} + T/ A^{2m} + T/ B^{3m} + T/ A^{4m} + T$ murabba biçiminde olduğu tespit edilmiştir. Saba ayinin A Bölümü şarkı formu gibi gözükmesine rağmen her mısradan sonra tekrarlanan terennümler gelmesi sebebiyle farklı bir yapı olarak değerlendirilebilirken düğâh ayinin A Bölümü serbest bir biçimde bestelenmiştir.
- 4) Her mısradan sonra bestelenen terennümlerin yapısı çargâh ve bestenigâr ayinlerde aynıdır. Birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennümler aynı iken üçüncü mısradan sonra gelen terennüm farklı olarak bestelenmiştir. Saba ayinin A Bölümündeki terennümler ise terennüm¹ ve terennüm² olmak üzere dönüşümlü olarak görülmektedir. Düğâh ayinin A

Bölümünde terennüm mevcut değildir. Mevlevî ayinlerinin ilk örnekleri olarak kabul edilen düğâh ayinde terennüm olmaması bu geleneğin sonradan eklendiği fikrini düşündürmektedir.

- 5) Birinci selamın A Bölümü düğâh ayinde sekiz, diğer üç ayinde dörder mısradır.
- 6) A Bölümünün sonunda B Bölümüne geçişte sadece bestenigâr ayinde terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm önceki terennümlerden farklıdır.
- 7) Birinci selamın B Bölümü bestenigâr ve saba ayinlerinde murabba biçimindedir. Çargâh ayinin B Bölümü yarım kalmış bir nakış formunu anımsatırken düğâh ayin serbest bir biçimde bestelenmiştir.
- 8) Saba ve bestenigâr ayinlerin her mısrasından sonra terennüm gelirken, çargâh ayinde iki mısradan sonra bir terennüm gelmektedir. Düğâh ayinde ise bölüm sonunda terennüm görülmektedir. Bestenigâr ayinin B Bölümündeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelenler aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı olarak bestelenmiştir. Saba ayinin B bölümündeki terennüm dizilimi A Bölümündeki ilk terennüm B Bölümündeki birinci ve üçüncü mısradan sonra tekrar görülürken, iki ve dördüncü mısralardan sonra A Bölümündeki terennümlerden farklıdır.
- 9) Birinci selamın B Bölümü saba ve bestenigâr ayinlerde dört, çargâh ayinde iki, düğâh ayinde ise sekiz mısradır.
- 10) Birinci selamın C Bölümü çargâh, bestenigâr ve saba ayinlerde mevcuttur. Çargâh ve bestenigâr ayinde murabba biçimi görülürken, saba ayinde serbest bir yapı gözlemlenmektedir.
- 11) C Bölümünde terennümlerin dizilimi çargâh ayinde birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennümler aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı, bestenigâr ayinde bütün terennümler aynı, saba ayinde ise iki farklı terennüm görülmektedir.
- 12) Üç ayinin de C Bölümü dörder mısradır.
- 13) Çargâh ve saba ayinde D Bölümü mevcuttur. Saba ayinin D Bölümünün biçimi şarkı formuna benzemekle birlikte mısra sonlarında terennüm olması sebebiyle serbest bir form olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Çargâh ayinin D Bölümü aynı melodik yapının iki kere tekrar edilmesi sonucu oluşmuştur.
- 14) Saba ayinde iki farklı terennümün dönüşümlü olarak geldiği görülmektedir. Çargâh ayinde ise terennümler aynıdır. Ayrıca her iki ayinde mısra sonlarında görülen terennümlerden ayrı olarak bölüm sonunda başka bir terennüm daha

olduğu ve bu terennümün daha önceki bölümlerde karşılaşılanlardan farklı olduğu tespit edilmiştir.

- 15) D Bölümü saba ayinde dört, çargâh ayinde iki mısradan meydana gelmiştir.
- 16) Çargâh ayinde murabba formunda bestelenmiş E Bölümü bulunmaktadır. Terennümler aynı şekilde bestelenmiştir.
- 17) Çargâh ayinde E Bölümünden sonra önce D Bölümü ve ardından B Bölümünün aynı güftelerle tekrarlanmıştır.
- 18) Dört ayininde ikinci selamı ağır evfer usulünde bestelenmiştir.
- 19) İkinci selam dört ayinde de bir bölümden müteşekkildir.
- 20) Dügâh ayinde her mısra ayrı bir melodide bestelenmiştir. Çargâh ayinde ilk iki mısra aynı melodi ile diğer mısralar farklı melodi ile bestelenmiştir. Saba ve bestenigâr ayinlerde tüm mısralar aynı melodi ile bestelenmiştir.
- 21) Dügâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerin sonunda terennüm varken saba ayinde yoktur.
- 22) Sadece saba ayinin sonunda saz terennüm bulunmaktadır.
- 23) Saba ayin iki mısra diğer ayinler dörder mısradır.
- 24) Üçüncü selam dört ayinde devrikebir usulünde bestelenmeye başlamıştır.
- 25) Üçüncü selam bestenigâr ve saba ayinlerde altı, dügâh ve çargâh ayinlerde yedi bölümden meydana gelmiştir.
- 26) Üçüncü selamın A Bölümü saba ve bestenigâr ayinlerde murabba şeklindedir. Dügâh ve çargâh ayinlerde ise serbest bir biçim görülmektedir. Bestenigâr ayin murabbanın son kısmının farklı güfte ile tekrarlanmış şeklinde görülmektedir.
- 27) Saba ve bestenigâr ayinlerde her mısradan sonra terennümler gelirken dügâh ve çargâh ayinlerde mevcut değildir. Saba ve bestenigâr ayinlerdeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı olarak tespit edilmiştir.
- 28) Dügâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde A Bölümü sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Bu saz terennüm ile birlikte üç ayinde aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 29) A Bölümü dügâh ve çargâh ayinlerde iki, bestenigâr ayinde altı ve saba ayinde dört mısradır.
- 30) B Bölümü dügâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde yürük semai usulünde saba ayinde ise devrikebir usulündedir.

- 31) Yapısal olarak çargâh ve düğâh ayinlerin B Bölümü birbirinin aynısıdır ve serbest yapıdadırlar. Bestenigâr ayinin B Bölümü nakış biçiminde iken saba ayinin B Bölümü ise yarım kalmış murabba şeklindedir.
- 32) Bu bölümde sadece bestenigâr ve saba ayinlerde terennüm bulunmaktadır. Bestenigâr ayindeki iki terennüm birbirinin aynısı önceki bölümden farklı iken, saba ayindeki iki terennüm birbirinden farklı ancak birinci terennüm A Bölümündeki ile aynıdır.
- 33) Dört ayinde de bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Saba ayinde bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilir.
- 34) C Bölümü bestenigâr ayinde murabba biçimindedir. Mısra ve melodi dizilimi çargâh ayinde de murabba gibi gözükmesine rağmen ilk üç mısranın sonunda terennüm olmaması sebebiyle farklı bir kategori olarak değerlendirilebilir. Düğâh ayin bu bölümden itibaren pençgâh ayinle devam ettirildiği için bu kısımdan itibaren pençgâh ayinin analizi yapılmıştır. Bu bölüm düğâh ayinde yarım kalmış nakış biçiminde iken saba ayinde serbest bir yapı gözlemlenmektedir.
- 35) Bestenigâr ayinde C Bölümünde her mısradan sonra terennüm bulunmaktadır ve bunlar birbirlerinin aynısı önceki bölümlerden ise farklıdır. Çargâh ayinde sadece dördüncü mısranın sonunda terennüm vardır ve bu bölümün ilk terennümüdür. Düğâh ayinde ise iki mısradan sonra gelen bir terennüm görülmektedir ki bu terennümde bu bölümün ilk terennümüdür. Saba ayinin C Bölümünde terennüm bulunmamaktadır.
- 36) Dört ayininde C Bölümü sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Bunlardan bestenigâr ayinin saz terennümü B bölümündeki saz terennüm ile aynıdır.
- 37) C Bölümü çargâh, bestenigâr ve saba ayinlerde dört, düğâh ayinde iki mısradır.
- 38) D Bölümü saba ayinde nakış biçiminde diğer üç ayinde serbest formdadır.
- 39) Saba ayinde terennümler iki mısradan sonradır ve birbirinin aynısı önceki bölümlerden farklıdır. Bestenigâr ve düğâh ayinlerde terennümler birbirlerinden farklıdır ama dönüşümlü olarak dizilmişlerdir. Çargâh ayinde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır.
- 40) D Bölümü bestenigâr ve saba ayinlerde dört mısra, çargâh ayinde ilk dört mısranın aynısı şeklinde bestelenen ikinci kıta ile birlikte sekiz mısra ve düğâh ayinde dördüncü mısranın iki kere tekrarlanması ile beş mısra bulunmaktadır.
- 41) Üçüncü selamın beşinci bölümü olan E Bölümü saba ayinde şarkı biçiminde, çargâh ayinde eksik kalmış nakış biçiminde diğer iki ayinde ise serbest

biçimdedir. Bestenigâr ve düğâh ayinlerin E Bölümü yapı itibariyle birbirlerinin aynısıdır.

- 42) Bestenigâr ve düğâh ayinlerde her mısradan sonra terennüm vardır. Bestenigâr ayindeki terennümler birbirleri ile de C Bölümündek terennümlerle de aynıdır. Düğâh ayindeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklıdır. Bununla birlikte sık tekrarlanan terennüm D Bölümünde de görülmektedir. Çargâh ayindeki terennüm ikinci mısradan sonradır ve C Bölümünde görülen terennümün benzeridir. Saba ayinde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır.
- 43) E Bölümünün sonunda düğâh ve çargâh ayinlerde saz terennüm bulunmaktadır. Çargâh ayindeki bu saz terennüm C Bölümündekinin aynısı, düğâh ayindeki ise yeni bir saz terennümdür.
- 44) Üçüncü selamın F Bölümü dört ayinde de serbest yapıdadır.
- 45) Saba ayinde her mısradan sonra iki farklı terennüm vardır ve bunlar sırayla tekrarlanmaktadır. Çargâh ayinde dördüncü mısraın sonunda terennüm vardır ve bu önceki bölümlerdekilerden farklıdır. Bestenigâr ve düğâh ayinlerde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır.
- 46) F Bölümünün sonunda sadece düğâh ayinde saz terennüm bulunmaktadır.
- 47) F Bölümü dört ayinde de dört mısradır.
- 48) G Bölümü yalnızca düğâh ve çargâh ayinlerde vardır. Çargâh ayinin G Bölümü şarkı biçiminde, düğâh ayininki ise serbest yapıdadır.
- 49) Düğâh ayinde son mısra hariç her mısradan sonra terennüm vardır. Bu terennümler iki ayrı yapıdadır ve sırayla tekrarlanmaktadır. Çargâh ayinde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır.
- 50) Düğâh ayinin G Bölümü altı mısra, çargâh ayinin ise dört mısradır.
- 51) Dördüncü selam dört ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir.
- 52) Dört ayinin dördüncü selamı bir bölümden meydana gelmektedir.
- 53) Dördüncü selamda terennüm ve saz terennüm bulunmamaktadır.
- 54) Dört ayinde de dördüncü selam iki mısradır.
- 55) Sadece düğâh ayinde iki farklı melodi varken diğer üç ayinin dördüncü selamı aynı melodik yapının iki kere tekrarlanmasından oluşmuştur.

- **Vezin yönünden:**

Birbirinden farklı dönemlerde bestelenmiş olan beste-i kadim düğâh, çargâh, bestenigâr ve saba ayinlerde aynı usul ve vezinde bestelenen kısımların incelenmesi,

Birinci selamda devrirevan usulünde “Fâilatün FâilatünFâilatün Fâilün” bahr-i remel ile bestenigâr, çargâh ve düğâh ayinlerin bestelendiği kısımlar incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucu bestenigâr ve çargâh ayinlerdeki usul vezin uyumu aynı iken düğâh ayinde farklı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.82).

14
8

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
1-AK BE LES SA Kİ A LEY NÂ HÂ Mİ LEN KAS EL MÜ DAN
2-SÛ RE İ VEL LEY Lİ Dİ DEM VAS Fİ KEY SÛ Yİ SU MAST
3-Â FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ
Şİ KOL DUM BİL ME DİM

TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
3-YAR OZ GE LER LE YAR İ MİŞ

Şekil 2.82 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır bestenigâr, 2 ile gösterilen satır çargâh ve 3 ile gösterilen satır düğâh ayinleri göstermektedir.

Devrirevan usulünde “Müstefilün MüstefilünMüstefilünMüstefilün” bahri recez ile düğâh ve çargâh ayinlerin bestelenen kısımları tespit edilmiş ve incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucu usul aruz uyumunun tam olduğu görülmektedir (Şekil 2.83).

14
8

MÛS TEF İ LUN MÛS TEF İ LUN MÛS TEF İ LUN
1-BÂ AN Kİ Mİ DÂ Nİ ME RÂ HER GİZ NE Mİ
2-BÂ AN Kİ EZ PEY VES TE İ MEN AŞ Kİ KEŞ

MÛS TEF İ LUN
1-HÂ Nİ ME RÂ
2-TEM AŞ Kİ MEN

Şekil 2.83 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh, 2 ile gösterilen satır çargâh ayini göstermektedir.

İkinci selam dört ayinde de ağır evfer usulünde ve aynı vezin “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün” bahri recez ile bestelenmiştir (Şekil 2.84).

9/4

MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ

MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ

MÜS TEF İ LE TÜN
EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 2.84 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci selamda düğâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde bir kıta daha vardır. “Müstefilün MüstefilünMüstefilünMüstefilün” bahri recez ile bestelenen bu bölümde düğâh ve çargâh ayinlerin güftesi aynı bestenigâr ayinin güftesi farklıdır. (Şekil 2.85)

9/4

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
1-EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
2-EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN

MEN HAK İ RÂ GEV
MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
MEN Â

TEF İ LÜN
1-HER KÜ NEM
İ LÜN
2-Şİ Kİ

MÜS TEF İ LÜN
Dİ Rİ
NE EM

Şekil 2.85 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh ve çargâh, 2 ile gösterilen satır ise bestenigâr ayine aittir.

Düğâh ve çargâh ayinlerin üçüncü selamında devrikebir usulü ile ölçülen bölümlerinde aynı güfte ve dolayısı ile aynı vezinle bestelenen kısımlar tespit edilmiş ve usul vezin şeması çıkartılmıştır. Yapılan çalışma sonunda üç hecenin farklı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.86).

Şekil 2.86 : Usul – Vezin Şeması.

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 1-EY ŞEH Dİ NÜ Şİ Nİ LE BET
 MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 2-EY ŞEH Dİ NÜ Şİ Nİ LE BET

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 1-PAK EZ HE ME Â LÜ DE Gİ
 MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 2-PAK EZ HE ME Â LÜ DE Gİ

Şekil 2.86 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada 1 yazan birinci satır düğâh ayine, 2 yazan ikinci satır ise çargâh ayine aittir.

Saba ve bestenigâr ayinlerin üçüncü selamında devrikebir usulünde ortak kullanıldığı tespit edilen “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahr-i remel ile bestelenen kısımların usul vezin şeması çıkartılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde sadece iki hecenin farklı darblarda kullanıldığı görülmüştür (Şekil 2.87).

Şekil 2.87 : Usul – Vezin Şeması.

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÜN
 1-HEM CU Â DEM HER VE Lİ NÜ Rİ HU DAST
 FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÜN
 2-Â MEDÂN MAH BÜ Bİ İN SAN MER HA BA

Şekil 2.87 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır saba, 2 ile gösterilen satır bestenigâr ayine aittir.

Üçüncü selamda yürük semai usulüne geçilen noktada tüm ayinlerde ortak olan “ey ki hezar aferin” sözleri ile başlayan kısım “Müfteilün FâilünMüfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile yazılmıştır. Bu bölümün dört ayinde de aynı şekilde kullanıldığı yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 2.88).

Şekil 2.88 : Usul – Vezin Şeması.

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
 EY Kİ HE ZAR Â FE RİN BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 2.88 : Usul – Vezin Şeması.

Düğâh ayinin üçüncü selamında ey ki hezar aferin güftesinin ardından gelen saz terennümden sonrası yoktur. Ancak pençgâh ayinin bu kısma denk düşen

bölümünden itibaren düğâh ayine ilave edip icra edilmesi ile tamamlanır. Şu andan itibaren düğâh ayin adı altında andığımız kısımlar aslen pençgâh ayindir.

Düğâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde yürük semai usulünde ortak kullanıldığı tespit edilen “Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün” bahr-i hezec-i mekfûl ile bestelenen kısımların usul vezin şeması çıkartılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda üç ayinde de veznin farklı kullanıldığı ancak çargâh ve bestenigâr ayinlerdeki kullanım şeklinin birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2.89).

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LU FE Ü LÜN
 1-IN HÂ NE KI PEY VES TE DE RO ÇEN GU ÇE GÂ NEST
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LU FE Ü
 2-BEN BİL ME Zİ DIM GİZ Lİ A YAN HEP SE Nİ MİŞ
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü LÜN
 3-EY KAV Mİ BE HAC REF TE KU CÂ Yİ Dİ KU CÂ YİD

LÜN
 2-SİN

Şekil 2.89 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh ayini, 2 ile gösterilen satır bestenigâr ayini, 3 ile gösterilen satır ise düğâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayine aittir.

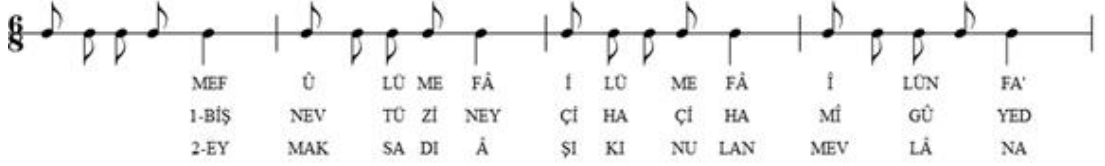
Düğâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayinde ve çargâh ayinde ortak kullanılan “Mefûlü Mefâillü Mefâilü Feûl” ahreb 1 ile bestelenen kısımların usul vezin şeması çıkartılmış ve veznin kullanımının iki ayinde de aynı olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2.90).

MEF Ü LU ME FÂ İ LU ME FÂ İ LU FE Ü L
 1-Â ŞIK Kİ TE VA ZU NE NÜ MÂ YED Çİ KU NED
 2-MEV LÂ YE E NET TA İ BÜ MİM MA SE LE FÂ

Şekil 2.90 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada 1 ile gösterilen satır düğâh-pençgâh ayini, 2 ile gösterilen satır çargâh ayini göstermektedir.

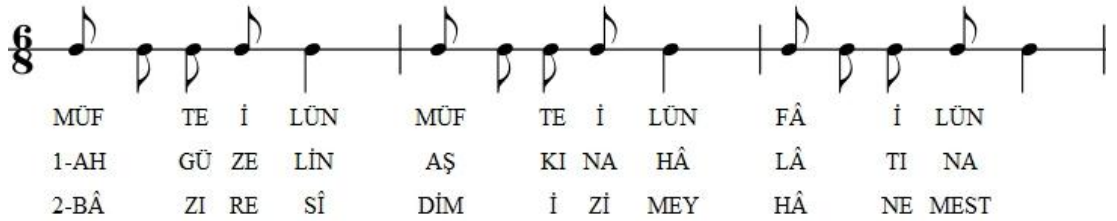
Çargâh ve saba ayinlerin her ikisinde de yürük semai usulünde “Mefûlü Mefâilü Mefâilün Fa” ahreb 6 ile bestelenen kısımlar tespit edilmiş ve usul vezin şemaları hazırlanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde iki ayinde de veznin aynı şekilde kullanıldığı görülmektedir (Şekil 2.91).

Şekil 2.91 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh ayini, 2 ile gösterilen satır saba ayini göstermektedir.

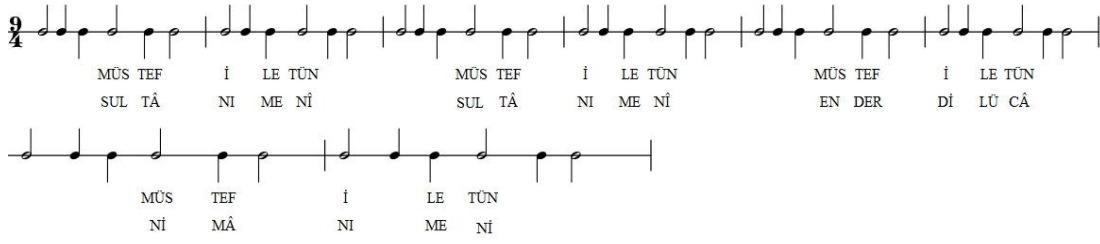
Dügâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayin ve çargâh ayinde yürük semai usulünde “Müfteilün Müfteilün Fâilün” bahr-i serî matviyy-i mevkuf vezninde bestelendiği tespit edilen bölümün usul vezin şeması çıkartılmış ve yapılan çalışma sonucunda iki ayinde de veznin aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.92).

Şekil 2.92 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır dügâh ayine, 2 ile gösterilen satır çargâh ayine aittir.

Dördüncü selam dört ayinde de ağır evfer usulünde ve aynı güfte olması bakımından aynı vezin olan “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün” bahri recez ile bestelenmiştir (Şekil 2.93).

Şekil 2.93 : Usul – Vezin Şeması.

• **Melodik Tekrar Tabloları Açısından:**

- 1) Birinci selamda düğâh ve bestenigâr ayinlerde beş melodik tekrar grubu, çargâh ayinde altı melodik tekrar grubu ve saba ayinde üç melodik tekrar grubu vardır.
- 2) İkinci selamda düğâh ayinde dört, çargâh ayinde iki, saba ayinde üç, bestenigâr ayinde ise bir adet melodik tekrar kümesi çıkmıştır.
- 3) Üçüncü selamda düğâh ayinde on üç, çargâh ayinde on bir, saba ayinde on, bestenigâr ayinde sekiz adet melodik tekrar grubu vardır.
- 4) Dördüncü selamda düğâh ayinde iki, çargâh, saba ve bestenigâr ayinlerde bir adet melodik tekrar grubu vardır.

• **Selamların ölçüleri ve usul dağılımı**

- 1) Birinci selam düğâh ayinde altmış dokuz ölçü, çargâh ayinde yüz iki ölçü, bestenigâr ayinde altmışaltı ve saba ayinde altmış sekiz ölçüdür.
- 2) İkinci selamda düğâh ayinde otuz yedi ölçü, çargâh ayinde otuz bir ölçü, bestenigâr ayinde otuz beş ve saba ayinde otuz altı ölçü vardır.
- 3) Üçüncü selam düğâh ayinde iki yüz on dört, çargâh ayinde iki yüz iki, bestenigâr ayinde yüz yetmiş dört, saba ayinde ise yüz seksen üç ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam düğâh ayinde on sekiz, çargâh ve bestenigâr ayinlerde on altı ve saba ayinde yirmi ölçüdür.
- 5) Düğâh ve çargâh ayinlerin üçüncü selamında dokuzuncu ölçüde, bestenigâr ve saba ayinlerde ise on üçüncü ölçüde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) Düğâh ve çargâh ayinlerin üçüncü selamında yirminci ölçüde, bestenigâr ve saba ayinlerde ise yirmi dördüncü ölçüde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

2.2.2 Aynı yüzyılda bestelenen ayinler

On sekizinci yüzyılda bestelenen Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini, Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ayini, Hafız Abdürrahim Şeyda Dede'nin irak ayini ve III. Selim'in suzidilara ayini, ayin besteciliğinde dönemsel besteleme özelliği olup olmaadığının tespit edilebilmesi adına biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımları açısından analiz edilmişlerdir. Bölümün sonunda elde edilen sonuçlar ile bu dört ayinin benzer ve farklı yönleri mukayeseli olarak değerlendirilmiştir.

2.2.2.1 Bursalı Sadık Efendi bestenigâr ayin

On sekizinci yüzyılda yaşayan Bursalı Sadık Efendi'nin bilinen tek ayinidir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Üç bölümden oluşan birinci selam devrirevan usulünde bestelenmiştir. Yapılan analizler sonucu üç bölümünde murabba olduğu tespit edilmiştir. Bölüm sonlarında köprü vazifesi gören terennümler bulunmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$
 $A^{2m} + T^1$
 $B^{3m} + T^2$
 $A^{4m} + T^1$
TERENNÜM³

A Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. Her mısradan sonra gelen terennümlerden sadece üçüncü mısradan sonra gelen farklı, diğerleri aynıdır. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişi sağlayan köprü vazifesi gören terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm diğer iki terennümden farklıdır.

B BÖLÜMÜ

$C^{5m} + T^4$
 $C^{6m} + T^4$
 $D^{7m} + T^5$
 $C^{8m} + T^4$
TERENNÜM³

Yapılan analiz sonucunda B Bölümünün murabba olarak bestelendiği tespit edilmiştir. Mısra sonlarında görülen terennümlerden üçüncü mısra sonundaki farklı,

diğerleri ise ikinci ve dördüncüler aynı birinci ise ikinci ve dördüncünün benzeridir. Bölüm sonunda C Bölümüne geçişte köprü vazifesi gören terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm ile A Bölümünün sonundaki terennüm aynıdır.

C BÖLÜMÜ

$E^{9m} + T^6$
 $E^{10m} + T^6$
 $F^{11m} + T^6$
 $E^{12m} + T^6$

Yapılan analizle C Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Her mısradan sonra gelen terennümler bu bölümde aynıdır.

İkinci Selam

İkinci selam ağır evfer usulünde bestelenmiştir. Bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
 A^{2m}
 A^{3m}
 A^{4m}
TERENNÜM¹

Yapılan analiz sonucunda ikinci selamda bütün mısraların aynı melodi ile bestelendiği tespit edilmiştir. Bölüm sonunda bir tane terennüm bulunmaktadır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$
 $A^{2m} + T^1$
 $B^{3m} + T^2$
 $A^{4m} + T^1$
 $B^{5m} + T^2$
 $A^{6m} + T^1$
SAZ TERENNÜM¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümünde ikinci yarısı iki kere tekrarlanan bir murabba biçimi görülmektedir. Mısralardan sonra gelen terennümlere bakılacak olursa A melodisinden sonra gelenlerin aynı, B melodisinden sonra gelenlerin de aynı olduğu görülmektedir. Bölüm sonunda yer alan saz terennüm ile birlikte aksak semai usulüne geçilmektedir.

B BÖLÜMÜ

$$C^{7m} + D^{8m} + T^3 + D^{8 \frac{1}{2} m}$$
$$C^{9m} + D^{10m} + T^3 + D^{10 \frac{1}{2} m}$$

SAZ TERENNÜM ²

Bu bölümden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda B Bölümünün nakış biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Nakış biçimlerinden birisi olan, ikinci ve dördüncü mısraın yarısının terennümden sonra bir kere daha tekrarlanması şekli burada görülmektedir. İki ayrı melodinin dört mısradan sırayla kullanıldığı yapılan incelemelerle saptanmıştır. B Bölümündeki terennümler aynıdır. Bölüm sonunda yer alan saz terennüm A Bölümündekinden farklıdır.

C BÖLÜMÜ

$$E^{11m} + T^4$$

$$E^{12m} + T^4$$

$$F^{13m} + T^4$$

$$E^{14m} + T^4$$

SAZ TERENNÜM ²

C Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği yapılan analiz sonucunda tespit edilmiştir. Mısra sonlarında yer alan terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonrakiler aynı, üçüncü mısra sonundaki ise diğerlerinin benzeridir. Bölüm sonunda yer alan saz terennüm B Bölümünün sonundaki ile aynıdır.

D BÖLÜMÜ

$$G^{15m} + T^5$$

$$H^{16m} + T^4$$

$$G^{17m} + T^5$$

$$H^{18m} + T^6$$

Dört mısradan oluşan D Bölümünün serbest yapıda bestelendiği görülmektedir. Dört mısra iki farklı melodik yapı ile bestelenmiştir. Birinci ve üçüncü mısraların melodisi birbirinin benzeri, ikinci ve dördüncü mısralar birbirinin aynıdır. Her mısradan sonra terennüm gelmektedir. Bunlardan birinci ve üçüncü mısra sonrasındaki terennümler aynı, ikinci ve dördüncü mısra sonrasındakiler farklıdır. İkinci mısradan sonra gelen terennüm C Bölümündeki terennümler ile aynıdır.

E BÖLÜMÜ

$$I^{19m} + T^4$$

$$J^{20m} + T^4$$

$$I^{21m} + T^4$$

$$J^{22m} + T^4 C$$

E Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısradan oluşan bu bölümde iki ayrı melodi birbiri arısı sıra gelmektedir. Her mısradan sonra birbiri ile aynı olan terennümler bulunmaktadır. Bu terennümler C ve D Bölümlerinde de görülmektedir.

F BÖLÜMÜ

K^{23m}
K^{24m}
L^{25m}
J^{26m}

Serbest biçimde bestelenen F Bölümü dört mısradan müteşekkildir. Bir ve ikinci mısralar aynı melodi ile üçüncü ve dördüncü mısralar ise farklı melodilerde bestelenmişlerdir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümden oluşmaktadır. İkinci selamın ilk iki mısraı dördüncü selamı oluşturmuştur.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
A^{2m}

İki mısradan oluşan A Bölümü aynı melodinin iki kere tekrarlanması ile meydana gelmiştir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmışaltı ölçüdür. Yapılan analiz sonucu beş tane melodik tekrar grubu elde edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve sekizinci ölçüler arasında iki kere, on üç ve on altıncı ölçüler arasında ise bir kere toplamda üç kere tekrarlanmıştır.
- 2) {H-C'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on yedi ve on sekizinci ölçüler arasında {H'-C'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yirmi sekiz ve yirmi dokuzuncu ölçüler arasında tekrarlanmıştır.

- 3) {I-İ-J-K-L} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on dokuz ve yirmi üçüncü ölçüler, {I-İ-J'-K-L'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise kırk iki ve kırk altıncı ölçüler arasında bir kere görülmektedir.
- 4) {H'-B-M} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi dört ve yirmi altıncı ölçüler ile otuz altı ve otuz sekizinci ölçüler arasında iki kere görülmektedir.
- 5) {R-S-Ş-T-Ç'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu kırk yedi ile elli altıncı ölçüler arasında iki kere, altmış iki ile altmış altıncı ölçüler arasında bir kere daha tekrarlanmıştır. Benzer yapıdaki {U-S-Ş-T-Ç'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise elli yedi ve altmış birinci ölçüler arasında bir kere görülmektedir (Çizelge 2.20).

Çizelge 2.20 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	A	B	C	Ç	H	C'	I	İ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	J	K	L	H'	B	M	N	H'	C'	M
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	O	Ö	P	M'	N	H'	B	M	O	H'
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	C'	I	İ	J'	K	L'	R	S	Ş	T
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	Ç'	R	S	Ş	T	Ç'	U	S	Ş	T
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66				
	Ç'	R	S	Ş	T	Ç'				

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selam otuz beş ölçüdür. Yapılan analiz sonucunda bir tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {A-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ile sekizinci ölçüsü arasında {A'-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise dokuzuncu ölçü ile otuz ikinci ölçü arasında üç kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.21).

Çizelge 2.21 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	B	Ç	D	E	F	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	B	Ç	D	E	F	A'	B	C	B
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	Ç	D	E	F	A'	B	C	B	Ç	D
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35					
	E	F	G	H	I					

Üçüncü Selam

Devrikebir usulünde bestelenmeye başlayan üçüncü selam on üçüncü ölçüde aksak semai yirmi dördüncü ölçüde yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yüz yetmiş dört ölçü olan üçüncü selam yapılan analiz sonucunda sekiz tane melodik tekrar grubu içermektedir. Bunlar:

- 1) {A-A'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve ikinci ölçüler ile yedi ve sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır. {A-A''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise üç ve dört ile on bir ve on üçüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {B-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu beş ve altıncı ölçüler ile dokuz ve onuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {J-K-K-L-M-L'-N-O-N-O'-Ö-P-N-O'-Ö} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi dördüncü ölçü ile elli üçüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {R-R'-R-R'-S-Ş-T-U-T-U'-Ü-V-Y-Z-Ü-V-J} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli dördüncü ölçü ile yetmişinci ölçü arasında bir kere benzer yapıdaki {R-R'-R-R'-S-Ş-T-U''-T-T'-Y-V-Y-Z-Ü-V-J'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz yirmi ile yüz otuz altıncı ölçüler arasında görülmektedir.
- 5) {a-N'-b-c} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmiş birinci ölçü ile yetmiş dördüncü ölçüler arasında ayrıca yetmiş altı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {h-L''-P''-ı-i-j} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu doksan üç ve doksan sekizinci ölçüler arasında benzer yapıdaki {h'-L''-P''-ı-i-j} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz üç ve yüz sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.

- 7) {o-P'''-d-J''-L'''-N'-N'-ö-c} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz otuz yedi ve yüz kırk beşinci ölçüler ile yüz kırk yedi ve yüz elli beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {p-p-r-n'-c} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz elli altı ve yüz altmışıncı ölçüler arasında benzer yapıdaki {p-p-r-n'-c'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz altmış bir yüz altmış beşinci ölçüler arasında görülmektedir (Çizelge 2.22).

Çizelge 2.22 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	A'	A	A''	B	B	A	A'	B	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	A	A'''		C	Ç	D	E	F	G	H
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	I	İ	İ'	J	K	K	L	M	L'	N
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	O	N	O'	Ö	P	N	O'	Ö	J	K
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	K	L	M	L'	N	O	N	O'	Ö	P
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	N	O'	Ö	R	R'	R	R'	S	Ş	T
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	U	T'	U'	Ü	V	Y	Z	Ü	V	J
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	a	N'	b	c	J	a	N'	b	c	Ç
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	ç	P'	d	J'	e	f	N'	b	c	L
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	g	g	h	L''	P''	ı	i	j	c	J
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	a	P'	h'	L''	P''	ı	i	j	P	K
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	P	l (le)	m	h'	L'''	P'''	i'	b'	n	R
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	R'	R	R'	S	Ş	T	U''	T	T'''	Y
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	V	Y	Z	Ü	V	J'	o	P'''	d	J''
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	L'''	N'	N'	ö	c	J'''	o	P''''	d	J''
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	L'''	N'	N'	ö	c	p	p	r	n'	C
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	p	p	r	n'	c'	J	o'	i'	L''''	N'
ÖLÇÜ	171	172	173	174						
	O'	N'	ö'	c						

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam on altı ölçüdür ve bir adet melodik tekrar grubundan oluşmuştur.

- 1) {A-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ile sekizinci ölçüsü arasında {A'-B-C-B-Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise dokuzuncu ölçü ile on altıncı ölçü arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.23).

Çizelge 2.23 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	B	Ç	D	E	F	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16				
	C	B	Ç	D	E	F				

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.94).

-1-

Akbele's-sâkî aleynâ hâmilen ke'se'l-müdâm
 Fe'şrabû min ke'si huldin ve'trükû ekle't-taâm
 Yâ nedîmî selsebîlen nahnü aynü's-selsebîl
 Kum lenâ neftah cinânen min cinânin ya gulâm

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel)*

Şekil 2.94 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

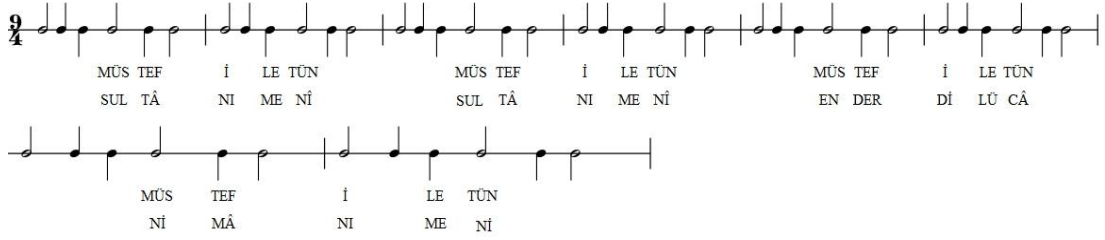
Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda iki adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.95 ve Şekil 2.96).

-1-

Sultân-1 menî sultân-1 menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-1 menî

Vezin: Müstef'iletün müstef'iletün (Bahr-i recez)

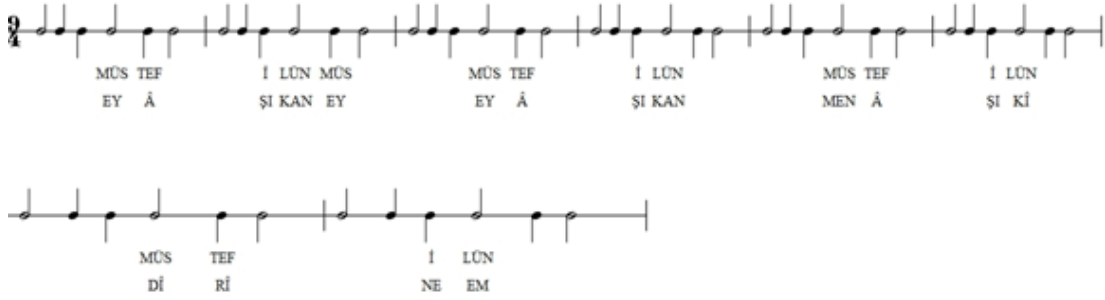
Şekil 2.95 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey âşıkan ey âşıkan men âşık-1 dîrîneem

Ey sâdıkan ey sâdıkan men âşık-1 dîrîneem

Vezin: Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i recez)

Şekil 2.96 : Usul – Vezin Şeması.

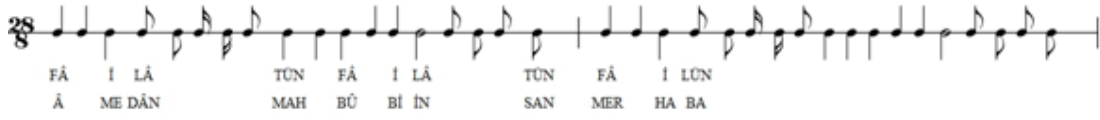
Üçüncü Selam

Üçüncü selamda beş adet aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Devrikebir usulü ile bestelenen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.97).

-1-

Âmed an mahbûb-i insan merhabâ
Sad hezâran lutf u ihsan merhabâ
Âmed an mahbûb-i cümle kâinât
Bâ kemâl ü fazl-ı Rahman merhabâ
Âmed an serdâr-ı ehl-i ma‘rifet
Der sıfât-ı çâr erkân merhabâ
Şems-i Tebrîzî bi-han ez levh-i dil
Âyet-i can der sad elhan merhabâ
Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddes)*

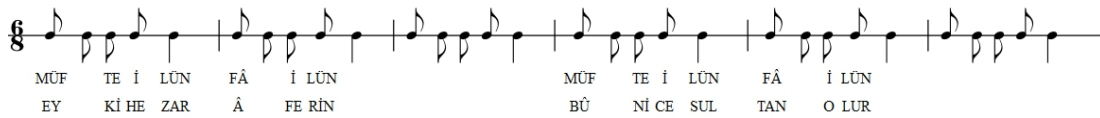
Şekil 2.97 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulü ile bestelenen bölümde dört adet aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.98, Şekil 2.99, Şekil 2.100 ve Şekil 2.101).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: *Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)*

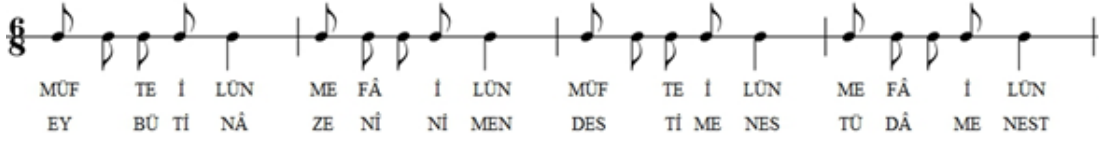

Şekil 2.98: Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey büt-i nâzenî-i men dest-i menest ü dâmenet
Serv ü semen-berîn-i men dest-i menest ü dâmenet
Kıble-i dil serâ yi tü ka'be-i can hevâ-yi tü
Rûy-i menest pây-i tü dest-i menest ü dâmenet

Vezin: Müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün (Bahr-i hezec-i mahbûn matviyy)

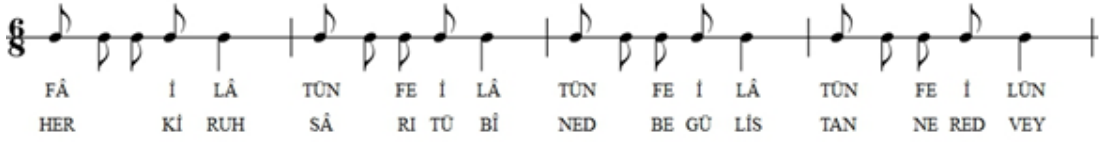

Şekil 2.99 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Her ki ruhsâr-ı tü bîned be gülistan ne-reved
Her ki derd-i tü keşed cânib-i derman ne-reved
Her ki der hâne demî bâ tü be halvet bi-nişest
Be temâşâ-yi gül ü lale vü reyhan ne-reved

Vezin: Fâilâtün feilâtün feilâtün feilün (Bahr-i remel)

Şekil 2.100 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Kad eşrekatî'd dünyâ min nûri humeyyânâ
El-bedrû gade's-sâkî ve'l-ke'sü süreyyânâ
Men leyse le-hû aynün yestebîrû an gaybi
Fe'lye'ti alâ şevkım fî hidmeti Mevlânâ

Vezin: Mefûlü mefâilün mefûlü mefâilün (Bahr-i hezec-i ahreb)

Şekil 2.101 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.102).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şeved sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün müstef'iletün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ NI ME Nİ SUL TÂ NI ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN
NI MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.102 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.2.2 MusahibSeyyid Ahmed Ağa hicaz ayin

Vardakosta Ahmed adıyla da bilinen Musahib Seyyid Ahmet Ağa on sekizinci yüzyılda yaşamış bir bestecidir. Hicaz ayin Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen üç ayininden biridir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam üç bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m} + T¹

A^{2m} + T¹

B^{3m} + T¹

A^{4m} + T¹

TERENNÜM²

Yapılan analiz sonucunda A Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Her mısradan sonra gelen terennümler birbirinin aynıdır. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişi sağlayan ayrı bir terennüm daha bulunmaktadır.

B BÖLÜMÜ

C^{5m} + T³

$C^{6m} + T^3$
 $D^{7m} + T^3$
 $C^{8m} + T^3$
TERENNÜM ²

Yapılan incelemeler sonucunda B Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiş olup her mısradan sonra gelen terennümler birbirinin aynısı, A Bölümündekilerden farklıdır. Bölüm sonunda C Bölümüne geçişi sağlayan ayrı bir terennüm daha bulunmaktadır. Bu terennüm A bölümünün sonunda yer alan terennüm ile aynıdır.

C BÖLÜMÜ

$E^{9m} + T^4$
 $E^{10m} + T^4$
 $F^{11m} + T^4$
 $E^{12m} + T^4$

Murabba biçiminde bestelendiği tespit edilen C Bölümünde her mısradan sonra gelen terennümler aynı diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

İkinci Selam

Ağır aksak semai usulünde bestelenen ikinci selamda bir bölüm bulunmaktadır. Bu selamın diğer ayinlerdeki ikinci selamdan farkı usulünün ağır evfer değil ağır aksak semai olması ve güfteninde Sultanımeni sözleri ile başlayan güfteden farklı olmasıdır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + A^{2m} + T^1$
 $A^{3m} + A^{4m} + T^1$

Yapılan analiz sonucunda İkinci selamın nakış biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Bu bölümdeki terennümler birbirinin aynısıdır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümden oluşmuştur.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
 A^{2m}
 A^{3m}
 A^{4m}
 A^{5m}
 A^{6m}

SAZ TERENNÜM ¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümü aynı melodi ve varyasyonu ile altı mısranın bestelenmesinden meydana gelmiştir. Üçüncü ve dördüncü mısralar diğer mısralarinkine benzer bir melodik yapıdadır ancak aynı değildir. Bölüm sonunda aksak semai usulüne geçilen saz terennüm bulunmaktadır.

B BÖLÜMÜ

B^{7m}

C^{8m}

B^{9m}

C^{10m}

SAZ TERENNÜM²

B Bölümünden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulü kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda B Bölümünün serbest bir biçimde bestelendiği, iki ayrı melodinin sıra ile geldiği tespit edilmiştir. B Bölümü sonunda bulunan Saz terennüm A Bölümü sonundakinden farklıdır. Bu Bölüm dört mısradan oluşmaktadır.

C BÖLÜMÜ

D^{11m}+T¹

D^{12m}+T¹

E^{13m}+T²

D^{14m}+T¹

C Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Mısra sonlarında yer alan terennümlerden sadece üçüncü mısra sonundaki farklıdır.

D BÖLÜMÜ

F^{15m}

G^{16m}

H^{17m}

I^{18m}+T¹

TERENNÜM³

SAZ TERENNÜM³

Serbest biçimde bestelendiği tespit edilen D Bölümündedördüncü mısradan sonra iki farklı terennüm vardır. Bunlardan ilki C Bölümünde karşımıza çıkan ilk terennüm ile aynı iken ikincisi yeni bir terennümdür. Ayrıca bölüm sonunda bir tane saz terennüm da bulunmaktadır ve bu diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

E BÖLÜMÜ

J^{19m}

K^{20m}

L^{21m}

M^{22m}

Serbest biçimde bestelendiği tespit edilen E Bölümü dört mısradan meydana gelmiştir

F BÖLÜMÜ

N^{23m}

O^{24m}

P^{25m}

R^{26m}

F Bölümünün serbest biçimde bestelendiği yapılan analiz sonucunda belirlenmiştir. bu bölüm dört mısradan oluşmaktadır.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

İki mısra aynı melodi ile bestelenmiştir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam yetmiş üç ölçüden oluşmaktadır. Dört melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {C-Ç-D-E-F-G-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu üçüncü ve dokuzuncu ölçüler ile on ikinci ve on sekizinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {N-O-Ö-Ğ-P-R-S} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi dördüncü ölçü ile otuzuncu ölçüler ile otuz birinci ölçü ile otuz yedinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır. Bunu yanı sıra {O-Ö-Ğ-P-R-S} harfleri ile simgelenen bir önceki grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz melodik tekrar grubu kırk altıncı ölçü ve elli birinci ölçüler arasında olmak üzere bir kez tekrarlanmıştır.
- 3) {N-O-Ö-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu otuz sekizinci ölçü ile kırk birinci ölçüler ve elli ikinci ölçü ve elli beşinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.

- 4) {Y-Z-a-b-c-ç-Ö-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli yedinci ve altmış dördüncü ölçüler ile altmış altıncı ölçü ve yetmiş üçüncü ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.24).

Çizelge 2.24 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	I	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	İ	J
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	K	L	M	N	O	Ö	Ğ	P	R	S
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	N	O	Ö	Ğ	P	R	S	N	O	Ö
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Ğ	Ş	T	U	Ü	O	Ö	Ğ	P	R
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	S	N	O	Ö	Ğ	V	Y	Z	a	B
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	c	ç	Ö	Ğ	d	Y	Z	a	b	C
ÖLÇÜ	71	72	73							
	ç	Ö	Ğ							

İkinci Selam

Ağır Aksak Semaiusulünde otuz sekiz ölçü olarak bestelenen ikinci selamda iki tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {A-B-C-Ç-D-E} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile altıncı ölçüler, yedinci ölçü ile on birinci ölçüler, yirminci ölçü ile yirmi beşinci ölçüler ve yirmi altıncı ölçü ile otuz birinci ölçüler arasında olmak üzere dört kez tekrar edilmiştir.
- 2) {F-G-Ğ-H-Ç-D-E} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on üçüncü ölçü ile on dokuzuncu ölçü ve otuz ikinci ölçü ile otuz sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.25).

Çizelge 2.25 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	A	B	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	D	E	F	G	Ğ	H	Ç	D	E	A
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	B	C	Ç	D	E	A	B	C	Ç	D
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38		
	E	F	G	Ğ	H	Ç	D	E		

Üçüncü Selam

On ikinciye ölçüye kadar devrikebir, on üçüncü ölçüden itibaren aksak semai ve yirmi ikinci ölçüden itibaren ey ki hezar güftesi ile yürük semai usulünde bestelenen üçüncü selamda dokuz adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-A} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve üçüncü ölçüler ile dokuzuncu ve on birinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {A-C} harfleri ile simgelenen bu grup dört ve beşinci ölçüler ile altı ve yedinci ölçüler arasında toplam iki kez tekrarlanmıştır.
- 3) {H-I-İ-J-K-L-M-N-O-Ö-P} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi ikinci ve otuz ikinci ölçüler ile otuz dördüncü ve kırk dördüncü ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {U-Ü} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk sekiz ve kırk dokuzuncu ölçüler ile elli birinci ve elli ikinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {ç-Y-Y-Z} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmışıncı ve altmış üçüncü ölçüler ile yetmiş altıncı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır. Bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {Y-Y-Z} harfleri ile simgelenen grup elli üç ve elli beşinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 6) {a-b-b-c} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu elli altı ve elli dokuzuncu ölçüler, altmış dört ve altmış yedinci ölçüler ile seksen ve seksen üçüncü ölçüler arasında olmak üzere üç kere tekrarlanmıştır.
- 7) {k-l} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu seksen dört ve seksen beşinci ölçüler ile yüz otuz beş ve yüz otuz altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {g-n-Y-o-ö} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu seksen yedi ve doksan birinci ölçüler ile doksan beş ve doksan dokuzuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 9) {I-II-III} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yüz on üç ve yüz on beşinci ölçüler ile yüz on yedi ve yüz on dokuzuncu ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.26).

Çizelge 2.26 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	A	C	A	C	A	A	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	A	A'	A'	Ç	D	E	F	G	Ğ	E
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	F	H	I	İ	J	K	L	M	N	O
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ö	P	R	H	I	İ	J	K	L	M
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	N	O	Ö	P	S	Ş	T	U	Ü	V
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	U	Ü	Y	Y	Z	a	b	b	c	Ç
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	Y	Y	Z	a	b	b	c	d	e	F
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	g	h	ı	i	j	ç	Y	Y	Z	A
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	b	b	c	k	l	m	g	n	Y	O
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	ö	p	r	r	g	n	Y	o	ö	S
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	b	b	c	ş	t	s	ı	u	ü	V
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	y	z	I (BİR)	II	III	z	I (BİR)	II	III	IV
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	J	V	VI	IV	VII	VIII	IX	M	u	X
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	XI	XII	XIII	XIV	k	l	XV	XVI	XVII	K
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	XVIII	VII	VII	XIX	VI	M	N	XX	XXI	XXII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155					
	Y	XXIII	XXIV	XXV	Ş					

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet tekrar grubu tespit edilmiştir. Bu selam ikinci selam ile aynı değildir. Bu ayinin dördüncü selamı incelenen diğer ayinlerin dördüncü selamından farklıdır. Bunun sebebi diğer ayinlerde ikinci selam ile dördüncü selam aynı iken bu ayinde müstakil bir dördüncü selam yazılmıştır.

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-B-G} harfleri ile gösterilen grup ikinci ve dokuzuncu ölçüler arasında bir kez ayrıca bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {B-C-Ç-D-E'-F'-B-G} harfleri ile simgelenen grup ise onuncu ölçü ile on sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır. Bu selamda bu temadan başka bir müzik yoktur (Çizelge 2.27).

Çizelge 2.27 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	B	G	B

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda üç ayrı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.103, Şekil 2.104 ve Şekil 2.105).

-1-

Men şâh-bâz-ı kudsem ez lâ-mekanresîde

Behr-i şikâr-ı saydî der kaleb âremîde

Sîmürg-i kâf-i kurbem ez dâmü kevn ceste

Tâvûs-i bâğ-ı arşem ez âşiyân perîde

Vezin: *Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün (Bahr-i muzârî)*

Şekil 2.103 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Âteş ne-zened der dil-i mâ illâ hû

Kûteh ne-küned menzil-i mâ illâ hû

Ger âlemiyân cümle tabîban bâşend

Hallî ne-küned müşkil-i mâ illâ hû

Vezin: *Mefûlü mefâilü mefâilün fa' (Ahreb4)*

Şekil 2.104 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Biş'nev ez ney çün hikâyet mîküned

Ez cüdâyihâ şikâyet mîküned

Ney hadîs-i râh-i pür-hûn mîküned

Kıssahâ-yi aşk-ı Mecnûn mîkûned

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddes)*

14
8
FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÛN
BİŞ NE VEZ NEY ÇÛN Hİ KÂ YET Mİ KÛ NED

Şekil 2.105 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Aksak semai usulünde bestelenen ikinci selamda bir aruz vezni kullanılmıştır (Şekil 2.106).

-1-

Resîdem ber leb-i deryâ bi-dîdem hû vü yâ men hû
Taallül mî künem her dem heme yâ hû vü yâ men hû
Şinîdî Şems-i Tebrîzî bi-yâyed ber ser-i bâzâr
Bi-dîdî mâh-ı mih- rûyeş heme yâ hû vü yâ men hû

Vezin: *Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (Bahr-i hezec-i sâlim)*

10
4
ME FÂ İ LÛNME FÂ İ LÛN ME FÂ İ LÛN ME FÂ İ
RE Sİ DEM BERLE Bİ DER YÂ Bİ Dİ DEM HÛ VÛ YÂ MEN

LÛN
HU

Şekil 2.106 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

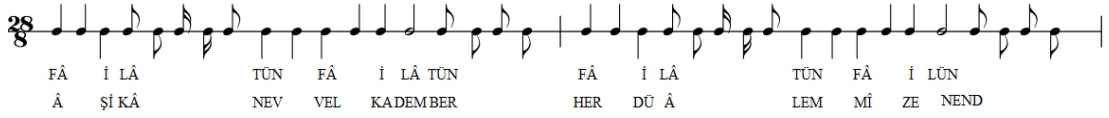
Üçüncü selamda beş adet aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Devrikebir usulünde bestelenen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.107).

-1-

Âşıkân evvel kadem ber her dü âlem mîzened
Ba‘dez an der kûy-i aşk ez âşıkî dem mîzenend
Tâberâyed ez gedâyî nâm-i mâ der kûy-i dost
Kûs-i sultânî-i mâ der her düâlem mîzenend
Sâkinân-ı âsitân-ı aşk-ı Mollâ-yı Celâl
Ez ferâgat püşt-i pâ dermilket-i Cem mîzenend

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün failâtün fâilün (Bahr-i remel)*

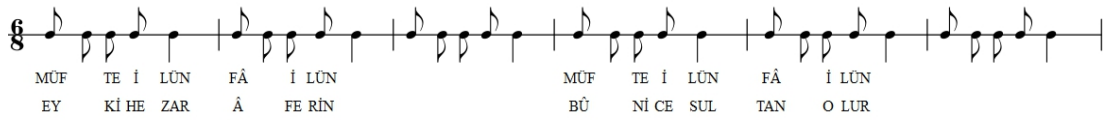
Şekil 2.107 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde bestelenen kısımda dört ayrı aruz kalıbı kullanıldığı görülmüştür (Şekil 2.108, Şekil 2.109, Şekil 2.110 ve Şekil 2.111).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: *Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)*

Şekil 2.108 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

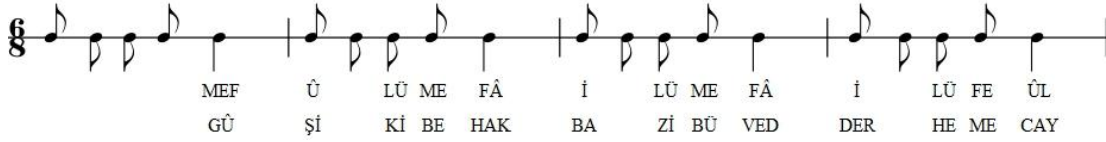
Gûşî ki be hak bâz büved der heme cây

O hiç suhan neş'eved illâ be Hûday

V'ân dîde k'ez ô nûr pezîred ô râ

Her zerre büved âyine-i döst- nümây

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mefâilü feül (Ahreb 3)*

Şekil 2.109 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

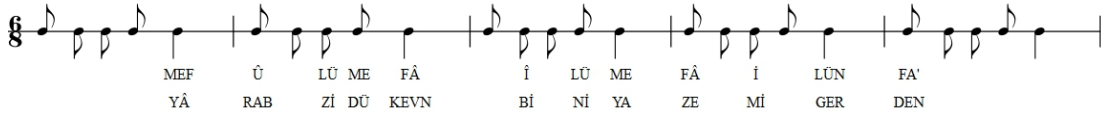
Ya Rab zi dü kevn bî-niyâzem gerdan

V'ez efser-i fakr ser-firâzem gerdan

Ender haremet mahrem-i râzem gerdan

An rehki ne sûy-i tüst bâzem gerdan

Vezin: *Mefûlü mefâilün mefâilün fa' (Ahreb 6)*

Şekil 2.110 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Kad eşrekati'd-dünyâ min nûri humeyyânâ

El-bedrû gade's sâkî ve'l-ke'sü süreyyânâ

Men leyse le-hû aynün yestebîrû angaybi

Fe'lye'ti alâ şevkîm fî hıdmeti Mevlâna

Vezin: *Mefûlü mefâilün mefûlü mefâilün (Bahr-i hezec-i ahreb)*

Şekil 2.111 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Dördüncü selamda bir tane aruz vezni kullanılmıştır (Şekil 2.112).

-1-

Sultân-1 menî sultân-1 menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-1 menî

Vezin: *Müstef'iletün müstef'iletün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ
Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 2.112 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.2.3 Hafız Abdürrahim Şeyda Dede irak ayin

On sekizinci yüzyıl bestecilerinden Abdürrahim Şeyda Dede'nin elimize ulaşan tek ayini olan irak ayin bu bölümde incelenmiştir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci şaşamda üç bölüm mevcuttur.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$

$A^{2m} + T^1$

$B^{3m} + T^2$

$A^{4m} + T^1$

TERENÜM³

A Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Mısralardan sonra gelen terennümlerden sadece üçüncü mısradan sonra gelen farklıdır. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişi sağlayan bir terennüm bulunmaktadır.

B BÖLÜMÜ

$C^{5m} + T^4$

$C^{6m} + T^4$

$D^{7m} + T^4$

$D^{8m} + T^4$

$D^{9m} + T^4$
TERENÜM⁵

B Bölümü beş mısra ve altı terennümden meydana gelmiştir. Serbest biçimde bestelendiği tespit edilen bu bölümde mısralardan sonra gelen terennümler aynı, beşinci terennümden sonra gelen C Bölümüne geçişte köprü vazifesi gören terennüm bu bölümlerdekilerden de A Bölümündekilerden de farklıdır. İlk iki mısra aynı melodi ile sonraki üç mısra da ayrı bir melodi ile aynı şekilde bestelenmiştir.

C BÖLÜMÜ

C^{11m}
 E^{12m}
 C^{13m}
TERENÜM⁶

C Bölümünde üç mısra vardır. Birinci ve üçüncü mısraların melodisi aynı ikinci mısraunki farklıdır. Bölüm sonunda yer alan terennüm diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + A^{2m} + T^1$
 $B^{3m} + C^{4m} + T^2$

İkinci selamın nakış biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. İkinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennümler farklıdır. Nakışın birinci bölümü aynı ikinci bölümü iki farklı melodik yapıdadır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam yedi bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$
 $B^{2m} + T^2$
 $A^{3m} + T^1$
 $B^{4m} + T^2$
 $C^{5m} + T^1$
 $B^{6m} + T^2$
 $C^{7m} + T^1$
 B^{8m}
SAZ TERENNÜM¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümünde serbest bir yapı vardır. Bu bölümde dikkati çeken unsur B temasının her mısradan sonra tekrarlanması olmuştur. Sekiz mısradan oluşan bu bölümde ilk yedi mısraın sonunda terennüm, sekizinci mısra sonunda ise saz terennüm vardır. Bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir.

B BÖLÜMÜ

D^{9m}

E^{10m}

D^{11m}

E^{12m}

SAZ TERENNÜM²

B Bölümünden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulüne geçilmiştir.

C BÖLÜMÜ

F^{13m}

F^{14m}

G^{15m}

F^{16m}

SAZ TERENNÜM³

C Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir ancak mısra sonlarında terennüm yoktur.

Bölüm sonunda D Bölümüne geçişi sağlayan saz terennüm bulunmaktadır.

D BÖLÜMÜ

H^{17m}

H^{18m}

H^{19m}

I^{20m}

SAZ TERENNÜM³

Dört mısradan oluşan D Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. İlk üç ölçü aynı son ölçü farklı bir melodiye sahiptir. Bölüm sonunda C Bölümünün sonunda yer alan saz terennüm bulunmaktadır.

E BÖLÜMÜ

J^{21m}+T³

J^{22m}+T⁴

K^{23m}+T⁵

L^{24m}+T⁶

E bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısradan oluşan bu bölümde ilk iki ölçü aynı melodide, diğer iki ölçü farklı melodilerde bestelenmiştir. her mısradan sonra birbirinden farklı terennümler yer almaktadır.

F BÖLÜMÜ

M^{25m}

N^{26m}

M^{27m}

N^{28m}

M^{29m}

N^{30m}

M^{31m}

N^{32m}

TERENNÜM ⁷

Sekiz mısradan oluşan F Bölümünde iki melodinin sırayla gelerek bu bölümü oluşturduğu görülmüştür. Bölüm sonunda bir terennüm bulunmaktadır.

G BÖLÜMÜ

O^{33m}

O^{34m}

P^{35m}

P^{36m}

R^{37m}

G bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. beş mısradan oluşan bu bölümde ilk iki mısra aynı melodiye, üçüncü ve dördüncü mısralar aynı melodiye ve beşinci mısra ayrı bir melodiye sahiptir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

İki mısra ve bir melodi ile onun varyasyonunda oluşan bu bölüm ikinci selamın ilk iki mısrasının tekrarlanmasından ibarettir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmışaltı ölçüden oluşmuştur. Yapılan analizde beş adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçüler arasında iki kere ayrıca {A-B-C-Ç'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise on üçüncü ölçü ile on altıncı ölçüler arasında tekrarlanmıştır.

- 2) {Ğ-H-Ç'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on yedinci ölçü ile on dokuzuncu ölçü {Ğ-H-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yirminci ölçü ile yirmi ikinci ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır.
- 3) {K-L-M-N} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi yedinci ölçü ile otuz dördüncü ölçüler arasında iki kere tekrar edilmiştir.
- 4) {O-Ö-P-N} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu otuz beşinci ölçü ile ellinci ölçüler arasında dört kere tekrar edilmiştir.
- 5) {M'-N} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli dördüncü ölçü ile elli yedinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.28).

Çizelge 2.28 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	A	B	C	Ç'	Ğ	H	Ç'	Ğ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	H	Ç	I	İ	İ'	J	K	L	M	N
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	K	L	M	N	O	Ö	P	N	O	Ö
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	P	N	O	Ö	P	N	O	Ö	P	N
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	R	R	R'	M'	N	M'	N	P'	S	M'
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66				
	N	Ş	T	İ''	U	Ç				

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selamda otuz yedi ölçü ve bir melodik tekrar grubu vardır.

- 1) {A-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçüler arasında yer almaktadır. Ayrıca bu melodik tekrar grubunun varyasyonu olarak niteleyebileceğimiz {A'-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise dokuzuncu ölçü ile on altıncı ölçü arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.29).

Çizelge 2.29 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H	I	İ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	J	İ'	K	L	M	N	D'	N	D	O
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37			
	Ö	P	R	S	C'	Ş	T			

Üçüncü Selam

Devrikebir usulünde bestelenmeye başlayan üçüncü selam on altıncı ölçüde aksak semai, yirmi sekizinci ölçüde ey ki hezar aferin güftesi ile birlikte yürük semai usulünde bestelenmiştir. İki yüz otuz ölçüden meydana gelen bu selamda on üç adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {D-E-C} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu dokuzuncu ve on birinci ölçüler ile on üçüncü ve on beşinci ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {O-Ö-P-R-S-Ş-T-U-U'-Ü-V-U'-Ü-Y} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi sekizinci ölçü ile elli dördüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {O''-O'-U'-m} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmiş altı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında bir kere, seksen dört ve seksen yedinci ölçüler arasında da bir kere topla iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {ş-t} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu doksan ile doksan üçüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {u-U} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu doksan dört ve doksan beşinci ölçülerde görülürken bir benzer yapıdaki {u-U'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise doksan altı ve doksan yedinci ölçülerde görülmektedir.
- 7) {I-II-III-IV-V-VI-VII-g-a'-VIII-IX-X-XI-XII-XIII-ö'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz iki ile yüz on yedinci ölçüler ile yüz otuz yedi ile yüz elli ikinci ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {O''-O'''-O''''-XIV} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz on sekizinci ölçü ile yüz yirmi dokuzuncu ölçüler arasında toplam üç kere tekrarlanmıştır.

- 9) {XX-XXI} şeklinde gösterilen melodik tekrar grubu yüz elli dört ve yüz elli beşinci ölçüler arasında görülürken bir benzeri {XX-XXI'} şeklinde gösterilen melodik tekrar grubu yüz elli sekiz ile yüz elli dokuzuncu ölçüler arasında görülmektedir.
- 10) {XXVIII-XXIX-XXI''-XXX-XXXI-U-XXXII-XXXIII} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu yüz yetmiş ile yüz doksan üçüncü ölçüler arasında üç kere tekrarlanmıştır. Bu grubun varyasyonu olarak nitelendirebileceğimiz {XXVIII-XXIX-XXI''-XXX-XXXI-U-XXXII-XXXIII'} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu yüz doksan dört ile iki yüz birinci ölçüler arasında bir kere görülmektedir.
- 11) {XXXIV-t} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu iki yüz iki ile iki yüz beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 12) {T-U-XXXVIII-XXXIII''} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu iki yüz on ikinci ölçü ile iki yüz on dokuzuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 13) {XXXIX-XXXX} şeklinde gösterilen melodik tekrar grubu iki yüz yirmi iki yüz yirmi birinci ölçüler ile iki yüz yirmi dört iki yüz yirmi beşinci ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.30).

Çizelge 2.30 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	C	F	G	Ğ	H	I
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	İ	J	K	L	Ğ'	M	N	O	Ö	P
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	R	S	Ş	T	U	U'	Ü	V	U'	Ü
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Y	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U	U'
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	Ü	V	U'	Ü	Y'	Z	a	b	c	a'
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	ç	d	e	f	g	b	ğ	a'	h	ı
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	i	j	O'	k	l	O''	O'	U'	m	n
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	o	ö	p	O''	O'	U'	m	r	s	ş
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	t	ş	t	u	U	u	U'	ü	y	z
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	z	I (BİR)	II	III	IV	V	VI	VII	ğ	a'
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	ö'	O''	O'''	O''''

Çizelge 2.30 (devam) : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	XIV	O''	O	O'''	XIV	O''	O	O'''	XIV	XV
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	XVI	XVI	XVII	t	z	z	I (BİR)	II	III	IV
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	V	VI	VII	g	a'	VIII	IX	X	XI	XII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	XIII	ö'	XIX	XX	XXI	XX'	XXII	XX	XXI'	XXIII
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	O''''	T	U'	XXIV	t	XXV	XXVI	XXVII	n'	XXVIII
ÖLÇÜ	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
	XXIX	XXI''	XXX	XXXI	U	XXXII	XXXIII	XXVIII	XXIX	XXI'
ÖLÇÜ	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190
	XXX	XXXI	U	XXXII	XXXIII	XXVIII	XXIX	XXI''	XXX	XXXI
ÖLÇÜ	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
	U	XXXII	XXXIII	XXVIII	XXIX	XXI''	XXX	XXXI	U	XXXII
ÖLÇÜ	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210
	XXXIII'	XXXIV	t	XXXIV	t	T	U	XXXV	XXXVI	XXXVII
ÖLÇÜ	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220
	n''	T	U	XXXVIII	XXXIII''	T	U	XXXVIII	XXXIII''	XXXIX
ÖLÇÜ	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230
	XXXX	XXXXI	XXIX	XXXIX	XXXX	XXXXII	XXXXIII	XXXXIV	XXXXV	XXXXVIII
ÖLÇÜ	231									
	XXXIII									

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam on sekiz ölçüdür. Yapılan analizde bir adet melodik tekrar grubu bulunmuştur.

- 1) {A-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçüler arasında yer almaktadır. Ayrıca bu melodik tekrar grubunun varyasyonu olarak niteleyebileceğimiz {A'-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise dokuzuncu ölçü ile on altıncı ölçü arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.31).

Çizelge 2.31 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18		
	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H		

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda üç ayrı aruz kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.113, Şekil 2.114 ve Şekil 2.115).

-1-

Mâhestne-mî dânem hurşîd ruhat yâ ne

Bu ayrılık oduna cânım nice bir yane

Sevdâ-yı ruh-ı Leyli şüd hâsıl-ı mâ haylî

Mecnun gibi vâveylî oldum deli dîvâne

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mef'ûlü mefâilün (Bahr-i hezec-i ahreb)*

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜN MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜN
MÂ HES TÛ NE MÍ DÂ NEM HUR Şİ Dİ RU HAT YÂ NE

Şekil 2.113 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey hâlik-ı heft âsümân der mandeem feryâdres

V'ey râzık-ı pîr ü civan dermandeem feryâdres

Ey kadir-i her ins ü can dânen-de-i râz ünihan

Dârende-i kevnü mekân dermandeem feryâdres

Ey nâm-ı tü ber kâm-ı leb hânem tü-ra her rûz u şeb

Ey kâr-sâz-ı her sebeb der mândeem feryâd res

Vezin: *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
EY HÂ LÍ KÍ HEFT Â SÛ MAN DER MAN DE EM FER YÂ Dİ RES

Şekil 2.114 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Düş reftem der meyân-i meclis-i sultân-ı hîş

Der kef-i sâkî bi-dîdem der sürâhî cân-ı hîş

Güftemeş ey cân-ı cân-ı sâkiyan behr-i hudâ

Pür küñî peymâneî vü meş'kenî peymân-ı hîş

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel)*

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
DÜ Şİ REF TEM DER ME YA NI MEC Lİ Sİ SUL TÂ NI HİŞ

Şekil 2.115 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelen ikinci selamda iki ayrı aruz veni kullanılmıştır (Şekil 2.116 ve Şekil 2.117).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ NI ME Nİ SUL TÂ NI ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ
MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.116 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey âşıkân ey âşıkân men cân ü cânan yâftem

Ey sâdıkân ey sâdıkân men nûr-i îman yâftem

Vezin: *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i Recez)*

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
EY Â ŞI KAN EY Â ŞI KAN MEN CÂ NI CÂ

MÜS TEF İ LÜN
2-NAN YÂ Fİ TEN

Şekil 2.117 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda beş ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır.

Devrikebir usulü ile bir aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.118).

-1-

Der dil ü cân hâne kerdî âkibet

Her dü râ dîvâne kerdî âkibet

Âmedî k'âteş derîn âlem zenî

Vâ ne-geştî tâ ne-gerdî âkibet

Ey zi aşkat âlemî vîrân şüde

Kasd-ı in vîrâne kerdîâkibet

Ey dil-i mecnûn ü ez Mecnûn beter

Merdî vü merdâne kerdî âkibet

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddés)*

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
DER Dİ LÜ CAN HÂ NE KER Dİ Â Kİ BET

Şekil 2.118 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde dört ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.119, Şekil 2.120, Şekil 2.121 ve Şekil 2.122)

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)

MUF TE I LUN FÂ I LUN MUF TE I LUN FÂ I LUN MUF TE I LUN FÂ I LUN
EY KI HE ZAR Â FE RİN BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 2.119 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Mâ der dü cihan gayr-i Hudâ yâr ne-dârîm
Cüz yâd-ı Hudâ hiç dige kâr ne-dârîm
Müştâk-ı dil ü cân-i tü Şemsü'l Hak-ı Tebrîz
Der âyine cüz vâye-i dîdâr ne-dârîm

Vezin: Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün (Bahr-i hezec-i mekfûl)

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü LÜN
MÂ DER DÜ Cİ HAN GAY Rİ HÜ DÂ YA Rİ NE DÂ RİM

Şekil 2.120 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Her ki zi uşşâk girîzan şevd
Bâr-i dige hâce peşimân şevd
Her ki sebû-yi tü keşed âkıbet
Der harem-i işret-i sultan şevd

Vezin: Müfteilün müfteilün fâilün (Bahr-i serî' matviy-yi mavkûf)

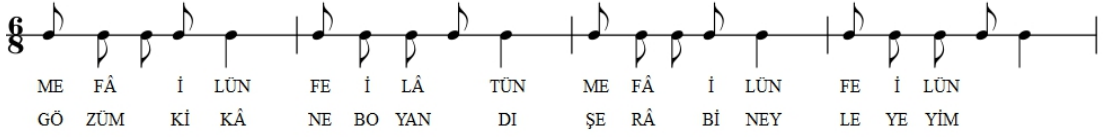
MUF TE I LUN MUF TE I LUN FÂ I LUN
HER KI Zİ UŞ ŞÂ KI Gİ Rİ ZAN ŞE VED

Şekil 2.121 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Gözüm ki kane boyandı şerâbı neyleyim
Ciğer ki odlara yandı kebâbı neyleyim
Ne yâre yaradı cismim ne bana bilmem hiç
İlâhi ben bu bir avuç türâbı neyleyim

Vezin: *Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (Bahr-i müctes)*

Şekil 2.122 : Usul – Vezin Şeması.

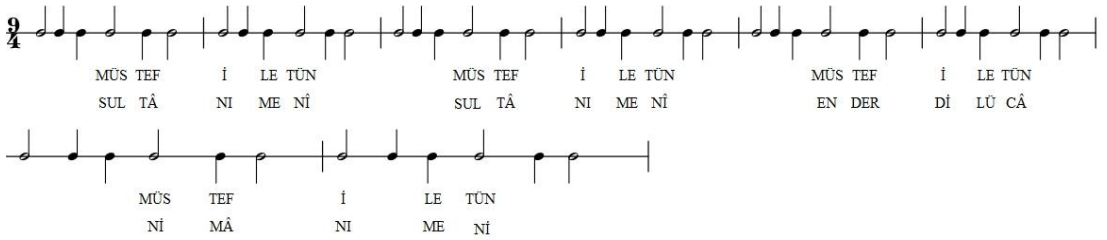
Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.123).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî
Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletünMüstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

Şekil 2.123 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.2.4 III. Selim suzidilara ayin

Sultan III. Selim tarafından bestelenen Suzidilara ayin, bestecisi tarafından döneminde notası yazdırılan ilk ayin olması açısından önemli bir yere sahiptir. III. Selim'in bestelediği tek ayindir. İstanbul Konservatuvar Neşriyatında, III. Selim'in isteği üzerine Abdülbaki Nasır Dede'nin *Tahririye* adlı eserinde yazılmış notasının çeviri yazımı birinci portede gösterilirken ikinci portede ise İstanbul Konservatuvar neşriyatı heyetinin altmış yıldır okuna gelmekte olarak tanımladıkları şekli yer almaktadır. Bu çalışmada ikinci portede yer alan şekli değerlendirilmiştir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Ağır düyek usulünde bestelenen birinci selam dört bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$

$A^{2m} + T^1$

$B^{3m} + T^2$

$A^{4m} + T^1$

A Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Birinci, ikinci ve dördüncü terennümler aynı, üçüncü terennüm diğerlerinden farklıdır.

B BÖLÜMÜ

C^{5m}

D^{6m}

E^{7m}

D^{8m}

B Bölümü şarkı formu biçiminde bestelenmiştir.

C BÖLÜMÜ

F^{9m}

G^{10m}

H^{11m}

I^{12m}

C Bölümü dört mısradır ve her mısra ayrı bir melodi ile bestelenmiştir.

D BÖLÜMÜ

J^{13m}

K^{14m}

J^{15m}

K^{16m}

TERENNÜM³

SAZ TERENNÜM¹

D Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısradan oluşan bu bölümde sadece dördüncü mısradan sonra terennüm bulunmaktadır. Ayrıca bölüm sonunda saz terennüm vardır.

İkinci Selam

İkinci selamın güfte olan kısmı ağır evfer, saz terennüm bölümü ise ağır düyek usulünde bir bölüm olarak bestelenmiştir.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

B^{2m}

SAZ TERENNÜM¹

İki mısradan oluşan A Bölümü serbest yapıda besetlenmiştir. Bölüm sonunda bir tane saz terennüm bulunmaktadır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

A^{3m}

A^{4m}

SAZ TERENNÜM¹

Frenkçin usulünde bestelenen A Bölümünde 4 mısra aynı melodi ile bestelenmiştir. Yalnız üçüncü mısra A melodisinin varyasyonu ile bestelenmiştir. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişi sağlayan saz terennümbulunmaktadır. Bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir.

B BÖLÜMÜ

B^{5m} + T¹

B^{6m} + T¹

B^{7m} + T¹

B^{8m} + T¹

SAZ TERENNÜM²

B Bölümünden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulüne geçilmiştir. Serbest biçimde bestelenen B Bölümü dört mısradan oluşmaktadır. Dört mısra aynı melodi ile bestelenmiştir. Mısradan sonra gelen terennümler de aynıdır. Bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır.

C BÖLÜMÜ

C^{9m}

C^{10m}

D^{11m}

D^{12m}

SAZ TERENNÜM³

C Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. İlk iki mısra aynı, üçüncü ve dördüncü mısralar aynı melodi de bestelenmiştir. Bölüm sonunda diğer bölümlerdekilerden farklı saz terennüm bulunmaktadır.

D BÖLÜMÜ

E^{13m}
E^{14m}
F^{15m}
G^{16m}

D Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. İkinci mısranın melodis ilk mısranın varyasyonudur. Üçüncü ve dördüncü mısralar ise ayrı melodilere sahiptir.

E BÖLÜMÜ

H^{17m}
H^{18m}
I^{19m}
J^{20m}

SAZ TERENNÜM⁴

Serbest biçimde bestelenen E Bölümü dört mısradır. İlk iki mısra aynı son iki mısra farklı melodilerde bestelenmiştir. Bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır.

F BÖLÜMÜ

K^{21m}
L^{22m}
M^{23m}
N^{24m} X2

F Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısra dört ayrı melodiye sahiptir. Son mısra iki kere tekrarlanmaktadır.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
B^{2m}

İki mısra iki ayrı melodi de bestelenmiştir. Dördüncü selam ikinci selamın ilk iki mısradır.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Düyek usulünde bestelenen birinci selam yüz yedi ölçüdür. Yapılan analiz sonucunda dört tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç-D-E-F-G-Ğ} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve dokuzuncu ölçüler arasında görülürken benzer yapıdaki {A-B-C'-Ç-D-E'-F-G-Ğ} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on ve on sekizinci ölçüler arasında {A-B-C'-Ç-D-E'-F-G-Ğ} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi sekiz ve otuz altıncı ölçüler arasında görülmektedir.
- 2) {S-Ş-T-Ğ'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk bir ve kırk dördüncü ölçülerde, {S-Ş-T'-Ğ'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise kırk dokuz ve elli ikinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 3) {h-i-i-j} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış beş ve altmış sekizinci ölçülerde görülürken benzer yapıdaki {h-i-i-j'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmiş bir ve yetmiş dördüncü ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 4) {y-z} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu doksan ve doksan birinci ölçüler ile doksan dört ve doksan beşinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.32).

Çizelge 2.32 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	A
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	B	C'	Ç	D	E'	F	G	Ğ	H	I
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	İ	J	Ğ	K	L	M	N	A	B'	C'
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ç	D	E	F	Ğ'	Ğ	O	Ö	P	R
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	S	Ş	T	Ğ'	U	Ü	U'	V	S	Ş
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	T'	Ğ'	Y	Z	a	b	Z	c	ç	D
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	e	f	g	ğ	h	ı	i	j	k	L
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	h	ı	i	j'	m	l	n	o	ö	P
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	r	r	s	ş	t	Ğ'	U'	ü	v	Y
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	z	I (bir)	II	y	z	III	IV	V	VI	VII
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107			
	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV			

İkinci Selam

Otuz altı ölçüden oluşan ikinci selamın ilk on sekiz ölçüsü evfer usulünde devamı düyek usulünde bestelenmiştir. Yapılan analizde bir tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {F-G} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yedi ve sekizinci ölçüler ile on beş ve on altıncı ölçülerde toplam iki kere görülmektedir (Çizelge 2.33).

Çizelge 2.33 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	I	İ	J	K	F	G	L	G'	M	N
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U	Ü	V
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36				
	Y	Z	a	b	c	ç				

Üçüncü Selam

Frenkçin usulünde bestelenmeye başlayan üçüncü selam sekizinci ölçüde aksak semai usulünde on dokuzuncu ölçüden itibaren ise yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda on adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve dördüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {M-N-O-Ö-P-R-M-N-O-Ö-P-S-Ö-P-R} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on dokuzuncu ölçü ile kırk beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {U-Ü} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu elli bir ve elli ikinci ölçüler arasında {U-Ü' } harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise elli beş ve elli altıncı ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 4) {Z-a-b-c} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu elli yedi ve altmışıncı ölçüler arasında {Z'-a-b-c} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış bir ve altmış dördüncü ölçüler arasında {Z'-a-b-f} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış dokuz ile yetmiş ikinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 5) {g-ğ} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmiş dört ve yetmiş yedinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {j-k} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu seksen üç seksen dört ve seksen altı seksen yedinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 7) {m-n} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu seksen sekiz ve seksen dokuzuncu ölçülerde, {m'-n} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu doksan dokuz ve yüzüncü ölçülerde tekrarlanmıştır.

- 8) {n-r} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu doksan yedi ve doksan sekizinci ölçülerde, {n£-r} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz bir ve yüz ikinci ölçülerde tekrarlanmıştır.
- 9) {y-n} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz on üç ve yüz on altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 10) {V-VI} rakamları ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz otuz iki yüz otuz üç ve yüz otuz altı yüz otuz yedinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.34).

Çizelge 2.34 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	B	C	B	A	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	Ğ	H	I	İ	J	K-L	M	N
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	O	Ö	P	R	M	N	O	Ö	P	S
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ö	P	R	M	N	O	Ö	P	R	M
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	N	O	Ö	P	S	Ö	P	R	Ş	T
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	U	Ü	V	Y	U	Ü	Z	a	b	C
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	Z'	a	b	c	Ö'	ç	d	e	Z'	A
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	b	r	S	g	ğ	g	ğ	h	h	I
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	S	i	j	k	l	j	k	m	n	O
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	i'	i	ö	p	S	n	n	r	m'	N
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	n'	r	s	j'	ş	r'	t	u	u	Ü
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	S	v	y	N	y	N	z	Z'	I (bir)	v'
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	M'	O	II	v''	O	a'	III	R'	ş	Z
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	IV	V	VI	VII	VIII	V	VI	VIII	IX	R''

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam on sekiz ölçüden oluşmuştur. Yapılan analizde bir tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {F-G} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yedi ve sekizinci ölçüler ile on beş ve on altıncı ölçülerde toplam iki kere görülmektedir (Çizelge 2.35).

Çizelge 2.35 : Melodik Tekrar Tablou Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18		
	I	İ	J	K	F	G	L	G'		

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci selam

Ağır düyek usulünde bestelenen birinci selamda beş ayrı aruz kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.124, Şekil 2.125, Şekil 2.126, Şekil 2.127 ve Şekil 2.128).

-1-

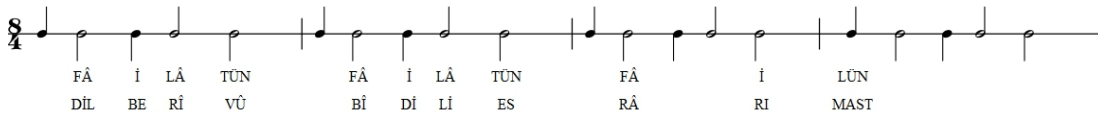
Dil-berî vü bî-dilî esrâr-ı mâst

Kâr kâr-i mast çün ô yâr-i mast

Nevbet-i köhne-fürûşân der güzêşt

Nev-fürûşânîm ü in bâzâr-i mâst

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i Remel-i Müseddes)*

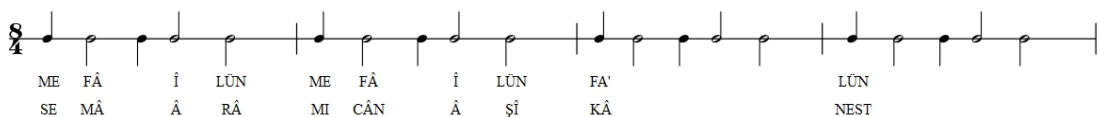
Şekil 2.124 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Semâ ârâm-i cân-iâşıkânest

Kesî dâned ki û râ cân-ı cânest

Vezin: *Mefâilün mefâilün fa'lün*

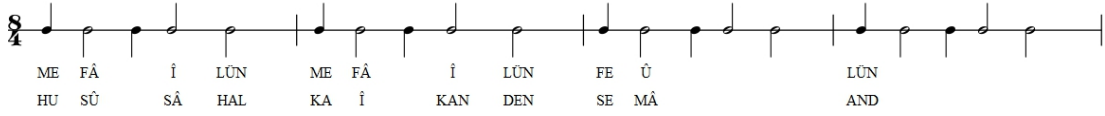

Şekil 2.125 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Husûsâ halkâî k'ender semâand
Hemî gerdendü Kâ'be der meyânest

Veziin: *Mefâilün mefâilün feûlün (Bahr-i hezec-i müseddes-i mahzûf)*

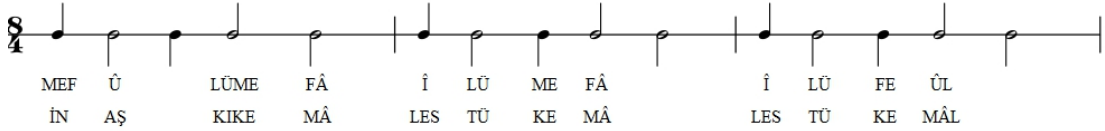

Şekil 2.126 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

İN aşk kemâlestü kemâlestü kemâl
V'in akl hayâlestü hayâlestü hayâl
Dîdâr-ı cemâlestü cemâlest ü cemâl
Nûrest ü visâlestü visâlestü visâl

Veziin: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûl (Ahreb 1)*

Şekil 2.127 : Usul – Vezin Şeması.

-5-

Çün bende neî nidâ-yi şâhî mîzen
Tîr-i nazar an-çünân ki hâhî mîzen
Çün ez hodu gayr-i hod müselleme geştî
Bî-hod bi-nişin kûs-i ilâhî mîzen

Veziin: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü fa' (Ahreb 1)*

Şekil 2.128 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.129).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevved sad cân-ı menî

Vezin: Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ NI ME Nİ SUL TÂ NI ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.129 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda dört tane aruz kalıbı kullanılmıştır.

Frenkçin usulünde bestelenen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (2.130).

-1-

Mutribâ esrâr-i mârâ bâz gû

Kıssahâ-yi can-fezârâ bâz gû

Mahzen-i innâ fetahnâ ber güşâ

Sırr-ı cân Mustafâ râ bâz gû

Vezin: Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddes)

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ' LÜN
MUT RI BÂ ES RÂ RI MÂ RÂ BAZ GU

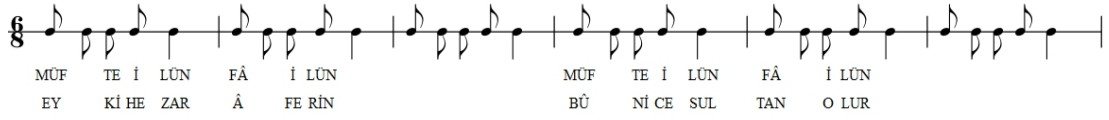
Şekil 2.130 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde bestelenen bölümde üç aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.131, Şekil 2.132 ve Şekil 2.133).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)

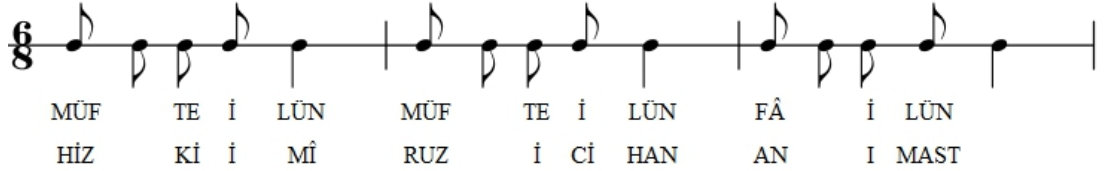

Şekil 2.131 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Hîz ki imrûz cihân, ân-i mâst
Cân ü cihan sâkî vü mihmân-i mâst
Zühre vü meh defzen şâdî-yi mâst
Bülbül-i cân mest-i gülistân-ı mâst

Vezin: Müfteilün müfteilün fâilün (Bahr-i serî' matviyy-i mavkûf)

Şekil 2.132 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Ey kâşif-i esrâr-ı Hudâ Mevlânâ
Sultân-ı fenâ şâh-ı bekâ Mevlânâ
Aşk etmededir Hazretine böyle hitâb
Mevlâ-yı gürûh-ı evliyâ Mevlânâ

Vezin: Mef'ûlü mefâilü mefâilün fa' (Ahreb 4)

Şekil 2.133 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir kalıp kullanılmıştır (Şekil 2.134).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şeved sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LE TÜN / SUL TÂ NI ME Nİ / MÜS TEF İ LE TÜN / MÜS TEF İ LE TÜN
EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN / Nİ MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.134 : Usul – Vezin Şeması.

2.2.2.5 Aynı yüzyılda bestelenen hicaz, ırak, suzidılara ve bestenigâr ayinlerin benzer ve farklı yönleri

Bu bölümde yukarıda biçim, melodik tekrar ve usul vezin ilişkisi bakımından incelenen hicaz, ırak, suzidılara ve bestenigâr ayinlerin benzer ve farklı yönleri maddeler ve şemalar halinde değerlendirerek sunulacaktır.

• Biçim Açısından:

- 1) Birinci selam bestenigâr, hicaz ve ırak ayinler devrirevan usulünde bestelenmiştir. Suzidılara ayin ise ağır düyek usulünde bestelenmiştir.
- 2) Birinci selam bestenigâr, hicaz ve ırak ayinlerde üç bölüm suzidılara ayinde dört bölümden oluşmaktadır.
- 3) Dört ayinde de birinci selamın A Bölümü $A^{1m} + T / A^{2m} + T / B^{3m} + T / A^{4m} + T$ murabba biçiminde olduğu tespit edilmiştir.
- 4) Güftelerden sonra gelen terennümlerin yapısı bestenigâr, ırak ve suzidılara ayinlerde $T^1 / T^1 / T^2 / T^1$ sıralamasında iken hicaz ayinde $T^1 / T^1 / T^1 / T^1$ şeklinde görülmektedir.
- 5) Bestenigâr, hicaz ve ırak ayinlerde birinci selamın A bölümünün sonunda terennüm olduğu suzidılara ayinde olmadığı tespit edilmiştir. A bölümünün

sonunda yer alan terennümlerin mısraların sonlarında tekrarlanan terennümlerden farklı olarak bestelenmiş olduğu tespit edilmiştir.

- 6) Birinci selamın A Bölümü dört ayinde de dört mısradır.
- 7) Birinci selamın B Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde murabba biçimdedir. Suzidilara ayinde şarkı biçiminde, irak ayinde ise serbest bir biçim görülmektedir.
- 8) Birinci selamın B Bölümünde bestenigâr, irak ve hicaz ayinlerde her mısrada sonra terennüm bestelenmiş suzidilara ayinde bestelenmemiştir. Hicaz ve irak ayinlerde bu bölümde bestelenen terennümler aynı iken bestenigâr ayinde iki farklı terennüm bestelendiği gözlemlenmiştir (hicazın 3. Terennümü ‘ ile gösteriliyor).
- 9) B Bölümünün sonunda bestenigâr, hicaz ve irak ayinlerde terennüm varken suzidilara ayinde yoktur. Bölüm sonundaki terennüm bestenigâr ve hicaz ayinde A Bölümünün sonunda yer alan terennüm ile aynı iken irak ayinde farklıdır.
- 10) Bestenigâr, hicaz ve suzidilara ayinlerin birinci selamlarında B Bölümü dörder mısra iken irak ayinin B Bölümü beş mısradır.
- 11) Birinci selamın C Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde murabba biçimdedir. Suzidilara ayinde ve irak ayinde ise serbest bir biçim görülmektedir.
- 12) Birinci selamın C Bölümünde bestenigâr ve hicaz ayinlerde mısralardan sonra terennüm bestelenmişken, irak ve suzidilara ayinlerde terennüm bestelenmemiştir. Hicaz ve bestenigâr ayinlerde bu bölümde hep aynı terennüm tekrarlanmıştır.
- 13) Suzidilara ve irak ayinlerde bu bölümün sonunda terennüm bestelenmiştir. Hicaz ve bestenigâr ayinlerde bestelenmemiştir.
- 14) Birinci selamın C Bölümü bestenigâr, hicaz ve suzidilara ayinlerde dörder mısra iken irak ayinde üç mısradır.
- 15) Birinci selamın sonunda sadece suzidilara ayinde saz terennüm bestelenmiştir.
- 16) İkinci selam irak ve bestenigâr ayinlerde ağır evfer usulünde, hicaz ayinde ağır aksak semai usulünde bestelenmiştir. Suzidilara ayin ağır evfer usulü ile bestelenmeye başlamış saz terennümünden itibaren ağır düyek usulüne geçmiştir.
- 17) İkinci selam dört ayinde de bir bölümden oluşmaktadır.
- 18) İkinci selamda bestenigâr, irak ve hicaz ayinlerde dörder mısra, suzidilara ayinde iki mısra vardır.

- 19) İkinci selam irak ve hicaz ayinlerde nakış biçimindedir. Yani iki mısra ard arda sonrada terennüm şeklinden oluşan iki bölmeli yapı. Hicaz ayinde dört mısranın hep aynı melodide bestelendiği, irak ayinde ise üçüncü mısranın farklı bir melodi ile bestelendiği görülmektedir. Bestenigâr ve suzidilara ayinler serbest biçimde bestelenmiştir. Bestenigâr ayinin dört mısraı aynı melodi ile bestelenirken suzidilara ayinin iki farklı melodik yapıdan oluştuğu tespit edilmiştir.
- 20) Dört ayinden hicaz, bestenigâr ve irak ayinlerde terennüm mevcut iken suzidilara ayinde yoktur. Hicaz ayinde bestelenen iki terennüm aynı iken irak ayinde iki farklı terennüm bestelenmiştir ve bu terennümler iki mısradan sonra görülmektedir. Hicaz ayindeki terennüm ise bölümün sonundadır.
- 21) İkinci selam sonunda sadece suzidilara ayinin sonunda saz terennüm bestelenmiştir.
- 22) Üçüncü selamın A bölümü bestenigâr, irak ve hicaz ayinlerde devrikebir usulünde suzidilara ayinde frenkçin usulünde bestelenmiştir.
- 23) Üçüncü selam suzidilara, hicaz ve bestenigâr ayinlerde altı bölüm, irak ayinde yedi bölümden müteşekkildir.
- 24) Üçüncü selamın A Bölümünde bestenigâr ve irak ayinlerde her mısradan sonra bestelenen terennüm varken, suzidilara ve hicaz ayinlerde yoktur. Bestenigâr ve irak ayinlerde her mısradan sonra tekrarlanan terennümler iki farklı şekilde bestelenmiştir.
- 25) Üçüncü selamın A Bölümünden B bölümüne geçişte dört ayinde de saz terennüm bulunmaktadır ve bu saz terennüm ile üçüncü selamın başladığı usulden Aksak semai usulüne geçilmektedir.
- 26) Üçüncü selamın A Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde altı mısra, irak ayinde sekiz mısra ve suzidilara ayinde dört mısradır.
- 27) Üçüncü selamın B Bölümü dört ayinde de yürük semai usulünde bestelenmiştir ve üçüncü selam sonuna kadar bu usulle devam etmektedir.
- 28) Üçüncü selam B Bölümü bestenigâr ayinde nakış biçiminde bestelenmiştir. Suzidilara ayinin B Bölümü hep aynı melodi ile tamamlanırken, irak ve hicaz ayinlerde iki farklı melodi sıra ile birbirini izlemektedir.
- 29) Bestenigâr ayinin B bölümünde iki mısradan sonra gelen terennümler var iken suzidilara ayinde her mısradan sonra bestelenen terennümler görülmektedir. Suzidilara ayinde mısraları oluşturan melodilerin aynı olması gibi mısra

sonlarında tekrarlanan terennümlerde ilk terennümün aynısıdır. Bestenigâr ayinin B Bölümündeki terennümlerde birbirinin aynısıdır. Irak ve hicaz ayinlerde B Bölümünde terennüm görülmemektedir.

- 30) Üçüncü selamın B Bölümü dört ayinde de dört mısradan meydana gelmiştir.
- 31) Dört ayinde de üçüncü selamın B bölümünden C bölümüne geçişte saz terennüm bulunmaktadır. Bu saz terennüm dört ayinde de A bölümünün sonunda yer alan saz terennümden farklıdır.
- 32) Üçüncü selamın C Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde murabba biçimindedir. Irak ayindeki melodik yapılanma murabba formuna benzemekle birlikte mısra sonlarında terennüm olmaması sebebiyle daha serbest bir yapıdadır. Suzidilara ayinin üçüncü selam C bölümü ise serbest biçim özelliği göstermektedir.
- 33) Bestenigâr ayinde üçüncü selamın C Bölümünde mısra sonlarında tekrarlanan terennümler aynı iken hicaz ayinde üçüncü mısradan sonra gelen terennüm diğerlerinden farklıdır. Suzidilara ve irak ayinlerde C Bölümünde mısra sonlarında terennüm görülmemektedir.
- 34) Üçüncü selamın C Bölümü dört ayinde de dörder mısradan meydana gelmiştir.
- 35) C bölümünün sonunda suzidilara, irak ve bestenigâr ayinlerde saz terennüm bulunurken hicaz ayinde yoktur. Suzidilara ve irak ayinde bölüm sonunda yer alan saz terennüm önceki saz terennümlerden farklı iken bestenigâr ayinde bölüm sonundaki saz terennüm B Bölümünün sonunda yer alan ile aynıdır.
- 36) D Bölümü dört ayinde farklı yapıdadır. Bestenigâr ayinde mısra sonlarında terennüm bulunmaktadır. Bu terennümler bir ve üçüncü mısra sonundakiler aynı diğer ikisi farklı olmak üzere üç çeşittir. Hicaz ayinde sadece dördüncü mısradan sonra iki farklı terennüm vardır. Bunlardan ilki C Bölümünde karşımıza çıkan ilk terennüm ile aynı iken ikincisi yeni bir ezgidir. Diğer iki ayinde mısra sonlarında terennüm yoktur.
- 37) Dört ayinin D Bölümü dört mısradan oluşmaktadır.
- 38) D Bölümünde sadece hicaz ayinin sonunda saz terennüm vardır. Bu saz terennüm daha öncekilerden farklıdır.
- 39) E bölümü dört ayinde de farklı biçimlerde görülmektedir. Suzidilara ve irak ayinin melodik dizilimi benzemekle birlikte terennümler nedeniyle farklı birer yapı olarak nitelendirilmişlerdir.
- 40) Bestenigâr ve irak ayinlerde mısra sonlarında terennüm bulunurken diğer iki ayinde mevcut değildir. Bestenigâr ayinde söz konusu terennümler aynı iken

ırak ayinde hepsi birbirinden farklıdır. Bestenigâr ayinin E Bölümündeki terennümler C Bölümünde görülen terennümlerin aynısıdır. Irak ayinin E Bölümündeki terennümler ise ayrı bestelerdir.

- 41) E Bölümü dört ayinde de dörder mısradan oluşmaktadır.
- 42) Üçüncü selamın altıncı kısmı olan F Bölümü dört ayinde de farklı işlenmiştir.
- 43) F bölümünde sadece Irak ayinin sonunda terennüm mevcuttur. Bu terennüm diğer bölümlerdekinden farklıdır. Diğer üç ayinde terennüm görülmemektedir.
- 44) Saz terennüm F Bölümünde mevcut değildir.
- 45) F Bölümü bestenigâr ayinde dört mısra, suzidilara ayinde dört mısra ancak son mısraın iki kere okunması sebebiyle beş mısra olarak düşünülebilir, hicaz ayinde dört mısra ve irak ayinde sekiz mısradır.
- 46) Sadece irak ayinde bulunan G Bölümü beş mısradan meydana gelmiştir. İlk iki mısra aynı melodi ile üçüncü ve dördüncü mısra bir ve ikinci mısraıkinden farklı ama aynı melodi ile ve beşinci mısra başka bir melodi ile bestelenmiştir. Terennüm ve saz terennüm yoktur.
- 47) Dördüncü selam dört ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir.
- 48) Dört ayinin dördüncü selamı bir bölümden meydana gelmektedir.
- 49) Dördüncü selamda terennüm ve saz terennüm bulunmamaktadır.
- 50) Bestenigâr, hicaz ve irak ayinlerde dördüncü selam aynı melodik yapıdan oluşmuşken suzidilara ayinde iki farklı melodik yapı mevcuttur.
- 51) Dördüncü selam dört ayinde de iki mısradan oluşmuştur.
- 52) Suzidilara, irak ve bestenigâr ayinlerin dördüncü selamı ikinci selamın aynısı sadece daha kısasıdır. Ancak hicaz ayinde ikinci selam ve dördüncü selam birbirinden farklıdır.

- **Vezin Açısından:**

On sekizinci yüzyılda yüzyılda bestelenen bestenigâr, hicaz, irak ve suzidilara ayinlerde aynı usul ve vezinde bestelenen kısımların incelenmesi,

Birinci selamda devrirevan usulünde “Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün”bahri remel vezinde bestenigâr ayinin birinci kıtası ile irak ayinin üçüncü kıtasının bestelendiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada aşağıda görüldüğü üzere aruz usul açısından tam uyum gösterdikleri tespit edilmiştir. Aşağıdaki usul vezin şemasında birinci satır bestenigâr ayin ikinci satır irak ayine aittir (Şekil 2.135).

14/8

FÁ Í LÁ TÜN FÁ Í LÁ TÜN FÁ Í LÁ TÜN FÁ Í LÜN

1-AK BE LES SA KÍ A LEY NÁ HÁ MÍ LEN KAS EL MÜ DAN

2-DÛ Şİ REF TEM DER ME YÁ Nİ MEC Lİ Sİ SUL TÁ Nİ HİŞ

Şekil 2.135 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci selam irak, bestenigâr ve suzidilara ayinlerde ağır evfer usulünde ve aynı vezin “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün” bahri recez ile bestelenmiştir. Hicaz ayin ise ağır aksak semai usulünde ayrı bir vezinde bestelenmiştir. Aşağıdaki şekilde birinci satır irak ve bestenigâr ayini ikinci satır ise suzidilara ayini göstermektedir. Yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki usul vezin şemasından da anlaşılacağı üzere üç ayinin ikinci selamındaki usul aruz kullanımı çok benzer yapıdadır. Irak ve bestenigâr ayinde aynı kullanım görülürken suzidilara ayinin ikinci ölçüsünde ufak bir değişiklik görülmektedir. Dönem özelliğine bakılınca bu eserin güfte yerleşiminin yanlış olabileceği düşünülebilir (Şekil 2.136).

9/4

MÜS TEF Í LE TÜN MÜS TEF Í LE TÜN MÜS TEF EN DER

1-SUL TÁ Nİ ME Nİ MÜS TEF Í LE TÜN MÜS TEF EN DER

2-SUL TÁ Nİ ME Nİ SUL TÁ Nİ ME Nİ EN DER

1-Dİ LÜ CÁ Nİ MÁ Nİ ME Nİ

2-Dİ LÜ CÁ Nİ MÁ Nİ ME Nİ

Şekil 2.136 : Usul – Vezin Şeması.

Bestenigâr ve irak ayinlerin ikinci selamında bir kıta daha vardır. Yine aynı usul ve vezinde bestelenen bu bölümün usul aruz ilişkisi incelendiğinde aynı şablon ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki usul vezin şemasında birinci satır bestenigâr ikinci satır irak ayini göstermektedir (Şekil 2.137).

9/4

MÜS TEF	İ LÜN	MÜS TEF	İ LÜN	MÜS TEF	İ LÜN
1-EY Â	Şİ KAN	EY Â	Şİ KAN	MEN Â	Şİ Kİ
2-EY Â	Şİ KAN	EY Â	Şİ KAN	MEN CÂ	NI CÂ

MÜS	TEF	İ	LÜN
1-Dİ	Rİ	NE	EM
2-NAN	YÂ	Fİ	TEN

Şekil 2.137 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü selamda devrikebir usulünde ortak vezin “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahr-i remel-i müseddes ile bestelenen besteniğâr ve irak ayinlerin usul aruz ilişkisi incelendiğinde veznin bir hece hariç aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.138).

2/8

FÂ İ LÂ	TÜN FÂ İ LÂ	TÜN FÂ İ LÜN
1-Â MEDÂN	MAH BÜ Bİ İN	SAN MER HA BA
FÂ İ LÂ	TÜN FÂ İ LÂ TÜN	FÂ İ LÜN
2-DER Dİ LU	CAN HÂ NE KER Dİ	Â Kİ BET

Şekil 2.138 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü selamda yürük semai usulüne geçilen noktada tüm ayinlerde ortak olan “ey ki hezar aferin” sözleri ile başlayan kısım “Müfteilün FâilünMüfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile yazılmıştır. Bu bölümün dört ayinde de aynı şekilde kullanıldığı yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 2.139).

6/8

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN	MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
EY Kİ HE ZAR Â FE RİN	BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 2.139 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü selamda besteniğâr ve hicaz ayinlerin altıncı kıtasının yürük semai usulünde “Mefûlü Mefâilün Mefûlü Mefâilün” bahr-i hezeci ahreb ile bestelendiği tespit edilmiş olup usul aruz ilişkileri incelendiğinde veznin aynı şekilde kullanıldığı görülmektedir (Şekil 2.140).

Şekil 2.140 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul aruz şemasında görüldüğü üzere iki ayininde altıncı kıtaları aynıdır.

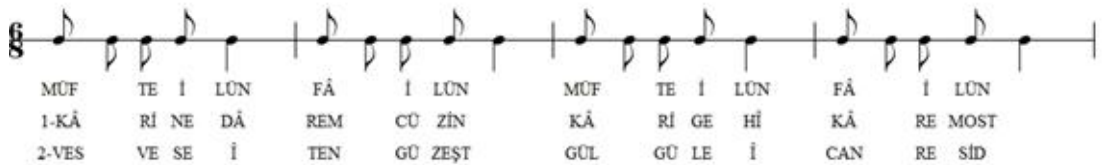
Üçüncü selam suzidılara ve hicaz ayinlerde “Mefûlü Mefâilü Mefâilün Fa” ahreb 4 ile bestelendiği tespit edilen kısımların usul aruz ilişkisi incelendiğinde bir hecenin farklı darbda kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.141).

Şekil 2.141 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında birinci satır suzidılara ikinci satır ise hicaz ayine aittir. Suzidılara ayinde parantez içerisinde yazılan kısımlar İstanbul Konservatuvar Neşriyatında çift porte üzerinde gösterilen ayinin birinci portesini ifade etmektedir. Görüldüğü gibi suzidılara ayinin iki nüshası arasında sadece son kısmında bir değişiklik mevcuttur. Bu değerlendirmede hangi nüsha tercih edilirse edilsin hicaz ayindeki vezin kullanımını ile arasında bir hecenin farklı olduğu tespit edilmiştir.

Suzidılara ve irak ayinlerin üçüncü selamında yürük semai usulünde ortak kullanılan “Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahr-i münserîh vezni ile bestelenen kısımlar incelendiğinde veznin aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.142).

Şekil 2.142 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında birinci mısra suzidılara ikinci mısra irak ayine aittir.

Suzidılara ve irak ayinde üçüncü selamın yürük semai usulü ile bestelendiği bölümde ortak kullanılan bir vezin daha tespit edilmiştir. “Müfteilün Müfteilün Fâilün” bahr-i seri ile bestelenen bölüm incelendiğinde iki ayinde de tam uyum bulunduğu görülmektedir (Şekil 2.143).

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
 1-Hİ Zİ Kİ İM RÛ Zİ Cİ HAN Â NI MAST
 2-HER Kİ Zİ UŞ ŞÂ Kİ Gİ Rİ ZAN ŞE VED

Şekil 2.143 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında birinci satır suzidılara ayini ikinci satır irak ayini göstermektedir.

Dördüncü selam dört ayinde de ağır evfer usulünde ve aynı güfte olması bakımından aynı vezin olan “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün” bahri recez ile bestelenmiştir. Aşağıdaki şekilde birinci satır hicaz, irak ve bestenigâr ayinleri, ikinci satır ise suzidılara ayini göstermektedir. Yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki usul vezin şemasından da anlaşılacağı üzere dört ayinin dördüncü selamındaki usul aruz kullanımı çok benzer yapıdadır. Hicaz, irak ve bestenigâr ayinde aynı kullanım görülürken ikinci selamda olduğu gibi suzidılara ayinin ikinci ölçüsünde ufak bir değişiklik görülmektedir (Bk: Şekil 2.144).

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
 1-SUL TÂ NI ME Nİ EN DER 1-SUL TÂ NI ME Nİ EN DER
 2-SUL TÂ NI ME Nİ EN DER 2-SUL TÂ NI ME Nİ EN DER
 1-Dİ LÜ CÂ NI MÂ NI ME Nİ 1-Dİ LÜ CÂ NI MÂ NI ME Nİ
 2-Dİ LÜ CÂ NI MÂ NI ME Nİ 2-Dİ LÜ CÂ NI MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.144 : Usul – Vezin Şeması.

• **Melodik Tekrar Tabloları Açısından:**

- 1) Suzidılara ve hicaz ayinlerin birinci selamında dört, bestenigâr ve irak ayinlerde beş adet melodik tekrar grubu vardır.

- 2) Suzidilara, bestenigâr ve ırak ayinlerde bir, hicaz ayinde iki adet melodik tekrar grubu mevcuttur.
- 3) Üçüncü selamda suzidilara ayinde on, bestenigâr ayinde sekiz, ırak ayinde on üç, hicaz ayinde ise dokuz melodik tekrar tablosu vardır.
- 4) Dört ayininde dördüncü selamında bir tane melodik tekrar grubu vardır.
- **Selamların Ölçüleri ve Usul Dağılımı**
- 1) Suzidilara ayinin birinci selamı yüz yedi ölçü, bestenigâr ve ırak ayinlerin birinci selamı altmışaltı ölçü, hicaz ayinin birinci selamı ise altmış dört ölçüdür.
- 2) İkinci selam ırak ayinde otuz yedi, suzidilara ayinde otuz altı, bestenigâr ayinde otuz beş ve hicaz ayinde kırk ölçüdür.
- 3) Üçüncü selam suzidilara ayinde yüz kırk ölçü, ırak ayinde iki yüz otuz bir ölçü, bestenigâr ayinde yüz yetmiş dört ölçü ve hicaz ayinde ise yüz altmış yedi ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam suzidilara ve ırak ayinlerde on sekiz, hicaz ve bestenigâr ayinlerde ise on altı ölçüdür.
- 5) Bestenigâr ve hicaz ayinlerin on üçüncü ölçüsünde, ırak ayinde ise on altı ölçüde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir. Suzidilara ayinde ise sekizinci ölçüde frenkçin usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) Bestenigâr ayinin yirmi dördüncü ölçüsü, ırak ayinin yirmi sekizinci ölçüsü, suzidilara ayinin on dokuzuncu ölçüsü ve hicaz ayinin yirmi ikinci ölçüsünde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

2.3 Aynı Bestecinin Farklı Makamlardaki Ayinlerinin Kompozisyon Stili Açısından İncelenmesi

2.3.1 Musahib Seyyid Ahmed Ağa

Bu bölümde Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ve nihavend ayinleri önce kendi içinde biçim, melodik tekrarlar ve vezin açısından analiz edilecek ardından birbirleri ile olan benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak maddeler halinde sunulacaktır.

2.3.1.1 Hicaz ayin

Vardakosta Ahmed adıyla da bilinen Musahib Seyyid Ahmet Ağa on sekizinci yüzyılda yaşamış bir bestecidir. Hicaz ayin Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın bestelediği üç ayinden biridir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam üç bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$
 $A^{2m} + T^1$
 $B^{3m} + T^1$
 $A^{4m} + T^1$
TERENNÜM²

Yapılan analiz sonucunda A Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Her mısradan sonra gelen terennümler birbirinin aynıdır. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişi sağlayan ayrı bir terennüm daha bulunmaktadır.

B BÖLÜMÜ

$C^{5m} + T^3$
 $C^{6m} + T^3$
 $D^{7m} + T^3$
 $C^{8m} + T^3$
TERENNÜM²

Yapılan incelemeler sonucunda B Bölümünün murabba biçiminde bestelendiği tespit edilmiş olup her mısradan sonra gelen terennümler birbirinin aynısı, A Bölümündekilerden farklıdır. Bölüm sonunda C Bölümüne geçişi sağlayan ayrı bir terennüm daha bulunmaktadır. Bu terennüm A Bölümünün sonunda yer alan terennüm ile aynıdır.

C BÖLÜMÜ

$E^{9m} + T^4$
 $E^{10m} + T^4$
 $F^{11m} + T^4$
 $E^{12m} + T^4$

Murabba biçiminde bestelendiği tespit edilen C Bölümünde her mısradan sonra gelen terennümler aynı diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

İkinci Selam

Ağır aksak semai usulünde bestelenen ikinci selamda bir bölüm bulunmaktadır. Bu selamın diğer ayinlerdeki ikinci selamdan farkı usulünün ağır evfer değil ağır aksak

semai olması ve güfteninde Sultanımeni sözleri ile başlayan güfteden farklı olmasıdır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + A^{2m} + T^1$

$A^{3m} + A^{4m} + T^1$

Yapılan analiz sonucunda İkinci selamın nakış biçiminde bestelendiği tespit edilmiştir. Bu bölümdeki terennümler birbirinin aynısıdır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümden oluşmuştur.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

A^{3m}

A^{4m}

A^{5m}

A^{6m}

SAZ TEREENNÜM¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümü aynı melodi ve varyasyonu ile altı mısranın bestelenmesinden meydana gelmiştir. Üçüncü ve dördüncü mısralar diğer mısralarinkine benzer bir melodik yapıdadır ancak aynısı değildir. Bölüm sonunda aksak semai usulüne geçilen saz terennüm bulunmaktadır.

B BÖLÜMÜ

B^{7m}

C^{8m}

B^{9m}

C^{10m}

SAZ TEREENNÜM²

B Bölümünden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulü kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda B Bölümünün serbest bir biçimde bestelendiği, iki ayrı melodinin sıra ile geldiği tespit edilmiştir. B Bölümü sonunda bulunan saz terennüm A Bölümü sonundakinden farklıdır. Bu Bölüm dört mısradan oluşmaktadır.

C BÖLÜMÜ

$D^{11m} + T^1$

$D^{12m} + T^1$

$E^{13m} + T^2$

$D^{14m} + T^1$

C Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Mısra sonlarında yer alan terennümlerden sadece üçüncü mısra sonundaki farklıdır.

D BÖLÜMÜ

F^{15m}

G^{16m}

H^{17m}

I^{18m}+T¹

TERENNÜM³

SAZ TERENNÜM³

Serbest biçimde bestelendiği tespit edilen D Bölümünde dördüncü mısradan sonra iki farklı terennüm vardır. Bunlardan ilki C Bölümünde karşımıza çıkan ilk terennüm ile aynı iken ikincisi yeni bir terennümdür. Ayrıca bölüm sonunda bir tane saz terennüm de bulunmaktadır ve bu diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

E BÖLÜMÜ

J^{19m}

K^{20m}

L^{21m}

M^{22m}

Serbest biçimde bestelendiği tespit edilen E Bölümü dört mısradan meydana gelmiştir

F BÖLÜMÜ

N^{23m}

O^{24m}

P^{25m}

R^{26m}

F Bölümünün serbest biçimde bestelendiği yapılan analiz sonucunda belirlenmiştir.

Bu bölüm dört mısradan oluşmaktadır.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

İki mısra aynı melodi ile bestelenmiştir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam yetmiş üç ölçüden oluşmaktadır. Dört melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {C-Ç-D-E-F-G-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu üçüncü ve dokuzuncu ölçüler ile on ikinci ve on sekizinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {N-O-Ö-Ğ-P-R-S} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi dördüncü ölçü ile otuzuncu ölçüler ile otuz birinci ölçü ile otuz yedinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır. Bunu yanı sıra {O-Ö-Ğ-P-R-S} harfleri ile simgelenen bir önceki grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz melodik tekrar grubu kırk altıncı ölçü ve elli birinci ölçüler arasında olmak üzere bir kez tekrarlanmıştır.
- 3) {N-O-Ö-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu otuz sekizinci ölçü ile kırk birinci ölçüler ve elli ikinci ölçü ve elli beşinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {Y-Z-a-b-c-ç-Ö-Ğ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli yedinci ve altmış dördüncü ölçüler ile altmış altıncı ölçü ve yetmiş üçüncü ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.36).

Çizelge 2.36 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	I	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	İ	J
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	K	L	M	N	O	Ö	Ğ	P	R	S
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	N	O	Ö	Ğ	P	R	S	N	O	Ö
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Ğ	Ş	T	U	Ü	O	Ö	Ğ	P	R
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	S	N	O	Ö	Ğ	V	Y	Z	a	B
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	c	ç	Ö	Ğ	d	Y	Z	a	b	C
ÖLÇÜ	71	72	73							
	ç	Ö	Ğ							

İkinci Selam

Ağır aksak semai usulünde otuz sekiz ölçü olarak bestelenen ikinci selamda iki tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {A-B-C-Ç-D-E} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile altıncı ölçüler, yedinci ölçü ile on birinci ölçüler, yirminci ölçü ile yirmi beşinci ölçüler ve yirmi altıncı ölçü ile otuz birinci ölçüler arasında olmak üzere dört kez tekrar edilmiştir.
- 2) {F-G-Ğ-H-Ç-D-E} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on üçüncü ölçü ile on dokuzuncu ölçü ve otuz ikinci ölçü ile otuz sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.37).

Çizelge 2.37 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	A	B	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	D	E	F	G	Ğ	H	Ç	D	E	A
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	B	C	Ç	D	E	A	B	C	Ç	D
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38		
	E	F	G	Ğ	H	Ç	D	E		

Üçüncü Selam

On ikinciye ölçüye kadar devrikerbir, on üçüncü ölçüden itibaren aksak semai ve yirmi ikinci ölçüden itibaren ey ki hezar güftesi ile yürük semai usulünde bestelenen üçüncü selamda dokuz adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-A} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve üçüncü ölçüler ile dokuzuncu ve on birinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {A-C} harfleri ile simgelenen bu grup dört ve beşinci ölçüler ile altı ve yedinci ölçüler arasında toplam iki kez tekrarlanmıştır.
- 3) {H-I-İ-J-K-L-M-N-O-Ö-P} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yirmi ikinci ve otuz ikinci ölçüler ile otuz dördüncü ve kırk dördüncü ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {U-Ü} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk sekiz ve kırk dokuzuncu ölçüler ile elli birinci ve elli ikinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {ç-Y-Y-Z} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmışıncı ve altmış üçüncü ölçüler ile yetmiş altıncı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır. Bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {Y-Y-Z} harfleri ile simgelenen grup elli üç ve elli beşinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.

- 6) {a-b-b-c} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu elli altı ve elli dokuzuncu ölçüler, altmış dört ve altmış yedinci ölçüler ile seksen ve seksen üçüncü ölçüler arasında olmak üzere üç kere tekrarlanmıştır.
- 7) {k-l} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu seksen dört ve seksen beşinci ölçüler ile yüz otuz beş ve yüz otuz altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {g-n-Y-o-ö} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu seksen yedi ve doksan birinci ölçüler ile doksan beş ve doksan dokuzuncu ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 9) {I-II-III} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yüz on üç ve yüz on beşinci ölçüler ile yüz on yedi ve yüz on dokuzuncu ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.38).

Çizelge 2.38 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	A	C	A	C	A	A	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	A	A'	A'	Ç	D	E	F	G	Ğ	E
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	F	H	I	İ	J	K	L	M	N	O
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ö	P	R	H	I	İ	J	K	L	M
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	N	O	Ö	P	S	Ş	T	U	Ü	V
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	U	Ü	Y	Y	Z	a	b	b	c	Ç
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	Y	Y	Z	a	b	b	c	d	e	F
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	g	h	ı	i	j	ç	Y	Y	Z	A
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	b	b	c	k	l	m	g	n	Y	O
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	ö	p	r	r	g	n	Y	o	ö	S
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	b	b	c	ş	t	s	ı	u	ü	V
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	y	z	I (BİR)	II	III	z	I (BİR)	II	III	IV
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	J	V	VI	IV	VII	VIII	IX	M	u	X
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	XI	XII	XIII	XIV	k	l	XV	XVI	XVII	K
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	XVIII	VII	VII	XIX	VI	M	N	XX	XXI	XXII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155					
	Y	XXIII	XXIV	XXV	Ş					

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet tekrar grubu tespit edilmiştir. Bu selam ikinci selam ile aynı değildir. Bu ayinin dördüncü selamı incelenen diğer ayinlerin dördüncü selamından farklıdır. Bunun sebebi diğer ayinlerde ikinci selam ile dördüncü selam aynı iken bu ayinde müstakil bir dördüncü selam yazılmıştır.

1) {B-C-Ç-D-E-F-B-G} harfleri ile gösterilen grup ikinci ve dokuzuncu ölçüler arasında bir kez ayrıca bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {B-C-Ç-D-E'-F'-B-G} harfleri ile simgelenen grup ise onuncu ölçü ile on sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır. Bu selamda bu temadan başka bir müzik yoktur (Çizelge 2.39).

Çizelge 2.39 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	B	G	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18		
	C	Ç	D	E'	F'	B	G	B		

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda üç ayrı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.145, Şekil 2.146 ve Şekil 2.147).

-1-

Men şâh-bâz-ı kudsem ez lâ-mekanresîde
Behr-i şikâr-ı saydî der kaleb âremîde
Sîmürg-i kâf-i kurbem ez dâm ü kevn ceste
Tâvûs-i bâğ-ı arşem ez âşiyân perîde

Vezin: *Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün (Bahr-i muzârî)*

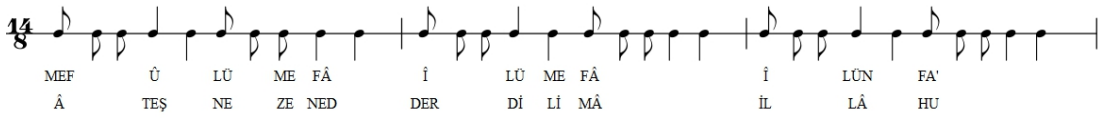

Şekil 2.145 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Âteş ne-zened der dil-i mâ illâ hû
Kûteh ne-küned menzil-i mâ illâ hû
Ger âlemiyân cümle tabîban bâşend
Hallî ne-küned müşkil-i mâ illâ hû

Vezin: *Mefûlü mefâilü mefâilün fa' (Ahreb4)*

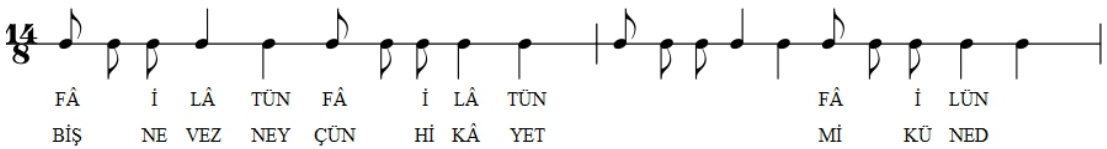

Şekil 2.146 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Biş'nev ez ney çün hikâyet mîküned
Ez cüdâyîhâ şikâyet mîküned
Ney hadîs-i râh-i pür-hûn mîküned
Kıssahâ-yi aşk-ı Mecnûn mîküned

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddes)*

Şekil 2.147 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Aksak semai usulünde bestelenen ikinci selamda bir aruz vezni kullanılmıştır (Şekil 2.148).

-1-

Resîdem ber leb-i deryâ bi-dîdem hû vü yâ men hû
Taallül mî künem her dem heme yâ hû vü yâ men hû
Şinîdî Şems-i Tebrîzî bi-yâyed ber ser-i bâzâr
Bi-dîdî mâh-ı mih- rûyeş heme yâ hû vü yâ men hû

Vezin: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün (Bahr-i hezec-i sâlim)*

10
4

ME FÂ İ LÜNME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ
RE Sİ DEM BERLE Bİ DER YÂ Bİ Dİ DEM HÛ VÛ YÂ MEN

LÜN
HU

Şekil 2.148 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda beş adet aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Devrikebir usulünde bestelenen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.149).

-1-

Âşıkân evvel kadem ber her dü âlem mîzened
Ba‘dez an der kûy-i aşk ez âşıkî dem mîzenend
Tâ ber âyed ez gedâyî nâm-i mâ der kûy-i dost
Kûs-i sultânî-i mâ der her düâlem mîzenend
Sâkinân-ı âsitân-ı aşk-ı Mollâ-yı Celâl
Ez ferâgat püşt-i pâ der milket-i Cem mîzenend

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün failâtün fâilün (Bahr-i remel)*

28

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
Â Şİ KÂ NEV VEL KADEMBER HER DÜ Â LEM Mİ ZE NEND

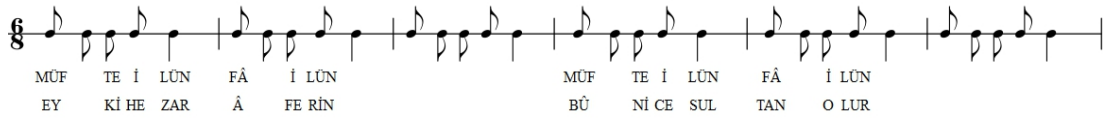
Şekil 2.149 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde bestelenen kısımda dört ayrı aruz kalıbı kullanıldığı görülmüştür (Şekil 2.150, Şekil 2.151, Şekil 2.152 ve Şekil 2.153).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: *Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)*

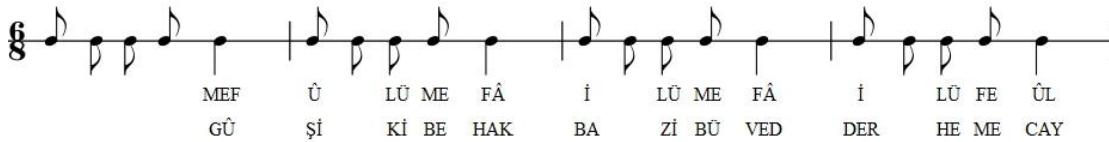

Şekil 2.150 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Gûşî ki be hak bâz büved der heme cây
O hiç suhan neş'eved illâ be Hûday
V'ân dîde k'ez ô nûr pezîred ô râ
Her zerre büved âyine-i dîst- nümây

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mefâilü feül (Ahreb 3)*

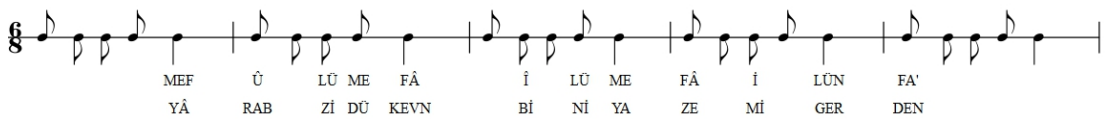

Şekil 2.151 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Ya Rab zi dü kevn bî-niyâzem gerdan
V'ez efsar-i fakr ser-firâzem gerdan
Ender haremeh mahrem-i râzem gerdan
An reh ki ne sûy-i tûst bâzem gerdan

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mefâilün fa' (Ahreb 6)*

Şekil 2.152 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Kad eşrekati'd-dünyâ min nûri humeyyânâ

El-bedrû gade's sâkî ve'l-ke'sü süreyyânâ

Men leyse le-hû aynün yestebırû an gaybi

Fe'lye'ti alâ şevkın fî hıdmeti Mevlâna

Vezin: *Mefûlü mefâîlün mefûlü mefâîlün (Bahr-i hezec-i ahreb)*

Şekil 2.153 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

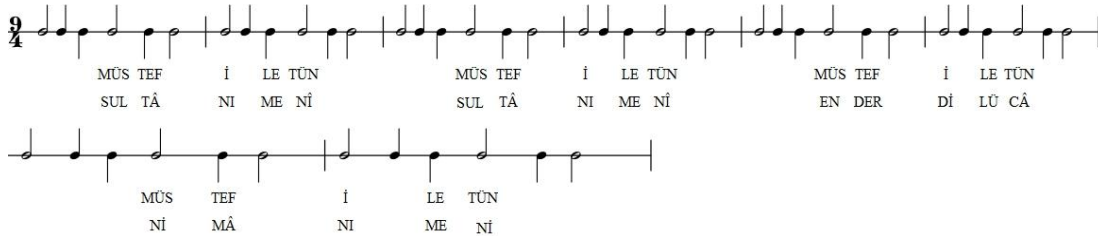
Dördüncü selamda bir tane aruz vezni kullanılmıştır (Şekil 2.154).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevend sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün müstef'iletün (Bahr-i recez)*

Şekil 2.154 : Usul – Vezin Şeması.

2.3.1.2 Nihavend ayin

Nihavend makamında bestelenen ayin Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın üç ayininden biridir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam üç bölümdür.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$

$A^{2m} + T^1$

$B^{3m} + T^1$

$A^{4m} + T^1$

TERENNÜM²

A Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Mısralardan sonra gelen terennümler birbirinin aynısıdır. Bölüm sonunda B Bölümüne geçişte köprü vazifesi gören terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm ilk dört terennümden farklıdır.

B BÖLÜMÜ

$B^{5m} + T^1$

$B^{6m} + T^1$

$C^{7m} + T^1$

$B^{8m} + T^1$

TERENNÜM²

B Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Mısralardan sonra gelen terennümlerin hepsi birbiriyle de A Bölümündeki terennümler ile de aynıdır. Bölüm sonunda C Bölümüne geçişi sağlayan bir terennüm daha vardır. Bu terennüm A Bölümünün sonunda yer alan terennüm ile aynıdır. Burada dikkati çeken bir başka unsur A Bölümündeki ikinci tema bu bölümde ana tema olarak kullanılmıştır.

C BÖLÜMÜ

$C^{9m} + T^1$

$C^{10m} + T^1$

$D^{11m} + T^1$

$C^{12m} + T^1$

C Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Bu bölümdeki terennümlerde A ve B Bölümündekiler ile aynıdır. Tıpkı B Bölümündeki örüntü gibi B Bölümündeki ikinci tema bu bölümde ana tema olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

A^{3m}

A^{4m}

A Bölümü aynı melodi ile dört mısranın bestelenmesi ile ortaya çıkmıştır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam beş bölümden meydana gelmektedir.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

A^{3m}

A^{4m}

B^{5m}

B^{6m}

SAZ TERENNÜM¹

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümü altı mısradan oluşmuştur. İlk dört mısra aynı melodide son iki mısra aynı melodide bestelenmiştir. Bölüm sonunda saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir.

B BÖLÜMÜ

C^{7m}

D^{8m}

C^{9m}

D^{10m}

SAZ TERENNÜM²

Bu Bölümden başlayarak selam sonuna kadar yürük semai usulüne geçilmiştir. Dört mısradan oluşan B Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Bir ve üçüncü mısralar aynı, iki ve dördüncü mısralar aynı melodiye sahiptir. Bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır.

C BÖLÜMÜ

E^{11m}

F^{12m}

G^{13m} X2

F^{14m}

E^{15m}

F^{16m}

G^{17m} X2

F^{18m}

SAZ TERENNÜM²

C Bölümü şarkı biçiminde bestelenmiştir ve iki kere farklı mısralarla tekrarlanmıştır. Aynı zamanda üçüncü mısralar iki kere tekrarlanmaktadır. Sekiz mısradan oluşan bölümün sonunda B Bölümünün sonunda yer alan saz terennüm bulunmaktadır.

D BÖLÜMÜ

H^{19m}

I^{20m}

J^{21m}

I^{22m}

SAZ TERENNÜM³

D Bölümü şarkı formu biçiminde bestelenmiştir. Bölüm sonunda diğer bölümlerin sonunda yer alandan farklı bir saz terennüm vardır.

E BÖLÜMÜ

K^{23m}
L^{24m}
K^{25m}
L^{26m}

E Bölümü dört mısradır ve serbest bestelenmiştir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
A^{2m}

İki mısra aynı melodi ile bestelenmiştir. İkinci selamın ilk iki mısrası dördüncü selamı oluşturmuştur.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmış dört ölçüden meydana gelmiştir.

Yapılan inceleme neticesinde dört melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve dördüncü ölçüler arasında, beşinci ve sekizinci ölçüler arasında ve on üçüncü ile on altıncı ölçüler arasında toplam üç kere tekrarlanmıştır.
- 2) {D-E-C-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu dokuzuncu ve on ikinci ölçüler, yirmi beşinci ve yirmi sekizinci ölçüler, yirmi dokuzuncu ve otuz ikinci ölçüler ile otuz yedinci ve kırkinci ölçüler arasında olmak üzere toplamda dört kez tekrarlanmıştır.
- 3) {F-C'nin başı F'nin başı- F'nin dvm F'nin başı- F'nin dvm- G-Ğ-H-I} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on yedinci ve yirmi dördüncü ölçüler arasında ayrıca bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz ile kırk birinci ve {F-C'nin başı F'nin başı- F'nin dvm F'nin başı- F'nin dvm- G-Ğ-H-I'} harfleri ile

simgelenen melodik tekrar grubu ise kırk birinci ve kırk sekizinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere tekrarlanmıştır.

- 4) {İ-J-C-K} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu elli üçüncü ve elli altıncı ölçüler ile altmış birinci ve altmış dördüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır. {İ-J-C-K} harfleri ile simgelenen grup ise kırk dokuz ile elli ikinci ölçüler arasında bir kere, {İ-J-C-Ç} harfleri ile simgelenen grup otuz üçüncü ve otuz altıncı ölçüler arasında ve {L-J-C-K} harfleri ile simgelenen grup ise elli yedinci ve altmışıncı ölçüler arasında yer almıştır (Çizelge 2.40).

Çizelge 2.40 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	A	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	A	B	C	Ç	F	C'nin başı- F'nin başı	F'nin dvm- F'nin başı	F'nin dvm
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	G	Ğ	H	I	D	E	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	C	Ç	İ	J	C	Ç	D	E	C	Ç
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	F	C'nin başı- F'nin başı	F'nin dvm- F'nin başı	F'nin dvm	G	Ğ	H	I	İ	J
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	C	K	İ	J	C	K'	L	J	C	K
ÖLÇÜ	61	62	63	64						
	İ	J	C	K'						

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen bu selam kırk ölçüden meydana gelmiştir.

Yapılan analizde bir melodik tekrar grubu ve bunun bi varyasyonu tespit edilmiştir.

Bunlar:

- 1) {A'-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen grup dokuzuncu ölçüden başlamak üzere ikinci selamın sonuna yani kırkıncı ölçüye kadar dört kere tekrarlanmıştır. Bununla birlikte {A-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen grup ise ayinin başında birinci ölçü ile sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.41).

Çizelge 2.41 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	A'	B	C	Ç
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	D	E	F	G	A'	B	C	Ç	D	E
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	F	G	A'	B	C	Ç	D	E	F	G

Üçüncü Selam

On üçüncü ölçüye kadar devrikebir, on üçüncü ölçüden yirmi ikinci ölçüye kadar aksak semai ve yirmi ikinci ölçüden sonuna kadar yürük semai usullerinde bestelenen bu selam yüz altmış yedi ölçüden oluşmuştur. Yapılan analizde dokuz tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar :

- 1) {A-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında toplam dört kere tekrarlanmıştır.
- 2) {C-Ç} harfleri ile simgelenen tespit edilen ikinci melodik tekrar grubu dokuzuncu ölçü ile on ikinci ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 3) {K-L-M-N-O-Ö-P-L'-R-K-S-Ş-T} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi ikinci ölçü ile kırk yedinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {U-Ü-V-Y-Z-a-b} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk dokuzuncu ölçü ile elli beşinci ölçüler ayrıca doksan yedinci ölçü ile yüz üçüncü ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {P'-c-ç-d} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu elli altıncı ve elli dokuzuncu ölçüler arasında bir kere ayrıca {P''-c-ç-d} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yetmiş altıncı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır.
- 6) {f-g-ğ} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış bir ve altmış üçüncü ölçüler ile yetmiş üçüncü ve yetmiş beşinci ölçüler arasında olmak üzere iki kere, {f-g-ğ'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise seksen bir ve seksen üçüncü ölçüler ile doksan üç ve doksan beşinci ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır.
- 7) {ı-i-j-k-ı-i-l-P''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış beşinci ölçü ile yetmiş ikinci ölçüler arasında bir kere, seksen beşinci ve doksan ikinci ölçüler arasında bir kere daha toplamda iki kere tekrar edilmiştir.

- 8) {p-n-o-r-s-p'-ş-t-u-ü} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz dokuz ve yüz on sekizinci ölçüler arasında {p-n-o-r-s-p''-ş-t-u-ü} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz on dokuz ve yüz yirmi sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 9) {VI-VII-VIII-IX-VII-VIII-IX'-VI-VIII-X-XI-XII-XIII} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz kırk üç ve yüz eli dördüncü ölçüler ile yüz elli altıncı ve yüz yetmiş altıncı ölçüler arasında toplam iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.42).

Çizelge 2.42 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	B	A	B	A	B	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H	I	İ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	J	K	L	M	N	O	Ö	P	L'	R
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	K	S	Ş	T	K	L	M	N	O	Ö
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	P	L'	R	K	S	Ş	T	U	U	Ü
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	V	Y	Z	a	b	P'	c	ç	d	e
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	f	g	ğ	h	ı	İ	j	k	ı	İ
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	l (le)	P''	f	g	ğ	P'''	c	ç	d	P''
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	f	g	ğ'	m	ı	İ	j	k	ı	İ
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	l (le)	P''	f	g	ğ'	m'	U	Ü	V	Y
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	Z	a	b	P''''	n	o	ç'	ö	p	n
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	o	r	s	p'	ş	t	u	ü	p	n
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	o	r	s	p''	ş	t	u	ü	v	y
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	z	y'	I (BİR)	t	u'	ü	v	II	III	IV
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	V	VI	VII	VIII	IX	VII	VIII	IX'	VII	VIII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	X	XI	XII	XIII	VI	VII	VIII	IX	VII	VIII
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167			
	IX'	VII	VIII	X	XI	XII	XIII			

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {A-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve sekizinci ölçüler arasında ayrıca bu grubun varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {A'-B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen grup ise dokuzuncu ölçüden on altıncı ölçüye kadar tekrarlanmıştır (Çizelge 2.43).

Çizelge 2.43 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	A'	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16				
	C	Ç	D	E	F	G				

Vezni

Yapılan çalışma sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları çıkartılarak vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması hedeflenmiştir. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

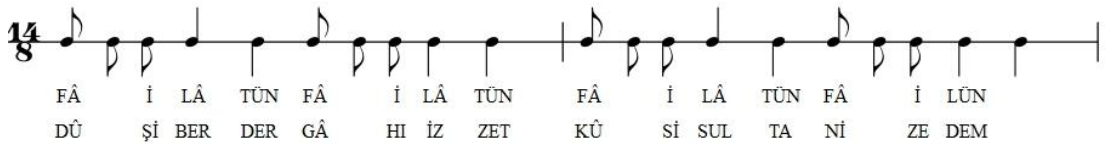
Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.155).

-1-

Dûş ber dergâh-i izzet kûs-i sultânî zedem
Hayme ber bâlâ-yi dârü'l-mülk-i rabbânî zedem
Ber firâz-i arş-i himmet ez kef-i ma'sûk-i dil
Bâde-i vahdet zirîtl-ı câm-ı sübhânî zedem

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel)*

Şekil 2.155 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda iki aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.156 ve Şekil 2.157).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevêd sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ NI ME Nİ SUL TÂ NI ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ
MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.156 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Ey âşıkân ey âşıkân Mollâ-yi Rûmî mîresed

Ey ârifân ey ârifân Mollâ-yi Rûmî mîresed

Vezin: *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (Bahr-i recez)*

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MOL LÂ Yİ RÜ
MÜS TEF İ LÜN
Mİ Mİ RE SED

Şekil 2.157 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

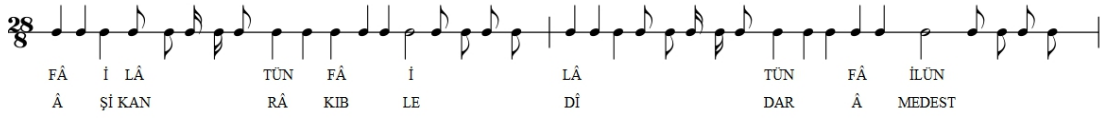
Üçüncü selamda altı farklı aruz kalıbı kullanılmıştır.

Devrikebir usulünde bir aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.157).

-1-

Âşıkân râ kıble dîdâr âmedest
Gerçi der reh kıble bisyâr âmedest
Âşıkân râ nîst fikr ü ârzû
Âşıkî bî-fahrü bî-âr âmedest
Şems-i Tebrîzî heme güftâr-i tü
Der hakîkat dürr-i şehvâr âmedest

Vezin: *Fâilâtün fâilâtün fâilün (Bahr-i remel-i müseddes)*

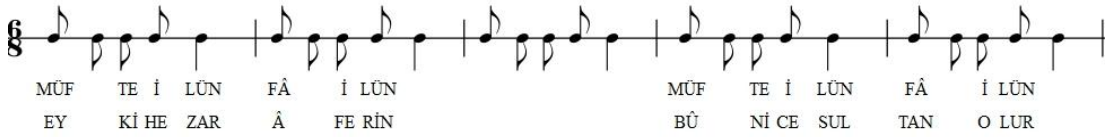
Şekil 2.158 : Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde beş farklı aruz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.159, Şekil 2.160, Şekil 2.161, Şekil 2.162, Şekil 2.163).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: *Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (Bahr-i münserîh)*

Şekil 2.159 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

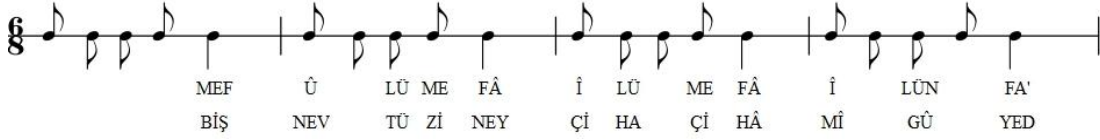
Biş'nevtü zi ney çihâ çihâ mîgûyed

Esrâr-ı nühüfte kibriyâ mîgûyed

Ruh zerd derûn tehî vü ser-dâde be bâd

Bî nutk-i zeban Hüdâ Hüdâ mîgûyed

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mefâilün fa' (Ahreb 6)*

Şekil 2.160 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

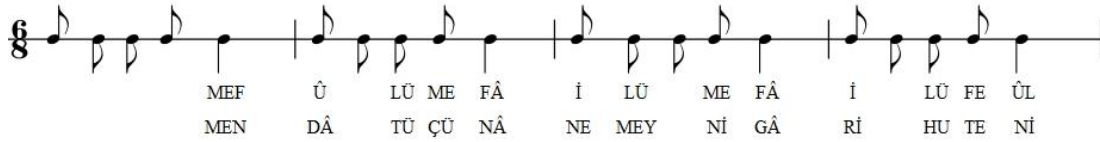
Men bâ tü çünânem ey nigâr-i Hotenî

K'ender galatam ki men tüem ya tü menî

Ni men menem ü nî tü tûyî nî tü menî

Hem men menem ü hem tü tûyî hem tü menî

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mefâilü feül (Ahreb 3)*

Şekil 2.161 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

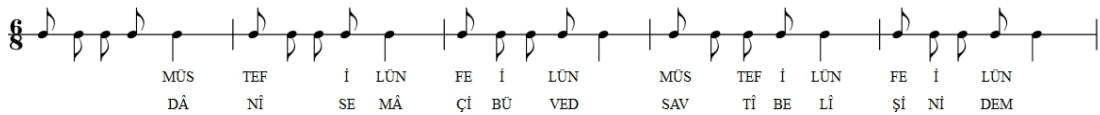
Dânî semâ'çib'ved savt-ı belî şenîden

Ez hîşten bürîden bâ vasl-ı ô resîden

Dânî semâ'çib'ved bî-hod şüden zihestî

Ender fenâ-yi mutlak zevk-ı bekâçesîden

Vezin: *Müstef'ilün feülün müstef'ilün feülün (Bahr-i muzâri ' arîz)*

Şekil 2.162 : Usul – Vezin Şeması.

-5-

Ser-mest-i câm-i aşkam bî-sâgar u piyâle

Güfem zimen çi hâhî güftâki sûz-i nâle

Men înu ân ne-dânem ser-mest-i Şems-i Dîn'em

Mutrib bi-zen nevâyî sâkî bi-dih piyâle

Vezin: *Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün (Bahr-i muzârî)*

MEF Û LÛ FÂ İ LÂ TÛN MEF Û LÛ FÂ İ LÂ TÛN
SER MES Tİ CÂ MI AŞ KAM..... Bİ SÂ GA RÛ Pİ YA LE

Şekil 2.163 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.164).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevad sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün müstef'iletün (Bahr-i recez)*

MÛS TEF İ LE TÛN MÛS TEF İ LE TÛN MÛS TEF İ LE TÛN
SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER Dİ LÛ CÂ
MÛS TEF İ LE TÛN
Nİ MÁ Nİ ME Nİ

Şekil 2.164 : Usul – Vezin Şeması.

2.3.1.3 Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın farklı makamdaki iki ayininin analiz sonuçlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi

Bu bölümde Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen hicaz ve nihavend ayinlerin yukarıda yapılan biçim, melodik tekrar ve usul vezin ilişkileri sonucunda elde edilen sonuçlara göre birbirleri ile olan benzerlik ve farklılıkları maddeler ve şemalar halinde değerlendirilerek sunulacaktır.

• Biçim Açısından:

1) Birinci selam iki ayinde de devrirevan usulündedir.

- 2) İki ayinde de birinci selam üç bölümden oluşmuştur.
- 3) Birinci selamın A Bölümü iki ayinde de murabba biçimindedir.
- 4) Terennümler her mısradan sonradır ve iki ayinde de A Bölümünde görülen terennümler aynıdır.
- 5) İki ayinde de A Bölümünün sonunda terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm mısra sonlarında tekrarlanandan farklıdır.
- 6) A Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 7) B Bölümü iki ayinde de murabba biçimindedir.
- 8) Her mısradan sonra tekrarlanan terennümlerin dördü de aynıdır. Hicaz ayindeki terennümler A Bölümündekilerden farklı iken nihavend ayindekiler A bölümündekiler ile aynıdır.
- 9) B Bölümü sonunda iki ayinde de mısra sonlarındaki terennümden ayrı bir terennüm daha vardır. Bu terennüm iki ayinde de A Bölümü sonundaki terennüm ile aynıdır.
- 10) B Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 11) C Bölümü her iki ayinde de murabba biçimindedir.
- 12) Mısra sonlarında görülen terennümlerin dördü de aynıdır. Hicaz ayinde yeni bir terennüm görürken nihavend ayindeki terennümler A ve B Bölümündekiler ile aynıdır.
- 13) C bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 14) İkinci selam hicaz ayinde ağır aksak semai nihavend ayinde ağır evfer usulündedir.
- 15) İkinci bölüm iki selamda da bir bölümdür.
- 16) Hicaz ayinin ikinci selamı nakış biçimde iken nihavend ayinde serbest bir yapı görülmektedir.
- 17) Hicaz ayinde iki terennüm ikinci ve dördüncü mısralardan sonradır ve birbirinin aynısıdır. Nihavend ayinin ikinci selamında terennüm yoktur. Hicaz ayinin ikinci selamındaki güfte çoğu ayinin ikinci selamında görülen sultanı meni sözleriyle başlayan güfte değildir.
- 18) İki ayinde ikinci selamı dörder mısradır.
- 19) Üçüncü selam hicaz ayinde altı, nihavend ayinde beş bölümden oluşmuştur.
- 20) Üçüncü selamın A Bölümü iki ayinde de devrikebir usulündedir.
- 21) Birbirinden farklı yapıdaki A Bölümü iki ayinde de serbest biçimde bestelenmiştir.

- 22) Bu bölümün sonunda iki ayinde de saz terennüm vardır. Bu saz terennüm ile iki ayinde de aksak semai usulüne geçilmektedir.
- 23) A Bölümü iki ayinde de altı mısradır.
- 24) B Bölümünden itibaren selam sonuna kadar iki ayinde yürük semai usulündedir.
- 25) B Bölümü serbest bir biçimde bestelenmiştir. Ancak iki ayininin melodik yapısı aynıdır. İki ayrı melodi sıra ile gelmektedir.
- 26) B Bölümü sonunda her iki ayinde de saz terennüm bulunmaktadır ve bu saz terennüm A Bölümü sonundakinden farklıdır.
- 27) İki ayinin B Bölümü dörder mısra olarak tespit edilmiştir.
- 28) Hicaz ayinin C Bölümü murabba iken nihavend ayinin C Bölümü iki kere tekrarlanan şarkı formu biçimindedir.
- 29) Hicaz ayinde bu bölümdeki dört terennümden üçüncü terennüm diğerlerinden farklıdır. Nihavend ayinde bu bölümde terennüm mevcut değildir.
- 30) Nihavend ayinde bölüm sonunda diğer bölümlerdekilerden farklı saz terennüm bulunmaktadır. Hicaz ayinde bu bölüm sonunda saz terennüm mevcut değildir.
- 31) C Bölümü hicaz ayinde dört mısra, nihavend ayinde mısra tekrarları ile on mısradır.
- 32) D Bölümü nihavend ayinde şarkı formu biçiminde, hicaz ayinde ise serbest biçimdedir.
- 33) Hicaz ayinde dördüncü mısradan sonra iki farklı terennüm vardır. Bunlardan ilki C Bölümünde karşımıza çıkan ilk terennüm ile aynı iken ikincisi yeni bir terennümdür. Nihavend ayinde bu bölümde terennüm yoktur.
- 34) D Bölümü sonunda iki ayinde de saz terennüm bulunmaktadır.
- 35) D Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 36) E Bölümü her iki ayinde de serbest yapıdadır.
- 37) Bu bölümde terennüm veya saz terennüm bulunmamaktadır.
- 38) İki ayininde E Bölümü dört mısradan oluşmaktadır.
- 39) F Bölümü sadece Hicaz ayinde mevcuttur. Serbest biçimde bestelenmiştir.
- 40) Bu bölümde terennüm veya saz terennüm yoktur.
- 41) F Bölümü dört mısradır.
- 42) Dördüncü selam iki ayinde de ağır evfer usulündedir.
- 43) İki ayininde dördüncü selamı bir bölümden oluşmuştur.
- 44) İki ayinde de aynı melodi iki kere tekrarlanmıştır.
- 45) Dördüncü selam iki mısradır.

- **Vezin Açısından:**

Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın bestelediği hicaz ve nihavend ayinlerde birinci selamda kullanılan ortak bir vezin mevcut değildir.

İkinci selam hicaz ayinde ağır aksak semai, nihavend ayinde ise ağır evfer usulünde bestelendiği için yine ortak kullanılan bir vezin yoktur.

Üçüncü selamda devrikebir usulü ile bestelenen kısımda ortak vezin yoktur. Yürük semai usulüne geçilen noktada tüm ayinlerde ortak olan “ey ki hezar aferin” sözleri ile başlayan kısım “Müfteilün FâilünMüfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile yazılmıştır. Bu bölüm iki ayinde de aynı şekilde kullanıldığı yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 2.165).

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
EY Kİ HE ZAR Â FE RİN BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 2.165 : Usul – Vezin Şeması.

Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ve nihavend ayinlerinin üçüncü selamında yürük semai usulünde aynı vezinde bestelenen kısımlar yapılan çalışma sonucu tespit edilmiş ve usul vezin şeması çıkartılmıştır. “Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûl” ahreb 3 ile bestelenen bu bölümlerde usul vezin kullanımını iki ayinde de aynıdır (Şekil 2.166).

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
1-MEN DÂ TÛ ÇÛ NÂ NE MEY Nİ GÂ Rİ HU TE Nİ
MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
2-GÛ Şİ Kİ BE HAK BA Zİ BÛ VED DER HE ME CAY

Şekil 2.166 : Usul – Vezin Şeması.

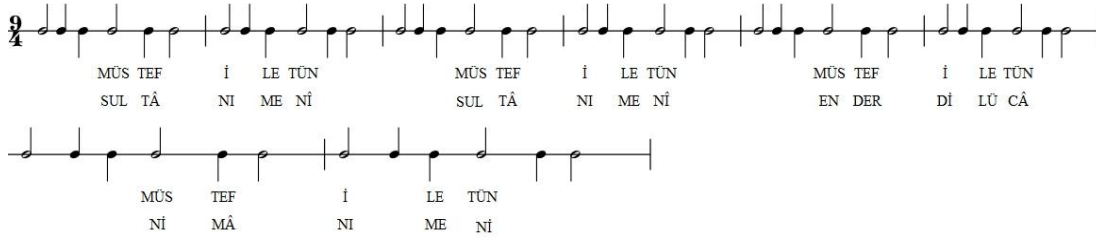
Yukarıda şemada birinci satır nihavend ikinci satır hicaz ayine aittir.

İki ayinin de üçüncü selamında yürük semai usulü ile “Mefûlü Mefâilü Mefâilün Fa” ahreb 3 ile bestelenen kısımlar olduğu tespit edilmiş ve bu bölümün usul vezin şeması çıkartılmıştır (Şekil 2.167).

Şekil 2.167 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada birinci satır nihavend ikinci satır hicaz ayine aittir. Yapılan inceleme sonucunda bir hecenin farklı konumlandırılması ile veznin iki ayrı şekilde kullanıldığı görülmektedir. Aynı besteciye ait bu iki eserde karşılaşılan ortak veznin birbirinden farklı işlenmesi, yukarıda gösterilen diğer vezinlerde bir fark olmaması sebebiyle bu kısımların kaynak notada yanlış gösterilmiş olabileceği yahut meşk silsilesi içinde farklı aksettirilmiş olabileceğini düşündürmektedir (Şekil 2.168).

Şekil 2.168 : Usul – Vezin Şeması.

• **Melodik Tekrar Tabloları:**

- 1) Her iki ayininde birinci selamında dört adet melodik tekrar grubu vardır.
- 2) Hicaz ayinin ikinci selamında iki adet, nihavend ayinin ikinci selamında ise bir adet melodik tekrar grubu vardır.
- 3) Üçüncü selamda iki ayinde de dokuz melodik tekrar grubu vardır.
- 4) İki ayininde dördüncü selamında bir tane melodik tekrar grubu vardır.

• **Selamların Ölçüleri ve Usul Dağılımları**

- 1) Nihavend ayinin birinci selamı yetmiş üç, hicaz ayinin birinci selamı altmış dört ölçüdür.
- 2) İkinci selam nihavend ayinde otuz sekiz, hicaz ayinde kırk ölçüdür.
- 3) Nihavend ayinin üçüncü selamı yüz elli beş, hicaz ayinin ise yüz altmış yedi ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam nihavend ayinde on sekiz, hicaz ayinde on altı ölçüdür.

- 5) Üçüncü selamda iki ayinde de on üçüncü ölçüde devrikebir uslünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) İki ayininde üçüncü selamında yirmi ikinci ölçüde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

2.3.2 İsmail Dede

Bu bölümde İsmail Dede'nin saba ve ferahfeza ayinleri önce kendi içlerinde biçim, melodik tekrar ve vezin açılarından analiz edilecek ardından bu sonuçlar ışığında iki ayinin benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak maddeler halinde sunulacaktır.

2.3.2.1 Saba Ayin

Bu Bölümde İsmail Dede tarafından bestelenen sabaayinin önce biçim analizi, melodik tekrar analizi ve ardından usul vezin ilişkileri incelenerek her selam kendi içinde değerlendirilerek sunulacaktır.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam dört bölümden oluşmuştur.

A BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &A^{1m} + T^1 \\ &B^{2m} + T^2 \\ &C^{3m} + T^1 \\ &B^{4m} + T^2 \end{aligned}$$

A Bölümünün biçimi şarkı formuna benzemektedir. Ancak her mısradan sonra terennüm mevcuttur. Bu terennümlerden birinci ve üçüncü mısradan sonra gelenler aynı, iki ve dördüncü mısradan sonra gelenler birbirine çok benzer yapıdadır.

B BÖLÜMÜ

$$\begin{aligned} &D^{5m} + T^1 \\ &D^{6m} + T^3 \\ &E^{7m} + T^1 \\ &D^{8m} + T^3 \end{aligned}$$

B Bölümü murabba biçiminde bestelenmiştir. Bir ve üçüncü mısradan sonraki terennümler birbirine benzer yapıda, ikinci ve dördüncü mısradan sonraki

terennümler de birbirine benzer yapıdadır. Birinci ve üçüncü mısralardan sonraki terennümler A Bölümünde de mevcuttur.

C BÖLÜMÜ

$$F^{9m} + G^{9m} + T^4$$

$$H^{10m} + T^5$$

$$I^{11m} + T^6$$

Dört mısradan oluşan C Bölümü serbest yapıda bestelenmiştir. İlk iki mısradan sonra bir terennüm, üçüncü mısradan ve dördüncü mısradan sonra bir terennüm daha mevcuttur. Terennümlerin hepsi birbirinden farklıdır.

D BÖLÜMÜ

$$J^{12m} + T^7$$

$$K^{13m} + T^8$$

$$L^{14m} + T^7$$

$$K^{15m} + T^8$$

TERENNÜM⁹

D Bölümü şarkı formu biçiminde bestelenmiştir. Ancak her mısradan sonra terennüm mevcuttur. Bu terennümlerden birinci ve üçüncü mısralardan sonra gelenler aynı, ikinci ve dördüncü mısradan sonra gelenler aynıdır.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$$A^{1m}$$

$$A^{2m}$$

SAZ TERENNÜM

A Bölümü iki benzer melodinin iki kere tekrarlanması ve bir saz terennümden meydana gelmiştir.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam altı bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

Devrikebir usulünde bestelenen A Bölümü murabba biçimindedir. Üçüncü mısradan sonra gelen terennüm diğer üç terennümden farklıdır. İkinci ve dördüncü terennümler birinci terennümle aynı değil ancak benzer yapıdadır.

$$A^{1m} + T^1$$

$$A^{2m} + T^1$$

$$B^{3m} + T^2$$

$$A^{4m} + T^1$$

B BÖLÜMÜ

$$C^{5m} + T^1$$

$$D^{6m} + T^3$$

SAZ TERENNÜM¹

B Bölümü serbest yapıda bestelenmiştir. Her mısradan sonra bir terennüm gelmektedir. Bu terennümlerden ilki A Bölümündeki ikinci terennüm ile aynı ikinci terennüm ise farklıdır. Bu bölüm iki mısra ve bir saz terennümden oluşmaktadır. Saz terennüm ile birlikte aksak semai usulüne geçilmiştir.

C BÖLÜMÜ

$$E^{7m}$$

$$F^{8m}$$

$$E^{9m}$$

$$F^{10m}$$

SAZ TERENNÜM²

C Bölümünden itibaren yürük semai usulüne geçilmiştir. Bu bölüm serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısra ve bir saz terennümden meydana gelen bu bölümde iki ayrı melodi birbiri ardı sıra gelmektedir.

D BÖLÜMÜ

$$G^{11m} + H^{12m} + T^4$$

$$I^{13m} + H^{14m} + T^4$$

D Bölümü nakış biçiminde bestelenmiştir. İkinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennümler birbirinin aynısıdır.

E BÖLÜMÜ

$$J^{15m}$$

$$J^{16m}$$

$$K^{17m} \times 2$$

$$J^{18m}$$

Biçim açısından murabbaya benzemekle birlikte bu bölümde terennüm yoktur. Üçüncü mısra iki kere tekrarlanmaktadır.

F BÖLÜMÜ

$$L^{19m} + T^5$$

$$M^{20m} + T^6$$

$$L^{21m} + T^5$$

$$M^{22m} + T^6$$

Serbest biçimde bestelenen F Bölümü dört mısradır. Her mısradan sonra terennüm gelmektedir. İki ayrı melodi ve iki ayrı terennümün sırayla gelmesinden oluşmuştur.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selam bir bölümden oluşmaktadır. İkinci selamın aynısıdır.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{,2m}

İki mısra birbirine benzer iki melodi ile bestelenmiştir.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam altmış sekiz ölçüdür. Yapılan analiz sonucunda üç adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {C-Ç-D} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu üçüncü ve beşinci ölçüler ile dokuzuncu ve on birinci ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {C'-I-İ-J} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu on beşinci ve on sekizinci ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır. {C''-I'-İ'-J'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yirmi bir ve yirmi dördüncü ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır.
- 3) {a-b-c-ç-d-e-f} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu kırk üçüncü ve kırk dokuzuncu ölçüler arasında {a-b-c-ç-d'-e-f} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise elli birinci ve elli yedinci ölçüler arasında görülmektedir (Çizelge 2.44).

Çizelge 2.44 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	C	Ç
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	D	E'	Ğ	H	C'	I	İ	J	K	G
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	C''	I'	İ'	J'	L	M	N	O	Ö	I'
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	P	J''	R	R'	S	Ş	T	U	Ü	V
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Y	Z	a	b	c	ç	d	e	f	Z
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	a	b	c	ç	d	e	f	g	g	Z
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68		
	ğ	h	ı	ç	d	i	j	k		

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selam otuz altı ölçüden oluşmuştur. Yapılan analizde üç melodik tekrar grubu bulunmuştur. Bunlar:

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ölçü ile sekizinci ölçü arasında bir kere onuncu ölçü ile on altıncı ölçü arasında bir kere daha tekrarlanmıştır.
- 2) {I-İ} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on dokuzuncu ve yirminci ölçüler arasında bir kere {I-İ'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yirmi bir ve yirmi ikinci ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır.
- 3) {N-O-L'-L'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi yedinci ölçü ile otuzuncu ölçüler arasında bir kere tekrarlanmıştır. Bu grubun bir varyasyonu olarak düşünebileceğimiz {N'-O-L'-L'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise otuz bir ve otuz dördüncü ölçüler arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.45).

Çizelge 2.45 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	H	E'	I	İ
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	I	İ	J	K	L	M	N	O	L'	L'
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36				
	N'	O	L'	L'	N'	O				

Üçüncü Selam

İsmail Dede'nin bestelediği yedi ayinden biri olan saba ayinin üçüncü selamı devrikebir usulünde bestelenmeye başlamış on üçüncü ölçüde aksak semai yirmi dördüncü ölçüden itibaren ise yürük semai usulünde bestelenmiştir. On adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu bir ve ikinci ölçülerde gözükrken {A-B'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise üç ve dört ile yedi ve sekizinci ölçülerde görülmektedir.
- 2) {Ö-P-R-D-Ş-T-U-Ü-V-Y-Z-a-b-Ş'-c } harfleri ile simgelenen ikinci melodik tekrar grubu yirmi dördüncü ölçü ile elli üçüncü ölçüler arasında da iki kere tekrarlanmıştır.

- 3) {ç-d-e} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu elli dördüncü ölçü ile elli altıncı ölçü ayrıca elli sekizinci ölçü ile altmışıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {g-ğ-h-e} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu altmış bir ve altmış sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 5) {i-h-e} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yetmişinci ölçü ile yetmiş ikinci ölçü ayrıca yetmiş dördüncü ölçü ile yetmiş altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 6) {o-o-ö-b-Ş'-p-r-b-s-ş} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu seksen dört ile doksan üçüncü ölçüler arasında görülürken bezer yapıdaki {o'-o''-ö-b-Ş'-p-r-b-s-ş'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yüz altı ve yüz on beşinci ölçüler arasında görülmektedir.
- 7) {t-u-ü-m'-Ş''-n} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu doksan dört ile yüz beşinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 8) {v-y-r'-I-II-R'} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yüz on altı ile yüz yirmi birinci ölçüler arasında {v-y-r'-I-II-R''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yüz yirmi iki ve yüz yirmi yedinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır.
- 9) {III-III-IV-V-VI-VII} rakamları ile simgelenen melodik tekrar grubu yüz yirmi sekiz ve yüz otuz üçüncü ölçüler arasında {III-III-VIII-V-VI-IX} rakamları ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yüz otuz dört ile yüz otuz dokuzuncu ölçüler arasında görülmektedir.
- 10) {o'-XVI-XVII-XVIII-XIX-t'-u-XX-XXI-XXII-XXIII-VIII-Ö'-f'-XXIV} şeklinde simgelenen melodik tekrar grubu yüz kırk sekiz ile yüz altmış iki ayrıca yüz altmış dört ile yüz yetmiş sekizinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.46).

Çizelge 2.46 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	A	B'	C	Ç	A	B'	D	E
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	F	G	Ğ	H	I	H	İ	J	K	L
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ü	V	Y	Z	a	b	Ş'	c	Ö	P
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z	A
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	b	Ş'	c	ç	d	e	f	ç	d	E
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	g	ğ	h	e	g	ğ	h	e	ı	İ
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	h	e	j	i	h	e	d'	k	l	l'
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	m	Ş''	n	o	o	ö	b	Ş'	p	R
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	b	s	ş	t	u	ü	m'	Ş''	n'	T
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	u	ü	m'	Ş''	n	o'	o''	ö	b	Ş'
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	p	r	b	s	ş	v	y	r'	I (bir)	II
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	R'	v	y	r'	I (BİR)	II	R'	III	III	IV
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	V (beş)	VI	VII	III	III	VIII	V	VI	IX	V
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	y	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	o'	XVI	XVII
ÖLÇÜ	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
	XVIII	XIX	t'	u	XX	XXI	XXII	XXIII	VIII	Ö'
ÖLÇÜ	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
	f	XXIV	XIII'	o'	XVI	XVII	XVIII	XIX	t'	U
ÖLÇÜ	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
	XX	XXI	XXII	XXIII	VIII	Ö'	f	XXIV	R	R
ÖLÇÜ	181	182	183							
	y'	XXIII'	VIII							

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam yirmi ölçüdür. İkinci selamın ilk yirmi ölçüsünün aynı olduğu dördüncü selamda yapılan analizde bir tane melodik tekrar grubu tespit edilmiştir.

- 1) {B-C-Ç-D-E-F-G} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu iki ve sekizinci ölçüler ile on ve on altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.47).

Çizelge 2.47 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D	E	F	G	H	E'	I	İ

Vezni

Yapılan analizler sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması açısından usul vezin şemaları hazırlanmıştır. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bir tane aruz kalıbı kullanıldığı belirlenmiştir (Şekil 2.169).

-1-

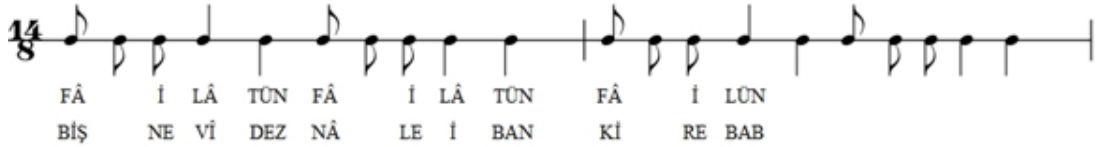
Bişnevîd ez nâle-i bang-i rebâb

Nüktehâ-yi aşk der her gûne bâb

Bâ figan u nevhe gûyed dâimâ

Ey Hudâ vü ey Hudâ vü ey Hudâ

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel-i Müseddes)*

Şekil 2.169 : Usul – Vezin Şema.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.170).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şeved sad cân-ı menî

Vezin: Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ NI ME Nİ SUL TÂ NI ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ
MÜS TEF İ LE TÜN
Nİ MÂ NI ME Nİ

Şekil 2.170 : Usul – Vezin Şema.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda dört adet aruz kalıbı kullanıldığı belirlenmiştir.

Devrikebir usulünde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.171).

-1-

Hem-çü Âdem her velî nûr-i Hudâst

Tâ ne pindârî ki Hak ezvey cüdâst

Zan melâik secde ârendeş zican

Ke'nder ô dîdend nûr-i bî-keran

Hak halîfeş kerd derarz u semâ

Tâ ki gereded sûy-i menzil reh-nümâ

Vezin: Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel-i Müseddes)

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
HEM CU Â DEM HER VE Lİ NÜ Rİ HU DAST

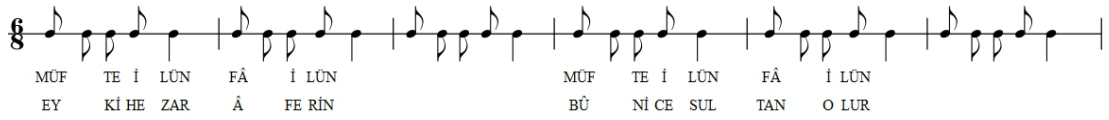
Şekil 2.171 : Usul – Vezin Şema.

Yürük semai usulünde üç tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.172,Şekil 2.173 ve Şekil 2.174).

-1-

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (*Bahr-i münserîh*)

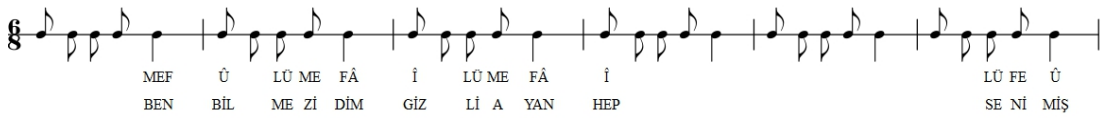

Şekil 2.172 : Usul – Vezin Şema.

-2-

Ben bilmez idim gizli ayan hep sen inmişsin
Tenlerde vü canlarda nihan hep sen imişsin
Senden bu cihân içre nişân isteridim ben
Âhir bunu bildimki cihan hep sen inmişsin

Vezin: Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün (*Bahr-i hezec-i mekfûl*)

Şekil 2.173 : Usul – Vezin Şema.

-3-

Ey maksadi aşikin olan Mevlana

Vey neşei müminim olan Mevlana

Biçareleriz halimize rahmeyle

Biçarelere mum olan Mevlana

Vezin: *Mef'ûlü mefâilün mefâilün fa'* (Ahreb 6)

Şekil 2.174 : Usul – Vezin Şema

Dördüncü Selam

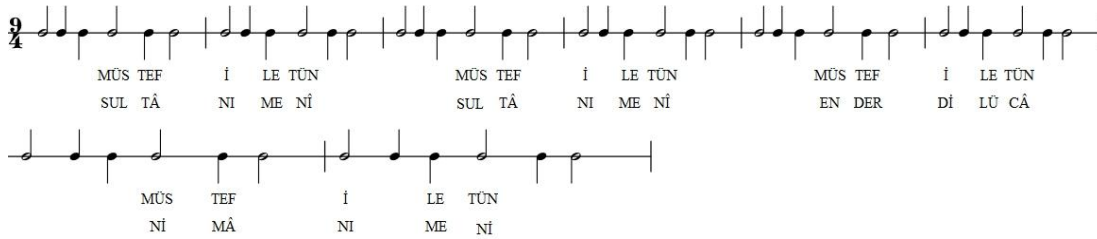
Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir adet aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.175).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî

Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevéd sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün* (Bahr-i recez)

Şekil 2.175 : Usul – Vezin Şema.

2.3.2.2 Ferahfeza ayin

Bu bölümde on dokuzuncu yüzyıl bestekârlarından İsmail Dede'nin yedi ayininden biri olan ferahfeza ayin incelenmiştir.

Biçimi

Dört selamın biçim analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam dört bölümden oluşmaktadır.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$

$B^{2m} + T^2$

$A^{3m} + T^1$

$B^{4m} + T^2$

$C^{5m} + T^3$

$B^{6m} + T^2$

Altı mısradan oluşan A Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Mısra sonlarında yeralan terennümler ve melodiler sırayla tekrarlanmaktadır.

B BÖLÜMÜ

$D^{7m} + D^{8m} + T^2$

$E^{9m} + D^{10m} + T^2$

B Bölümü nakış biçiminde bestelenmiştir. Bu bölümdeki terennümler birbirlerinin aynı A Bölümündeki ikinci terennümün ise varyasyonudur.

C BÖLÜMÜ

F^{11m}

G^{12m}

H^{13m}

I^{14m}

J^{15m}

K^{16m}

Altı mısradan oluşan C Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Her mısra ayrı bir melodiye sahiptir.

D BÖLÜMÜ

L^{17m}

L^{18m}

M^{19m}

L^{20m}

D Bölümü şarkı formu biçiminde bestelenmiştir.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümdür.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}

A^{2m}

B^{3m}

C^{4m}

SAZ TERENNÜM¹

A Bölümü dört mısradır ve serbest biçimde bestelenmiştir. Bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam beş bölümden meydana gelmektedir.

A BÖLÜMÜ

$A^{1m} + T^1$

$B^{2m} + T^2$

$C^{3m} + T^3$

$D^{4m} + T^4$

SAZ TERENNÜM¹

Devriker bir usulünde bestelenen A Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Dört mısra dört ayrı melodi ve terennüme sahiptir. Bölüm sonunda aksak semai usulüne geçilen saz terennüm bulunmaktadır.

B BÖLÜMÜ

E^{5m}

F^{6m}

E^{7m}

F^{8m}

SAZ TERENNÜM²

Bu bölümden itibaren selam sonuna kadar yürük semai usulüne geçilmiştir. B Bölümü şarkı formu biçiminde bestelenmiştir. Bölüm sonunda bulunan saz terennüm A Bölümü sonunda yer alan saz terennümden farklıdır.

C BÖLÜMÜ

$G^{9m} + T^5$

$H^{10m} + T^6$

$I^{11m} + T^6$

$J^{12m} + T^6$

K^{13m}

$L^{14m} + T^7$

$M^{14m} + T^7$

Altı mısradan oluşan C Bölümü serbest biçimde bestelenmiştir. Beşinci mısra hariç diğer mısra sonlarında terennüm bulunmaktadır. Altıncı mısranın iki kere tekrarlandığı C Bölümünde üç ayrı terennüm vardır.

D BÖLÜMÜ

$N^{15m} + O^{16m} + T^8$

$N^{17m} + O^{18m} + T^8$

SAZ TERENNÜM³

Nakış biçiminde bestelenen D Bölümündeki terennümler de melodilerde birbirinin aynısıdır. Bölüm sonunda bulunan saz terennüm diğer bölümlerdekilerden farklıdır.

E BÖLÜMÜ

P^{19m}

R^{20m}
S^{21m}
T^{22m}
P^{,23m}
R^{,24m}
U^{25m}

E Bölümü yedi mısradır ve serbest biçimde bestelenmiştir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selam bir bölümdür. İkinci selamdan müstakil olarak bestelenmiştir.

A BÖLÜMÜ

A^{1m}
A^{,2m}

A Bölümü iki mısra, bir tema ve varyasyonu ile orta çıkmıştır.

Melodik tekrar tablosu

Dört selamın melodik tekrar analizini sırayla görelim.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selam yetmiş dokuz ölçüdür. Yapılan analiz sonucunda dört adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç-D-E-F} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve yedinci ölçüler arasında görülmektedir. Bu grubun varyasyonu olarak kabul edilebilecek olan {A-B-C-Ç-D-E-F'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise sekizinci ölçü ile on dördüncü ölçüler arasında tekrarlanmaktadır. {Ç-D-E-F} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise on dokuzuncu ölçü ile yirmi ikinci ölçüler arasında görülmektedir.
- 2) {İ-J-K} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi üç ve yirmi beşinci ölçüler arasında görülmektedir. {İ-J-L} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi altı ve yirmi sekizinci ölçüler arasında tekrarlanmıştır. {İ-J-K''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise otuz dördüncü ölçü ile otuz altıncı ölçüler arasında görülmektedir.
- 3) {M-F''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu yirmi dokuz ve otuzuncu ölçülerde görülürken benzer yapıdaki {M-F'''} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu otuz yedi ve otuz sekizinci ölçüler arasında görülmektedir.

- 4) {Ş-T} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk üçüncü ve kırk dördüncü ölçülerde görülmektedir. Benzer yapıdaki {Ş'-T'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu kırk yedi ve kırk sekizinci ölçülerde {Ş''-T''} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise elli beş ve elli altıncı ölçülerde görülmektedir.
- 5) {K''' sonu A' başı-A' ortası f başı-f'nin dvm gbaşı- g} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmış sekiz ile yetmiş birinci ölçüler arasında görülmektedir. {A' başı-A' ortası f başı-f'nin dvm gbaşı- g} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yetmiş altı ve yetmiş dokuzuncu ölçüler arasında tekrarlanmıştır (Çizelge 2.48).

Çizelge 2.48 : Melodik Tekrar Tablosu Birinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	A	B	C
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	Ç	D	E	F'	G	Ğ	H	I	Ç	D
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	E	F	İ	J	K	İ	J	L	M	F''
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	N	O	K'	İ	J	K''	M	F'''	Ö	P
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	R	S	Ş	T	Ü	Ü	Ş'	T'	V	Y
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	Z	a	b	c	Ş''	T'	ç	d	M'	F
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	e	C	Ç'	K'''	A'	f	g	K'''sonu- A'başı	A'ortası- fbaşı	f dvm- gbaşı
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	
	g	ğ	h	ı	i	A'başı	A'ortası- fbaşı	f dvm-g başı	g	

İkinci Selam

Evfer usulünde bestelenen ikinci selam kırk dört ölçüdür. Yapılan analizde iki adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {A-B} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve ikinci ölçülerde görülmektedir. Benzer yapıdaki {A'-B} harfleri ile gösterilen melodik tekrar grubu ise yedinci ve sekizinci ölçülerde görülmektedir.
- 2) {C-Ç-D} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu üçüncü ve beşinci ölçüler arasında görülürken benzer yapıdaki {C-Ç-D'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on birinci ve on üçüncü ölçülerde görülmektedir (Çizelge 2.49).

Çizelge 2.49 : Melodik Tekrar Tablosu İkinci Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	A'	B	F	G
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	C	Ç	D'	Ğ	H	I	İ	J	K	L
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	Ü	V	Y	Z	a	b	c	ç	d	e
ÖLÇÜ	41	42	43	44						
	f	ç	D'	g						

Üçüncü Selam

Devrikebir usulünde bestelenmeye başlayan üçüncü selam dokuzuncu ölçüde aksak semai on sekizinci ölçüde ey ki hezar aferin güftesi ile birlikte yürük semai usulünde bestelenmiştir. Yüz elli üç ölçüden oluşan bu selamda dört adet melodik tekrar grubu tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) {O-Ö-P-R-S-Ş-T-U-Ü-V-Y-Z-a-b-c} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu on sekizinci ve kırk yedinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 2) {o-c'} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu altmış altıncı ölçü ile altmış yedinci ölçüler arasında bir kere {o'-c''} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu ise yetmiş beş ve yetmiş altıncı ölçülerde tekrar edilmiştir.
- 3) {V-h'-VI-VII-VIII-IX-X-XI-XII-XIII-XIV} şeklinde gösterilen melodik tekrar grubu doksan birinci ölçü ile yüz on ikinci ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır.
- 4) {XXX-XXXI-XXXII-i'} şeklinde gösterilen melodik tekrar grubu yüz otuz bir ve yüz otuz dördüncü ölçüler ile yüz kırk üç ve yüz kırk altıncı ölçüler arasında iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.50).

Çizelge 2.50 : Melodik Tekrar Tablosu Üçüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	I	İ	J	K	L	M	N	O	Ö	P
ÖLÇÜ	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z	a
ÖLÇÜ	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	b	c	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U
ÖLÇÜ	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	Ü	V	Y	Z	a	b	c	ç	d	e
ÖLÇÜ	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	f	g	ğ	b'	h	ı	ı	i'	i	j
ÖLÇÜ	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	P'	k	l	m	n	o	c'	ö	ö	p
ÖLÇÜ	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	r	s	ş	O'	o'	c''	t	u	ü	v
ÖLÇÜ	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	ü	y	ı (le)	z	I	II	I' (LE)	III	O	IV
ÖLÇÜ	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
	V	h'	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII
ÖLÇÜ	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110
	XIV	V'	h'	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
ÖLÇÜ	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
	XIII	XIV	V'	h''	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
ÖLÇÜ	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXV	VII'	XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX
ÖLÇÜ	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140
	XXX	XXXI	XXXII	i'	XXVIII'	Ü'	XXXIII	c''	XXXIV	XXXV
ÖLÇÜ	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
	h'''	XXXII	XXX	XXXI	XXXII	i'	XXVIII''	XXXVII	XXXVII	XXXVII I
ÖLÇÜ	151	152	153							
	XXXIX	XXXX	XXXI							

Dördüncü Selam

Evfer usulünde bestelenen dördüncü selam on altı ölçüdür. Bu ayının dördüncü selamı incelenen diğer ayınların dördüncü selamından farklıdır. Bunun sebebi diğer ayınlerde ikinci selam ile dördüncü selam aynı iken bu ayinde müstakil bir dördüncü selam yazılmıştır. Yapılan analizde bir adet melodik tekrar grubu bulunmuştur. Bunlar:

- 1) {A-B-C-Ç} harfleri ile simgelenen melodik tekrar grubu birinci ve dördüncü ölçüler arasında ayrıca dokuzuncu ve on ikinci ölçüler arasında toplamda iki kere tekrarlanmıştır (Çizelge 2.51).

Çizelge 2.51 : Melodik Tekrar Tablosu Dördüncü Selam

ÖLÇÜ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	Ç	D	E	C	Ç	A	B
ÖLÇÜ	11	12	13	14	15	16				
	C	Ç	F	G	Ğ	H				

Vezni

Yapılan analiz sonucunda kullanıldığı tespit edilen aruz kalıplarının usul vezin şemaları vezinlerin usule dağılımının nasıl olduğunun daha anlaşılır olması adına çıkartılmıştır. Kullanılan her vezin kalıbı için bir örneğe yer verilen bu bölümde önce güfteler ardından usul vezin şemaları gelmektedir.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde bestelenen birinci selamda dört ayrı aruz kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.176, Şekil 2.177, Şekil 2.178 ve Şekil 2.179).

-1-

Biş'nevez ney çün şikâyet mî küned

Ez cüdayîhâ hikâyet mî küned

K'ez neyistan tâ me-râ büb'rîdeend

Ez nefirem merdü zen nâlîdeend

Sîne hâhem şerha şerha ez firâk

Tâ bi-güyem şerh-i derd-i iştiyâk

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel-i Müseddes)*

14
8

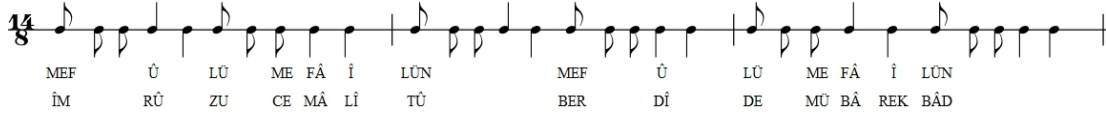
FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
BİŞ NE VEZ NEY ÇÜN Hİ KÂ YET Mİ KÜ NED

Şekil 2.176 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

İmrûz cemâl-itü ber dîde mübârek bâd
Berma heves-i tâze pîçîde mübârek bâd
Gülhâ çü meyan bendend bercümle cihan hendend
Eyber gül ü sad çün gül handîde mübârek bad

Vezin: *Mefûlü Mefâilün Mefûlü Mefâilün (Bahr-i Hezec-i Ahreb)*

Şekil 2.177 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Tâ men bi-dîdem rûy-itü eyşem ‘ü mâh-ı rûşenem
Her câ nişînem hurremem her câ revem der gülşenem,
Her câ hayâl-i şeh büved bağ-ı temâşâgeh büved
Der her makâmî ki revem ber işreti ber mî tenem
Derhâ eğer beste şevd z’in hânîkâh-ı şeş-derî
An mâh-ru ez lâ-mekân serder küned derrevzenem

Vezin: *Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün (Bahr-i Recez)*

Şekil 2.178 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Men ez iklim-i bâlâyem ser-i âlem ne-mî dârem
Ne ez âbem ne ez hâkem ser-i âdem ne-mî dârem
Der an şerbet ki can sâzed dil-i müştâk can bâzed
Hıred hâhed ki der bâzed meneş mahrem ne-mî dârem

Vezin: *Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün (Bahr-i Hezec-i Sâlim)*

ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN
ME NEZ İK Lİ Mİ BÂ LÂ YEM SE Rİ Â LEM NE Mİ DÂ

LÜN
REM

Şekil 2.179 :Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen ikinci selamda bir aruz kalıbı bulunmuştur (2.180).

-1-

Ey Mutriba ân perde zenk'ân yâr-ı mâmestâmedest
Ân hayat-ı bâ-safâ vü bâ-vefâ mest âmadest
Aşk-ı bî-çün binki can râ çün kadeh pür mîküned
Rûy-i sâkî bin ki handân ez bekâ mest âmedest

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (Bahr-i Remel)*

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN
EY MUT Rİ BAN PER DE ZE KAN YÂ Rİ MÂ

TUN FÂ
MEST Â İ LÜN
ME DEST

Şekil 2.180 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Üçüncü selamda beş ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır.

Devrikebir usulünde bestelenen bölümde bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.181).

-1-

Düş Mevlânâ be hâb ender me-râ

Sûy-i bezm-i hîş mî zed es-salâ

Perdehâ-yi can-fezâ ber dâşte

Der hicaz u rastü segâh ü nevâ

Vezin: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* ((*Bahr-i Remel-i Müseddes*))

Şekil 2.181 :Usul – Vezin Şeması.

Yürük semai usulünde bestelenen bölümde dört farklı aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.182, Şekil 2.183, Şekil 2.184 ve Şekil 2.185).

-1-

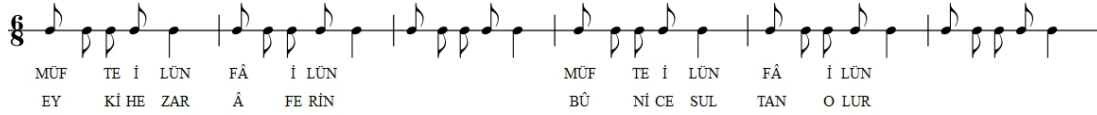
Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur

Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre

Yoksul ise bay olur bayise sultân olur

Vezin: *Müfteilün fâilün müfteilün fâilün* (*Bahr-i münserîh*)

Şekil 2.182 : Usul – Vezin Şeması.

-2-

Yâr me-râ gar me-râaşk-ı ciğer-hâr me-râ

Yâr tûyî gar tûyî hâce-i nıgehdâr me-râ

Nûh tûyî rûh tûyî fatih ü meftûh tûyî

Sîne-i meşrûh tûyî berder-i esrâr me-râ

Nûr tûyî sûr tûyî devlet-i mansur tûyî

Mürg-i küh-i Tûr tûyî haste be minkâr me-râ

Vezin: Müfteilün Müfteilün Müfteilün Müfteilün (Bahr-i Recez)

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN
YÂ Rİ ME RÂ ĞA Rİ ME RÂ AŞ KI Cİ ĞER HÂ Rİ ME RÂ

Şekil 2.183 : Usul – Vezin Şeması.

-3-

Rûyet çü gülzâr la‘let güher-bâr

Cânî vü dil-dâr dil râ nıgeh-dâr

Ey yâr-ı meh-rû bâ çeşm-i âhû

Hûbî vü hoş-hû dilra nıgeh dâr

Vezin: Müstefilâtün Müstefilâtün

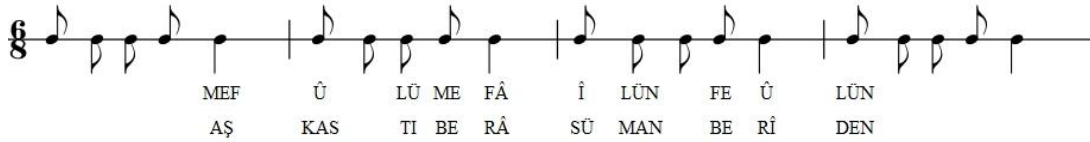
MÜS TEF İ LÂ TÜN MÜS TEF İ LÂ TÜN
RÛ YET ÇÜ GÜL ZAR LÂ LET GÜ HER BAR

Şekil 2.184 : Usul – Vezin Şeması.

-4-

Aşkâst berâsuman perîden
Sad perdebeher nefes derîden
Güftem ki dilâ mübareket bâd
Der halka-i âşîkan resîden

Vezin: *Mefûlü Mefâilün Feûlün (Bahr-i Hezec-i Müseddes-i Mazhûf)*

Şekil 2.185 : Usul – Vezin Şeması.

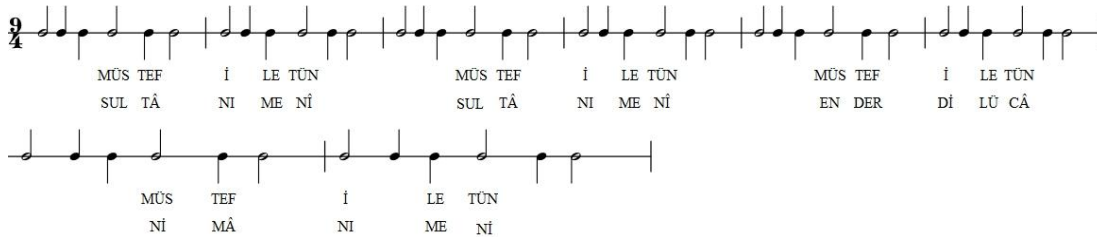
Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamda bir tane aruz kalıbı kullanılmıştır (Şekil 2.186).

-1-

Sultân-ı menî sultân-ı menî ender dilü can îmani menî
Dermen bi-demî men zinde şevem yekcan çi şevêd sad cân-ı menî

Vezin: *Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün (Bahr-i recez)*

Şekil 2.186 : Usul – Vezin Şeması.

2.3.2.3. İsmail Dede'nin farklı makamdaki iki ayininin analiz sonuçlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi

Bu bölümde İsmail Dede tarafından bestelenen saba ve ferahfeza ayinlerin biçim, melodik tekrar ve usul vezin ilişkilerinin analizi ile elde edilen veriler ışığında birbirleri ile olan benzerlik ve farklılıkları maddeler ve şemalar halinde değerlendirilerek sunulmuştur.

• Biçim Açısından:

1) Her iki ayininin birinci selamı devrirevan usulündedir.

- 2) Birinci selam iki ayinde de dört bölümden oluşmuştur.
- 3) Birinci selamın A Bölümünde iki ayinin yapısı birbirine benzemekle birlikte tıpatıp aynı değildir. Ferahfeza ayinin ilk iki mısrasındaki melodik yapı üçüncü ve dördüncü mısralarla tekrarlandığı için saba ayinden farklılık göstermektedir. Saba ayinin yapısı terennümler olmasaydı şarkı biçimi olarak nitelendirilebilirdi ancak serbest bir form olarak bestelenmiş. Ferahfeza ayinde aynı şekilde terennümleri olmasaydı şarkı formu olarak nitelendirilebilirdi.
- 4) Terennümler mısralardan sonradır. Saba ayinde iki terennüm vardır ve dönüşümlü olarak gelmektedir. Ferahfeza ayinde ise üç ayrı terennüm vardır.
- 5) A Bölümü ferahfeza ayinde altı, saba ayinde dört mısradır.
- 6) B Bölümü ferahfeza ayinde nakış biçiminde, saba ayinde murabba biçimindedir.
- 7) Ferahfeza ayinin B Bölümündeki terennümler birbirleri ile aynıdır ve A Bölümünde de görülmektedir. Saba ayindeki terennümler iki farklı yapıdadır ve dönüşümlü olarak sıralanmıştır. Terennümlerden ilki A Bölümünde de görülmektedir.
- 8) B Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 9) C Bölümü iki ayinde de serbest ve birbirlerinden farklı yapıdadır.
- 10) Ferahfeza ayinin C Bölümünde terennüm yoktur. Saba ayinin C Bölümünde üç terennüm bulunmaktadır. Bunlardan ilki ve sonuncusu aynıdır ve önceki bölümlerden farklıdır.
- 11) C Bölümü ferahfeza ayinde altı, saba ayinde ilk mısranın iki kere tekrarlanması ile dört mısradır.
- 12) D Bölümü Saba ayinde şarkı formuna benzemekle birlikte terennümler olduğu için serbest bir form olarak nitelendirilebilir. Ferahfeza ayinde serbest yapıda bestelenmiştir.
- 13) Saba ayinde bu bölümde terennümler her mısradan sonradır ve iki ayrı terennüm dönüşümlü sıralanmaktadır ve önceki bölümdeki terennümlerden farklıdır. Bunun dışında saba ayinde bölüm sonunda bir terennüm daha bulunmaktadır ve buda ayrı bir melodik yapıdadır. Ferahfeza ayinin bu bölümünde terennüm yoktur.
- 14) Birinci selamın son bölümü olan D Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 15) İkinci selam iki ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir.
- 16) İki ayinde ikinci selamı bir bölümdür.

- 17) Yapıları itibariyle iki ayın birbirlerinden farklıdır. Saba ayın aynı melodi ile ikinci selamı tamamlarken, ferahfeza ayinde üç ayrı melodi bulunmaktadır.
- 18) Her iki ayinde de bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır.
- 19) Ferahfeza ayın dört, saba ayın iki mısradır. Ferahfeza ayinin güftesi ayinlerin ikinci selamında çoğunlukla kullanılan güfteden farklıdır.
- 20) İki ayininde üçüncü selamının A Bölümü devrikebir usulünde bestelenmiştir.
- 21) Ferahfeza ayinin üçüncü selamı beş, saba ayinin altı bölümünden oluştuğu tespit edilmiştir.
- 22) Saba ayinin A Bölümü murabba biçimine iken ferahfeza ayinin A Bölümü serbest yapıdadır.
- 23) A Bölümünde her iki ayinde de terennümler her mısradan sonradır. Ferahfeza ayinde her mısradan sonra ayrı bir terennüm gelirken saba ayinde sadece üçüncü mısradan sonra gelen terennüm farklıdır.
- 24) Ferahfeza ayinde A Bölümü sonunda saz terennüm vardır. Bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir. Saba ayinde bulunmamaktadır.
- 25) A Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 26) B Bölümü ferahfeza ayinde yürük semai usulünde iken saba ayinde devrikebir usulü devam etmektedir.
- 27) B Bölümü iki ayinde de serbest ve birbirlerinden farklı yapıdadır.
- 28) Ferahfeza ayini B Bölümünde terennüm yoktur. Saba ayinde her mısradan sonra bir terennüm gelmektedir. Bu terennümlerden ilki A Bölümündeki ikinci terennüm ile aynı ikinci terennüm ise farklıdır.
- 29) B Bölümünün sonunda iki ayinde de saz terennüm bulunmaktadır. Saba ayinde bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir.
- 30) B Bölümü ferahfeza ayinde dört, saba ayinde iki mısradır.
- 31) C Bölümü iki ayinde de yürük semai usulündedir ve selam sonuna kadar bu usulde devam eder.
- 32) Üçüncü selamın bu bölümünde iki ayın yapıları bakımından farklıdırlar. Her iki kısımda serbest biçimde bestelenmiştir. Bu bakımdan benzerlik göstermektedirler.
- 33) C bölümünde saba ayinde terennüm yoktur. Ferahfeza ayinin C Bölümünde üç ayrı terennüm görülmektedir.
- 34) Saba ayinde C Bölümünün sonunda saz terennüm vardır. Ferahfeza ayinin bu bölümünde saz terennüm bulunmamaktadır.

- 35) C Bölümü saba ayinde dört, ferahfeza ayinde son mısranın iki kere tekrarı ile yedi mısradır.
- 36) Ferahfeza ve saba ayinin D Bölümü nakış biçimindedir.
- 37) İki ayinde de D bölümündeki iki terennüm birbirinin aynısı önceki bölümdekilerden farklıdır.
- 38) Ferahfeza ayinde D Bölümü sonunda saz terennüm vardır.
- 39) D Bölümü iki ayinde de dört mısradır.
- 40) Saba ayinin E Bölümü murabbaya benzemekle birlikte terennümü olmadığı için serbest olarak adlandırılabilir. Ferahfeza ayinde serbest biçimde bestelenmiştir.
- 41) Her iki ayinde bu bölümde terennüm yoktur.
- 42) Ferahfeza ayin yedi, saba ayin üçüncü mısranın iki kere tekrarlanması ile beş mısradır.
- 43) F Bölümü sadece saba ayinde vardır. Serbest bir yapıya sahiptir.
- 44) Her mısradan sonra tekrarlanan terennümler iki ayrı yapıdadır ve sırayla tekrarlanır.
- 45) F Bölümü dört mısradır.
- 46) Dördüncü selam iki ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir.
- 47) İki ayinin dördüncü selamı bir bölümdür.
- 48) Dördüncü selam aynı melodinin iki kere tekrarlanması ile oluşmuştur.
- 49) Saba ayinin dördüncü selamı ikinci selamın yarısından meydana gelmişken, ferahfezanın dördüncü selamı ikinci selamdan farklıdır.
- 50) İki ayinin dördüncü selamı iki mısradan meydana gelmiştir.

• **Vezin Açısından:**

İsmail Dede'nin saba ve ferahfeza ayinlerinin birinci selamı ikisinde de devrivan usulündedir. "Fâilâtün Fâilâtün Fâilün" bahri remel ile bestelendiği tespit edilen kısımların usul vezin şeması hazırlanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde son iki hecenin farklı kullanıldığı görülmektedir (Şekil 2.187).

14

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
 1-BİŞ NE Vİ DEZ NÂ LE İ BAN KI RE BAB
 FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
 2-BİŞ NE VEZ NEY ÇUN Hİ KÂ YET Mİ KU NED

Şekil 2.187 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada 1 ile gösterilen satır saba ayine 2 ile gösterilen satır ferahfeza ayine aittir.

Ferahfeza ayinin ikinci selamı ile saba ayinin ikinci selamının güftesi ve vezinleri farklıdır.

İki ayininde üçüncü selamında devrikebir usulünde “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahri remel ile bestelendiği tespit edilen kısımların usul vezin şeması hazırlanmış ve yapılan çalışma sonucunda iki hecenin farklı kullanıldığı görülmüştür (Şekil 2.188).

2/8

FÂ İ LÂ	TÜN FÂ İ LÂ TÜN	FÂ İ LÜN
1-HEM CU Â	DEM HER VE Lİ NÜ	Rİ HU DAST
FÂ İ LÂ	TÜN FÂ İ LÂ TÜN	FÂ İ LÜN
2-DÜ ŞİMEV	LÂ NÂ BE HÂ EN	DER ME RA

Şekil 2.188 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır saba ayine 2 ile gösterilen kısım ferahfeza ayine aittir.

“Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile yazılan “ey ki hezar aferin” sözleriyle başlayan, yürük semai usulüne geçilen kısım iki ayinde de aynı şekilde kullanılmıştır (Şekil 2.189).

6/8

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN	MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
EY Kİ HE ZAR Â FE RİN	BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 2.189 : Usul – Vezin Şeması.

Ağır evfer usulünde bestelenen dördüncü selamdaki vezin kullanımı iki ayinde de aynıdır (Şekil 2.190).

9/4

MÜS TEF İ LE TÜN	MÜS TEF İ LE TÜN	MÜS TEF İ LE TÜN
SUL TÂ Nİ ME Nİ	SUL TÂ Nİ ME Nİ	EN DER Dİ LÜ CÂ
MÜS TEF İ LE TÜN		
Nİ MÂ Nİ ME Nİ		

Şekil 2.190 : Usul – Vezin Şeması.

- **Melodik Tekrar Tabloları:**

- 1) Birinci selamda ferahfeza ayinde dört, saba ayinde üç adet melodik tekrar grubu mevcuttur.
- 2) Ferahfeza ayinin ikinci selamında iki, saba ayinini ikinci selamında üç adet melodik tekrar grubu vardır.
- 3) Ferahfeza ayinin üçüncü selamında dört, saba ayinde ise on adet melodik tekrar grubu vardır.
- 4) İki ayininde dördüncü selamında bir tane melodik tekrar grubu vardır.

- **Selamların Ölçüleri ve Usullerin Dağılımı**

- 1) Birinci selam ferahfeza ayinde yetmiş dokuz, saba ayinde altmış sekiz ölçüdür.
- 2) İkinci selam ferahfeza ayinde kırk dört, saba ayinde otuz altı ölçüdür.
- 3) Ferahfeza ayinin üçüncü selamı yüz elli üç ölçü, hicaz ayinin ise yüz seksen üç ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam ferahfeza ayinde on altı, saba ayinde yirmi ölçüdür.
- 5) Üçüncü selamda ferahfeza ayinin dokuz, saba ayinin ise on üçüncü ölçüsünde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) Üçüncü selamda ferahfeza ayinde on sekiz, saba ayinde ise yirmi dördüncü ölçüde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

3. SONUÇLAR

Mevlevi ayinlerinin besteleme tekniklerinin incelendiği bu çalışmada, ayin besteciliğinde kriterlerin olup olmadığı, ayinler arasında besteleme tekniği açısından metinlerarası ilişki kuramı ile yeniden üretim aşamasında “kurguda model alma” yönteminin uygulanıp uygulanmadığı sorularına cevap aranmıştır.

Bu kısımda, tezi oluşturan bölümlerin sonuçları ayrı ayrı değerlendirilerek sunulmuştur.

Çalışmanın tartışma bölümünde ilk olarak aynı makam ailesine mensup seçilen beste-i kadim düğâh ayin, on yedinci yüzyılda Nayi Osman Dede tarafından bestelenen çargâh ayin, on sekizinci yüzyılda Bursalı Sadık Efendi tarafından bestelenen bestenigâr ayin ve on dokuzuncu yüzyılda İsmail Dede tarafından bestelenen saba ayinlerin makam besteciliği, makamın kullanımı, seyir özellikleri ve içerdiği perdeler seçilen ayinlerin bestelendiği zamana kadar kaleme alınmış edvâr kitaplarında yer alan makam tarifleri ve eser notaları ile karşılaştırılarak hangi dönemin ya da teorisyenin tanımlamasına denk düştüğü, eser örnekleri ile benzer yapıda olup olmadıkları incelenmiştir.

Düğâh ayindeki makam kullanımı sadece Kantemiroğlu'nun tarif ettiği dizi ve Ahi Çelebi'nin tarif ettiği nev'ahar dizisi ile benzemektedir. On beşinci yüzyıl edvar yazarlarının tarif ettiği düğâh ile beste-i kadim düğâh ayindeki makam kullanımı aynı değildir.

Çargâh makamı ile ilgili yapılan çalışmaların sonucunda Yusuf Kırşehri'nin çargâhı ile Nayi Osman Dede'nin çargâhı birbirlerine uymaktadır. Ali Ufki'nin yazdığı eserlerdeki çargâh ayindeki makam ile aynı olmadığı görülmektedir. Aynı yüzyılda kaleme alınan bu iki eserin makam besteciliği arasındaki fark dikkatten kaçmamaktadır.

Bestenigâr makamı ile ilgili yapılan incelemelerin sonucunda Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayinindeki makam besteciliğinin, Abdülkadir Meragi'nin “Derviş Reca-yi Padişah” isimli eserinde kullanılan bestenigâr makamı ile aynı

olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Hızır bin Abdullah, Kırşehirli, Kantemir'in ikinci tarifi ve Abdülbâki Nasır Dede'nin anlattığı üçüncü tarifi bestenigâr ayinde görülen makam anlayışı ile benzer olduğu görülmüştür. Ali Ufki ve Kantemiroğlu'ndan verilen örneklerdeki makam anlayışı birbirine benzemekte ancak Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayindeki makam işleyişine benzememektedirler.

Saba makamı ile ilgili yapılan çalışma sonucunda İsmail Dede tarafından bestelenen saba ayinin makam anlayışı, on beşinci yüzyıl teorisyenleri, Kantemiroğlu, Abdülbaki Nasır Dede, Haşim Bey ve Muallim İsmail Hakkı Bey'in saba tarifleri ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Sadece Ali Ufki tarafından kaleme alınan saba faslı içerisinde yer alan eserlerin farklı olduğu yalnız bir tanesinin diğer kişilerin tarif ettikleri saba makamı ile aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın tartışma bölümünde ikinci olarak ayin besteciliğinde dönemsel özelliklerin var olup olmadığı sorusundan hareketle önce farklı yüzyılda bestelenen beste-i kadim düğâh ayin, on yedinci yüzyılda Nayi Osman Dede tarafından bestelenen çargâh ayin, on sekizinci yüzyılda Bursalı Sadık Efendi tarafından bestelenen bestenigâr ayin ve on dokuzuncu yüzyılda İsmail Dede tarafından bestelenen saba ayinler biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımları açısından incelenmiştir. Dört ayinin müziksel yöntemler ile analizinden elde edilen sonuçlar bölüm sonunda mukayese edilerek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre:

Birinci Selam

Dört ayinin birinci selamı devrirevan usulünde bestelenmiştir.

- **Biçim yönünden:**

Birinci selam düğâh ayinde iki bölüm, çargâh ayinde yedi bölüm, bestenigâr ayinde üç bölüm ve saba ayinde dört bölümden oluşmaktadır.

Çizelge 3.1: Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
I.SELAM	I.SELAM	I.SELAM	I.SELAM
<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>
A^{1m}	$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$
B^{2m}	$A^{2m} + T^1$	$A^{2m} + T^1$	$B^{2m} + T^2$
A^{3m}	$B^{3m} + T^2$	$B^{3m} + T^2$	$C^{3m} + T^1$
B^{4m}	$A^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$	$B^{4m} + T^2$
A^{5m}		Terennüm ³	
B^{6m}			
A^{7m}			
B^{8m}			

- 1) Birinci selamın A Bölümü çargâh ve bestenigâr ayinlerde murabba, saba ve dügâh ayinlerde serbest bir biçimde bestelenmiştir (Bk: Çizelge3.1).
- 2) Dügâh ayinin A Bölümünde terennüm mevcut değildir. Çargâh ve bestenigâr ayinlerde ise A Bölümündeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelenler aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı olarak bestelenmiştir. Saba ayinin A Bölümündeki terennümler ise terennüm¹ ve terennüm² olmak üzere dönüşümlü olarak görülmektedir. Mevlevi ayinlerinin ilk örnekleri olarak kabul edilen dügâh ayinde terennüm olmaması bu geleneğin sonradan eklendiği fikrini düşündürmektedir (Bk: Çizelge3.1).
- 3) Birinci selamın A Bölümü dügâh ayinde sekiz, diğer üç ayinde dörder mısradır (Bk: Çizelge3.1).
- 4) A Bölümünün sonunda B Bölümüne geçişte sadece bestenigâr ayinde terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm önceki terennümlerden farklıdır (Bk: Çizelge3.1).

Çizelge 3.2 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
<u>B BÖL.</u>	<u>B BÖL.</u>	<u>B BÖL.</u>	<u>B BÖL.</u>
C^{9m}	$C^{5m} + D^{6m} + T^3$	$C^{5m} + T^4$	$D^{5m} + T^1$
D^{10m}		$C^{6m} + T^4$	$D^{6m} + T^3$
D^{11m}		$D^{7m} + T^5$	$E^{7m} + T^1$
$D^{12m \frac{1}{2}} + B^{12m \frac{1}{2}}$		$C^{8m} + T^4$	$D^{8m} + T^3$
E^{13m}		Terennüm ³	
E^{14m}			
$F^{15m} \times 2$			
$G^{16m} \times 2$			
Terennüm ¹			

- 5) Birinci selamın B Bölümü bestenigâr ve saba ayinlerinde murabba biçimindedir. Çargâh ayinin B Bölümü yarım kalmış bir nakış formunu anımsatırken düğâh ayin serbest bir biçimde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.2).
- 6) Saba ve bestenigâr ayinlerin her mısraından sonra terennüm gelirken, çargâh ayinde iki mısradan sonra bir terennüm gelmektedir. Düğâh ayinde ise bölüm sonunda terennüm görülmektedir. Bestenigâr ayinin B Bölümündeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelenler aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı olarak bestelenmiştir. Saba ayinin B bölümündeki terennüm dizilimi A Bölümündeki ilk terennüm B Bölümündeki birinci ve üçüncü mısradan sonra tekrar görülürken, iki ve dördüncü mısralardan sonra A Bölümündeki terennümlerden farklıdır (Bk: Çizelge 3.2).
- 7) Birinci selamın B Bölümü saba ve bestenigâr ayinlerde dört, çargâh ayinde iki, düğâh ayinde ise sekiz mısradır (Bk: Çizelge 3.2).

Çizelge 3.3 : Biçim Şeması

Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
C BÖL.	C BÖL.	C BÖL.
$E^{7m} + T^4$	$E^{9m} + T^6$	$F^{9m} + G^{9m} + T^6$
$E^{8m} + T^4$	$E^{10m} + T^6$	$H^{10m} + T^5$
$F^{9m} + T^5$	$F^{11m} + T^6$	$I^{11m} + T^6$
$E^{10m} + T^4$	$E^{12m} + T^6$	

- 8) Birinci selamın C Bölümü çargâh, bestenigâr ve saba ayinlerde mevcuttur. Düğâh ayinde yoktur. Çargâh ve bestenigâr ayinde C Bölümü murabba biçiminde bestelenmiş, saba ayinde ise serbest yapıda bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.3).
- 9) C Bölümünde terennümlerin dizilimi çargâh ayinde birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen terennümler aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı, bestenigâr ayinde bütün terennümler aynı, saba ayinde ise iki farklı terennüm görülmektedir (Bk: Çizelge 3.3).
- 10) Üç ayininde C Bölümü dörder mısradır (Bk: Çizelge 3.3).

Çizelge 3.4 : Biçim Şeması

Çargâh (17.yy)	Saba (19.yy)
<u>D BÖL.</u>	<u>D BÖL.</u>
$G^{11m} + T^6$	$J^{12m} + T^7$
$G^{12m} + T^6$	$K^{13m} + T^8$
Terennüm ⁷	$L^{14m} + T^7$
	$K^{15m} + T^8$
	Terennüm ⁹

- 11) Çargâh ve saba ayinde D Bölümü mevcuttur. Saba ayinin D Bölümünün biçimi şarkı formuna benzemekle birlikte mısra sonlarında terennüm olması sebebiyle serbest bir form olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Çargâh ayinin D Bölümü aynı melodik yapının iki kere tekrar edilmesi sonucu oluşmuştur (Bk: Çizelge 3.4).
- 12) Saba ayinde iki farklı terennümün dönüşümlü olarak geldiği görülmektedir. Çargâh ayinde ise terennümler aynıdır. Ayrıca her iki ayinde mısra sonlarında görülen terennümlerden ayrı olarak bölüm sonunda başka bir terennüm daha olduğu ve bu terennümün daha önceki bölümlerde karşılaşılanlardan farklı olduğu tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.4).
- 13) D Bölümü saba ayinde dört, çargâh ayinde iki mısradan meydana gelmiştir (Bk: Çizelge 3.4).

Çizelge 3.5 : Biçim Şeması

Çargâh (17.yy)
<u>E BÖLÜMÜ</u>
$H^{13m} + T^8$
$H^{14m} + T^8$
$G^{15m} + T^8$
$H^{16m} + T^8$

- 14) Çargâh ayinde murabba formunda bestelenmiş E Bölümü bulunmaktadır. Terennümler aynı melodi ile bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.5).

Çizelge 3.6 : Biçim Şeması

Çargâh (17.yy)
D BÖLÜMÜ
$G^{11m} + T^6$
$G^{12m} + T^6$
Terennüm ⁷
B BÖLÜMÜ
$C^{5m} + D^{6m} + T^9$

15) Çargâh ayinde E Bölümünden sonra önce D Bölümü ve ardından B Bölümünün aynı güftelerle tekrarlanmıştır (Bk: Çizelge 3.6).

- Yapılan incelemeler sonucunda dört ayinin birinci selamında toplamda yedi kere murabba, yedi kere serbest, iki kere eksik kalmış (bir haneli) nakış biçimi kullanıldığı tespit edilmiştir.

İkinci Selam

Dört ayinin de ikinci selamı ağır evfer usulünde bestelenmiştir. İkinci selam dört ayinde de bir bölümden müteşekkildir.

Çizelge 3.7 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
II.SELAM	II.SELAM	II.SELAM	III.SELAM
A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}
B^{2m}	A^{2m}	A^{2m}	A'^{2m}
C^{3m}	B^{3m}	A^{3m}	Saz terennüm
D^{4m}	$C^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$	
$E^{4m} + T^1$			

- 1) Dügâh ayinde her mısra ayrı bir melodide bestelenmiştir. Çargâh ayinde ilk iki mısra aynı melodi ile diğer mısralar farklı melodi ile bestelenmiştir. Saba ve bestenigâr ayinlerde tüm mısralar aynı melodi ile bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.7).
- 2) Dügâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerin sonunda terennüm varken saba ayinde yoktur (Bk: Çizelge 3.7).
- 3) Sadece saba ayinin sonunda saz terennüm bulunmaktadır (Bk: Çizelge 3.7).
- 4) Saba ayin iki mısra diğer ayinler dörder mısradır (Bk: Çizelge 3.7).

- Yapılan çalışmalar sonucunda dört ayinin ikinci selamının serbest biçimde bestelendiği tespit edilmiştir.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam dört ayinde devrikebir usulünde bestelenmeye başlamıştır. Üçüncü selam bestenigâr ve saba ayinlerde altı, düğâh ve çargâh ayinlerde yedi bölümden meydana gelmiştir.

Çizelge 3.8 : Biçim Şeması

Düğâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
III.SELAM	III.SELAM	III.SELAM	III.SELAM
<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>
A^{1m}	A^{1m}	$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$
A^{2m}	B^{2m}	$A^{2m} + T^1$	$A^{2m} + T^1$
Saz terennüm ¹	Saz terennüm ¹	$B^{3m} + T^2$	$B^{3m} + T^2$
		$A^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$
		$B^{5m} + T^2$	
		$A^{6m} + T^1$	
		Saz terennüm ¹	

- 1) Üçüncü selamın A Bölümü saba ve bestenigâr ayinlerde murabba şeklindedir. Düğâh ve çargâh ayinlerde ise serbest bir biçim görülmektedir. Bestenigâr ayin murabbanın son kısmının farklı güfte ile tekrarlanmış şeklinde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.8).
- 2) Saba ve bestenigâr ayinlerde her mısradan sonra terennümler gelirken düğâh ve çargâh ayinlerde mevcut değildir. Saba ve bestenigâr ayinlerdeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklı olarak tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.8).
- 3) Düğâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde A Bölümü sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Bu saz terennüm ile birlikte üç ayinde aksak semai usulüne geçilmiştir (Bk: Çizelge 3.8).
- 4) A Bölümü düğâh ve çargâh ayinlerde iki, bestenigâr ayinde altı ve saba ayinde dört mısradır (Bk: Çizelge 3.8).

Çizelge 3.9 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
B BÖL.	B BÖL.	B BÖL.	B BÖL.
B^{3m}	C^{3m}	$C^{7m} + D^{8m} + T^3 + D^{8 \frac{1}{2} m}$	$C^{5m} + T^1$
C^{4m}	D^{4m}	$C^{9m} + D^{10m} + T^3 + D^{10 \frac{1}{2} m}$	$D^{6m} + T^3$
B^{5m}	C^{5m}	Saz terennüm ²	Saz terennüm ¹
C^{6m}	D^{6m}		
Saz terennüm ²	Saz terennüm ²		

- 5) B Bölümü dügâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde yürük semai usulünde saba ayinde ise devrikebir usulündedir (Bk: Çizelge 3.9).
- 6) Yapısal olarak çargâh ve dügâh ayinlerin B Bölümü birbirinin aynısıdır ve serbest yapıdadırlar. Bestenigâr ayinin B Bölümü nakış biçiminde iken saba ayinin B Bölümü ise yarım kalmış murabba şeklindedir (Bk: Çizelge 3.9).
- 7) Bu bölümde sadece bestenigâr ve saba ayinlerde terennüm bulunmaktadır. Bestenigâr ayindeki iki terennüm birbirinin aynısı önceki bölümden farklı iken, saba ayindeki iki terennüm birbirinden farklı ancak birinci terennüm A Bölümündeki ile aynıdır (Bk: Çizelge 3.9).
- 8) Dört ayinde de bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Saba ayinde bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilir (Bk: Çizelge 3.9).

Çizelge 3.10 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
C BÖL.	C BÖL.	C BÖL.	C BÖL.
$D^{7m} + E^{8m} + T^1$	E^{7m}	$E^{11m} + T^4$	E^{7m}
Saz terennüm ³	E^{8m}	$E^{12m} + T^4$	F^{8m}
	F^{9m}	$F^{13m} + T^4$	E^{9m}
	$E^{10m} + T^1$	$E^{14m} + T^4$	F^{10m}
	Saz terennüm ³	Saz terennüm ²	Saz terennüm ²

- 9) C Bölümü bestenigâr ayinde murabba biçimindedir. Mısra ve melodi dizilimi çargâh ayinde de murabba gibi gözükmesine rağmen ilk üç mısraın sonunda terennüm olmaması sebebiyle farklı bir kategori olarak değerlendirilebilir. Dügâh ayin bu bölümden itibaren pençgâh ayinle devam ettirildiği için bu kısımdan itibaren pençgâh ayinin analizi yapılmıştır. Bu bölüm dügâh ayinde yarım kalmış nakış biçiminde iken saba ayinde serbest bir yapı gözlemlenmektedir (Bk: Çizelge 3.10).

- 10) Bestenigâr ayinde C Bölümünde her mısradan sonra terennüm bulunmaktadır ve bunlar birbirlerinin aynısı önceki bölümdekilerden ise farklıdır. Çargâh ayinde sadece dördüncü mısranın sonunda terennüm vardır ve bu bölümün ilk terennümüdür. Dügâh ayinde ise iki mısradan sonra gelen bir terennüm görülmektedir ki bu terennümde bu bölümün ilk terennümüdür. Saba ayinin C Bölümünde terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.10).
- 11) Dört ayininde C Bölümü sonunda saz terennüm bulunmaktadır. Bunlardan bestenigâr ayinin saz terennümü B bölümündeki saz terennüm ile aynıdır (Bk: Çizelge 3.10).
- 12) C Bölümü çargâh, bestenigâr ve saba ayinlerde dört, dügâh ayinde iki mısradır (Bk: Çizelge 3.10).

Çizelge 3.11 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
<u>D BÖL.</u>	<u>D BÖL.</u>	<u>D BÖL.</u>	<u>D BÖL.</u>
$F^{9m}+T^2$	G^{11m}	$G^{15m}+T^5$	$G^{11m}+H^{12m}+T^4$
$F^{10m}+T^2$	G^{12m}	$H^{16m}+T^4$	$I^{13m}+H^{14m}+T^4$
$F^{11m}+T^2$	H^{13m}	$G^{17m}+T^5$	
$F^{12m}+T^3$	I^{14m}	$H^{18m}+T^6$	
Terennüm ⁴	<u>D BÖL.</u>		
$F^{12m}+T^5$	G^{15m}		
	G^{16m}		
	H^{17m}		
	I^{18m}		

- 13) D Bölümü saba ayinde nakış biçiminde diğer üç ayinde serbest formdadır (Bk: Çizelge 3.11).
- 14) Saba ayinde terennümler iki mısradan sonradır ve birbirinin aynısı önceki bölümlerdekilerden farklıdır. Bestenigâr ve dügâh ayinlerde terennümler birbirlerinden farklıdır ama dönüşümlü olarak dizilmişlerdir. Çargâh ayinde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.11).
- 15) D Bölümü bestenigâr ve saba ayinlerde dört mısra, çargâh ayinde ilk dört mısranın aynısı şeklinde bestelenen ikinci kıta ile birlikte sekiz mısra ve dügâh ayinde dördüncü mısranın iki kere tekrarlanması ile beş mısra bulunmaktadır (Bk: Çizelge 3.11).

Çizelge 3.12 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
E BÖL.	E BÖL.	E BÖL.	E BÖL.
$G^{13m}+T^3$	$J^{19m}+K^{20m}+T^{1^*}$	$I^{19m}+T^4$	J^{15m}
$H^{14m}+T^3$	Saz terennüm ³	$J^{20m}+T^4$	J^{16m}
$G^{15m}+T^6$		$I^{21m}+T^4$	$K^{17m} \times 2$
$H^{16m}+T^3$		$J^{22m}+T^4$	J^{18m}
Saz terennüm ⁴			

16) Üçüncü selamın beşinci bölümü olan E Bölümü saba ayında şarkı biçiminde, çargâh ayında eksik kalmış nakış biçiminde diğer iki ayda ise serbest biçimdedir. Bestenigâr ve dügâh ayınların E Bölümü yapı itibarıyla birbirlerinin aynısıdır (Bk: Çizelge 3.12).

17) Bestenigâr ve dügâh ayinlerde her mısradan sonra terennüm vardır. Bestenigâr ayindeki terennümler birbirleri ile de C Bölümünde yer alan terennümlerle de aynıdır. Dügâh ayindeki terennümler birinci, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra gelen aynı, üçüncü mısradan sonra gelen farklıdır. Bununla birlikte sık tekrarlanan terennüm D Bölümünde de görülmektedir. Çargâh ayindeki terennüm ikinci mısradan sonradır ve C Bölümünde görülen terennümün benzeridir. Saba ayında bu bölümde terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.12).

18) E Bölümünün sonunda dügâh ve çargâh ayinlerde saz terennüm bulunmaktadır. Çargâh ayindeki bu saz terennüm C Bölümündekinin aynısı, dügâh ayindeki ise yeni bir saz terennümdür (Bk: Çizelge 3.12).

Çizelge 3.13 : Biçim Şeması

Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
F BÖL.	F BÖL.	F BÖL.	F BÖL.
I^{17m}	L^{21m}	K^{23m}	$L^{19m}+T^5$
J^{18m}	L^{22m}	K^{24m}	$M^{20m}+T^6$
J^{19m}	L^{23m}	L^{25m}	$L^{21m}+T^5$
K^{20m}	$L^{24m}+T^2$	J^{26m}	$M^{22m}+T^6$
Saz terennüm ⁵			

19) Üçüncü selamın F Bölümü dört ayda serbest yapıdadır (Bk: Çizelge 3.13).

20) Saba ayında her mısradan sonra iki farklı terennüm vardır ve bunlar sırayla tekrarlanmaktadır. Çargâh ayında dördüncü mısraın sonunda terennüm vardır ve bu önceki bölümlerdekilerden farklıdır. Bestenigâr ve dügâh ayinlerde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.13).

21) F Bölümünün sonunda sadece düğâh ayinde saz terennüm bulunmaktadır (Bk: Çizelge 3.13).

22) F Bölümü dört ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.13).

Çizelge 3.14 : Biçim Şeması

Düğâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)
G BÖL.	G BÖL.
$L^{21m}+T^7$	M^{25m}
$M^{22m}+T^8$	N^{26m}
$L^{23m}+T^7$	O^{27m}
$M^{24m}+T^8$	N^{28m}
$L^{25m}+T^7$	
M^{26m}	

23) G Bölümü yalnızca düğâh ve çargâh ayinlerde vardır. Çargâh ayinin G Bölümü şarkı biçiminde, düğâh ayininki ise serbest yapıdadır (Bk: Çizelge 3.14).

24) Düğâh ayinde son mısra hariç her mısradan sonra terennüm vardır. Bu terennümler iki ayrı yapıdadır ve sırayla tekrarlanmaktadır. Çargâh ayinde bu bölümde terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.14).

25) Düğâh ayinin G Bölümü altı mısra, çargâh ayinin ise dört mısradır (Bk: Çizelge 3.14).

- Yapılan analizler sonucunda üçüncü selamda toplamda üç kere murabba, iki kere nakış, iki kere eksik kalmış (bir haneli) nakış biçimi, on dokuz kere serbest biçim kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dördüncü Selam

Dördüncü selam dört ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir ve bir bölümden meydana gelmektedir.

Çizelge 3.15 : Biçim Şeması

Düğâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
IV. SELAM	IV. SELAM	IV. SELAM	IV. SELAM
A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}
B^{2m}	A^{2m}	A^{2m}	A^{2m}

1) Sadece düğâh ayinde iki farklı melodi varken diğer üç ayinin dördüncü selamı aynı melodik yapının iki kere tekrarlanmasından oluşmuştur (Bk: Çizelge 3.15).

- 2) Dördüncü selamda terennüm ve saz terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.15).
- 3) Dört ayinde de dördüncü selam iki mısradır (Bk: Çizelge 3.15).
- Dört ayinin dördüncü selamında toplam dört kere serbest biçim kullanılmıştır.
 - Yapılan analiz sonucunda dört ayinin dört selamında tespit edilen serbest biçim şemaları aşağıdaki gibidir:

Çizelge 3.16 : Biçim Şeması

		-a-	-b-	-c-	-c'-	-c''-	-c'''-	-d-
		SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	1	A^{1m}	A^{1m}	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$
B^{2m}	B^{2m}			$B^{2m}+T^1$	$B^{2m}+T^2$	$B^{2m}+T^1$	$B^{2m}+T^2$	$B^{2m}+T^2$
A^{3m}	A^{3m}			$A^{3m}+T^2$	$A^{3m}+T^1$	$A^{3m}+T^1$	$A^{3m}+T^1$	$A^{3m}+T^1$
B^{4m}	B^{4m}			$B^{4m}+T^1$	$B^{4m}+T^2$	$B^{4m}+T^1$	$B^{4m}+T^2$	$B^{4m}+T^2$
	Saz. ter			Saz. ter				$A^{5m}+T^1$ B^{6m}
2	$A+T^1$		$A+T^1$					
	$B+T^2$		$B+T^2$					
	$C+T^1$		$C+T^1$					
	$B+T^2$		$B+T^2$					
			Terennüm ³					
3	C^{1m}							
	D^{2m}							
	$D^{3m}+B^{3m}$							
	E^{4m}							
	E^{5m}							
	E^{6m}							
	$F^{7m} \times 2$ $G^{8m} \times 2$							
4	$A^{1m}+B^{1m}+T^1$							
	$C^{2m}+T^2$							
	$D^{4m}+T^3$							
5	$A^{1m}+T^1$							
	$A^{2m}+T^1$							
	Terennüm ²							
6	A^{1m}							
	B^{2m}							
	C^{3m}							
	D^{4m}							
	E^{5m}							
	Terennüm							

Çizelge 3.16 (devam) : Biçim Şeması

SERRBEST BİÇİM ŞEMALARI	7	-a-	-b-	-c-
		A^{1m}	A^{1m}	
		A^{2m}	A^{2m}	
		B^{3m}	B^{3m}	
		C^{4m}	C^{4m}	
		Terennüm		
	8	A^{1m}	$A^{1m}+T^1$	
		A^{2m}	$A^{2m}+T^1$	
		A^{3m}	$A^{3m}+T^1$	
		$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^2$	
		Terennüm ³		
		$A^{4m}+T^4$		
	9	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}
		A^{2m}	A^{2m}	A^{2m}
		Saz. ter		
	10	A^{1m}	$A^{1m}+T^1$	
		B^{2m}	$B^{2m}+T^2$	
		Saz. ter	Saz. ter	
	11	A^{1m}	A^{1m}	
		A^{2m}	A^{2m}	
		B^{3m}	$B^{3m} \times 2$	
		$A^{4m}+T^1$	A^{4m}	
		Saz. ter		
	12	A^{1m}		
B^{2m}				
B^{3m}				
C^{4m}				
Saz. ter				

Yapılan analiz sonucunda dört ayinin dört selamında tespit edilen murabba biçim şemaları aşağıdaki gibidir:

Çizelge 3.17 : Biçim Şeması

MURABBA	-a-	-a'-	-b-	-c-	-c'-	-c''-	-d-
	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$
	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^2$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$
	$B^{3m}+T^2$	$B^{3m}+T^2$	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^2$
	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^2$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$
							$B^{5m}+T^2$
							$A^{6m}+T^1$

Yapılan analiz sonucunda dört ayinin dört selamında tespit edilen nakış biçim şemaları aşağıdaki gibidir:

Çizelge 3.18 : Biçim Şeması

NAKIŞ	-a-	-b-	-c-
	$A^{1m}+B^{2m}+T^1+B^{2m\ 1/2}$	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$
	$A^{3m}+B^{4m}+T^1+B^{4m\ 1/2}$	$C^{3m}+B^{4m}+T^1$	

• **Vezin yönünden:**

Birbirinden farklı dönemlerde bestelenmiş olan beste-i kadim düğâh, çargâh, bestenigâr ve saba ayinlerin usul vezin ilişkileri incelenmiş ve aynı usul- aynı vezin kullanıldığı tespit edilen ortak paydalar aşağıda usul-vezin şemaları ile sunulmuştur.

Birinci Selam

Devrirevan usulünde:

- 1) “Fâilatün Fâilatün Fâilatün Fâilün” bahr-i remel ile bestenigâr, çargâh ve düğâh ayinlerin bestelendiği tespit edilmiş,yapılan çalışma sonucunda bestenigâr ve çargâh ayinlerdeki usul vezin uyumunun aynı, düğâh ayinde ise farklı kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 3.1).

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
 1-AK BE LES SA Kİ A LEY NÂ HÂ Mİ LEN KAS EL MÜ DAN
 2-SÜ RE İ VEL LEY Lİ Dİ DEM VAS Fİ KEY SÜ Yİ SÜ MAST
 FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ
 3-Â Şİ KOL DUM BİL ME DİM

TUN FÂ İ LÂ
 3-YAR OZ GE LER
 TUN FÂ İ LUN
 LE YAR İ MIŞ

Şekil 3.1 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır bestenigâr, 2 ile gösterilen satır çargâh ve 3 ile gösterilen satır düğâh ayinleri göstermektedir.

- 2) “Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün” bahri recez ile düğâh ve çargâh ayinlerin bestelenen kısımları tespit edilmiş ve incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucu usul aruz uyumunun tam olduğu görülmektedir (Şekil 3.2).

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 1-BÂ AN Kİ Mİ DÂ Nİ ME RÂ HER GİZ NE Mİ
 2-BÂ AN Kİ EZ PEY VES TE İ MEN AŞ Kİ KEŞ

MÜS TEF İ LÜN
 1-HÂ Nİ ME RÂ
 2-TEM AŞ Kİ MEN

Şekil 3.2 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh, 2 ile gösterilen satır çargâh ayini göstermektedir.

İkinci Selam

Ağır evfer usulünde:

- 1) “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün” bahri recez ile bestelenmiştir (Şekil 3.3).

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
 SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ

MÜS TEF İ LE TÜN
 Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 3.3 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci selamda düğâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde bir kıta daha vardır.

- 2) “Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün” bahri recez ile bestelenen bu bölümde düğâh ve çargâh ayinlerin güftesi aynı bestenigâr ayinin güftesi farklıdır (Şekil 3.4).

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS
 1-EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MEN HAK İ RÂ GEV
 MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF
 2-EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MEN Â

TEF İ LÜN
 1-HER KÜ NEM
 İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 2-Şİ Kİ Dİ Rİ NE EM

Şekil 3.4: Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh ve çargâh, 2 ile gösterilen satır ise besteniğâr ayine aittir.

Üçüncü Selam

Devrikebir usulünde:

- 1) “Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün” bahri recezin düğâh ve çargâh ayinde bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı güfte ve dolayısı ile aynı vezinle bestelenen bu bölümlerin usul vezin şeması incelendiğinde üç hecenin farklı kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 3.5).

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 1-EY ŞEH Dİ NÜ Şİ MÜS TEF İ LÜN Nİ LE BET
 MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 2-EY ŞEH Dİ NÜ Şİ MÜS TEF İ LÜN Nİ LE BET

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 1-PAK EZ HE ME Â LÜ DE Gİ
 MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 2-PAK EZ HE ME Â LÜ DE Gİ

Şekil 3.5 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada 1 yazan birinci satır düğâh ayine, 2 yazan ikinci satır ise çargâh ayine aittir.

- 2) “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahr-i remel ile saba ve besteniğâr ayinler de kullanılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde sadece iki hecenin farklı zamanlarda yer aldığı görülmüştür (Şekil 3.6).

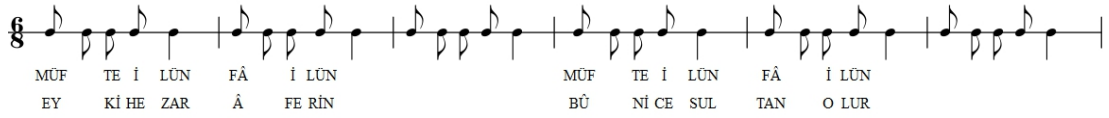

Şekil 3.6 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır saba, 2 ile gösterilen satır bestenigâr ayine aittir.

Yürük semai:

- 1) “Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile üçüncü selamda yürük semai usulüne geçilen noktada tüm ayinlerde ortak olan “ey ki hezar aferin” sözleri ile başlayan kısım yazılmıştır. Bu bölümün dört ayinde de aynı şekilde kullanıldığı yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 : Usul – Vezin Şeması.

Dügâh ayinin üçüncü selamında ey ki hezar aferin güftesinin ardından gelen saz terennümden sonrası yoktur. Ancak pençgâh ayinin bu kısma denk düşen bölümünden itibaren, dügâh ayine ilave edip icra edilmesi ile tamamlanır. Şu andan itibaren dügâh ayin adı altında andığımız kısımlar aslen pençgâh ayindir.

- 2) Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün” bahr-i hezec-i mekfûl ile dügâh, çargâh ve bestenigâr ayinlerde bestelenen kısımların usul vezin şeması çıkartılmıştır ve üç ayinde de veznin farklı kullanıldığı ancak çargâh ve bestenigâr ayinlerdeki kullanım şeklinin birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3.8).

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü LÜN
 1-İN HÂ NE Kİ PEY VES TE DE RO ÇEN GÜ ÇE GÂ NEST
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü
 2-BEN BİL ME Zİ DIM GİZ Lİ A YAN HEP SE Nİ MİŞ
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü LÜN
 3-EY KAV Mİ BE HAC REF TE KU CÂ Yİ Dİ KU CÂ YİD

LÜN
 2-SİN

Şekil 3.8 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh ayini, 2 ile gösterilen satır bestenigâr ayini, 3 ile gösterilen satır ise düğâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayine aittir.

3) “Mefûlü Mefâillü Mefâilü Feûl” ahreb 1 ile bestelenen düğâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayinde ve çargâh ayinde ortak kullanılan kısımların usul vezin şeması çıkartılmış ve vezin kullanımının iki ayinde de aynı olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3.9).

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
 1-Â ŞİK Kİ TE VA ZU NE NÜ MÁ YED Çİ KU NED
 2-MEV LÂ YE E NET TA İ BÜ MİM MA SE LE FÂ

Şekil 3.9 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada 1 ile gösterilen satır düğâh-pençgâh ayini, 2 ile gösterilen satır çargâh ayini göstermektedir.

4) “Mefûlü Mefâilü Mefâilün Fa” ahreb 6 ile çargâh ve saba ayinlerin her ikisinde de bestelenen kısımlar tespit edilmiş ve usul vezin şemaları hazırlanmış ve yapılan çalışma neticesinde iki ayinde de veznin aynı şekilde kullanıldığı görülmektedir (Şekil 3.10).

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜN FA'
 1-BİŞ NEV TÜ Zİ NEY Çİ HA Çİ HA Mİ GÜ YED
 2-EY MAK SA DI Â Şİ KI NU LAN MEV LÂ NA

Şekil 3.10 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh ayini, 2 ile gösterilen satır saba ayini göstermektedir.

- 5) “Müfteilün Müfteilün Fâilün” bahr-i serfî matviyy-i mevkuf ile düğâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayin ve çargâh ayinin bestelendiği bölümlerin usul vezin şeması çıkartılmış ve yapılan çalışma sonucunda iki ayinde de veznin aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 3.11).

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
 1-AH GÜ ZE LİN AŞ KI NA HÂ LÂ TI NA
 2-BÂ ZI RE Sİ DİM İ Zİ MEY HÂ NE MEST

Şekil 3.11 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh ayine, 2 ile gösterilen satır çargâh ayine aittir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulünde:

- 1) “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün” bahri recez ile dört ayinin aynı güfte ile bestelenmiştir (Bk: Şekil 3.12).

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
 SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER Dİ LÜ CÂ
 MÜS TEF İ LE TÜN
 Nİ MÁ Nİ ME Nİ

Şekil 3.12 : Usul – Vezin Şeması.

Kullanılan farklı aruz vezni sayısının selamlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir (Çizelge 3.19).

Çizelge 3.19 : Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı

	Dügâh (Bilinmiyor)	Çargâh (17.yy)	Bestenigâr (18.yy)	Saba (19.yy)
1. selam	4 aruz kalıbı	5 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı
2. selam	2 aruz kalıbı	2 aruz kalıbı	2 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı
3. selam	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı
	Y.Semai: 4 aruz kalıbı	Y.Semai: 6 aruz kalıbı	Y.Semai: 5 aruz kalıbı	Y.Semai: 3 aruz kalıbı
	Toplam 5	Toplam 7	Toplam 6	Toplam 4
4. selam	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı

• **Melodik Tekrar Tabloları Açısından:**

- 1) Birinci selamda düğâh ve bestenigâr ayinlerde beş melodik tekrar grubu, çargâh ayinde altı melodik tekrar grubu ve saba ayinde üç melodik tekrar grubu vardır.
- 2) İkinci selamda düğâh ayinde dört, çargâh ayinde iki, saba ayinde üç, bestenigâr ayinde ise bir adet melodik tekrar kümesi çıkmıştır.
- 3) Üçüncü selamda düğâh ayinde on üç, çargâh ayinde on bir, saba ayinde on, bestenigâr ayinde sekiz adet melodik tekrar grubu vardır.
- 4) Dördüncü selamda düğâh ayinde iki, çargâh, saba ve bestenigâr ayinlerde bir adet melodik tekrar grubu vardır.

• **Selamların Ölçüleri ve Usul Dağılımı**

- 1) Birinci selam düğâh ayinde altmış dokuz ölçü, çargâh ayinde yüz iki ölçü, bestenigâr ayinde altmışaltı ve saba ayinde altmış sekiz ölçüdür.
- 2) İkinci selamda düğâh ayinde otuz yedi ölçü, çargâh ayinde otuz bir ölçü, bestenigâr ayinde otuz beş ve saba ayinde otuz altı ölçü vardır.
- 3) Üçüncü selam düğâh ayinde iki yüz on dört, çargâh ayinde iki yüz iki, bestenigâr ayinde yüz yetmiş dört, saba ayinde ise yüz seksen üç ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam düğâh ayinde on sekiz, çargâh ve bestenigâr ayinlerde on altı ve saba ayinde yirmi ölçüdür.
- 5) Düğâh ve çargâh ayinlerin üçüncü selamında dokuzuncu ölçüde, bestenigâr ve saba ayinlerde ise on üçüncü ölçüde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.

- 6) Dügâh ve çargâh ayinlerin üçüncü selamında yirminci ölçüde, bestenigâr ve saba ayinlerde ise yirmi dördüncü ölçüde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

Çalışmanın tartışma bölümünde ikinci olarak aynı yüzyılda bestelenen on sekizinci yüzyılda bestelenen III. Selim'in suzidilara ayini, Hafız Abdürrahim Şeyda Dede'nin irak ayini, Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın hicaz ayini ve Bursalı Sadık Efendi'nin bestenigâr ayini biçim, melodik tekrar ve usul vezin kullanımları açısından incelenmişlerdir. Dört ayinin müziksel yöntemler ile analizinden elde edilen sonuçlar bölüm sonunda mukayese ederek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre:

• **Biçim Açısından:**

Birinci selam bestenigâr, hicaz ve irak ayinler devrirevan usulünde bestelenmiştir. Suzidilara ayin ise ağır düyek usulünde bestelenmiştir. Birinci selam bestenigâr, hicaz ve irak ayinlerde üç bölüm suzidilara ayinde dört bölümden oluşmaktadır.

Çizelge 3.20 : Biçim Şeması

Suzidilara Ayin	Irak Ayin	Hicaz Ayin	Bestenigâr Ayin
I.SELAM	I.SELAM	I.SELAM	I.SELAM
<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>
$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$
$A^{2m} + T^1$	$A^{2m} + T^1$	$A^{2m} + T^1$	$A^{2m} + T^1$
$B^{3m} + T^2$	$B^{3m} + T^2$	$B^{3m} + T^1$	$B^{3m} + T^2$
$A^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$
	Terenum ³	Terenum ²	Terenum ³

- 1) Dört ayinde de birinci selamın A Bölümü murabba biçiminde olduğu tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.20).
- 2) Güftelerden sonra gelen terennümlerin yapısı bestenigâr, irak ve suzidilara ayinlerde $T^1/ T^1/ T^2/ T^1$ sıralamasında iken hicaz ayinde $T^1/ T^1/ T^1/ T^1$ şeklinde görülmektedir (Bk: Çizelge 3.20).
- 3) Bestenigâr, hicaz ve irak ayinlerde birinci selamın A bölümünün sonunda terennüm olduğu suzidilara ayinde olmadığı tespit edilmiştir. A bölümünün sonunda yer alan terennümlerin mısraların sonlarında tekrarlanan terennümlerden farklı olarak bestelenmiş olduğu tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.20).
- 4) Birinci selamın A Bölümü dört ayinde de dört mısradır. (Bk: Çizelge 3.20).

Çizelge 3.21 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayın	Irak Ayın	Hicaz Ayın	Bestenigâr Ayın
B BÖL.	B BÖL.	B BÖL.	B BÖL.
C^{5m}	$C^{5m} + T^4$	$C^{5m} + T^2$	$C^{5m} + T^4$
D^{6m}	$C^{6m} + T^4$	$C^{6m} + T^2$	$C^{6m} + T^4$
E^{7m}	$D^{7m} + T^4$	$D^{7m} + T^2$	$D^{7m} + T^5$
D^{8m}	$D^{8m} + T^4$	$C^{8m} + T^2$	$C^{8m} + T^4$
	$D^{9m} + T^4$		Terennüm ³
	Terennüm ⁵		

- 5) Birinci selamın B Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde murabba biçimdedir. Suzidılara ayinde şarkı biçiminde, irak ayinde ise serbest bir biçim görülmektedir (Bk: Çizelge 3.21).
- 6) Birinci selamın B Bölümünde bestenigâr, irak ve hicaz ayinlerde her mısradan sonra terennüm bestelenmiş suzidılara ayinde bestelenmemiştir. Hicaz ve irak ayinlerde bu bölümde bestelenen terennümler aynı iken bestenigâr ayinde iki farklı terennüm bestelendiği gözlemlenmiştir (Bk: Çizelge 3.21).
- 7) B Bölümünün sonunda bestenigâr, hicaz ve irak ayinlerde terennüm varken suzidılara ayinde yoktur. Bölüm sonundaki terennüm bestenigâr ve hicaz ayinde A Bölümünün sonunda yer alan terennüm ile aynı iken irak ayinde farklıdır (Bk: Çizelge 3.21).
- 8) Bestenigâr, hicaz ve suzidılara ayinlerin birinci selamlarında B Bölümü dörder mısra iken irak ayinin B Bölümü beş mısradır (Bk: Çizelge 3.21).

Çizelge 3.22 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayın	Irak Ayın	Hicaz Ayın	Bestenigâr Ayın
C BÖLÜMÜ	C BÖLÜMÜ	C BÖLÜMÜ	C BÖLÜMÜ
F^{9m}	C^{11m}	$E^{9m} + T^3$	$E^{9m} + T^6$
G^{10m}	E^{12m}	$E^{10m} + T^3$	$E^{10m} + T^6$
H^{11}	C^{13m}	$F^{11m} + T^3$	$F^{11m} + T^6$
I^{12m}	Terennüm ⁶	$E^{12m} + T^3$	$E^{12m} + T^6$

- 9) Birinci selamın C Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde murabba biçimdedir. Suzidılara ayinde ve irak ayinde ise serbest bir biçim görülmektedir (Bk: Çizelge 3.22).
- 10) Birinci selamın C Bölümünde bestenigâr ve hicaz ayinlerde mısralardan sonra terennüm bestelenmişken, irak ve suzidılara ayinlerde terennüm bestelenmemiştir. Hicaz ve bestenigâr ayinlerde bu bölümde hep aynı terennüm tekrarlanmıştır (Bk: Çizelge 3.22).

- 11) Suzidılara ve irak ayinlerde bu bölümün sonunda terennüm bestelenmiştir. Hicaz ve besteniğâr ayinlerde bestelenmemiştir (Bk: Çizelge 3.22).
- 12) Birinci selamın C Bölümü besteniğâr, hicaz ve suzidılara ayinlerde dörder mısra iken irak ayinde üç mısradır (Bk: Çizelge 3.22).

Çizelge 3.23 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayin
D BÖL.
J^{13m}
K^{14m}
J^{15m}
$K^{16m} + T^3$
Saz terennüm ¹

- 13) Birinci selamın yalnızca suzidılara ayinde D Bölümü mevcuttur. Bu bölüm serbest biçimde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.23).
- 14) Birinci selamın sonunda sadece suzidılara ayinde saz terennüm bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.23).
- Yapılan analiz sonucunda birinci selamda dört ayinde toplam sekiz kere murabba, dört kere serbest biçim, bir kere de şarki biçimi kullanılmıştır.

İkinci Selam

Irak ve besteniğâr ayinlerde ağır evfer usulünde, hicaz ayinde ağır aksak semai usulünde bestelenmiştir. Suzidılara ayin ağır evfer usulü ile bestelenmeye başlamış saz terennümden itibaren ağır düyek usulüne geçmiştir. Dört ayinde de bir bölümden oluşmaktadır.

Çizelge 3.24 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayin	Irak Ayin	Hicaz Ayin	Besteniğâr Ayin
İL.SELAM	İL.SELAM	İL.SELAM	İL.SELAM
A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	$A^{1m} + A^{2m} + T^1$	$A^{1m} + A^{2m} + T^1$	A^{1m}
B^{2m}	$B^{3m} + C^{4m} + T^2$	$A^{3m} + A^{4m} + T^1$	A^{2m}
SAZ TERENNÜM ¹			A^{3m}
			$A^{4m} + T^1$

- 1) İkinci selamda besteniğâr, irak ve hicaz ayinlerde dörder mısra, suzidılara ayinde iki mısra vardır (Bk: Çizelge 3.24).
- 2) İkinci selam irak ve hicaz ayinlerde nakış biçimindedir. Yani iki mısra ard arda sonrada terennüm şeklinden oluşan iki bölmeli yapı. Hicaz ayinde dört mısraın

hep aynı melodide bestelendiği, irak ayinde ise üçüncü mısram farklı bir melodide bestelendiği görülmektedir. Bestenigâr ve suzidilara ayinler serbest biçimde bestelenmiştir. Bestenigâr ayinin dört mısraı aynı melodi ile bestelenirken suzidilara ayinin iki farklı melodik yapıdan oluştuğu tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.24).

- 3) Dört ayinden hicaz, bestenigâr ve irak ayinlerde terennüm mevcut iken suzidilara ayinde yoktur. Hicaz ayinde bestelenen iki terennüm aynı iken irak ayinde iki farklı terennüm bestelenmiştir ve bu terennümler iki mısradan sonra görülmektedir. Hicaz ayindeki terennüm ise bölümün sonundadır (Bk: Çizelge 3.24).
- 4) İkinci selam sonunda sadece suzidilara ayinin sonunda saz terennüm bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.24).
 - Yapılan analiz sonucunda ikinci selamda dört ayinde toplam iki kere nakış, iki kere serbest biçim, kullanılmıştır.

Üçüncü Selam

Üçüncü selam suzidilara, hicaz ve bestenigâr ayinlerde altı bölüm, irak ayinde yedi bölümden müteşekkildir. Üçüncü selamın A Bölümü bestenigâr, irak ve hicaz ayinlerde devriker bir usulünde suzidilara ayinde frenkçin usulünde bestelenmiştir.

Çizelge 3.25 : Biçim Şeması

Suzidilara Ayin	Irak Ayin	Hicaz Ayin	Bestenigâr Ayin
III.SELAM	III.SELAM	III.SELAM	III.SELAM
A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	$A^{1m} + T^1$	A^{1m}	$A^{1m} + T^1$
A^{2m}	$B^{2m} + T^2$	A^{2m}	$A^{2m} + T^1$
A^{3m}	$A^{3m} + T^1$	A^{3m}	$B^{3m} + T^2$
A^{4m}	$B^{4m} + T^2$	A^{4m}	$A^{4m} + T^1$
Saz terennüm ¹	$C^{5m} + T^1$	A^{5m}	$B^{5m} + T^2$
	$B^{6m} + T^2$	A^{6m}	$A^{6m} + T^1$
	$C^{7m} + T^1$	Saz terennüm ¹	Saz terennüm ¹
	B^{8m}		
	Saz terennüm ¹		

- 1) A Bölümü bestenigâr ayinde son iki bölümü tekrar eden murabba biçiminde, diğer üç ayinde ise serbest biçimdedir (Bk: Çizelge 3.25).
- 2) Üçüncü selamın A Bölümünde bestenigâr ve irak ayinlerde her mısradan sonra bestelenen terennüm varken, suzidilara ve hicaz ayinlerde yoktur. Bestenigâr ve

ırak ayinlerde her mısradan sonra tekrarlanan terennümler iki farklı şekilde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.25).

- 3) Üçüncü selamın A Bölümünden B Bölümüne geçişte dört ayinde de saz terennüm bulunmaktadır ve bu saz terennüm ile üçüncü selamın başladığı usulden Aksak semai usulüne geçilmektedir (Bk: Çizelge 3.25).
- 4) Üçüncü selamın A Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde altı mısra, ırak ayinde sekiz mısra ve suzidılara ayinde dört mısradır (Bk: Çizelge 3.25).

Çizelge 3.26 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayin	ırak Ayin	Hicaz Ayin	Bestenigâr Ayin
B BÖL.	B BÖL.	B BÖL.	B BÖL.
$B^{5m} + T^1$	D^{9m}	B^{7m}	$C^{7m} + D^{8m} + T^3 + D^{8\frac{1}{2}m}$
$B^{6m} + T^1$	E^{10m}	C^{8m}	$C^{9m} + D^{10m} + T^3 + D^{10\frac{1}{2}m}$
$B^{7m} + T^1$	D^{11m}	B^{9m}	
$B^{8m} + T^1$	E^{12m}	C^{10m}	
Saz terennüm ²	Saz terennüm ²	Saz terennüm ²	

- 5) Üçüncü selamın B Bölümü dört ayinde de yürük semai usulünde bestelenmiştir ve üçüncü selam sonuna kadar bu usulle devam etmektedir (Bk: Çizelge 3.26).
- 6) Üçüncü selam B Bölümü bestenigâr ayinde nakış biçiminde bestelenmiştir. Suzidılara ayinin B Bölümü hep aynı melodi ile tamamlanırken, ırak ve hicaz ayinlerde iki farklı melodi sıra ile birbirini izlemektedir (Bk: Çizelge 3.26).
- 7) Bestenigâr ayinin B bölümünde iki mısradan sonra gelen terennümler var iken suzidılara ayinde her mısradan sonra bestelenen terennümler görülmektedir. Suzidılara ayinde mısraları oluşturan melodilerin aynı olması gibi mısra sonlarında tekrarlanan terennümlerde ilk terennümün aynısıdır. Bestenigâr ayinin B Bölümündeki terennümlerde birbirinin aynısıdır. ırak ve hicaz ayinlerde B Bölümünde terennüm görülmemektedir (Bk: Çizelge 3.26).
- 8) Üçüncü selamın B Bölümü dört ayinde de dört mısradan meydana gelmiştir (Bk: Çizelge 3.26).
- 9) Dört ayinde de üçüncü selamın B Bölümünden C Bölümüne geçişte saz terennüm bulunmaktadır. Bu saz terennüm dört ayinde de A bölümünün sonunda yer alan saz terennümden farklıdır (Bk: Çizelge 3.26).

Çizelge 3.27 : Biçim Şeması

Suzidilara Ayın	Irak Ayın	Hicaz Ayın	Bestenigâr Ayın
C BÖL.	C BÖL.	C BÖL.	C BÖL.
C^{9m}	F^{13m}	$D^{11m} + T^1$	$E^{11m} + T^4$
C^{10m}	F^{14m}	$D^{12m} + T^1$	$E^{12m} + T^4$
D^{11m}	G^{15m}	$E^{13m} + T^2$	$F^{13m} + T^4$
D^{12m}	F^{16m}	$D^{14m} + T^1$	$E^{14m} + T^4$
Saz terennüm ³	Saz terennüm ³		Saz terennüm ²

- 10) Üçüncü selamın C Bölümü bestenigâr ve hicaz ayinlerde murabba biçimindedir. Irak ayindeki melodik yapılanma murabba formuna benzemekle birlikte mısra sonlarında terennüm olmaması sebebiyle daha serbest bir yapıdadır. Suzidilara ayinin üçüncü selam C Bölümü ise serbest biçim özelliği göstermektedir (Bk: Çizelge 3.27).
- 11) Bestenigâr ayinde üçüncü selamın C Bölümünde mısra sonlarında tekrarlanan terennümler aynı iken hicaz ayinde üçüncü mısradan sonra gelen terennüm diğerlerinden farklıdır. Suzidilara ve irak ayinlerde C Bölümünde mısra sonlarında terennüm görülmemektedir (Bk: Çizelge 3.27).
- 12) Üçüncü selamın C Bölümü dört ayinde de dörder mısradan meydana gelmiştir (Bk: Çizelge 3.27).
- 13) C Bölümünün sonunda suzidilara, irak ve bestenigâr ayinlerde saz terennüm bulunurken hicaz ayinde yoktur. Suzidilara ve irak ayinde bölüm sonunda yer alan saz terennüm önceki saz terennümlerden farklı iken bestenigâr ayinde bölüm sonundaki saz terennüm B Bölümünün sonunda yer alan ile aynıdır (Bk: Çizelge 3.27).

Çizelge 3.28 : Biçim Şeması

Suzidilara Ayın	Irak Ayın	Hicaz Ayın	Bestenigâr Ayın
D BÖLÜMÜ	D BÖLÜMÜ	D BÖLÜMÜ	D BÖLÜMÜ
E^{13m}	H^{17m}	F^{15m}	$G^{15m} + T^5$
E^{14m}	H^{18m}	G^{16m}	$H^{16m} + T^4$
F^{15m}	H^{19m}	H^{17m}	$G^{17m} + T^5$
G^{16m}	I^{20m}	$I^{18m} + T^1$	$H^{18m} + T^6$
	Saz terennüm ³	Terennüm ³	
		Saz terennüm ³	

- 14) D Bölümü dört ayinde farklı yapıdadır. Bestenigâr ayinde mısra sonlarında terennüm bulunmaktadır. Bu terennümler bir ve üçüncü mısra sonundakiler aynı diğer ikisi farklı olmak üzere üç çeşittir. Hicaz ayinde sadece dördüncü mısradan sonra iki farklı terennüm vardır. Bunlardan ilki C Bölümünde karşımıza çıkan

ilk terennüm ile aynı iken ikincisi yeni bir ezgidir. Diğer iki ayinde mısra sonlarında terennüm yoktur (Bk: Çizelge 3.28).

- 15) Dört ayinin D Bölümü dört mısradan oluşmaktadır (Bk: Çizelge 3.28).
- 16) D Bölümünde sadece hicaz ayinin sonunda saz terennüm vardır. Bu saz terennüm daha öncekilerden farklıdır (Bk: Çizelge 3.28).

Çizelge 3.29 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayin	Irak Ayin	Hicaz Ayin	Bestenigâr Ayin
E BÖL.	E BÖL.	E BÖL.	E BÖL.
H ^{17m}	J ^{21m} +T ³	J ^{19m}	I ^{19m} +T ⁴
H ^{18m}	J ^{22m} +T ⁴	K ^{20m}	J ^{20m} +T ⁴
I ^{19m}	K ^{23m} +T ⁵	L ^{21m}	I ^{21m} +T ⁴
J ^{20m}	L ^{24m} +T ⁶	M ^{22m}	J ^{22m} +T ⁴
Saz terennüm ⁴			

- 17) E Bölümü dört ayinde de farklı biçimlerde görülmektedir. Suzidılara ve irak ayinin melodik dizilimi benzemekle birlikte terennümler nedeniyle farklı birer yapı olarak nitelendirilmişlerdir (Bk: Çizelge 3.29).
- 18) Bestenigâr ve irak ayinlerde mısra sonlarında terennüm bulunurken diğer iki ayinde mevcut değildir. Bestenigâr ayinde söz konusu terennümler aynı iken irak ayinde hepsi birbirinden farklıdır (Bk: Çizelge 3.29).
- 19) Bestenigâr ayinin E Bölümündeki terennümler C Bölümünde görülen terennümlerin aynısıdır. Irak ayinin E Bölümündeki terennümler ise ayrı bestelerdir (Bk: Çizelge 3.29).
- 20) E Bölümü dört ayinde de dörder mısradan oluşmaktadır (Bk: Çizelge 3.29).

Çizelge 3.30 : Biçim Şeması

Suzidılara Ayin	Irak Ayin	Hicaz Ayin	Bestenigâr Ayin
F BÖL.	F BÖL.	F BÖL.	F BÖL.
K ^{21m}	M ^{25m}	N ^{23m}	K ^{23m}
L ^{22m}	N ^{26m}	O ^{24m}	K ^{24m}
M ^{23m}	M ^{27m}	P ^{25m}	L ^{25m}
N ^{24m} X2	N ^{28m}	R ^{26m}	J ^{26m}
	M ^{29m}		J ^{26m}
	N ^{30m}		
	M ^{31m}		
	N ^{32m}		
	Terennüm ⁷		

- 21) Üçüncü selamın altıncı kısmı olan F Bölümü dört ayinde de farklı işlenmiştir (Bk: Çizelge 3.30).

- 22) F Bölümünde sadece Irak ayinin sonunda terennüm mevcuttur. Bu terennüm diğer bölümlerdekinden farklıdır. Diğer üç ayinde terennüm görülmemektedir (Bk: Çizelge 3.30).
- 23) Saz terennüm F Bölümünde mevcut değildir (Bk: Çizelge 3.30).
- 24) F Bölümü Bestenigâr ayinde dört mısra, suzidilara ayinde dört mısra ancak son mısraın iki kere okunması sebebiyle beş mısra olarak düşünülebilir, hicaz ayinde dört mısra ve irak ayinde sekiz mısradır (Bk: Çizelge 3.30).

Çizelge 3.31 : Biçim Şeması

Irak Ayin
<u>G BÖL.</u>
O ^{33m}
O ^{34m}
P ^{35m}
P ^{36m}
R ^{37m}

- 25) Sadece irak ayinde bulunan G Bölümü beş mısradan meydana gelmiştir. İlk iki mısra aynı melodi ile üçüncü ve dördüncü mısra bir ve ikinci mısrankinden farklı ama aynı melodi ile ve beşinci mısra başka bir melodi ile bestelenmiştir. Terennüm ve saz terennüm yoktur (Bk: Çizelge 3.31).
- Yapılan analiz sonucunda üçüncü selamda dört ayinde toplamda dört kere murabba, yirmi kere serbest biçim, bir kere de nakış biçimi kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dördüncü Selam

Dört ayinde ağır evfer usulünde bestelenmiştir ve bir bölümden meydana gelmektedir.

Çizelge 3.32 : Biçim Şeması

Suzidilara Ayin	Irak Ayin	Hicaz Ayin	Bestenigâr Ayin
IV. SELAM	IV. SELAM	IV. SELAM	IV. SELAM
<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>
A ^{1m}	A ^{1m}	A ^{1m}	A ^{1m}
B ^{2m}	A ^{2m}	A ^{2m}	A ^{2m}

- 1) Bestenigâr, hicaz ve irak ayinlerde dördüncü selam aynı melodik yapıdan oluşmuşken suzidilara ayinde iki farklı melodik yapı mevcuttur (Bk: Çizelge 3.32).

- 2) Dördüncü selamda terennüm ve saz terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.32).
- 3) Dördüncü selam dört ayinde de iki mısradan oluşmuştur (Bk: Çizelge 3.32).
- 4) Suzidilara, ırak ve bestenigâr ayinlerin dördüncü selamı ikinci selamın aynıysa sadece daha kısastır. Ancak hicaz ayinde ikinci selam ve dördüncü selam birbirinden farklıdır (Bk: Çizelge 3.32).
 - Yapılan analiz sonucunda dördüncü selamda dört ayinde toplamda dört serbest biçim kullanıldığı görülmüştür.

Yapılan analiz sonucunda tespit edilen serbest biçim şemaları aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.33.).

Çizelge 3.33 : Biçim Şeması

SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	1	-a-	-b-	-c-	-d-
		$A^{1m}+T^1$	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}
		$A^{2m}+T^1$	A^{2m}	A^{2m}	A^{2m}
		$B^{3m}+T^1$	B^{3m}	B^{3m}	B^{3m}
		$B^{4m}+T^1$	B^{4m}	C^{4m}	B^{4m}
		$B^{5m}+T^1$	Saz. ter	C^{5m}	C^{5m}
		Terennüm ²			
	2	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	
		B^{2m}	B^{2m}	B^{2m}	
		C^{3m}	C^{3m}	C^{3m}	
		D^{4m}	$D^{4m} \times 2$	$D^{4m}+T^1$	
				Terennüm ²	
			Saz. ter		

Çizelge 3.33 (devam) : Biçim Şeması

		-a-	-b-	-c-	-d-
	3	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m+T^1}	A^{1m+T^1}
		B^{2m}	B^{2m}	B^{2m+T^2}	B^{2m+T^1}
		A^{3m}	A^{3m}	A^{3m+T^1}	A^{3m+T^1}
		B^{4m+T^1}	B^{4m}	B^{4m+T^3}	B^{4m+T^1}
		Saz. ter	Saz. ter		
	4	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}
		B^{2m}	B^{2m}	A^{2m}	A^{2m}
		Saz. ter			
	5	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m+T^1}
		A^{2m}	A^{2m}	A^{2m}	A^{2m+T^1}
		A^{3m}	A^{3m}	A^{3m}	A^{3m+T^1}
		A^{4m+T^1}	A^{4m}	A^{4m}	A^{4m+T^1}
			Saz. ter	A^{5m}	Saz. ter
				A^{6m}	
			Saz. ter		
	6	A^{1m+T^1}	A^{1m}		
		B^{2m+T^2}	B^{2m}		
		A^{3m+T^1}	A^{3m}		
		B^{4m+T^2}	B^{4m}		
		C^{5m+T^1}	A^{5m}		
		B^{6m+T^2}	B^{6m}		
		C^{7m+T^1}	A^{7m}		
		B^{8m}	B^{8m+T^1}		
		Saz. ter			
7	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m+T^1}		
	A^{2m}	A^{2m}	A^{2m+T^2}		
	B^{3m}	B^{3m}	B^{3m+T^3}		
	C^{4m}	C^{4m}	C^{4m+T^4}		
	Saz. ter				

Yapılan çalışma sonucunda tespit edilen murabba biçim şemaları aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.34).

Çizelge 3.34 : Biçim Şeması

MURABBA	-a-	-a'-	-b-	-c-	-c'-	-d-
	A^{1m+T^1}	A^{1m+T^1}	A^{1m+T^1}	A^{1m+T^1}	A^{1m+T^1}	A^{1m+T^1}
	A^{2m+T^1}	A^{2m+T^1}	A^{2m+T^2}	A^{2m+T^1}	A^{2m+T^1}	A^{2m+T^1}
	B^{3m+T^2}	B^{3m+T^2}	B^{3m+T^1}	B^{3m+T^1}	B^{3m+T^1}	B^{3m+T^2}
	A^{4m+T^1}	A^{4m+T^1}	A^{4m+T^2}	A^{4m+T^1}	A^{4m+T^1}	A^{4m+T^1}
						B^{5m+T^2}
						A^{6m+T^1}

Yapılan çalışma sonucunda tespit edilen nakış biçim şemaları aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.35).

Çizelge 3.35 : Biçim Şeması

NAKIŞ	-a-	-b-	-c-
	$A^{1m}+B^{2m}+T^1+B^{2m\ 1/2}$	$A^{1m}+A'^{2m}+T^1$	$A^{1m}+A'^{2m}+T^1$
	$A^{3m}+B^{4m}+T^1+B^{4m\ 1/2}$	$B^{3m}+C^{4m}+T^2$	$A^{3m}+A4^m+T^1$

• **Vezin Açısından:**

18. yüzyılda yüzyılda bestelenen besteniğâr, hicaz, irak ve suzidılara ayinlerde aynı usul ve vezinde bestelenen kısımların incelenmesi,

Birinci Selam

Devrirevan usulünde:

- 1) “Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün” bahri remel vezinde besteniğâr ayinin birinci kıtası ile irak ayinin üçüncü kıtasının bestelendiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada aşağıda görüldüğü üzere aruz usul açısından tam uyum gösterdikleri tespit edilmiştir. Aşağıdaki usul vezin şemasında birinci satır besteniğâr ayin ikinci satır irak ayine aittir (Şekil 3.13).

14
8

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
1-AK BE LES SA Kİ A LEY NÂ HÂ Mİ LEN KAS EL MÜ DAN
2-DÛ Şİ REF TEM DER ME YÂ Nİ MEC Lİ Sİ SUL TÂ Nİ HİŞ

Şekil 3.13 : Usul – Vezin Şeması.

İkinci Selam

- 1) Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün Müstef'iletün” bahri recez ile irak, besteniğâr ve suzidılara ayinlerde bestelenen kısımlar aşağıdaki usul vezin şemasında birinci satır irak ve besteniğâr ayini ikinci satır ise suzidılara ayini gösteren şekilde hazırlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda üç ayinin ikinci selamındaki usul aruz kullanımı çok benzer yapıdadır. Irak ve besteniğâr ayinde aynı kullanım görülürken suzidılara ayinin ikinci ölçüsünde ufak bir değişiklik görülmektedir. Dönem özelliğine bakılınca bu eserin güfte yerleşiminin yanlış olabileceği düşünülebilir (Şekil 3.14).

MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF
 1-SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER
 MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN MÜS TEF
 2-SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER

İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
 1-Dİ LÜ CÂ Nİ MÂ Nİ ME Nİ
 İ LE TÜN MÜS TEF İ LE TÜN
 2-Dİ LÜ CÂ Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 3.14 : Usul – Vezin Şeması.

2) “Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün” bahri recez ile ikinci selamda bestenigâr ve irak ayinde bestelenen kısımların usul vezin şeması hazırlanmış olup birinci satır bestenigâr ikinci satır irak ayini göstermektedir. Usul vezin kullanımını iki ayinde de aynıdır (Şekil 3.15).

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
 1-EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MEN Â Şİ Kİ
 2-EY Â Şİ KAN EY Â Şİ KAN MEN CÂ Nİ CÂ

MÜS TEF İ LÜN
 1-Dİ Rİ NE EM
 2-NAN YÂ Fİ TEN

Şekil 3.15 : Usul – Vezin Şeması.

Üçüncü Selam

Devrikebir usulü:

1) “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahri-i remel-i müseddes ile bestelenen bestenigâr ve irak ayinlerin usul aruz ilişkisi incelendiğinde veznin bir hece hariç aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 3.16).

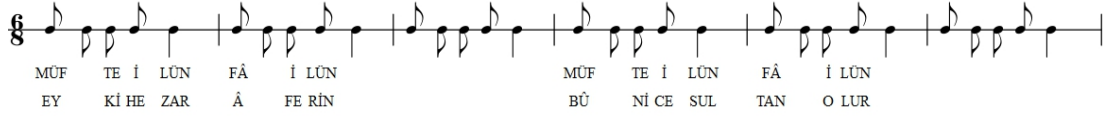
FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
 1-Â MEDÂN MAH BÜ Bİ İN SAN MER HA BA
 FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN
 2-DER Dİ LÜ CAN HÂ NE KER Dİ Â Kİ BET

Şekil 3.16 : Usul – Vezin Şeması

Yürük semai usulü:

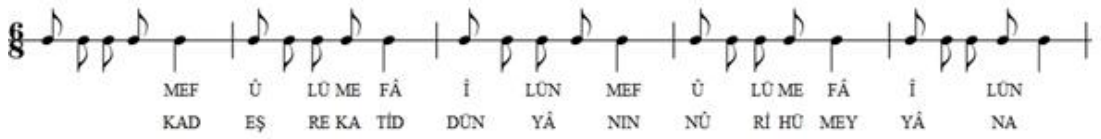
2) “Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahri-i münserih ile tüm ayinlerde ortak olan “ey ki hezar aferin” sözleri ile başlayan kısım bestelenmiştir. Bu bölümün dört

ayinde de aynı şekilde kullanıldığı yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 3.17).

Şekil 3.17 : Usul – Vezin Şeması.

- 1) “Mefûlü Mefâilün Mefûlü Mefâilün” bahr-i hezeci ahreb ile bestenigâr ve hicaz ayinlerin altıncı kıtasının bestelendiği tespit edilmiş olup usul aruz ilişkileri incelendiğinde veznin aynı şekilde kullanıldığı görülmektedir (Bk: Şekil 3.18).

Şekil 3.18 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul aruz şemasında görüldüğü üzere iki ayininde altıncı kıtaları aynıdır.

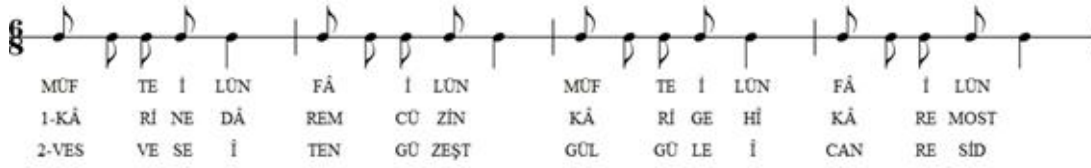
- 2) “Mefûlü Mefâilü Mefâilün Fa” ahreb 4 ile suzidilara ve hicaz ayinlerde bestelendiği tespit edilen kısımların usul aruz ilişkisi incelendiğinde bir hecenin farklı darbda kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 3.19).

Şekil 3.19 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında birinci satır suzidilara ikinci satır ise hicaz ayine aittir. Suzidilara ayinde parantez içerisinde yazılan kısımlar İstanbul Konservatuvar Neşriyatında çift porte üzerinde gösterilen ayinin birinci portesini ifade etmektedir. Görüldüğü gibi suzidilara ayinin iki nüshası arasında sadece son kısmında bir değişiklik mevcuttur. Bu değerlendirmede hangi nüsha tercih edilirse edilsin hicaz ayindeki vezin kullanımı ile arasında bir hecenin farklı olduğu tespit edilmiştir.

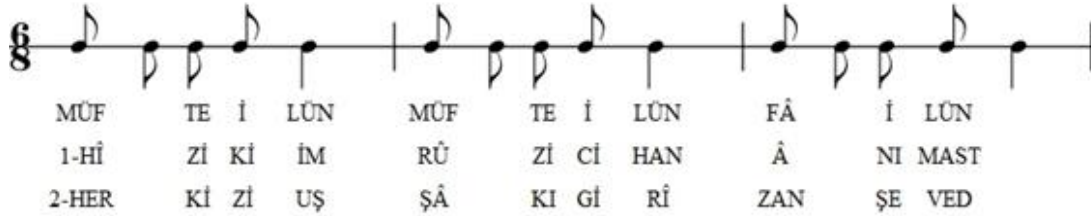
- 3) “Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahr-i münserîh vezni ile suzidilara ve ırak ayinlerin bestelenen kısımları incelendiğinde veznin aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında birinci mısra suzidılara ikinci mısra ırak ayine aittir.

- 4) “Müfteilün Müfteilün Fâilün” bahr-i seri ile suzidılara ve ırak ayinde bestelenen bölümler incelendiğinde iki ayinde de tam uyum bulunduğu görülmektedir (Şekil 3.21).

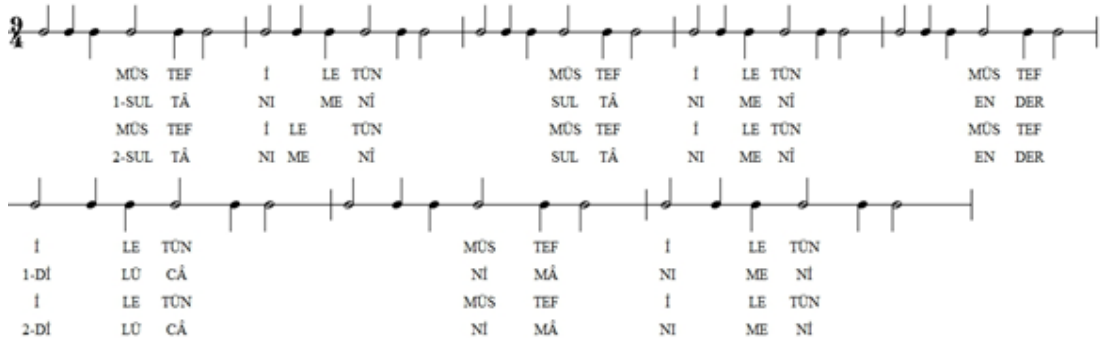
Şekil 3.21 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında birinci satır suzidılara ayini ikinci satır ırak ayini göstermektedir.

Dördüncü Selam

Ağır evfer usulü:

- 1) “Müstef’iletün Müstef’iletün Müstef’iletün Müstef’iletün” bahri recez dört ayinde de kullanılmıştır. Aşağıdaki şekilde birinci satır hicaz, ırak ve bestenigâr ayinleri, ikinci satır ise suzidılara ayini göstermektedir. Yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki usul vezin şemasından da anlaşılacağı üzere dört ayinin dördüncü selamındaki usul aruz kullanımı çok benzer yapıdadır. Hicaz, ırak ve bestenigâr ayinde aynı kullanım görülürken ikinci selamda olduğu gibi suzidılara ayinin ikinci ölçüsünde ufak bir değişiklik görülmektedir (Şekil 3.22).

Şekil 3.22 : Usul – Vezin Şeması.

Kullanılan farklı aruz vezni sayısının selamlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.36).

Çizelge 3.36 : Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı

	Bestenigâr	Hicaz	Irak	Suzidılara
1. selam	2 aruz kalıbı	3 aruz kalıbı	3 aruz kalıbı	5 aruz kalıbı
2. selam	2 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı	2 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı
3. selam	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı
	Y.Semai: 5 aruz kalıbı	Y.Semai: 4 aruz kalıbı	Y.Semai: 4 aruz kalıbı	Y.Semai: 3 aruz kalıbı
	Toplam 6	Toplam 5	Toplam 5	Toplam 4
4. selam	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı

- **Melodik Tekrar Tabloları Açısından:**
 - 1) Suzidılara ve hicaz ayinlerin birinci selamında dört, bestenigâr ve irak ayinlerde beş adet melodik tekrar grubu vardır.
 - 2) Suzidılara, bestenigâr ve irak ayinlerde bir, hicaz ayinde iki adet melodik tekrar grubu mevcuttur.
 - 3) Üçüncü selamda suzidılara ayinde on, bestenigâr ayinde sekiz, irak ayinde on üç, hicaz ayinde ise dokuz melodik tekrar tablosu vardır.
 - 4) Dört ayininde dördüncü selamında bir tane melodik tekrar grubu vardır.

- **Selamların Ölçüleri ve Usul Dağılımı**
 - 1) Suzidılara ayinin birinci selamı yüz yedi ölçü, bestenigâr ve irak ayinlerin birinci selamı altmışaltı ölçü, hicaz ayinin birinci selamı ise altmış dört ölçüdür.
 - 2) İkinci selam irak ayinde otuz yedi, suzidılara ayinde otuz altı, bestenigâr ayinde otuz beş ve hicaz ayinde kırk ölçüdür.

- 3) Üçüncü selam suzidilara ayinde yüz kırk ölçü, irak ayinde iki yüz otuz bir ölçü, bestenigâr ayinde yüz yetmiş dört ölçü ve hicaz ayinde ise yüz altmış yedi ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam suzidilara ve irak ayinlerde on sekiz, hicaz ve bestenigâr ayinlerde ise on altı ölçüdür.
- 5) Bestenigâr ve hicaz ayinlerin on üçüncü ölçüsünde, irak ayinde ise on altı ölçüde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir. Suzidilara ayinde ise sekizinci ölçüde frenkçin usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) Bestenigâr ayinin yirmi dördüncü ölçüsü, irak ayinin yirmi sekizinci ölçüsü, suzidilara ayinin on dokuzuncu ölçüsü ve hicaz ayinin yirmi ikinci ölçüsünde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

Bir bestecinin iki farklı ayininde benzerlik ve farklılıkların, besteleme stiline var olup olmadığı sorusuna cevap bulmak için Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen hicaz ve nihavend ayin ile İsmail Dede tarafından bestelenen saba ve ferahfeza ayinler biçim, melodik tekrar, usul vezin ilişkileri açısından incelenmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın iki ayinden aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Birinci selam iki ayinde de devrirevan usulündedir.

- **Biçim Açısından:**

Birinci Selam

- 1) İki ayinde de birinci selam üç bölümden oluşmuştur.

Çizelge 3.37 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
I.SELAM	I.SELAM
A BÖL.	A BÖL.
$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$
$A^{2m} + T^1$	$A^{2m} + T^1$
$B^{3m} + T^1$	$B^{3m} + T^1$
$A^{4m} + T^1$	$A^{4m} + T^1$
Terennüm ²	Terennüm ²

- 2) Birinci selamın A Bölümü iki ayinde de murabba biçimindedir (Bk: Çizelge 3.37).

- 3) Terennümler her mısradan sonradır ve iki ayinde de A Bölümünde görülen terennümler aynıdır (Bk: Çizelge 3.37).
- 4) İki ayinde de A Bölümünün sonunda terennüm bulunmaktadır. Bu terennüm mısra sonlarında tekrarlanandan farklıdır (Bk: Çizelge 3.37).
- 5) A Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.37).

Çizelge 3.38 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
<u>B BÖL.</u>	<u>B BÖL.</u>
$B^{5m} + T^1$	$C^{5m} + T^3$
$B^{6m} + T^1$	$C^{6m} + T^3$
$C^{7m} + T^1$	$D^{7m} + T^3$
$B^{8m} + T^1$	$C^{8m} + T^3$
Terennüm ²	Terennüm ²

- 6) B Bölümü iki ayinde de murabba biçimindedir (Bk: Çizelge 3.38).
- 7) Her mısradan sonra tekrarlanan terennümlerin dördü de aynıdır. Hicaz ayindeki terennümler A Bölümündekilerden farklı iken nihavend ayindeki terennümler A bölümündekiler ile aynıdır (Bk: Çizelge 3.38).
- 8) B Bölümü sonunda iki ayinde de mısra sonlarındaki terennümden ayrı bir terennüm daha vardır. Bu terennüm iki ayinde de A Bölümü sonundaki terennüm ile aynıdır (Bk: Çizelge 3.38).
- 9) B Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.38).

Çizelge 3.39 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
<u>C BÖL.</u>	<u>C BÖL.</u>
$C^{9m} + T^1$	$E^{9m} + T^4$
$C^{10m} + T^1$	$E^{10m} + T^4$
$D^{11m} + T^1$	$F^{11m} + T^4$
$C^{12m} + T^1$	$E^{12m} + T^4$

- 10) C Bölümü her iki ayinde de murabba biçimindedir (Bk: Çizelge 3.39).
- 11) Mısra sonlarında görülen terennümlerin dördü de aynıdır. Hicaz ayinde yeni bir terennüm görürken nihavend ayindeki terennümler A ve B Bölümündekiler ile aynıdır (Bk: Çizelge 3.39).
- 12) C bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.39).
 - Birinci selamda iki ayinde toplam altı kere murabba biçimi kullanılmıştır.

İkinci Selam

İkinci selam hicaz ayinde ağır aksak semai nihavend ayinde ağır evfer usulündedir.

1) İkinci bölüm iki selamda da bir bölümdür.

Çizelge 3.40 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
II.SELAM	II. SELAM
A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	$A^{1m} + A^{2m} + T^1$
A^{2m}	$A^{3m} + A^{4m} + T^1$
A^{3m}	
A^{4m}	

- 2) Hicaz ayinin ikinci selamı nakış biçimde iken nihavend ayinde serbest bir yapı görülmektedir (Bk: Çizelge 3.40).
- 3) Hicaz ayinde iki terennüm ikinci ve dördüncü mısralardan sonradır ve birbirinin aynısıdır. Nihavend ayinin ikinci selamında terennüm yoktur. Hicaz ayinin ikinci selamındaki güfte pekçok ayinin ikinci selamında görülen “sultanı meni” sözleriyle başlayan güfte değildir (Bk: Çizelge 3.40).
- 4) İki ayininde ikinci selamı dörder mısradır (Bk: Çizelge 3.40).
 - İkinci selamda bir nakış bir de serbest biçim kullanılmıştır.

Üçüncü Selam

1) Üçüncü selam hicaz ayinde altı, nihavend ayinde beş bölümden oluşmuştur.

Çizelge 3.41 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
III.SELAM	III.SELAM
A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	A^{1m}
A^{2m}	A^{2m}
A^{3m}	A^{3m}
A^{4m}	A^{4m}
B^{5m}	A^{5m}
B^{6m}	A^{6m}
Saz terennüm ¹	Saz terennüm ¹

- 2) Üçüncü selamın A Bölümü iki ayinde de devrikebir usulündedir (Bk: Çizelge 3.41).

- 3) Birbirinden farklı yapıdaki A Bölümü iki ayinde de serbest biçimde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.41).
- 4) Bu bölümün sonunda iki ayinde de saz terennüm vardır. Bu saz terennüm ile iki ayinde de aksak semai usulüne geçilmektedir (Bk: Çizelge 3.41).
- 5) A Bölümü iki ayinde de altı mısradır (Bk: Çizelge 3.41).

Çizelge 3.42 : Biçim Şeması

Nihavend Ayın	Hicaz Ayın
B BÖLÜMÜ	B BÖLÜMÜ
C^{7m}	B^{7m}
D^{8m}	C^{8m}
C^{9m}	B^{9m}
D^{10m}	C^{10m}
Saz terennüm ²	Saz terennüm ²

- 6) B Bölümünden itibaren selam sonuna kadar iki ayinde yürük semai usulündedir (Bk: Çizelge 3.42).
- 7) B Bölümü serbest bir biçimde bestelenmiştir. Ancak iki ayininin melodik yapısı aynıdır. İki ayrı melodi sıra ile gelmektedir (Bk: Çizelge 3.42).
- 8) B Bölümü sonunda her iki ayinde de saz terennüm bulunmaktadır ve bu saz terennüm A Bölümü sonundakinden farklıdır (Bk: Çizelge 3.42).
- 9) İki ayinin B Bölümü dörder mısra olarak tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.42).

Çizelge 3.43 : Biçim Şeması

Nihavend Ayın	Hicaz Ayın
C BÖL.	C BÖL.
E^{11m}	$D^{11m} + T^1$
F^{12m}	$D^{12m} + T^1$
$G^{13m} \times 2$	$E^{13m} + T^2$
F^{14m}	$D^{14m} + T^1$
E^{15m}	
F^{16m}	
$G^{17m} \times 2$	
F^{18m}	
Saz terennüm ²	

- 10) Hicaz ayinin C Bölümü murabba iken nihavend ayinin C Bölümü iki kere tekrarlanan şarkı formu biçimindedir. Üçüncü selamda ilk farklı model bu bölümde görülmektedir (Bk: Çizelge 3.43).

- 11) Hicaz ayinde bu bölümdeki dört terennümden üçüncü terennüm diğerlerinden farklıdır. Nihavend ayinde bu bölümde terennüm mevcut değildir (Bk: Çizelge 3.43).
- 12) Nihavend ayinde bölüm sonunda diğer bölümlerdekilerden farklı saz terennüm bulunmaktadır. Hicaz ayinde bu bölüm sonunda saz terennüm mevcut değildir (Bk: Çizelge 3.43).
- 13) C Bölümü hicaz ayinde dört mısra, nihavend ayinde mısra tekrarları ile on mısradır (Bk: Çizelge 3.43).

Çizelge 3.44 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
<u>D BÖL.</u>	<u>D BÖL.</u>
H ^{19m}	F ^{15m}
I ^{20m}	G ^{16m}
J ^{21m}	H ^{17m}
I ^{22m}	I ^{18m} + T ¹
Saz terennüm ³	Terennüm ³
	Saz terennüm ³

- 14) D Bölümü nihavend ayinde şarkı formu biçiminde, hicaz ayinde ise serbest biçimdedir (Bk: Çizelge 3.44).
- 15) Hicaz ayinde dördüncü mısradan sonra iki farklı terennüm vardır. Bunlardan ilki C Bölümünde karşımıza çıkan ilk terennüm ile aynı iken ikincisi yeni bir terennümdür. Nihavend ayinde bu bölümde terennüm yoktur (Bk: Çizelge 3.44)
- 16) D Bölümü sonunda iki ayinde de saz terennüm bulunmaktadır (Bk: Çizelge 3.44).
- 17) D Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.44).

Çizelge 3.45 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
<u>E BÖL.</u>	<u>E BÖL.</u>
K ^{23m}	J ^{19m}
L ^{24m}	K ^{20m}
K ^{25m}	L ^{21m}
L ^{26m}	M ^{22m}

- 18) E Bölümü her iki ayinde de serbest yapıdadır (Bk. Çizelge 3.45).
- 19) Bu bölümde terennüm veya saz terennüm bulunmamaktadır (Bk. Çizelge 3.45).
- 20) İki ayinde E Bölümü dört mısradan oluşmaktadır (Bk. Çizelge 3.45).

Çizelge 3.46 : Biçim Şeması

Hicaz Ayin
F BÖL.
N^{23m}
O^{24m}
P^{25m}
R^{26m}

21) F Bölümü sadece hicaz ayinde mevcuttur. Serbest biçimde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.46).

22) Bu bölümde terennüm veya saz terennüm yoktur (Bk: Çizelge 3.46).

23) F Bölümü dört mısradır (Bk: Çizelge 3.46).

- Yapılan çalışma ile elde edilen sonuçlara göre iki ayinde üçüncü selamda toplam sekiz tane serbest biçim, iki tane şarkı ve bir murabba kullanılmıştır.

Dördüncü Selam

Dördüncü selam iki ayinde de ağır evfer usulündedir.

Çizelge 3.47 : Biçim Şeması

Nihavend Ayin	Hicaz Ayin
IV.SELAM	IV.SELAM
A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	A^{1m}
A^{2m}	A^{2m}

1) İki ayininde dördüncü selamı bir bölümden oluşmuştur (Bk: Çizelge 3.47).

2) İki ayinde de aynı melodi iki kere tekrarlanmıştır (Bk: Çizelge 3.47).

3) Dördüncü selam iki mısradır (Bk: Çizelge 3.47).

- İki ayinin dördüncü selamında toplam iki tane serbest biçim kullanılmıştır.
- Yapılan çalışma sonucunda iki ayinde kullanılan murabba biçimleri aşağıdaki gibidir: (Bk: Çizelge 3.48)

Çizelge 3.48 : Biçim Şeması

MURABBA	-a-	-b-
	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$
	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$
	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^2$
	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$

- Yapılan çalışma sonucunda iki ayinde kullanılan nakış biçimi aşağıdaki gibidir: (Bk: Çizelge 3.49)

Çizelge 3.49 : Biçim Şeması

NAKIŞ	-a-
	$A^{1m}+A^{2m} +T^1$
	$A^{3m}+A^{4m} +T^1$

- Yapılan çalışma sonucunda iki ayinde kullanılan şarkı biçimi aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.50):

Çizelge 3.50 : Biçim Şeması

ŞARKI	1	-a-	-b-
		A^{1m}	A^{1m}
		B^{2m}	B^{2m}
		$C^{3m} X2$	C^{3m}
		D^{4m}	B^{4m}
		A^{5m}	Saz. ter
		B^{6m}	
		$C^{7m} X2$	
		D^{8m}	

- Yapılan çalışma sonucunda iki ayinde kullanılan serbest biçimler aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.51).

Çizelge 3.51 : Biçim Şeması

SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	1	-a-	-b-	-c-	-d-	
		A^{1m}	A^{1m}			
		B^{2m}	B^{2m}			
		C^{3m}	C^{3m}			
		D^{4m}	$D^{4m}+T^1$			
			Terennüm ²			
	Saz. ter					
	2	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	
		A^{2m}	A^{2m}	A^{2m}	A^{2m}	
		A^{3m}	A^{3m}	A^{3m}		
		A^{4m}	A^{4m}	A^{4m}		
			A^{5m}	B^{5m}		
			A^{6m}	B^{6m}		
	Saz. ter		Saz. ter			
	3	A^{1m}	A^{1m}			
		B^{2m}	B^{2m}			
		A^{3m}	A^{3m}			
		B^{4m}	B^{4m}			
Saz. ter						

Yukarıdaki şemalardan da görüldüğü gibi Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen iki ayinin gerek biçim şemaları, bölümleri ve bölüm uzunlukları birbirine çok benzer şekilde bestelenmiştir. Böylece Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın ayin besteleme stili hakkında önemli bir sonuç elde edilmiştir.

- **Vezin Açısından:**

Birinci Selam

Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın bestelediği hicaz ve nihavend ayinlerde birinci selamda kullanılan ortak bir vezin mevcut değildir.

İkinci Selam

İkinci selam hicaz ayinde ağır aksak semai, nihavend ayinde ise ağır evfer usulünde bestelendiği için yine ortak kullanılan bir vezin yoktur.

Üçüncü Selam

Devrikebir Usulü

Devrikebir usulü ile bestelenen kısımda ortak vezin yoktur.

Yürük Semai Usulü

- 1) “Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile “ey ki hezar aferin” sözleriyle başlayan kısım iki ayinde de aynı şekilde kullanılmıştır (Şekil 3.23).

MUF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MUF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
EY Kİ HE ZAR Â FE RİN BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 3.23 : Usul – Vezin Şeması.

- 2) “Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûl” ahreb 3 ile bestelenen kısımlar yapılan çalışma sonucu tespit edilmiş ve usul vezin şeması çıkartılmış ve iki ayinde de aynı olduğu sonucu elde edilmiştir (Şekil 3.24).

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
1-MEN DÂ TÛ ÇÛ NÂ NE MEY Nİ GÂ Rİ HU TE Nİ
MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
2-GÛ Şİ Kİ BE HAK BA Zİ BÛ VED DER HE ME CAY

Şekil 3.24 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıda şemada birinci satır nihavend ikinci satır hicaz ayine aittir.

3) “Mefülü Mefâilü Mefâilün Fa” ahreb 3 ile bestelenen kısımlar olduğu tespit edilmiş ve bu bölümün usul vezin şeması çıkartılmıştır (Şekil 3.25).

MEL
1-BİŞ NEV TÛ Zİ NEY Çİ HA Çİ HÂ Mİ GÛ YED
MEL
2-YÂ RAB Zİ DÛ KEVN Bİ Nİ YA ZE Mİ GER DEN

Şekil 3.25 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada birinci satır nihavend ikinci satır hicaz ayine aittir. Yapılan inceleme sonucunda bir hecenin farklı konumlandırılması ile veznin iki ayrı şekilde kullanıldığı görülmektedir. Aynı besteciye ait bu iki eserde karşılaşılan ortak veznin birbirinden farklı işlenmesi, yukarıda gösterilen diğer vezinlerde bir fark olmaması sebebiyle bu kısımların kaynak notada yanlış gösterilmiş olabileceği yahut meşk silsilesi içinde farklı aksettirilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Dördüncü Selam

1) “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün bahr-i recez ile bestelenen dördüncü selam iki ayinde de aynıdır (Şekil 3.26).

MÛS TEF İ LE TÛN MÛS TEF İ LE TÛN MÛS TEF İ LE TÛN
SUL TÂ Nİ ME Nİ SUL TÂ Nİ ME Nİ EN DER Dİ LÛ CÂ
MÛS TEF İ LE TÛN
Nİ MÂ Nİ ME Nİ

Şekil 3.26 : Usul – Vezin Şeması.

Kullanılan farklı aruz vezni sayısının selamlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.52).

Çizelge 3.52 : Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı

	Nihavend	Hicaz
1. selam	1 aruz kalıbı	3 aruz kalıbı
2. selam	2 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı
3. selam	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı
	Y.Semai: 5 aruz kalıbı	Y.Semai: 4 aruz kalıbı

	Toplam 6	Toplam 5
4. selam	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı

Yukarıdaki çalışmalardan da görüldüğü gibi Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen iki ayinin vezin kulanımı farklıdır. Besteleme stili olarak aynı tekniği kullanan bestecinin, farklı vezindeki güfteleri tercih etmiş olduğu tespit edilmiştir.

• **Melodik Tekrar Tabloları:**

- 1) Her iki ayininde birinci selamında dört adet melodik tekrar grubu vardır.
- 2) Hicaz ayinin ikinci selamında iki adet, nihavend ayinin ikinci selamında ise bir adet melodik tekrar grubu vardır.
- 3) Üçüncü selamda iki ayinde de dokuz melodik tekrar grubu vardır.
- 4) İki ayininde dördüncü selamında bir tane melodik tekrar grubu vardır.

Çalışmanın sonucuna göre melodik tekrar grupları Musahib Seyyid Ahmed Ağa tarafından bestelenen iki ayinde de ikinci selam hariç aynıdır.

• **Selamların Ölçüleri ve Usul Dağılımları**

- 1) Nihavend ayinin birinci selamı yetmiş üç, hicaz ayinin birinci selamı altmış dört ölçüdür.
- 2) İkinci selam nihavend ayinde otuz sekiz, hicaz ayinde kırk ölçüdür.
- 3) Nihavend ayinin üçüncü selamı yüz elli beş, hicaz ayinin ise yüz altmış yedi ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam nihavend ayinde on sekiz, hicaz ayinde on altı ölçüdür.
- 5) Üçüncü selamda iki ayinde de on üçüncü ölçüde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) İki ayininde üçüncü selamında yirmi ikinci ölçüde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

Bir bestecinin iki farklı ayininde benzerlik ve farklılıkların, besteleme stiline var olup olmadığı sorusuna cevap bulmak için İsmail Dede tarafından bestelenen saba ve ferahfeza ayinler biçim, melodik tekrar, usul vezin ilişkileri açısından incelenmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre İsmail Dede'nin iki ayinin incelenmesinden elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Her iki ayinin birinci selamı devrirevan usulündedir.

• **Biçim Açısından:**

Çizelge 3.53 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
I.SELAM	I.SELAM
A BÖL.	A BÖL.
$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$
$B^{2m} + T^2$	$B^{2m} + T^2$
$A^{3m} + T^1$	$C^{3m} + T^1$
$B^{4m} + T^2$	$B^{4m} + T^2$
$C^{5m} + T^3$	
$B^{6m} + T^2$	

- 1) Birinci selam iki ayinde de dört bölümden oluşmuştur (Bk: Çizelge 3.53).
- 2) Birinci selamın A Bölümünde iki ayinin yapısı birbirine benzemekle birlikte tıpatıp aynı değildir. Ferahfeza ayinin ilk iki mısraındaki melodik yapı üçüncü ve dördüncü mısralarla tekrarlandığı için saba ayinden farklılık göstermektedir. Saba ayinin yapısı terennümler olmasaydı şarkı biçimi olarak nitelendirilebilirdi ancak serbest bir form olarak bestelenmiş. Ferahfeza ayinde aynı şekilde terennümleri olmasaydı şarkı formu olarak nitelendirilebilirdi (Bk: Çizelge 3.53).
- 3) Terennümler mısralardan sonradır. Saba ayinde iki terennüm vardır ve dönüşümlü olarak gelmektedir. Ferahfeza ayinde ise üç ayrı terennüm vardır (Bk: Çizelge 3.53).
- 4) A Bölümü ferahfeza ayinde altı, saba ayinde dört mısradır (Bk: Çizelge 3.53).

Çizelge 3.54 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
B BÖL.	B BÖL.
$D^{7m} + D^{8m} + T^2$	$D^{5m} + T^1$
$E^{9m} + D^{10m} + T^2$	$D^{6m} + T^3$
	$E^{7m} + T^1$
	$D^{8m} + T^3$

- 5) B Bölümü ferahfeza ayinde nakış biçiminde, saba ayinde murabba biçimindedir (Bk: Çizelge 3.54).
- 6) Ferahfeza ayinin B Bölümündeki terennümler birbirleri ile aynıdır ve A Bölümünde de görülmektedir. Saba ayindeki terennümler iki farklı yapıdadır ve dönüşümlü olarak sıralanmıştır. Terennümlerden ilki A Bölümünde de görülmektedir (Bk: Çizelge 3.54).
- 7) B Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.54).

Çizelge 3.55 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
C BÖL.	C BÖL.
F^{11m}	$F^{9m} + G^{9m} + T^4$
G^{12m}	$H^{10m} + T^5$
H^{13m}	$I^{11m} + T^6$
I^{14m}	
J^{15m}	
K^{16m}	

- 8) C Bölümü iki ayinde de serbest ve birbirlerinden farklı yapıdadır (Bk: Çizelge 3.55).
- 9) Ferahfeza ayinin C Bölümünde terennüm yoktur. Saba ayinin C Bölümünde üç terennüm bulunmaktadır. Bunlardan ilki ve sonuncusu aynıdır ve önceki bölümlerden farklıdır (Bk: Çizelge 3.55).
- 10) C Bölümü ferahfeza ayinde altı, saba ayinde ilk mısram iki kere tekrarlanması ile dört mısradır (Bk: Çizelge 3.55).

Çizelge 3.56 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
D BÖL.	D BÖL.
L^{17m}	$J^{12m} + T^7$
L^{18m}	$K^{13m} + T^8$
M^{19m}	$L^{14m} + T^7$
L^{20m}	$K^{15m} + T^8$
	Terennüm ⁹

- 11) D Bölümü Saba ayinde şarkı formuna benzemekle birlikte terennümler olduğu için serbest bir form olarak nitelendirilebilir. Ferahfeza ayinde serbest yapıda bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.56).
- 12) Saba ayinde bu bölümde terennümler her mısradan sonradır ve iki ayrı terennüm dönüşümlü sıralanmaktadır ve önceki bölümdeki terennümlerden farklıdır. Bunun dışında saba ayinde bölüm sonunda bir terennüm daha bulunmaktadır ve buda ayrı bir melodik yapıdadır. Ferahfeza ayinin bu bölümünde terennüm yoktur (Bk: Çizelge 3.56).
- 13) Birinci selamın son bölümü olan D Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.56).
- Yapılan analiz sonucunda birinci selamda iki ayinde toplam beş serbest biçim, bir şarkı, bir murabba ve bir nakış biçimi kullanıldığı tespit edilmiştir.

İkinci Selam

İkinci selam iki ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir.

Çizelge 3.57 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
II.SELAM	II.SELAM
<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>
A^{1m}	A^{1m}
A^{2m}	A^{2m}
B^{3m}	Saz terennüm
C^{4m}	
Saz terennüm ¹	

- 1) İki ayininde ikinci selamı bir bölümdür (Bk: Çizelge 3.57).
- 2) Yapıları itibariyle iki ayin birbirlerinden farklıdır. Saba ayin aynı melodi ile ikinci selamı tamamlarken, ferahfeza ayinde üç ayrı melodi bulunmaktadır (Bk: Çizelge 3.57).
- 3) Her iki ayinde de bölüm sonunda saz terennüm bulunmaktadır (Bk: Çizelge 3.57).
- 4) Ferahfeza ayin dört, saba ayin iki mısradır. Ferahfeza ayinin güftesi ayinlerin ikinci selamında çoğunlukla kullanılan güfteden farklıdır (Bk: Çizelge 3.57).
 - İkinci selamda toplamda iki tane serbest biçim kullanıldığı tespit edilmiştir.

Üçüncü Selam

İki ayininde üçüncü selamının A Bölümü devrikebir usulünde bestelenmiştir.

- 1) Ferahfeza ayinin üçüncü selamı beş, saba ayinin altı bölümünden oluştuğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3.58 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
III.SELAM	III.SELAM
<u>A BÖL.</u>	<u>A BÖL.</u>
$A^{1m} + T^1$	$A^{1m} + T^1$
$B^{2m} + T^2$	$A^{2m} + T^1$
$C^{3m} + T^3$	$B^{3m} + T^2$
$D^{4m} + T^4$	$A^{4m} + T^1$
Saz terennüm ¹	

- 2) Saba ayinin A Bölümü murabba biçiminde iken ferahfeza ayinin A Bölümü serbest yapıdadır (Bk: Çizelge 3.58).

- 3) A Bölümünde her iki ayinde de terennümler her mısradan sonradır. Ferahfeza ayinde her mısradan sonra ayrı bir terennüm gelirken saba ayinde sadece üçüncü mısradan sonra gelen terennüm farklıdır (Bk: Çizelge 3.58).
- 4) Ferahfeza ayinde A Bölümü sonunda saz terennüm vardır. Bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir. Saba ayinde bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.58).
- 5) A Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.58).

Çizelge 3.59 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
<u>B BÖL.</u>	<u>B BÖL.</u>
E^{5m}	$C^{5m} + T^1$
F^{6m}	$D^{6m} + T^3$
E^{7m}	Saz terennüm ¹
F^{8m}	
Saz terennüm ²	

- 6) B Bölümü ferahfeza ayinde yürük semai usulünde iken saba ayinde devrikebir usulü devam etmektedir (Bk: Çizelge 3.59).
- 7) B Bölümü iki ayinde de serbest ve birbirlerinden farklı yapıdadır (Bk: Çizelge 3.59).
- 8) Ferahfeza ayini B Bölümünde terennüm yoktur. Saba ayinde her mısradan sonra bir terennüm gelmektedir. Bu terennümlerden ilki A Bölümündeki ikinci terennüm ile aynı ikinci terennüm ise farklıdır (Bk: Çizelge 3.59).
- 9) B Bölümünün sonunda iki ayinde de saz terennüm bulunmaktadır. Saba ayinde bu saz terennüm ile aksak semai usulüne geçilmektedir (Bk: Çizelge 3.59).
- 10) B Bölümü ferahfeza ayinde dört, saba ayinde iki mısradır (Bk: Çizelge 3.59).

Çizelge 3.60 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
<u>C BÖL.</u>	<u>C BÖL.</u>
$G^{9m} + T^5$	E^{7m}
$H^{10m} + T^6$	F^{8m}
$I^{11m} + T^6$	E^{9m}
$J^{12m} + T^6$	F^{10m}
K^{13m}	Saz terennüm ²
$L^{14m} + T^7$	
$M^{14m} + T^7$	

- 11) C Bölümü iki ayinde de yürük semai usulündedir ve selam sonuna kadar bu usulde devam eder.
- 12) Üçüncü selamın bu bölümünde iki ayin yapıları bakımından farklıdır. Her iki kısımda serbest biçimde bestelenmiştir. Bu bakımdan benzerlik göstermektedirler (Bk: Çizelge 3.60).
- 13) C bölümünde saba ayinde terennüm yoktur. Ferahfeza ayinin C Bölümünde üç ayrı terennüm görülmektedir (Bk: Çizelge 3.60).
- 14) Saba ayinde C Bölümünün sonunda saz terennüm vardır. Ferahfeza ayinin bu bölümünde saz terennüm bulunmamaktadır (Bk: Çizelge 3.60).
- 15) C Bölümü saba ayinde dört, ferahfeza ayinde son mısraın iki kere tekrarı ile yedi mısradır (Bk: Çizelge 3.60).

Çizelge 3.61 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
D BÖL.	D BÖL.
$N^{15m} + O^{16m} + T^8$	$G^{11m} + H^{12m} + T^4$
$N^{17m} + O^{18m} + T^8$	$I^{13m} + H^{14m} + T^4$
Saz terennüm ³	

- 16) Ferahfeza ve saba ayinin D Bölümü nakış biçimindedir (Bk: Çizelge 3.61).
- 17) İki ayinde de D bölümündeki iki terennüm birbirinin aynısı önceki bölümlerden farklıdır (Bk: Çizelge 3.61).
- 18) Ferahfeza ayinde D Bölümü sonunda saz terennüm vardır (Bk: Çizelge 3.61).
- 19) D Bölümü iki ayinde de dört mısradır (Bk: Çizelge 3.61).

Çizelge 3.62 : Biçim Şeması

Ferahfeza Ayin	Saba Ayin
E BÖL.	E BÖL.
P^{19m}	J^{15m}
R^{20m}	J^{16m}
S^{21m}	$K^{17m} \times 2$
T^{22m}	J^{18m}
P^{23m}	
R^{24m}	
U^{25m}	

- 20) Saba ayinin E Bölümü murabbaya benzemekle birlikte terennümü olmadığı için serbest olarak adlandırılabilir. Ferahfeza ayinde serbest biçimde bestelenmiştir (Bk: Çizelge 3.62).
- 21) Her iki ayinde bu bölümde terennüm yoktur (Bk: Çizelge 3.62).

22) Ferahfeza ayin yedi, saba ayin üçüncü mısram iki kere tekrarlanması ile beş mısradır (Bk: Çizelge 3.62).

Çizelge 3.63 : Biçim Şeması

Saba Ayin
F BÖL.
$L^{19m}+T^5$
$M^{20m}+T^6$
$L^{21m}+T^5$
$M^{22m}+T^6$

23) F Bölümü sadece saba ayinde vardır. Serbest bir yapıya sahiptir (Bk: Çizelge 3.63).

24) Her mısradan sonra tekrarlanan terennümler iki ayrı yapıdadır ve sırayla tekrarlanır (Bk: Çizelge 3.63).

25) F Bölümü dört mısradır (Bk: Çizelge 3.63).

- Üçüncü selamda toplamda dört kere serbest biçim, iki kere nakış ve bir kere murabba biçimi kullanılmıştır.

Dördüncü Selam

Dördüncü selam iki ayinde de ağır evfer usulünde bestelenmiştir.

1) İki ayinin dördüncü selamı bir bölümdür.

Çizelge 3.64 : Biçim Şeması

IV.SELAM	IV.SELAM
A BÖL.	A BÖL.
A^{1m}	A^{1m}
A^{2m}	A^{2m}

2) Dördüncü selam aynı melodinin iki kere tekrarlanması ile oluşmuştur (Bk: Çizelge 3.64).

3) Saba ayinin dördüncü selamı ikinci selamın yarısından meydana gelmişken, ferahfezanın dördüncü selamı ikinci selamdan farklıdır (Bk: Çizelge 3.64).

4) İki ayinin dördüncü selamı iki mısradan meydana gelmiştir (Bk: Çizelge 3.64).

- Dördüncü selamda iki kere serbest biçim kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Yapılan analiz sonucunda iki ayinde kullanılan murabba biçimleri aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.65).

Çizelge 3.65 : Biçim Şeması

MURABBA	-a-	-b-
	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$
	$A^{2m}+T^{1'}$	$A^{2m}+T^2$
	$B^{3m}+T^2$	$B^{3m}+T^{1'}$
	$A^{4m}+T^{1'}$	$A^{4m}+T^{2'}$

- Yapılan analiz sonucunda iki ayinde kullanılan nakış biçimleri aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.66).

Çizelge 3.66 : Biçim Şeması

NAKIŞ	-a-	-b-
	$A^{1m}+A^{2m}+T^1$	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$
	$B^{3m}+A^{4m}+T^1$	$A^{3m}+B^{4m}+T^1$

- Yapılan analiz sonucunda iki ayinde kullanılan serbest biçimler aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.67).

Çizelge 3.67 : Biçim Şeması

		-a-	-b-	-d-	-e-	-f-
		SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	1	A^{1m}	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$
B^{2m}	$B^{2m}+T^2$			$B^{2m}+T^2$		
A^{3m}	$A^{3m}+T^1$			$A^{3m}+T^1$		
B^{4m}	$B^{4m}+T^2$			$B^{4m}+T^2$		
Saz ter.				$C^{5m}+T^3$	$B^{6m}+T^2$	
2	$A+T^1$		$A+T^1$			
	$B+T^2$		$B+T^2$			
	$C+T^1$		$C+T^1$			
	$B+T^2$		$B+T^2$			
3	A^{1m}		$A^{1m}+T^1$	A^{1m}		
	B^{2m}		$B^{2m}+T^2$	B^{2m}		
	C^{3m}		$C^{3m}+T^2$	C^{3m}		
	D^{4m}		$D^{4m}+T^2$	D^{4m}		
	E^5		E^{5m}	$A^{,5m}$		
	F^{6m}		$F^{6m}+T^3$	$B^{,6m}$		
			$G^{6m}+T^3$	E^{7m}		
4	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$					
	$C^{3m}+T^2$					
	$D^{4m}+T^3$					
5	$A^{1m}+T^1$					
	$B^{2m}+T^2$					
	$C^{3m}+T^3$					
	$D^{4m}+T^4$					
	Saz. ter					
6	$A^{1m}+T^1$					
	$B^{2m}+T^2$					
	Saz. ter					
7	A^{1m}		A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}	A^{1m}
	A^{2m}	A^{2m}	$A^{,2m}$	$A^{,2m}$	$A^{,2m}$	
	B^{3m}	$B^{3m} \times 2$	B^{3m}	Saz. ter		
	A^{4m}	A^{4m}	C^{4m}			
		Saz. ter				

• **Vezin Açısından:**

Birinci Selâmı

Devrirevan Usulü

- 1) “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahri remel ile bestelendiği tespit edilen kısımların usul vezin şeması hazırlanmış ve yapılan çalışma neticesinde son iki hecenin farklı kullanıldığı sonucu elde edilmiştir (Şekil 3.27).

14
8

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
1-BİŞ NE Vİ DEZ NÂ LE İ BAN Kİ RE BAB
FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
2-BİŞ NE VEZ NEY ÇÜN Hİ KÂ YET Mİ KU NED

Şekil 3.27: Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki şemada 1 ile gösterilen satır saba ayine 2 ile gösterilen satır ferahfeza ayine aittir.

Ferahfeza ayinin ikinci selamı ile saba ayinin ikinci selamının güftesi ve vezinleri farklıdır.

Üçüncü Selam

Devrikebir Usulünde

- 1) “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” bahri remel ile bestelendiği tespit edilen kısımların usul vezin şeması hazırlanmış ve yapılan çalışma sonucunda iki hecenin farklı kullanıldığı görülmüştür (Şekil 3.28).

28
8

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
1-HEM CU Â DEM HER VE Lİ NÜ Rİ HU DAST
FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LUN
2-DÜ ŞİMEV LÂ NÂ BE HÂ EN DER ME RA

Şekil 3.28 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır saba ayine 2 ile gösterilen kısım ferahfeza ayine aittir.

Yürük Semai Usulünde

- 2) “Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün” bahr-i münserih ile “ey ki hezar aferin” sözleriyle başlayan kısım iki ayinde de aynı şekilde kullanılmıştır (Şekil 3.29).

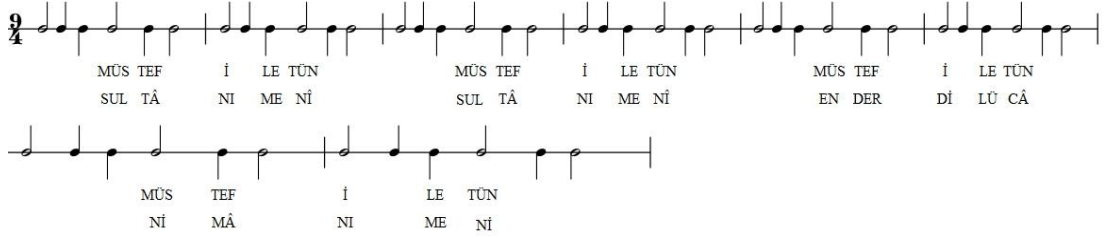
6
8

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
EY Kİ HE ZAR Â FE RİN
MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
BÜ Nİ CE SUL TAN O LUR

Şekil 3.29 : Usul – Vezin Şeması.

Dördüncü Selam

3) “Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün Müstefiletün bahr-i recez ile bestelenen dördüncü selam iki ayinde de aynıdır (Şekil 3.30).

Şekil 3.30 : Usul – Vezin Şeması.

Kullanılan farklı aruz vezni sayısının selamlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir (Bk: Çizelge 3.68).

Çizelge 3.68 : Vezinlerin Selamlara Göre Sayısal Dağılımı

	Ferahfeza	Saba
1. selam	4 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı
2. selam	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı
3. selam	Devrikebir: 1 aruz kalıbı	Devrikebir: 1 aruz kalıbı
	Y.Semai: 4 aruz kalıbı	Y.Semai: 3 aruz kalıbı
	Toplam 5	Toplam 4
4. selam	1 aruz kalıbı	1 aruz kalıbı

Yukarıdaki çalışmalardan da görüldüğü gibi İsmail Dede tarafından bestelenen iki ayinde tercih ettiği vezinler farklıdır.

• Melodik Tekrar Tabloları:

- 1) Birinci selamda ferahfeza ayinde dört, saba ayinde üç adet melodik tekrar grubu mevcuttur.
- 2) Ferahfeza ayinin ikinci selamında iki, saba ayinini ikinci selamında üç adet melodik tekrar grubu vardır.
- 3) Ferahfeza ayinin üçüncü selamında dört, saba ayinde ise on adet melodik tekrar grubu vardır.
- 4) İki ayinde dördüncü selamında bir tane melodik tekrar grubu vardır.

• Selamların Ölçüleri ve Usullerin Dağılımı

- 1) Birinci selam ferahfeza ayinde yetmiş dokuz, saba ayinde altmış sekiz ölçüdür.

- 2) İkinci selam ferahfeza ayinde kırk dört, saba ayinde otuz altı ölçüdür.
- 3) Ferahfeza ayinin üçüncü selamı yüz elli üç ölçü, hicaz ayinin ise yüz seksen üç ölçüdür.
- 4) Dördüncü selam ferahfeza ayinde on altı, saba ayinde yirmi ölçüdür.
- 5) Üçüncü selamda ferahfeza ayinin dokuz, saba ayinin ise on üçüncü ölçüsünde devrikebir usulünden aksak semai usulüne geçilmiştir.
- 6) Üçüncü selamda ferahfeza ayinde on sekiz, saba ayinde ise yirmi dördüncü ölçüde aksak semai usulünden yürük semai usulüne geçilmiştir.

Genel Değerlendirme

Farklı yüzyılda bestelenen ayinler incelendiğinde selamları oluşturan bölüm sayıları ve uzunluklarının birbirleri ile örtüşmediği ayrıca bölümleri meydana getiren biçimlerin de çoğunlukla aynı paralelde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Güftelerin vezinlerinin usul ile uyumuna bakıldığında çoğunlukla aynı şekilde kullanıldıkları görülmüştür. Kullanılan aruz kalıplarının sayısının yüzyıl ilerledikçe azaldığı görülmektedir. Melodik tekrar gruplarının da yüzyıl ilerledikçe azaldığı tespit edilmiştir.

Aynı yüzyılda bestelenen ayinlerde selamları oluşturan bölümlerin sayıları ve uzunlukları birbirleri ile paralel gitmektedir. Aynı zamanda bölümleri oluşturan biçimlerin de birbirleri ile örtüştüğü görülmüştür. Ortak kullanılan vezinlerin aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan farklı aruz kalıp sayısının da birbirine yakın olduğu görülmüştür. Melodik tekrar grup sayısı dört ayinde de birbirine yakındır. Elde edilen verilere göre on sekizinci yüzyıl ayin besteciliğinde dönem anlayışı olduğu görülmektedir.

Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın ayinlerinde biçim şemaları, bölümleri ve bölüm uzunlukları birbirine çok benzer şekilde bestelenmiştir. Üçüncü selamın yürük semai usulünde üç ortak vezin kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan ikisinin aynı birinin sadece bir hecesinin farklı kullanıldığı görülmüştür. Aynı besteciye ait bu iki eserdeki farklı uygulama notanın yanlış yazılmış olabileceğini ya da meşk silsilesinde yanlış aktarılmış olabileceğini düşündürmektedir. Böylece Musahib Seyyid Ahmed Ağa'nın ayin besteleme stili hakkında önemli bir sonuç elde edilmiştir.

İsmail Dede'nin iki ayininde selamları oluşturan bölüm sayıları aynı olmakla birlikte bölümleri oluşturan biçimler ve biçimlerin uzunlukları birbirlerinden farklıdır. Ortak kullanılan vezinlerinden üçü aynı şekilde bestelenmiştir. Bir tanesinde son iki hecenin farklı kullanıldığı görülmüştür. Melodik tekrar grup sayısı üçüncü selam hariç birbirleri ile örtüşmektedir. İsmail Dede'nin ayin besteleme stili bu iki ayinden pek net anlaşılmamaktadır.

İncelenen dokuz ayinde kullanılan biçim şemaları bu bölümde toplu halde tablolar halinde sunulacaktır.

İncelenen dokuz ayinde murabbaların 9 farklı biçimde kullanıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 3.69).

Çizelge 3.69 : Biçim Şeması

MURABBA	-a-	-a'-	-a''-	-b-	-c-	-c'-	-c''-	-d-
	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$	$A^{1m}+T^1$
	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^{1'}$	$A^{2m}+T^2$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$	$A^{2m}+T^1$
	$B^{3m}+T^2$	$B^{3m}+T^2$	$B^{3m}+T^2$	$B^{3m}+T^{1'}$	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^1$	$B^{3m}+T^{1'}$	$B^{3m}+T^2$
	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^{1'}$	$A^{4m}+T^{2'}$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$	$A^{4m}+T^1$
							$B^{5m}+T^2$	
							$A^{6m}+T^1$	

İncelenen dokuz ayine bakıldığında 7 farklı nakış biçimi kullanıldığı tespit edilmiştir (Bk: Çizelge 3.70).

Çizelge 3.70 : Biçim Şeması

NAKIŞ	-a-	-b-	-c-	-d-
	$A^{1m}+A^{2m}+T^1$	$A^{1m}+A^{2m}+T^1$	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$	$A^{1m}+A^{2m}+T^1$
	$A^{3m}+A^{4m}+T^1$	$B^{3m}+A^{4m}+T^1$	$A^{3m}+B^{4m}+T^1$	$B^{3m}+C^{4m}+T^2$
	-e-	-f-	-g-	
	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$	$A^{1m}+B^{2m}+T^1+B^{2m/2}$	$A^{1m}+B^{2m}+T^1$	
$C^{3m}+B^{4m}+T^1$	$A^{3m}+B^{4m}+T^1+B^{4m/2}$			

İncelenen ayinlerde kullanılan serbest biçimleri 9 ana kategori ve varyasyonları olarak ele alabiliriz (Çizelge 3.7)

Çizelge 3.71 : Biçim Şeması

		-a-	-b-	-c-	-d-	-e-	-f-	-g-	-h-	-ı-	-j-	-k-	-l-	-m-	
		SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	1	A ^{1m} B ^{2m} A ^{3m} B ^{4m}	A ^{1m} B ^{2m} A ^{3m} B ^{4m} Saz. ter	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T¹} A ^{3m+T²} B ^{4m+T¹} Saz. ter	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T²} A ^{3m+T¹} B ^{4m+T²}	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T¹} A ^{3m+T¹} B ^{4m+T¹}	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T²} A ^{3m+T¹} B ^{4m+T²}	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T²} A ^{3m+T¹} B ^{4m+T²} A ^{5m+T¹} B ^{6m}	A ^{1m} B ^{2m} A ^{3m} B ^{4m+T¹} Saz. ter	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T²} A ^{3m+T¹} B ^{4m+T³}	A ^{1m} B ^{2m} A ^{3m} B ^{4m} A ^{5m} B ^{6m} A ^{7m} B ^{8m}	A ^{1m} B ^{2m} A ^{3m} B ^{4m} A ^{5m} B ^{6m} A ^{7m} B ^{8m+T¹}	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T²} A ^{3m+T¹} B ^{4m+T²} C ^{5m+T³} B ^{6m+T²}
2	A+T ¹ B+ T ² C+T ¹ B+ T ²		A+T ¹ B+ T ² C+T ^{1'} B+ T ²	A+T ¹ B+ T ² C+T ^{1'} B+ T ^{2'}	A+T ¹ B+ T ² C+T ¹ B+ T ² Terennüm ³	A ^{1m+T¹} B ^{2m+T²} C ^{3m+T³} D ^{4m+T⁴} Saz. ter									
3	C ^{1m} D ^{2m} D ^{3m} +B ^{3m} E ^{4m} E ^{5m} E ^{6m} F ^{7m} X2 G ^{8m} X2														

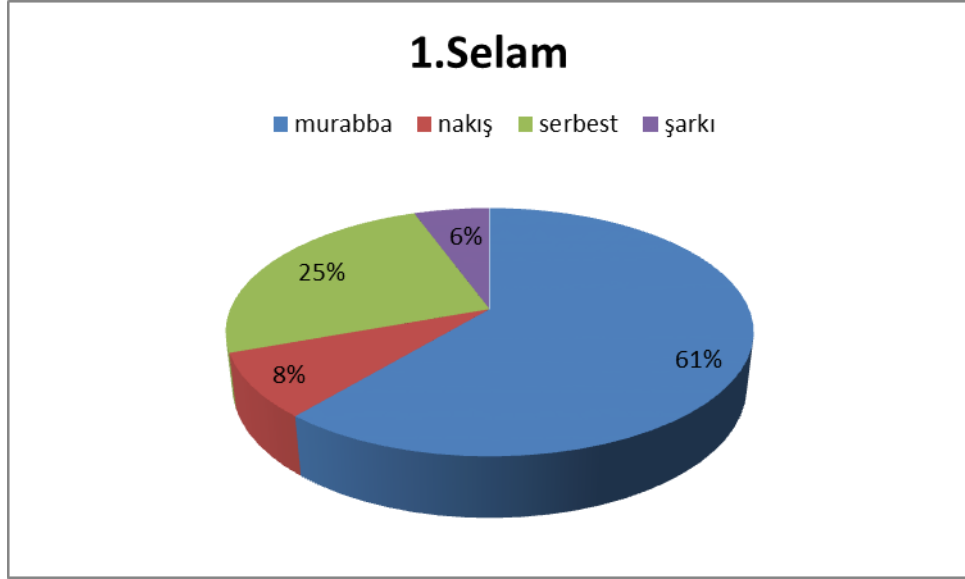
Çizelge 3.71 (devam) : Biçim Şeması

		-a-	-b-	-c-	-d-	-e-	-f-	-g-	-h-	-ı-	-j-	-k-	-l-	-m-	
SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	4	$A^{1m}+B^{1m}+T^1$ $C^{2m}+T^2$ $D^{4m}+T^3$	A^{1m} B^{2m} C^{3m} D^{4m}	A^{1m} B^{2m} C^{3m} $D^{4m} \times 2$	A^{1m} B^{2m} C^{3m} $D^{4m}+T^1$ Terennüm ² Saz. ter										
	5	A^{1m} A^{2m}	A^{1m} A^{2m}	A^{1m} A^{2m} Saz. ter	$A^{1m}+T^1$ $A^{2m}+T^1$ Terennüm ²	A^{1m} A^{2m} A^{3m} A^{4m}	A^{1m} A^{2m} A^{3m} $A^{4m}+T^1$	A^{1m} A^{2m} A^{3m} A^{4m} Saz. ter	$A^{1m}+T^1$ $A^{2m}+T^1$ $A^{3m}+T^1$ $A^{4m}+T^1$ Saz. ter	$A^{1m}+T^1$ $A^{2m}+T^1$ $A^{3m}+T^1$ $A^{4m}+T^2$ $A^{4m}+T^4$ Terennüm ³	A^{1m} A^{2m} A^{3m} A^{4m} A^{5m} A^{6m} Saz. ter	A^{1m} A^{2m} A^{3m} A^{4m} B^{5m} B^{6m}	A^{1m} A^{2m} A^{3m} $A^{4m}+T^1$ B^{5m} B^{6m} Saz. ter		
	6	A^{1m} B^{2m} C^{3m} D^{4m} E^{5m} Terennüm	A^{1m} B^{2m} C^{3m} D^{4m} E^5 F^{6m}	$A^{1m}+T^1$ $B^{2m}+T^2$ $C^{3m}+T^2$ $D^{4m}+T^2$ E^{5m} $F^{6m}+T^3$ $G^{6m}+T^3$	A^{1m} B^{2m} C^{3m} D^{4m} A^{5m} B^{6m} E^{7m}										
	7	A^{1m} A^{2m} B^{3m} C^{4m}	A^{1m} A^{2m} B^{3m} C^{4m}	A^{1m} A^{2m} B^{3m} $C^{4m}+T^1$	A^{1m} A^{2m} B^{3m} C^{4m} Saz. ter	A^{1m} A^{2m} A^{3m} C^{4m} Saz. ter									

Çizelge 3.71 (devam) : Biçim Şeması

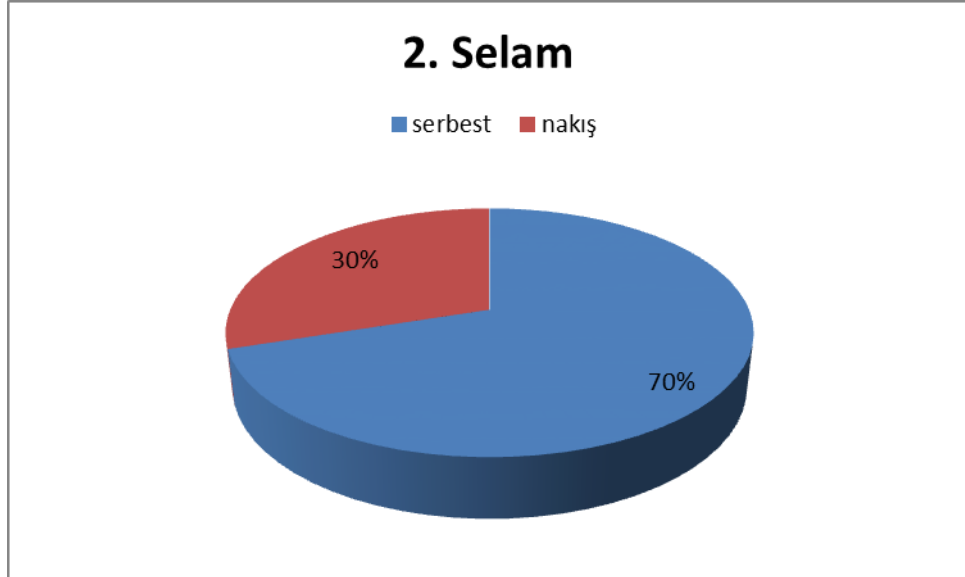
		-a-	-b-	-c-	-d-	-e-	-f-	-g-	-h-	-ı-	-j-	-k-	-l-	-m-
SERBEST BİÇİM ŞEMALARI	8	A ^{1m} B ^{2m}	A ^{1m} B ^{2m} Saz. ter	A ^{1m} +T ¹ B ^{2m} +T ² Saz. ter										
	9	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} A ^{4m}	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} X 2 A ^{4m}	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} A ^{4m} + T ¹ Saz. ter	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} A ^{4m} + T ¹ Saz. ter	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} B ^{4m} Saz. ter	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} B ^{4m} Saz. ter	A ^{1m} +T ¹ A ^{2m} +T ¹ B ^{3m} +T ¹ B ^{4m} +T ¹ B ^{5m} +T ¹ Terennüm ²	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} B ^{4m} C ^{5m}	A ^{1m} A ^{2m} B ^{3m} C ^{4m} C ^{5m}	A ^{1m} B ^{2m} B ^{3m} C ^{4m} Saz. ter			

Dokuz ayinin genelinde birinci selamda 22 kere (%61) murabba, 9 kere serbest (%25), 3 kere (%8) nakış ve 2 kere (%6) şarkı biçimi kullanılmıştır (Şekil 3.31).

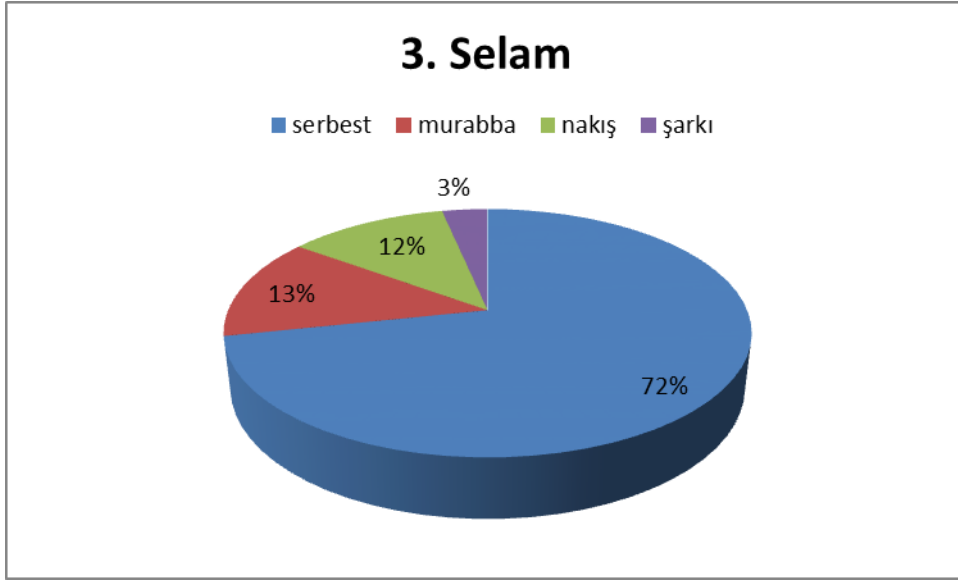
Şekil 3.31 : 1. Selam Tür Dağılımı.

Dokuz ayinin genelinde ikinci selamda 7 kere (%70) serbest biçim ve 3 kere (%30) nakış biçimi kullanılmıştır (Şekil 3.32).

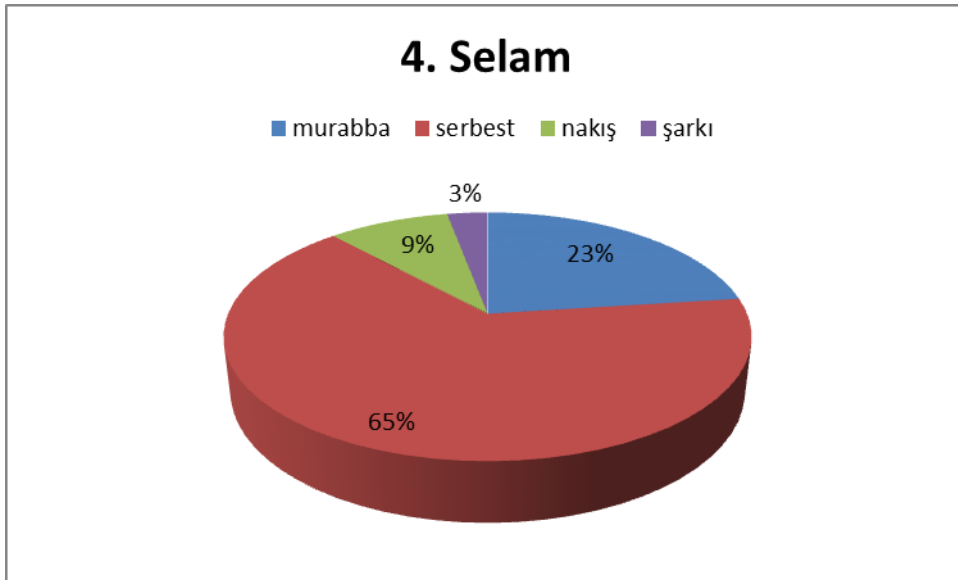
Şekil 3.32 : 2. Selam Tür Dağılımı.

Dokuz ayinin genelinde üçüncü selamda 43 kere (%72) serbest biçim, 8 kere (%13) murabba ve 7 kere (%12) nakış biçimi ve 2 kere (%3) şarkı biçimi kullanılmıştır (Şekil 3.33).

Şekil 3.33 : 3. Selam Tür Dağılımı.

Dokuz ayinin genelinde 31 kere (%23) murabba, 88 kere (%65) serbest biçim, on iki kere (%9) nakış ve 4 kere (%3) de şarkı biçimi kullanılmıştır (Şekil 3.34).

Şekil 3.34 : 4. Selam Tür Dağılımı.

Vezinler ile İlgili Genel Değerlendirme

İncelenen dokuz ayinde kullanılan ortak vezinlerden birkaçını şimdi bir de birlikte görelim (Şekil 3.35, Şekil 3.36, Şekil 3.37, Şekil 3.38, Şekil 3.39, Şekil 3.40, Şekil 3.41 ve Şekil 3.42).

Devrirevan Usulünde

1)Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün / Bahr-i Remel

FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÜN
1-AK BE LES SA Kİ A LEY NÂ HÂ Mİ LEN KAS EL MÜ DAN
2-SÜ RE İ VEL LEY Lİ Dİ DEM VAS Fİ KEY SÜ Yİ SÜ MAST
3-DÜ Şİ REF TEM DER ME YÂ Nİ MEC Lİ Sİ SUL TÂ Nİ HİŞ
4-DÜ Şİ BER DER GÂ Hİ İZ ZET KÜ Sİ SUL TA Nİ ZE DEM
FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÂ
5-Â Şİ KOL DUM BİL ME DİM

TUN FÂ İ LÂ TUN FÂ İ LÜN
5-YAR ÖZ GE LER LE YAR İ MİŞ

Şekil 3.35 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır bestenigâr ayini, 2 ile gösterilen satır çargâh ayini, 3 ile gösterilen satır irak ayini, 4 ile gösterilen satır nihavend ayini ve 5 ile gösterilen satır dügâh ayini göstermektedir. İlk dört satırın birbiri ile tam uyum içerisindedir.

2)Müstefîlün MüstefîlünMüstefîlünMüstefîlün/ Bahr-i Recez

MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
1-BÂ AN Kİ Mİ DÂ Nİ ME RÂ HER GİZ NE Mİ
2-BÂ AN Kİ EZ PEY VES TE İ MEN AŞ KI KEŞ
MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
3-EY HÂ Lİ Kİ HEF TÂ SÜ MAN DER MAN DE EM FER YÂ Dİ RES
MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN MÜS TEF İ LÜN
4-TÂ MEN Bİ Dİ DEM RÜ Yİ TÜ EY ŞEM İ MÂ

MÜS TEF İ LÜN
1-HÂ Nİ ME RÂ
2-TEM AŞ KI MEN
MÜS TEF İ LÜN
4-Hİ RÜ ŞE NEM

Şekil 3.36 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh ayine, 2 ile gösterilen satır çargâh ayine, 3 ile gösterilen satır irak ayine ve 4 ile gösterilen satır ferahfeza ayine aittir. Bu veznin düğâh ve çargâh ayinlerde tam uyum içinde kullanıldığı diğer iki ayinde ise farklı kullanıldığı görülmektedir.

3)Mef'ûlü Mefâilü Mefâilün Fa' / Ahreb 4

14

MEF	Û	LÜ	ME FÂ	İ	LÜ	ME FÂ	İ	LÜN	FA'
1-Â	TEŞ	NE	ZE NED	DER	Dİ	LI MÁ	İL	LÂ	HU
MEF	Û	LÜ	ME FÂ	İ	LÜ	ME FÂ	İ	LÜN	FA'
2-Â	TEŞ	NE	ZE NED	DER	Dİ	Lİ MÁ	İL	LÂ	HU
MEF	Û	LÜ	ME FÂ	İ	LÜ	ME FÂ	İ	LÜN	FA'
3-MEN	BEN	DE	İ KUR	Â	NEM	E GER	CAN	DÂ	REM

Şekil 3.37 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh ayine, 2 ile gösterilen satır hicaz ayine ve 3 ile gösterilen satır ise düğâh ayine aittir. İlk beş hece üç ayinde de aynı bestelenmiş devamı farklı bestelenmiştir.

Devrikebir Usulünde

1)Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün / Bahr-i Recez

28

MÜS	TEF	İ	LÜN	MÜS	TEF	İ	LÜN
1-EY	ŞEH	Dİ	NÜ	Şİ	Nİ	LE	BET
MÜS	TEF	İ	LÜN	MÜS	TEF	İ	LÜN
2-EY	ŞEH	Dİ	NÜ	Şİ	Nİ	LE	BET

MÜS	TEF	İ	LÜN	MÜS	TEF	İ	LÜN
1-PAK	EZ	HE	ME	Â	LÜ	DE	Gİ
MÜS	TEF	İ	LÜN	MÜS	TEF	İ	LÜN
2-PAK	EZ	HE	ME	Â	LÜ	DE	Gİ

Şekil 3.38 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh, 2 ile gösterilen satır çargâh ayine aittir.

2)Fâilâtün Fâilâtün Fâilün / Bahr-i Remel-i Müseddes

28

FÂ İ LÂN TÜN FÂ İ LÂN TÜN
 1-HEM CU Â DEM HER VE Lİ NÜ
 FÂ İ LÂN TÜN FÂ İ LÂN TÜN TÜN
 2-Â ME DÂN MAH BÛ Bİ İN SAN
 FÂ İ LÂN TÜN FÂ İ LÂN TÜN
 3-DER Dİ LÛ CAN HÂ NE KER Dİ
 FÂ İ LÂN TÜN FÂ İ LÂN TÜN
 4-DU Şİ MEV LÂ NÂ BE HÂ EN
 FÂ İ LÂN TÜN FÂ İ
 5-Â Şİ KAN RÂ KIB LE

FÂ İ LÜN
 1-Rİ HU DAST
 FÂ İ LÜN
 2-MER HA BA
 FÂ İ LÜN
 3-Â Kİ BET
 FÂ İ LÜN
 4-DER ME RA
 LÂ TÜN FÂ İLÜN
 5-Dİ DAR Â MEDEST

Şekil 3.39 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır saba ayine, 2 ile gösterilen satır bestenigâr ayine, 3 ile gösterilen satır irak ayine, 4 ile gösterilen satır ferahfeza ayine, 5 ile gösterilen satır ise nihavend ayine aittir. Şemadan anlaşılacağı üzere bu vezin her ayinde benzer ama farklı şekilde bestelenmiştir.

Yürük Semai Usulünde

Bu bölümden itibaren düğâh ayin olarak söz edilen ayin düğâh ayinin tamamlandığı pençgâh ayindir.

1) Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feûl / Ahreb 1

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
 1-Â ŞİK Kİ TE VA ZU NE NÜ MÂ YED Çİ KÜ NED
 2-GÛ Şİ Kİ BE HAK BA Zİ BU VED DER HE ME CAY
 3-MEV LÂ YE E NET TA İ BÛ MİN MÂ SE LE FA
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE ÜL
 4-MEN BÂ TÛ ÇÛ NÂ NE MEY Nİ GÂ Rİ HU TE Nİ

Şekil 3.40 : Usul – Vezin Şeması.

2) Müfteilün Müfteilün Fâilün / Bahr-i serî matviyy-i mevkûf

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
 1-AH GÜ ZE LİN AŞ KI NA HÂ LÂ TI NA
 2-HER Kİ Zİ UŞ ŞÂ KI Gİ RÎ ZAN ŞE VED
 3-HİZ Kİ İ Mİ RUZ İ Cİ HAN AN İ MAST
 4-BÂ Zİ RE SÎ DİM İ Zİ MEY HÂ NE MEST

Şekil 3.41 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır düğâh, 2 ile gösterilen satır irak, 3 ile gösterilen satır suzidılara ve 4 ile gösterilen satır çargâh ayine aittir. Şemadan da anlaşılacağı üzere vezin dört ayinde de aynı şekilde kullanılmıştır.

3) Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün / Bahr-i Hezec-i Mekfûl

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü LÜN
 1-İN HÂ NE Kİ PEY VES TE DE RO ÇEN GÜ ÇE GÂ NEST
 2-MÂ DER DÜ Cİ HAN GAY Rİ HÜ DÂ YA Rİ NE DÂ RİM
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü
 3-BEN BİL ME Zİ DİM GİZ Lİ A YAN HEP SE Nİ MİŞ
 MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FE Ü LÜN
 4-EY KAV Mİ BE HAC REF TE KÜ CÂ Yİ Dİ KÜ CÂ YİD

LÜN
 3-SİN

Şekil 3.42 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh, 2 ile gösterilen satır irak, 3 ile gösterilen satır saba ve 4 ile gösterilen satır düğâh ayine aittir. Şemadan da anlaşılacağı üzere çargâh ve irak ayinlerde vezin kullanımı aynı, saba ayinde ise diğer ikisine çok yakındır. Ancak düğâh ayinde vezin başka bir şekilde kullanılmıştır.

4) Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün / Bahr-i Müctes

ME FÂ İ LÜN FE İ LÂ TÜN ME FÂ İ LÜN FE İ LÜN
 1-KÜ CAS TI MUT Rİ Bİ DİL TÂ Zİ NÂ RE HÂ Yİ SA LÂ
 2-GÖ ZÜM Kİ KÂ NE BO YAN Dİ ŞE RÂ Bİ NEY LE YE YİM

Şekil 3.43 : Usul – Vezin Şeması.

Yukarıdaki usul vezin şemasında 1 ile gösterilen satır çargâh, 2 ile gösterilen satır ise irak ayine aittir. Şemadan da anlaşıldığı gibi vezin iki ayinde de aynı şekilde kullanılmıştır. Fikir vermesi adına koyduğumuz bu birkaç şema dışında örnekleri arttırmak mümkündür.

Sonuç olarak, incelenen ayinlerin melodik kurgularının yukarıda tablolar halinde sunduğumuz biçim şemaları şeklinde olduğu, güfte kullanımlarının ise yine yukarıda gösterdiğimiz usul-vezin şemalarındaki gibi kullanarak bestelendiği tespit edilmiştir. Yaptığımız bu çalışmanın sonuçlarından elde edilen verilerin bundan sonraki araştırmacılara yol göstereceği ve bir çalışma metodu sunabileceği kanısındayız.

KAYNAKLAR

- Türk Musikisi Klasiklerinden Mevlevî Âyinleri*, (1934- 1937). İstanbul: İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı.
- Hz. Mevlâna ve Mevlevî Âyinleri*, (1969). İstanbul: Miliyetçiler Derneği Neşriyatı.
- Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyumu Bildirileri*, (2006). Konya: Rumi Yayınları.
- Akdoğan, B.** (1991). *İsmâil-i Ankaravî'nin Hüccetü's-semâ Adlı Eserine Göre Mûsikî Anlayışı*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akdoğan, B.** (2009). *İsmâil-i Ankaravî ve Mûsikî Risâlesi Mevlevîlik ve Mûsikî (Er-Risâletü't-Tenzîhiyye Fî Şe'ni'l-Mevleviyye)*, İstanbul: Rağbet.
- Akkuş, M., İslamoğlu, A., Adak A.** (2010). *Müntehabât-ı Fahri Post-nişîn-i Mevlevihâne-i Bahâriye Hüseyin Fahreddin el-Mevlevî*, Ankara: Mevlâna Kültür ve Sanat Vakfı.
- Aktulum, K.** (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Altinel, N. Y.** (1997). *Zekai Dede Efendi'ye Ait Mevlevî Âyîn-i Şerîf'lerin Makam, Usul ve Güfte Yönünden İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ambrosio, A. F.** (2012). *Bir Mevlevinin Hayatı 17. Yüzyılda Sufilik Öğretisi ve Ayinleri*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Anıtsoy, B.** (2006). *Mevlevî Ayinlerindeki İlk Peşrevlerin Melodik Olarak İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Ayvazoğlu, B.** (2008). *Ney'in Sırrı*, İstanbul: Kapı.
- Bardakçı, M.** (1986). *Maragalı Abdülkadir*, İstanbul: Pan Yayınevi.
- Başar Çelik, B.** (2001). *Hızır bin Abdullah'ın Kitab'ül Edvar'ında Makamlar*, (Yayınlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Başar, B.** (1999). *XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî Ayinlerinin Müzikal Analizi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Bayrak Akyıldız, H.** (2010). Tanpınar'ın Romanlarında Metinlerarası İlişkiler, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3 s: 715-727.*
- Beard D., Gloag, K.** (2005). *Musicology The Key Concepts*, Canada: Routledge.
- Binbaş, İ. E.** (1997). *Tasavvuf ve Müzik-Mevlevî ve Bektaşilikte Semâ*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cevher, H.** (2003). *Ali Ufkî Hâzâ Mecmûa-i Sâz ü Söz*, İzmir: Meta Basım.
- Çalışır, A.** (2010). *Beste-i Kadimden Beste-i Cedide Meydan Görmüş Ayinler*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çetinkaya, Y.** (2000). *Mevlevîlikte Müzik Felsefesi*, (Yayınlanmamış sanatta yeterlilik tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çevikoğlu, T.** (2008). *Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir*, Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Çeviksever, B.** (1995). *Neyzen Emin (Dede) Efendi Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Musikimizdeki Etkileri*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çuhadar, Ü.** (1999). *İstanbul Mevlevî-hânelerindeki Musikîşinas Şeyhler*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, Ö. Acar, M.** (2002). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Devellioğlu, F.** (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dizdarzade, H.** (2010). *İstanbul Mevlevihaneleri*, İstanbul: Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.
- Doğrusöz, N.** (2012). *Yusuf Kırşehirî'nin Müzik Teorisi*, Kırşehir: Kırşehir Valiliği.
- Ekiz, T.** (2007). Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı?, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 47, 2 s: 119-127.*
- Ellikçi, F.** (2007). *Bestekâr Zeki Atkoşar'ın Hayatı ve Musiki Eserleri*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ergun, S. N.** (1943). *Türk Musikisi Antolojisi c.2*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Erguner, K.** (2000). *Ayrılık Çeşmesi Bir Neyzenin Yolculuğu*, İstanbul: İletişim.
- Feldman, W.** (1996). *Music of the Ottoman Court*, Berlin: Verlag für Wissenschaft und Bildung.
- Gazimihâl, M. R.** (1947). *Konya'da Musiki*, Ankara.
- Gölpınarlı, A.** (1999). *Mevlâna Celâleddin Hayatı, Eserleri, Felsefesi*, İstanbul: İnkılâp.
- Gölpınarlı, A.** (2006). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, İstanbul: İnkılâp.
- Gölpınarlı, A.** (2006). *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul: İnkılâp.
- Gümüş E. O.** (2006). *Tuncer Cücennoğlu'nun Tiyatro Oyunlarına Genel Bir Bakış ve Oyunlarında Metinlerarası İzler*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

- Güngördü, B.** (1993). *Nâyî Osman Dede'nin Mi"râciye"sinin Türk Musikisindeki Yeri*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Hatipoğlu, E.** (2010). *Mevlevihaneler Döneminde Bestelendiği Tespit Edilen 46 Ayinin Makam ve Geçki Açısından Tahlili*, (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Heper, S.** (1974). *Mevlevi Ayinleri*, Konya: Konya Turizm Derneği Yayını.
- İlhan, A. B.** (2006). *XIX. Yüzyıla Kadar Olan Mevlevi Ayinlerinde Usul-Vezin İlişkisi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İlhan, A. B.** (2009). XIX. Yüzyıla Kadar Mevlevi Ayinlerinde Usul-Vezin İlişkisi, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009/1, s: 255-276.
- Karataş, Ö. S.** (2007). *XIX. Yüzyılda Bestelenmiş Mevlevi Ayinlerinin Melodik Analizi*, (Yayınlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, A. Küçük, S.** (2011). *Defter-i Dervişan*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kaygusuz, N.** (2006). *Muallim İsmail Hakkı Bey ve Mûsikî Tekâmül Dersleri*, İstanbul: İTÜ Vakfı Yayınları.
- Konan D. Karadeniz, Ş.** (2013). Dügâh Makamının Tarihsel Seyri, *Uluslararası Müzik ve Kuram Sempozyumu*, Basılmamış bildiri.
- Kutluğ, Y. F.** (2000). *Türk Musikisinde Makamlar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Küçük, S.** (2003). *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, İstanbul: Vefa Yayınları.
- Levendoglu, O.** (2004). XIII. Yüzyıldan Bugüne Uzanan Makamlar ve Değişim Çizgileri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 17, Kayseri, s.131-138.
- Macey, D.** (2000). *Dictionary of Critical Theory*, England: Penguin Books.
- Mutlu, E.** (2004). *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Oransay, G.** (1990). *Bellekten*, İzmir: Güven Ofset.
- Özalp, N.** (1992). *Türk Musikisi Beste Formları*, Ankara: TRT.
- Özalp, N.** (2002). *Türk Musikisi Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özkan, İ. H.** (2003). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Öztuna, Y.** (1969). *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Öztuna, Y.** (2000). *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Özyasan, N.** (2001). *Nâyî Osman Dede'nin Hayatı ve Âyîn-i Şerif"lerinin Usul, Güfte ve Müzikal Açısından İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Popescu-Judetz E.** (1998). *Türk Musikisi Kültürünün Anlamları*, İstanbul: Pan Yayınevi.
- Popescu-Judetz, E.** (2000). *Prens Dimitrie Cantemir Türk Musikisi Bestekâri ve Nazariyatçısı*, İstanbul: Pan Yayınevi.
- Popescu-Judetz, E.** (2010). *A Summary Catalogue of the Turkish Makams*, İstanbul: Pan Yayınevi.
- Satılmış, H.** (2007). *Abdullah Necdet Tanlak'ın Hayatı ve Eserleri*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Seyidoğlu, H.** (2003). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Şimşek, İ.** (1999). *Hamamî-zâde İsmail Dede Efendi'nin Hayatı ve Dinî Eserleri*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Tanrıkörur, C.** (1999). Osmanlı Musikisinde Mevlevî Ayini Besteciliği, Osmanlı Ansiklopedisi, c.10, s.707-721.
- Tanrıkörur, C.** (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanrıkörur, C.** (2009). *Müzik Kültür Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tırışkan, A. G.** (2000). *Haşim Bey'in Edvârı*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Tura, Y.** (1997). *İnceleme ve Gerçeği Araştırma (Tedkik ü Tahkik)*, İstanbul: Pan Yayınevi.
- Tura, Y.** (2001). *Kantemiroğlu Kitabı İlmi'l-Musiki ala vechi'l-Hurufat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uludağ, S.** (1976). *İslâm Açısından Mûsiki ve Semâ*, İstanbul: Marifet Yayınları.
- Ungay, M. H.** (1987). *Türk Musikisinde Usüller ve Kudüm*, İstanbul: Türk Musikisi Vakfı Yayınları.1.
- Url_1**<[http://osmantatli.com.tr/news.php?id=183&baslik=Postmodernizmde+Metin leraras%FDI%FDk+ve+Pasti%FE](http://osmantatli.com.tr/news.php?id=183&baslik=Postmodernizmde+Metin+leraras%FDI%FDk+ve+Pasti%FE)>
- Url-2**<<http://www.semazen.net/>>
- Url-3**<<http://arsiv.zaman.com.tr/2002/05/01/yazarlar/hilmiyavuz.htm>>
- Url-3**<<http://www.mutriban.com/>>
- Uslu, R. Doğrusöz Dişiaçık N.** (2009). *Abdülbaki Nasır Dede'nin Müzik Yazısı Tahririye*, İstanbul: İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Yayınları.
- Uygun, M. N.** (1999). *Safiyüddin Abdülmü'min Urmevî ve Kitâb'ül-Edvârı*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Vett, C.** (2004). *Dervişler Arasında İki Hafta*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yağız, N.** (1995). *Dinî Musikîde Değişik Bestekârlara Ait 8 Âyîn-i Şerîf'in İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Yavaşca, A.** (2002). *Türk Musikisi'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.
- Yavuz, H.** (01.05.2002) "Haşim, İntihal ve Metinlerarasılık (2)", Zaman Gazetesi.
- Yavuzoğlu, N.** (2009). *Türk Müziğinde Makamlar ve Seyir Özellikleri*, İstanbul: Pan Yayınevi.
- Yöndemli, F.** (2004). *Mevlevilikte Sema Eğitimi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Yöndemli, F.** (2007). *Mevlevilikte Sema ve Musiki*, İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Yüksel, T.** (2001). *Ayin-i Şeriflerde Son Yürük Semaillerin Ezgisel ve Biçimsel Açından İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

EKLER

- EK A:** Dügâh Mevlevi Ayin Notası
EK B: Çargâh Mevlevi Ayin Notası
EK C: Hicaz Mevlevi Ayin Notası
EK D: Nihavend Mevlevi Ayin Notası
EK E: Irak Mevlevi Ayin Notası
EK:F Suzidilara Mevlevi Ayin Notası
EK G: Bestenigâr Mevlevi Ayin Notası
EK H: Saba Mevlevi Ayin Notası
EK I: Ferahfeza Mevlevi Ayin Notası
EK J: Kavramlar Dizini

EK A: Dügâh Mevlevî Ayin Notası

DÜGÂH MEVLEVÎ ÂYİNİ
BİRİNCİ SELÂM

A^{1m}

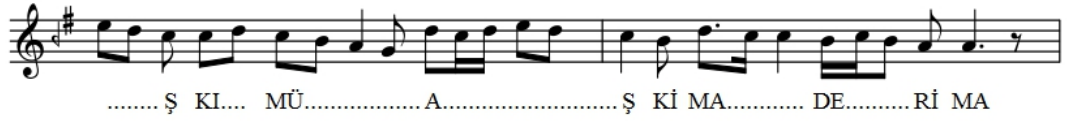

A ŞI KA.....S TI TA Rİ..... KU RA..... Hİ PE.....

B^{2m}

Y GA..... BE..... Rİ MA..... MA ZA..... DE İ A.....

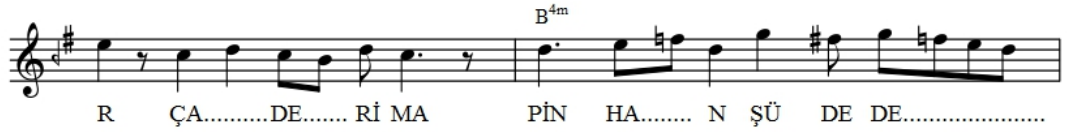
.....Ş KI... MÛ.....A.....Ş Kİ MA..... DE.....Rİ MA

A^{3m}

EY MA DE Rİ MA NÛ HÛ F TE DE

B^{4m}

R ÇA.....DE..... Rİ MA PİN HA..... N ŞÛ DE DE.....

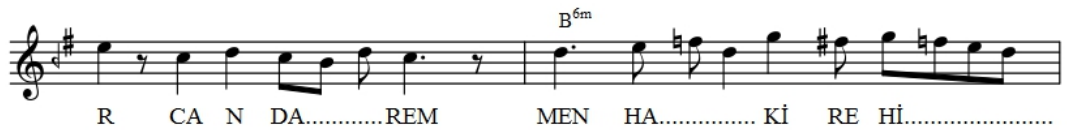
.....R TA..... Bİ..... A Tİ..... KÂ..... FE..... Rİ MA

A^{5m}

MEN BE.....N DE İ KU.....R A NE...M E GE.....

B^{6m}

R CA N DA.....REM MEN HA..... Kİ RE Hİ.....

..... MU..... HA..... M ME Dİ..... MU..... H TA..... REM

A^{7m}
GER NA.....K LI KÜ NE..... D CÜ Zİ... N KE SE.....

B^{8m}
Z GÜ F TA..... REM Bİ ZA.....RE ME ZO.....

..... VE.....Zİ..... N SÜ HA..... N Bİ..... ZA..... RE.....

C^{9m}
M BA A..... N Kİ Mİ..... DA Nİ..... ME RA.....

..... HER Kİ Z NE Mİ..... HA..... Nİ..... ME RA.....

D^{10m}
... HES TE...M SE Kİ.....Zİ.....N A..... Sİ TA.....

..N EZ DE R Çİ Mİ.....RA..... Nİ..... ME RA.....

D^{11m}
..... HEY A..... ŞI KO..... L DU...M Bİ..... L ME Dİ.....

M YAR Ö Z GE LE..... Rİ LE..... YA..... Rİ Mİ.....

$D^{12m \frac{1}{2}}$
..Ş HEY A.... L LA HA..... L LA... H A..... ŞI KA.....

..... BUN CA..... CE FA..... LE.. R VA R İ Mİ.....

$B^{12m \frac{1}{2}}$
...Ş BUN CA..... E ZA..... LE... R VA..... Rİ MİŞ

E^{13m}
YAR E... Y Bİ VE..... FA YA Rİ..... N ÇÜ..... Nİ.....

..N Bİ..... RA..... H MÜ SE N GİN Dİ..... L ME..... BA.....

E^{14m}
..Ş E... Y DE..... R Dİ ME..... N DA..... Nİ TŪ..... İ.....

..M E Zİ HA.....Lİ MA.....GA.....FİL ME.....BA.....

F^{15m}
...Ş DER ÇE.....ME Nİ Ü..... F TA.....D

EY NA LE İ BÜ.....L BÜL BÜL BÜL CA..... NI.....

F^{15m}
..M DER ÇE.....ME Nİ Ü..... F TA.....D

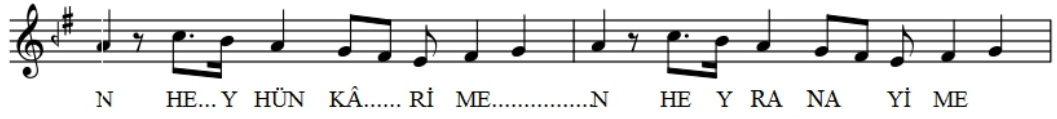
EY NA LE İ BÜ.....L BÜL BÜL BÜL CA..... NI.....

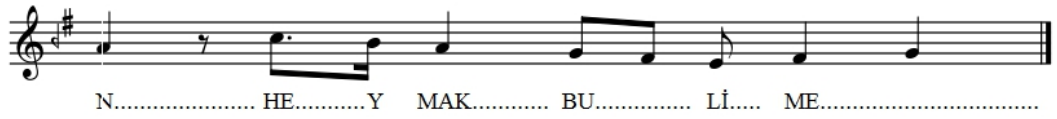
G^{16m}
.....MI TA TÜ DER A..... Yİ..... YA..... Rİ..... ME.....

...N DE...R HA Y ME İ..... GÜ.....L E..... Yİ GÜ.....

G^{16m}
L TA TÜ DER A..... Yİ..... YA..... Rİ..... ME.....

N DE..R HA Y ME İ..... GÜL HE...Y SUL TA..... Nİ ME.....

N HE...Y HÜN KÂ..... Rİ ME.....N HE Y RA NA Yİ ME

N..... HE.....Y MAK..... BU..... Lİ..... ME.....

İKİNCİ SELÂM

..... Nİ SU L TA..... Nİ..... ME Nİ.....

Nİ..... SU L TA..... Nİ..... ME Nİ.....

A..... H E Nİ DE..R Dİ..... LÜ CA..... N

CA..... N İ.....MA..... Nİ.....ME Nİ.....

Nİ..... DE.....Rİ ME..... N Bİ..... DE Mİ.....

Mİ..... ME..... Nİ Zİ..... N DE..... ŞE VE.....

..... M YE Kİ CA..... N Çİ..... ŞE VE..... D

VE..... Dİ SAD CA..... Nİ..... ME Nİ.....

Nİ..... E Yİ A..... Şİ.....KA..... NE..... Y A..... Şİ KA

..... N ME Nİ HA..... Kİ..... RA GE.....

V HE..... R KÜ NE Mİ DO.....ST E..... Yİ MU..... T

RI..... BA..... NE..... Y

MU T RIBA.....N BA..... N DE..... F Fİ

ŞÜ..... MA PÜ..... ZE..... R KÜ NE..... M

E^{4m}
NE..... MÍ E..... YÍ MU..... T RI..... BA..... NE..... Y

MU..... T RI BA..... N DE F Fİ.....

ŞÜ..... MA..... PÜ..... R ZE..... N KÜ NE MÍ DO.....

..... ST ZA LÍ..... M YA.....

MÍ..... RÍ..... M

A^{1m} ÜÇÜNCÜ SELÂM
HE Yİ E Y ŞE..... H Dİ..... NU.....

NU..... Şİ..... Şİ..... Nİ AH LE..... BE..... Tİ

HE Yİ PA..... KE.....Z HE..... ME.....

A..... LÜ..... LÜ..... DE..... Gİ.....

HE Yİ Bİ..N Şİ.....N Kİ..... TA.....

TA..... BA..... Zİ..... Zİ..... Sİ TE..... Dİ

ÇE..... Şİ ME..... ME..... M Zİ HO NU PA.....

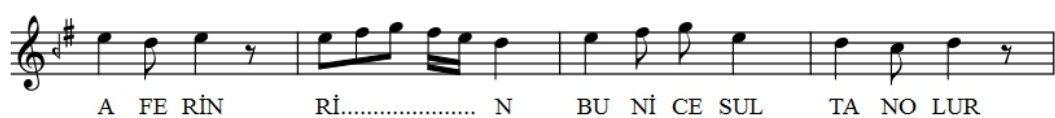
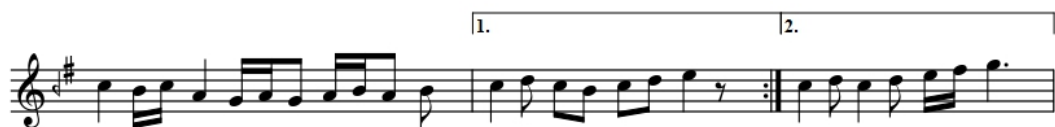
LÜ DE..... Gİ

SAZ TERENNÜM

LÜ DE..... Gİ

YŪZ SŪ RE RE..... YO K SU Lİ SE BA YO LU..... R

CA..... NI M BA Yİ SE SUL TA..... NO LUR YA..... R
SAZ TERENNŪM'

BA Yİ SE SU L TA NO LUR

EY KAVM BE HAC

REF TE KÜ CA Yİ.....Dİ KÜ CA..... Yİ Dİ DOST EY KAVM BE HAC

REF TE KÜ CA Yİ... Dİ KÜ CA..... Yİ... D DİL DAR HE MİN

DA ST Bİ YA Yİ Dİ Bİ YA..... YİD YA Rİ MEN YA Rİ ME RA...

AH YA Rİ ME YA Rİ ME RA... DOST YA Rİ MEN YA Rİ ME RA

SAZ TERENNÜM³

VA..... Y

A ŞI KI TE VA ZÜ NE NÜ MA

YED ÇI KÜ NE D YAR ŞEB HA BE Rİ KO Yİ TÜ NE YA

YED ÇI KÜ NE D YAR GER PU SE Dİ HED ZÜL FÜ TÜ RA

BI RE ME ŞE V VAY Dİ VA NE Kİ ZEN Cİ Rİ NE HA

YED ÇI KÜ NED YA... R YA... R YA R ZA LİM HE.. Y

YAR ZA LİM YAR GÜ LÜ M YAR Mİ Rİ M HE...Y YAR ZA LİM

YAR GÜ LÜ M YAR Mİ Rİ M HE...Y DOST Dİ VA NE Kİ ZEN

Cİ Rİ NE HA YED ÇI KÜ NE D YA..... R AH GÜ ZE LİN

AŞ KI NA HA LÂ TI NA..... A MAN YAN DI YÜ REK

A ŞK HA RA RA TI NA..... DOST AN Dİ ÇE YİM

GAY Rİ GÜ ZEL SEV ME YE..... M A MAN TAN RI YA VÜ

TAN RI NİN A YA TI NA..... SAZ TERENNÜM⁴

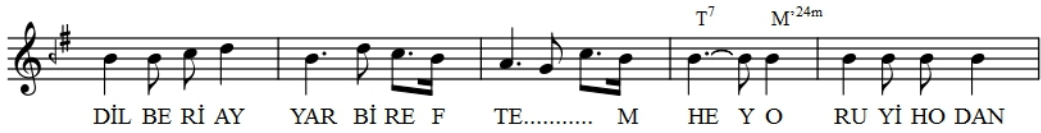
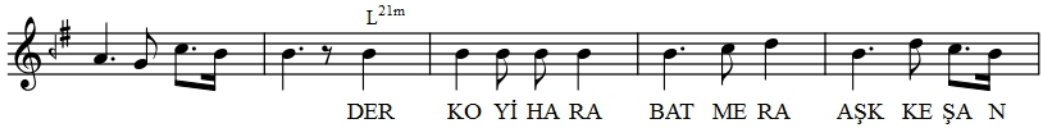
AH Mİ NEL AŞK VE H A LÂ Tİ Hİ

AH Mİ NEL AŞK VE H A LÂ Tİ Hİ AH RA KA KAL

Bİ Bİ HA R A RA Tİ Hİ MA NA ZA REL AY NI İ LÂ...

GAY Rİ KÜ..... M UK Sİ MÜ BİL LA Hİ VE A

SAZ TERENNÜM⁵
YA..... Tİ Hİ

DÖRDÜNCÜ SELÂM

A^{1m}

KERD SUL TA..... Nİ..... ME Nİ.....

Nİ..... SUL TA..... Nİ..... ME Nİ.....

Nİ..... EN DE..... Rİ Dİ..... LÜ CA..... N

CA..... N İ MA..... Nİ..... ME Nİ.....

B^{2m}

HAK DO ST DE Rİ ME..... N Bİ..... DE Mİ.....

..... ME Nİ Zİ..... N DE..... ŞE VE.....

..... MYE Kİ CA..... Nİ Çİ..... ŞE VE.....D

VE..... Dİ SA D CA..... Nİ..... ME Nİ.....

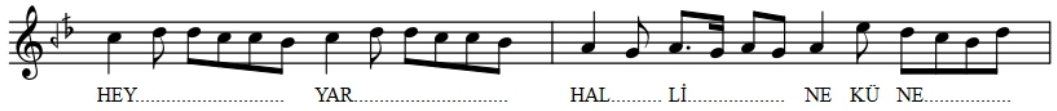
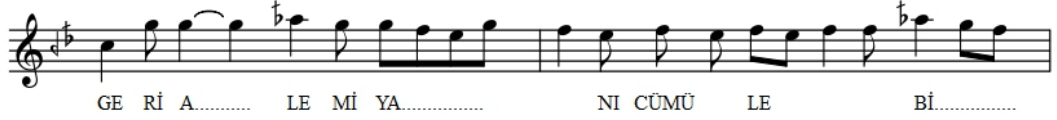
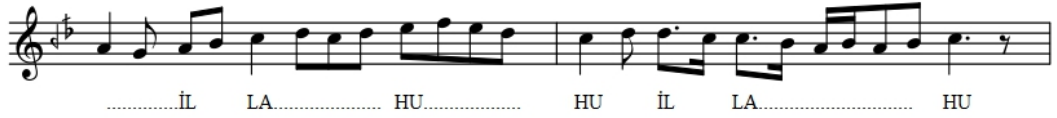
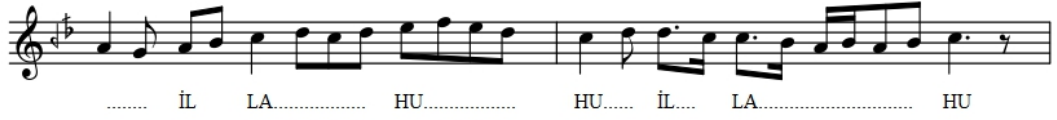
A..... H I MA..... NI..... ME NI.....

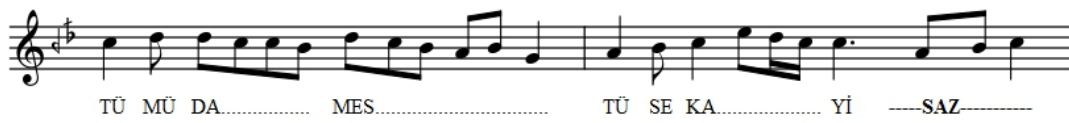
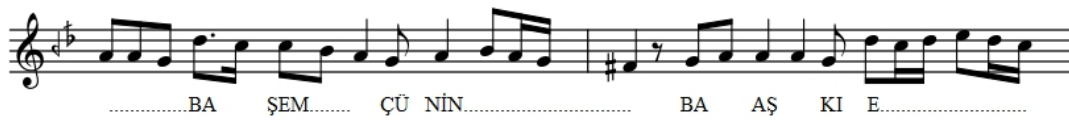
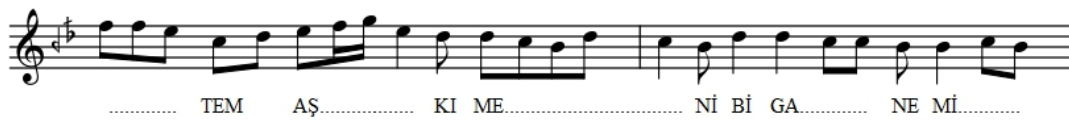
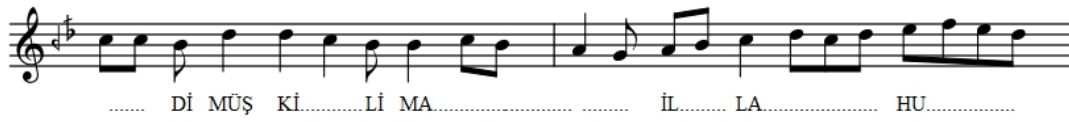
EK B: Çargâh Mevlevî Ayin Notası

ÇARGÂH MEVLEVÎ ÂYİNİ

Nayî Osman Dede

BİRİNCİ SELÂM

CA Nİ ME..... Nİ VAY GE Rİ DAN.....

ŞÜ DE BER..... CEM..... İ KA DEH..... HA.....

Yİ A TA.....Yİ ---SAZ..... CA Nİ ME..... Nİ VAY

FE..... Rİ MA..... NI SE KAL LAH..... RE Sİ..... DE.....

DEST Bİ NU..... ŞİD..... HE Yİ YAR..... HE Yİ DOST

İ Nİ TEN..... HE ME CAN..... ŞEV.....

KI Zİ İH..... VA..... NI SA FA..... Yİ ---SAZ---

Bİ..... YA..... YİD ---SAZ--- Bİ YA..... YİD ---SAZ---

HER KÍ DİL DAR RE SÍ DEST

HE YÍ HE YÍ SUL TA NÍ ME..... NÍ

BÍ YA..... YİD ----SAZ----- BÍ YA..... YİD ----SAZ-----

HER KÍ GÜL ZAR..... DE MÍ DEST

HE YÍ HE YÍ SUL TA NÍ MEN..... HEY..... HÜN KÂ Rİ ME..... NÍ

HEY..... RA..... NA..... Yİ MEN..... HE YÍ HEY HEY HE YÍ HE YÍ MAK

BU Lİ ME..... Nİ VAY..... HE YÍ CA..... NİM..... VAY.....

HE YÍ Mİ..... RİM..... VAY ----SAZ-----

SU RE Í VEL LEY LÍ DÍ DEM

VAS FÍ KEY..... SU YÍ SŪ MAST

HEY..... HEY.....

HE YÍ HEY RA NA YÍ MEN

VED DE NA HAN DEM SE RA SER

NŪS HA Í..... RU YÍ SŪ MAST

HEY..... HEY.....

HE YÍ HEY RA NA YÍ MEN A YET A YET TA BE SU YÍ

KA BE KAV SEY NA ME DEM.....

HEY..... HEY..... HE Yİ HEY RA NA YİMEN

ÇUN NA ZAR KER DEM Bİ Dİ DEM

TA KI EB..... RU Yİ ŞÜ MAST

HEY..... HEY.....

HE Yİ HEY RA NA YİMEN Bİ YA..... YİD ---SAZ-----

Bİ.....YA.....YİD ---SAZ----- HER Kİ DİL DAR RE Sİ DEST

HE Yİ HE Yİ SUL TA Nİ ME..... Nİ Bİ YA..... YİD ---SAZ-----

Bİ YA..... YİD --SAZ-- HER Kİ GÜL ZAR DE Mİ DOST

HE Yİ HE Yİ SUL TA Nİ MEN.....

HEY..... HÜN KA Rİ ME..... Nİ HEY..... RA NA Yİ MEN....

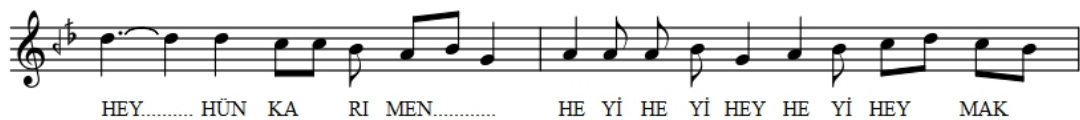
HE Yİ HEY HEY HEY Yİ HE Yİ MAK BU Lİ MEN..... VAY.....

HE Yİ CA NİM VAY.....

HE Yİ Mİ RİM VAY ---SAZ--- A Nİ BA AN Kİ E.....

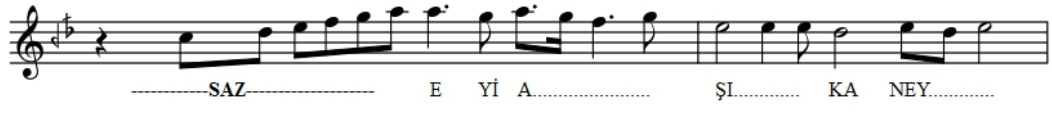
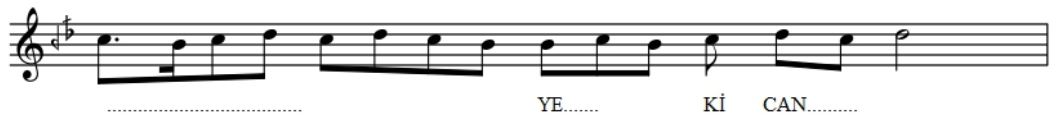
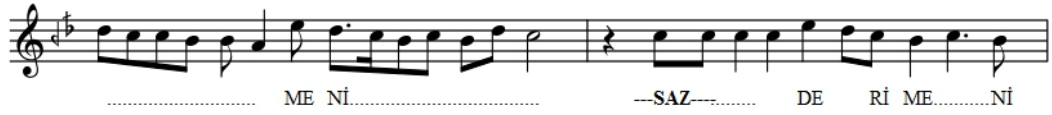
.. Zİ PE Yİ VES..... TE İ..... ME Nİ AŞ Kİ KEŞ.....

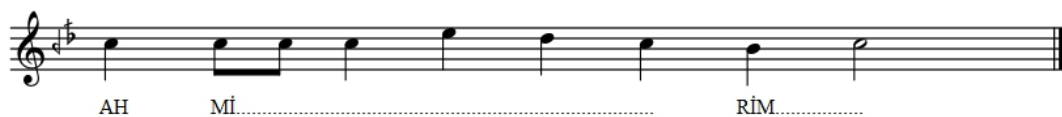
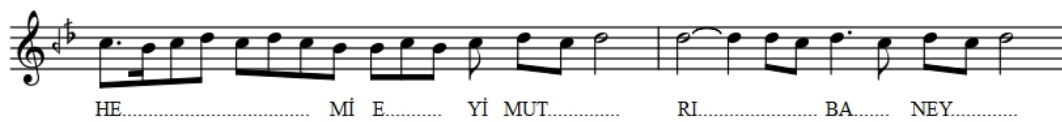
..... TEM AŞ..... Kİ ME..... Nİ Bİ GÂ..... NE Mİ.....

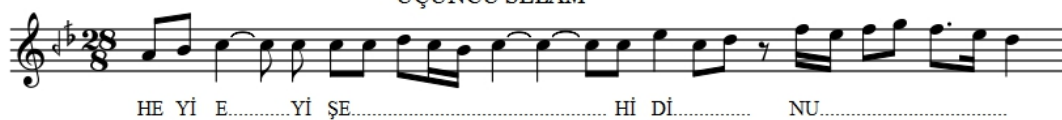
İKİNCİ SELÂM

ÜÇÜNCÜ SELÂM

NU ŞIN..... A Hİ LE..... BET.....

HE Yİ PA.... KE..... Zİ HE..... ME.....

E Yİ A..... LÛ..... LÛ DE..... Gİ.....

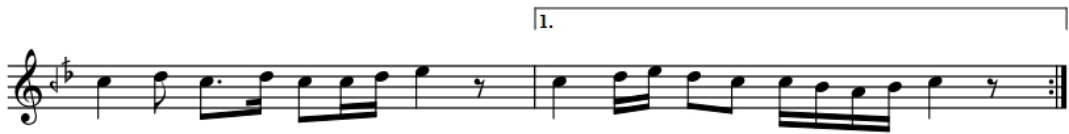
HE Yİ Bİ.....Nİ şİ..... şİ N Kİ..... TA.....

...BA..... BA..... Zİ..... Sİ TE..... Dİ

ÇE..... Şİ ME..... Mİ Zİ..... HO..... N

E Yİ A..... LÛ..... LÛ DE..... Gİ

SAZ TERENNÛM

YA..... RÎ YAR ---SAZ--- EZ ZEVK NE DA MEST KÎ FÛ LÂ

NES TÛ FÛ LÂ NEST YA RÎ ME..... N YAR ---SAZ---

AH YA RÎ MEN YA RÎ ME RA DOST YA RÎ ME..... N VA...Y
SAZ TERENNÛM

_____ BÎŞ NEV TÛ ZÎ NEY ÇÎ HA ÇÎ HA

MÎ GU..... YED ---SAZ--- ES RA RÎ NÛ HÛF TE KÎB RÎ YA

MI GÛ YED ---SAZ--- RUH ZER DÛ DE RUN TE HÎ VÛ SER

SA DE BE BAD ---SAZ--- Bİ NUT KU ZE BA N HU DA HU DA....

Mİ GU..... YED ---SAZ--- MEV LÂ YE E NET TA İ BÜ MİM

MA SE LE FA ---SAZ--- HEL YÜK BE LÜ ÖZ RÜ A ŞI KIN

KAD TE LE FA ---SAZ--- İN KÂ NE HE DA ME Tİ SU DU

DEN VE CE FA MEV LÂ YE A FA L LA HÛ A FA L

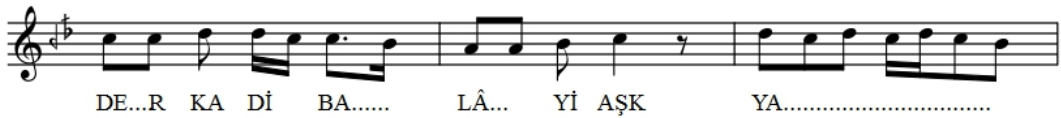
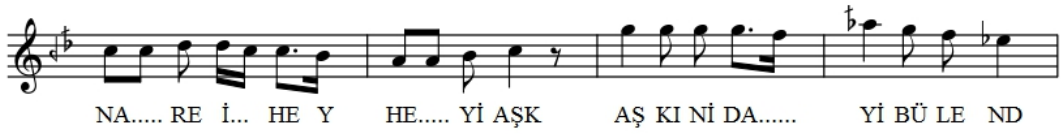
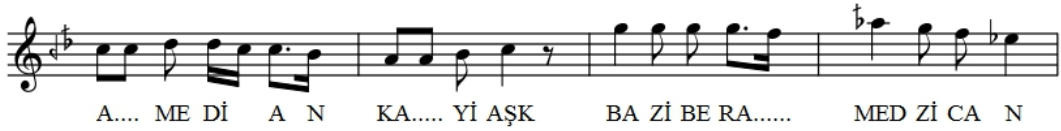
LA HÛ A FA ---SAZ--- BAZ RE Sİ DİM Zİ MEY

HA..... NE ME..... ST YAR --SAZ-- BAZ RE Hİ DİM Zİ BA

LÂ.... VÛ PE..... ST YA..... Rİ YA..... R AH YA Rİ ME Nİ VAY --SAZ--

SAZ TERENNÜM

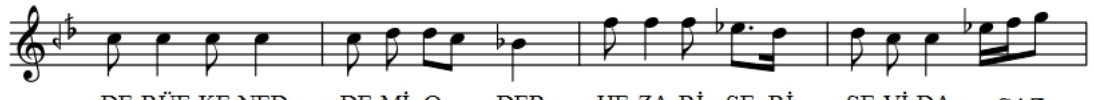
R YÜ RE Ğİ M YAR --SAZ-- GÖ R Kİ NE LE R VAR --SAZ--

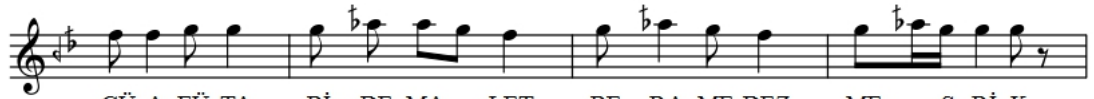
KÜ CAS TI MUT RI BI DİL TE Zİ NA RE HA Yİ SA FA.....

DE RÜF KE NED DE Mİ O DE R HE ZA Rİ SE Rİ SE Vİ DA.....

DE RÜF KE NED DE Mİ O DER HE ZA Rİ SE Rİ SE Vİ DA --SAZ--

ÇÜ A FÜ TA Bİ DE MA..... LET BE RA ME DEZ ME..... Ş Rİ K

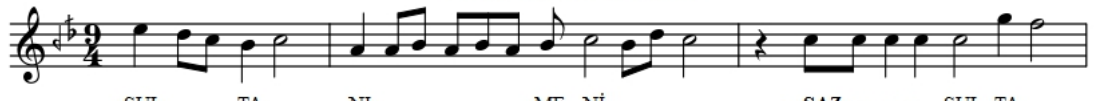

Kİ ZER RE ZE R RE Şİ Nİ DE M Kİ Nİ ME ME V LÂ..... NA.....

Kİ ZER RE ZER RE Şİ Nİ DEM Kİ Nİ ME ME V LÂ..... NA

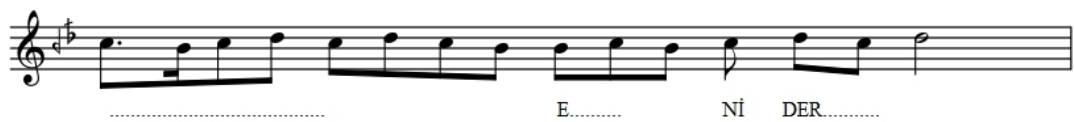
DÖRDÜNCÜ SELÂM

SUL..... TA..... Nİ..... ME Nİ..... --SAZ-- SUL TA...

NI..... ME NI.....

..... E..... NI DER.....

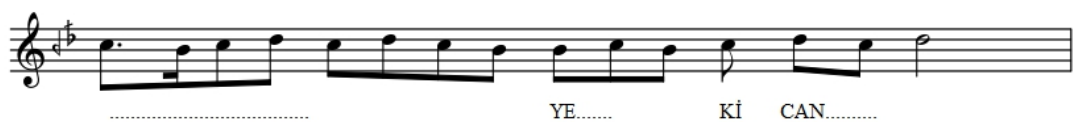
Dİ..... LÜ CAN..... CAN..... İ..... MA.....

..... ME NI..... --SAZ--..... DE Rİ ME..... Nİ

Hİ..... DE Mİ..... ---SAZ---..... MEN ZİN.....

..... YE..... Kİ CAN.....

Çİ..... ŞE VED..... VE..... Dİ SAD..... CA.....

NI..... ME NI.....

EK C: Hicaz Mevlevi Ayin Notası

HİCAZ MEVLEVÎ ÂYİNİ

SEYYİD AHMED AĞA

BİRİNCİ SELÂM

ME Nİ ŞA HI BA ZI KU D SE..... M E Zİ LÂ ME KÂN RE Sİ.....

DE..... HE Yİ YA..... R HE Yİ DO ST CA Nİ ME N CA

NA..... Nİ..... ME..... N BE Hİ Rİ Şİ KÂ Rİ SA Y Dİ..... DE Rİ KA LE

BA RE Mİ..... DE..... HE Yİ YA..... R HE Yİ DO..... ST

CA Nİ ME N CA NA Nİ ME..... N Sİ..... MÛR Gİ KA Fİ KUR BEM

E..... Zİ DA..... MI KE V Nİ CÛ..... SÛ

TE..... HE Yİ YA..... R HE Yİ DO..... ST CA Nİ ME N CA

NA.... Nİ ME..... N TA VU Sİ BA GI AR... ŞE..... M E Zİ A Şİ

YAN PE RÍ..... DE..... HE YÍ YA..... R HE YÍ DO..... ST

CA NÍ ME N CA NA.... NÍ ME..... N HE YÍ HE YÍ HEY HE.... YÍ YAR

HE..... YÍ DO..... ST HE..... YÍ HE..... YÍ HÜN

KÂ... RÍ ME..... N HE YÍ HEY SU L TA..... NÍMEN HE..... YÍ HEY SÜB

HA..... NÍ MEN A..... H A..... H A..... H

A..... H HE..... YÍ YAR HE..... YÍ DO...ST

CA NÍ ME N CA NA.... NÍ ME..... N A... TE..... Şİ NE..... ZE NED

DE RÍ Dİ..... Lİ MA..... İ..... L LÂ..... HU.....

HU..... HU..... HU.....

HE..... YÍ YAR HE..... YÍ DO ST CA NÍ ME N CA NA.... NÍ... ME..... N

KŌ.... TE..... HÍ NE..... KŪ NED ME..... NÍ ZÍ..... LÍ MA.....

Ì..... L LÂ..... HU..... HU..... HU.....

HU..... HE..... YÍ YAR HE..... YÍ DO ST

CA NÍ ME N CA NA.... NÍ... ME..... N GE RÍ A..... LE..... MÍ YAN

CŪ MŪ LE..... TA... BÍ..... BA..... NÍ BA..... ŞE..... D

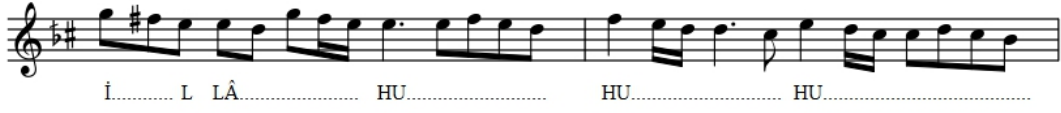
HU..... HU..... HU.....

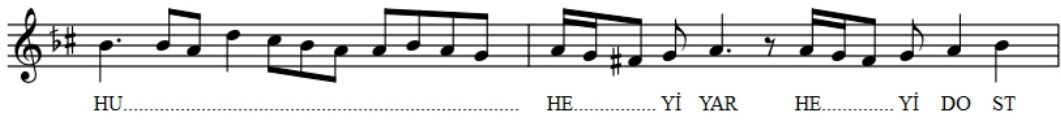
HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DO ST CA Nİ ME N CA NA..... Nİ..... ME..... N

HAL..... Lİ..... NE..... KÜ NED MÜ..... ŞÜ Kİ..... Lİ MA.....

İ..... L LÂ..... HU..... HU..... HU.....

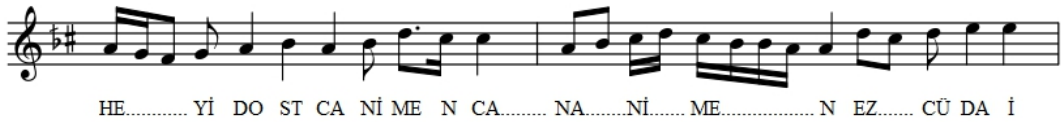
HU..... HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DO ST

CA Nİ ME N CA NA..... Nİ..... ME..... N BİŞ..... NE VEZ NEY ÇÜ N Hİ KÂ.....

YE..... T Mİ KÜ NE..... Dİ VA..... Y HE..... Yİ YAR

HE..... Yİ DO ST CA Nİ ME N CA..... NA..... Nİ..... ME..... N EZ..... CÜ DA İ

HA..... Şİ KÂ..... YE..... T Mİ KÜ NE..... Dİ VA..... Y

HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DO ST CA Nİ ME N CA NA..... Nİ..... ME..... N

NEY HA Dİ Sİ RA..... HI PÜ..... R..... HU..... N Mİ KÜ NE..... Dİ

VA..... Y HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DO ST CA Nİ MEN..... CA

NA..... Nİ..... ME..... N KI S SA HA Yİ AŞ..... KI ME..... C NU..... N

Mİ KÜ NE..... Dİ VA..... Y HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DO ST

CA Nİ ME N CA NA..... Nİ..... ME..... N

İKİNCİ SELÂM

A..... HI YAR RE Sİ.....

DE..... M BER LE Bİ.....

DE RÍ YA..... BÍ DÍ..... DE..... M HU.....

..... VŪ YA..... ME..... NÍ

HU..... A..... HI YAR TE A..... L

LŪ..... L MÍ KŪ NE..... M

HE RÍ DE..... M HE ME.....

YA..... HU..... VŪ YA..... ME..... NÍ

HU..... HEY HEY RA..... NA..... YÍ MEN

HE..... YÍ HEY ZÍ BA..... YÍ ME..... N ME..... R GU... BÍME NÍ

MA..... K BU LÍ ME..... N

YA..... HU..... VŪ YA..... ME..... NÍ

HU..... A..... HI YAR SÍ NÍ.....

DÍ..... ŞEM SÍ TE..... B

RÍ..... ZÍ..... BÍ YA..... YÍ..... D BE.....

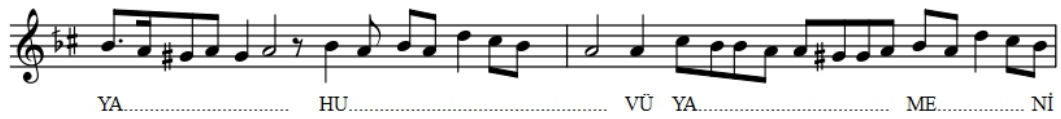
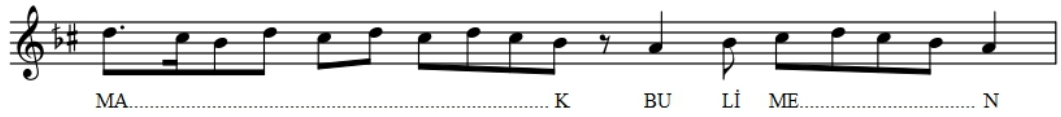
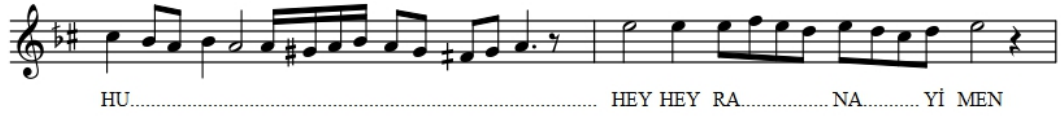
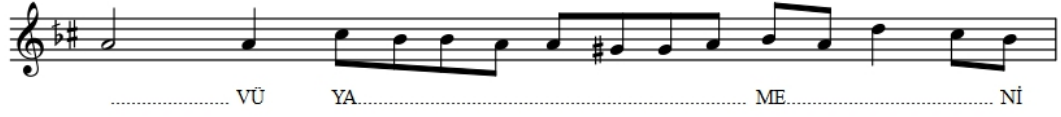
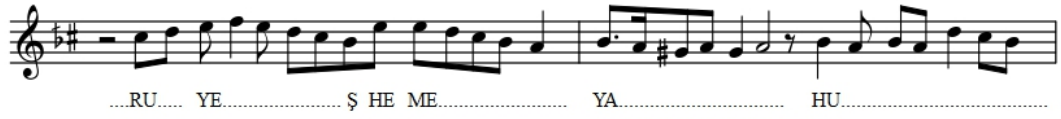
R SE RÍ..... BA.....

ZA..... R A..... HI YAR BÍ DÍ.....

DÍ..... MA HI ME..... H

ÜÇÜNCÜ SELÂM

Musical staff with lyrics: VEL KA DE..... M BER HE..... HER DÛ

Musical staff with lyrics: A..... LE..... M MÍ..... MÍ ZE NE..... N DÍ

Musical staff with lyrics: VAY BA..... BA DE ZA..... N DE..... R GÛ.....

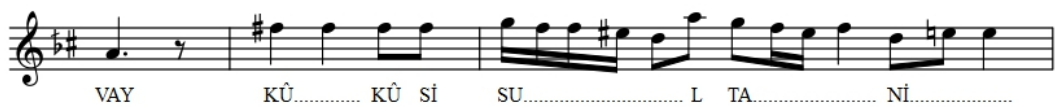
Musical staff with lyrics: GÛ YÍ A..... Ş KI EZ A..... A ŞI

Musical staff with lyrics: KI..... DE..... M MÍ..... MÍ ZE NE..... N DÍ

Musical staff with lyrics: VAY TA..... TA BE RA..... YE..... D E.....

Musical staff with lyrics: EZ GE DA..... YÍ NA..... NA MI

Musical staff with lyrics: MA..... DE..... R KÛ..... KÛ YÍ DO..... S TU

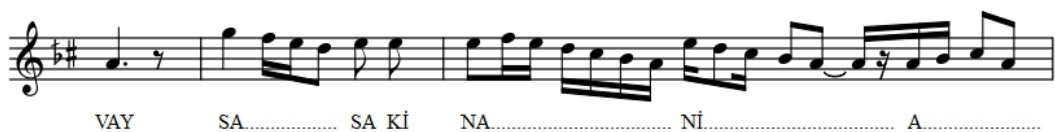
VAY KÛ..... KÛ SÍ SU..... L TA..... NÍ.....

NÍ Í MA..... DER HE..... HER DÛ

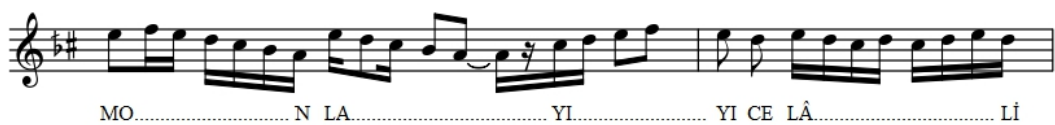
A..... LE..... M MÍ..... MÍ ZE NE..... N DÍ

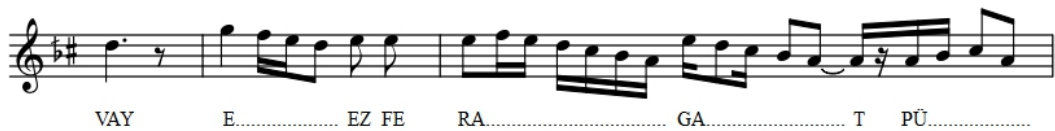
VAY SA..... SA KÍ NA..... NÍ..... A.....

A SÍ TA..... NÍ A..... AŞ KI

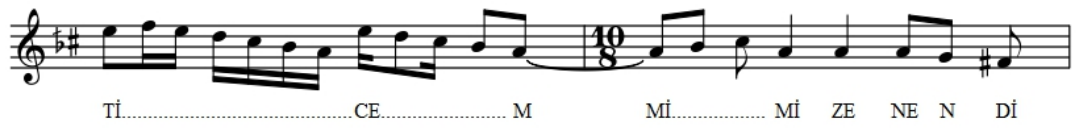
MO..... N LA..... YI..... YI CE LÁ..... LÍ

VAY E..... EZ FE RA..... GA..... T PÛ.....

PÛŞ TÛ PA..... DER MÍ..... MİL KE

 Tİ.....CE..... M Mİ..... Mİ ZE NE N Dİ

SAZ TERENNŪM

 VAY

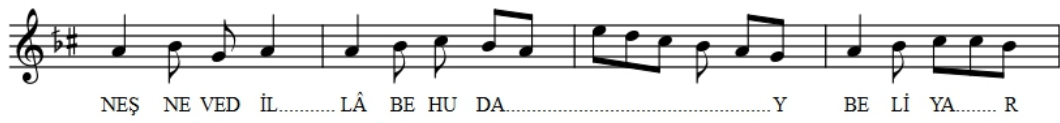
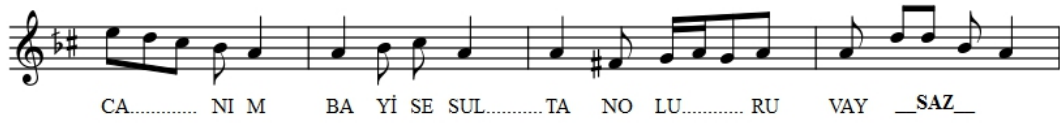
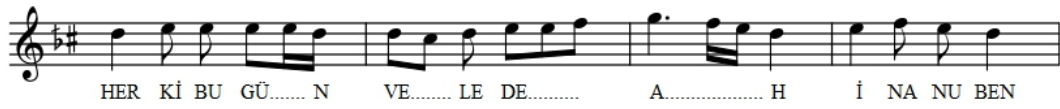

 EY Kİ HE ZA.....R A..... FE Rİ..... N A..... H BU Nİ CE SUL

 TA..... NO LU..... R SAZ KU LI O LA N Kİ..... Şİ LE R

 CA..... NI M HUS RE VŪ HA KA NO LU.....RU VAY SAZ

BE LÍ DO..... ST YAR CA NÍ ME..... N VAY VAN DÍ DE GE..... ZO

NÛ RÛ PE ZÍ RE..... DÍ O..... RA SAZ BE..... LÍ YA..... R

BE..... LÍ DO ST YAR CA.... NÍ ME..... N VAY HER ZER RE BÛ VED

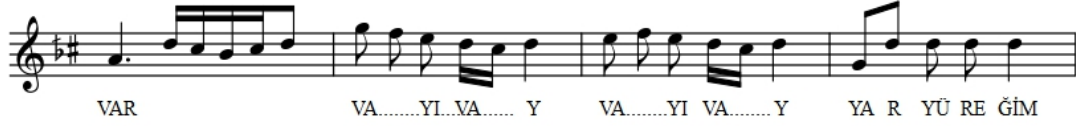
A YÍ NE Í DOS TU NÛ MA..... Y BE LÍ YA..... R

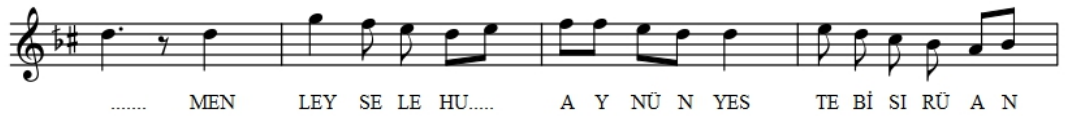
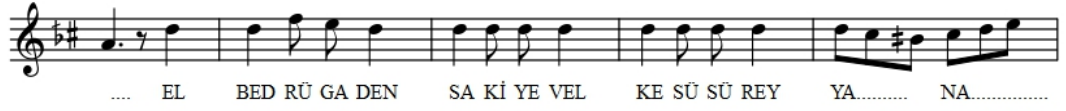
BE LÍ DO..... ST YAR CA NÍ ME..... N VAY YA RAB ZÍ DÛ KEV

NÍ BÍ..... NÍ YA ZE..... MÍ GE..... RÍ DEN VEZ..... EF SE RÍ FAK

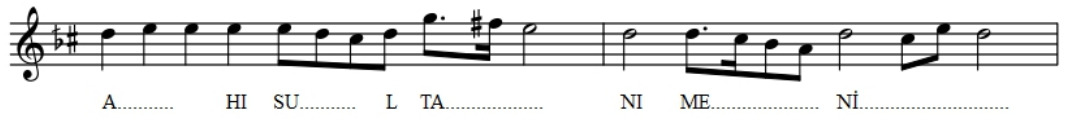
RÍ SER FÍ RA ZE MÍ GE..... RÍ..... DAN EN..... DER.... HA RE MET

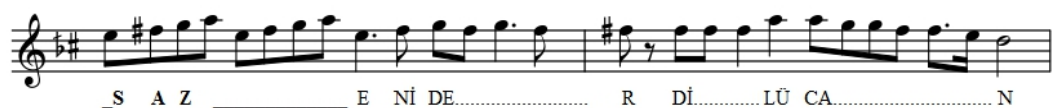
MAH... RE... MÍ RA ZE... MÍ GE..... RÍ DAN AN REH KÍ NE SU

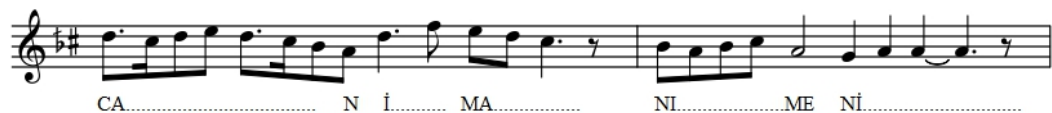

DÖRDÜNCÜ SELÂM

S A Z E NÍ DE R DÍ LŪ CA N

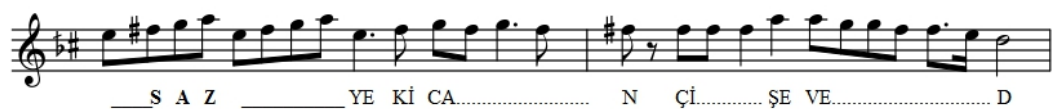
CA N Ī MA NI ME NĪ

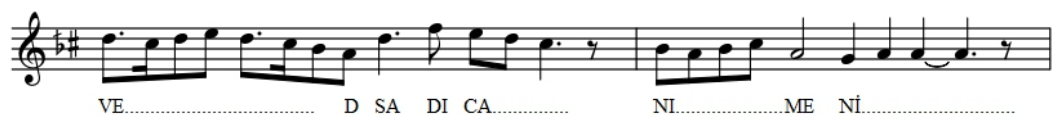
A H DE R ME N BĪ DE MĪ

A HI ME N ZĪ N DE ŖE VE M

S A Z YE KĪ CA N ÇĪ ŖE VE D

VE D SA DI CA NI ME NĪ

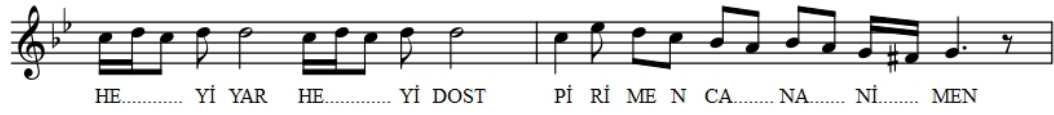
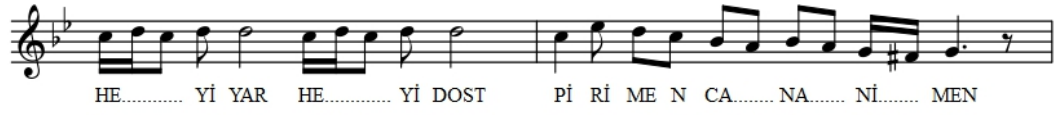
A H Ī MA NI ME NĪ

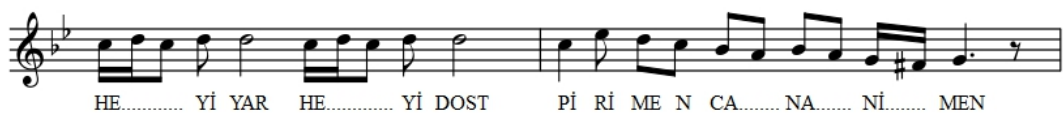
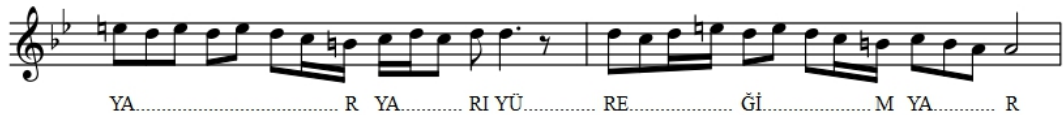
EK D: Nihavend Mevlevi Ayin Notası

NIHÂVEND MEVLEVÎ ÂYİNİ

Seyyid Ahmed Ağa

BİRİNCİ SELÂM

YA..... MŪ RA DI ME..N BÍ DÍH YA..... FA RÍ GA...M KŪ..... N EZ..... MŪ RAD

HE..... YÍ YAR HE..... YÍ DOST PÍ RÍ ME N CA..... NA..... NÍ..... MEN

VA DE İ..... FER DA..... RE HA..... KŪN YA ÇŪ NA..... N KŪN YA..... ÇŪ NİN

HE..... YÍ YAR HE..... YÍ DOST PÍ RÍ ME N CA..... NA..... NÍ..... MEN

HE YÍ HE YÍ HE...Y HE... YÍ..... YAR HE..... YÍ DOST HE YÍ HE YÍ İH

SAN ME..... DED HE...YÍ HE...YÍ GU...F RAN ME..... DED YA..... R

YA..... R YA..... Rİ YŪ..... RE..... Ğİ..... M YA..... R

GÖ..... RŪ..... KÍ NE LE..... RÍ VAR _ S A Z_

YEK.....DE MÍ GAV VA.....SI BU DEM BER LE BÍ.....DE..... R YA... İ AŞK

HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DOST Pİ RÍ..... ME...N CA..... NA..... Nİ..... MEN

SA.....D HE ZA RAN DÜ..R RÜ GEV HER Dİ DE ME Z DE R YA İ AŞK

HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DOST Pİ RÍ..... ME...N CA..... NA..... Nİ..... MEN

NA Gİ HA NEZ KUD RE Tİ..... HA.....K YEK NA ZA R KE R DE M DE RO

HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DOST Pİ RÍ..... ME...N CA..... NA..... Nİ..... MEN

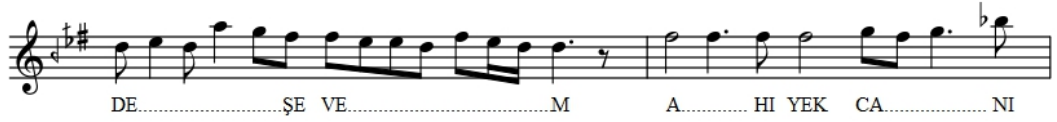
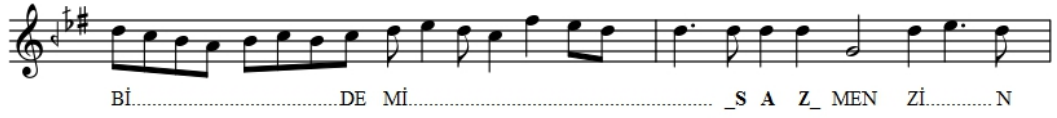
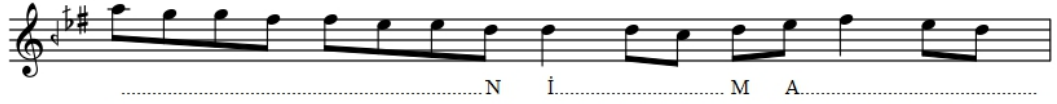

A..... LE MÍ SER KE..Ş TE Dİ DEM MAN DE DE...R SE..... V DA..... Yİ AŞK

HE..... Yİ YAR HE..... Yİ DOST Pİ RÍ..... ME...N CA..... NA..... Nİ..... MEN _SAZ_

İKİNCİ SELÂM

NI..... ME NÍ..... A..... HÍ E..... YÍ A.....

A..... ŞI KA..... N _S A Z_ EY A.....

..... ŞI KA..... N A..... HI MON LA.....

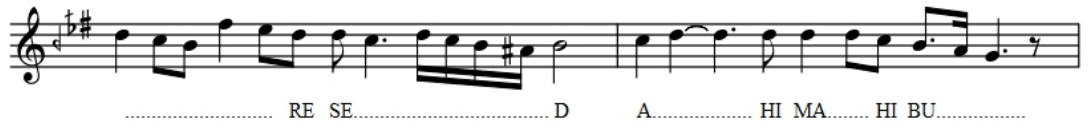
YÍ..... RU..... MÍ..... MÍ.....

..... RE SE..... D A..... HI E..... YÍ A.....

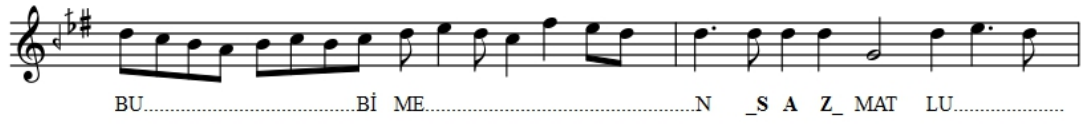
A..... RÍ FA..... _S A Z_ EY A.....

..... RÍ FA..... N A..... HI MON... LA.....

YÍ..... RU..... MÍ..... MÍ.....

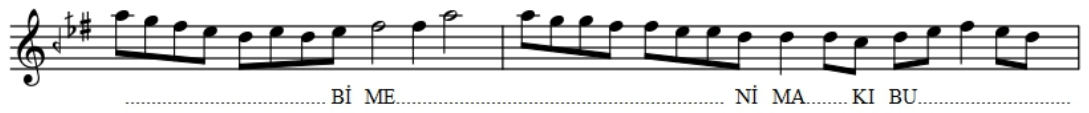
RE SE..... D A..... HI MA..... HI BU.....

BU.....Bİ ME.....N _S A Z_ MAT LU.....

Bİ ME..... N A.....HI MER GU.....

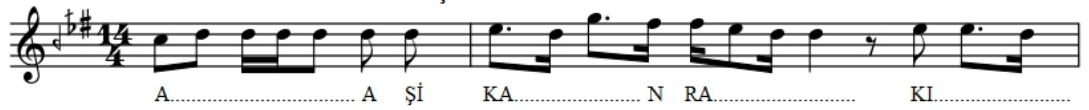

Bİ ME..... Nİ MA..... KI BU.....

Lİ ME..... N

ÜÇÜNCÜ SELÂM

A..... A Şİ KA..... N RA..... KI.....

KI BI LE..... Dİ.....

Dİ..... DA..... R A..... A ME DE.....

ST GE..... GER ÇI DE..... R RE..... H KI.....

KI BI LE..... Bİ.....

Bİ..... S YA..... R A..... A ME.....

ST A..... A ŞI KA..... N RA..... Nİ.....

Nİ Sİ Tİ..... Fİ.....

Fİ..... K Rİ..... A..... A RI ZU.....

..... A..... A ŞI KI..... Bİ..... FA.....

FA HI RÜ..... Bİ.....

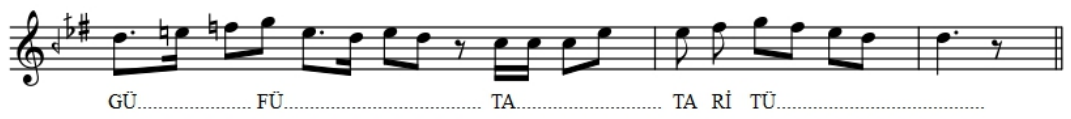
Bİ..... A..... R A..... A ME DE.....

..... YA..... YA RI ŞE..... M Sİ..... TE.....

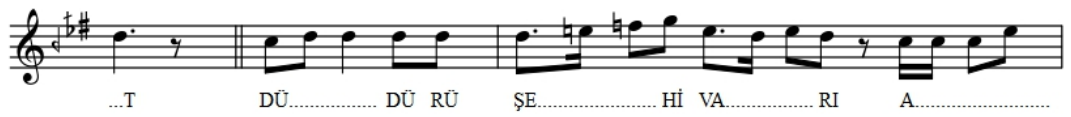
TE Bİ Rİ..... Zİ HE..... HE ME

GÜ..... FÜ..... TA..... TA Rİ TŪ.....

YA..... YA RI DE..... Rİ HA..... Kİ..... Kİ..... KA.....

...T DŪ..... DŪ RŪ ŞE..... Hİ VA..... RI A.....

A ME DE.....ST A..... H BE Lİ..... YA.....

SAZ TERENNŪM

RİM

CA..... NIM

EY KÍ HE ZA..... R A..... FE RÍ..... N A..... H BU NÍ CE SU... L

TA..... NO...LU..... R SAZ KU LI O LA... N KÍ ŞI LER

CA..... NIM HUS RE VŪ HA KA...NO LU..... R YA..... R

CA..... NIM HER KÍ BU GŪ..... N VE..... LE DE..... A..... H

Í NA NU BE N YŪ Z SŪ RE..... SAZ YOK SU LÍ SE....

BA YO LUR CA..... NIM BA YI SE SUL TA NO LU..... R

SAZ TERENNÜM
YA..... R

___ BIŞ NEV TÛ Zİ NEY ÇI HA ÇI HA Mİ.... GÛ..... YED

__SAZ__ ES RA... Rİ NÛ HÛ F TE Kİ B Rİ YA.... Mİ.... GÛ..... YED

__SAZ__ RUH ZER Dİ DE RUN TE Hİ VÛ SER DA DE BE BA.....

..... D RUH ZER... Dİ DE RUN TE Hİ VÛ SER DA DE BE BA.....

..D _SAZ_ Bİ NU...T KU ZE BA..N HU DA.... HU DA.... Mİ.... GÛ..... YED

SAZ MEN BA TI ÇÜ NA NE MEY Nİ GÂ..... Rİ HU TE Nİ.....

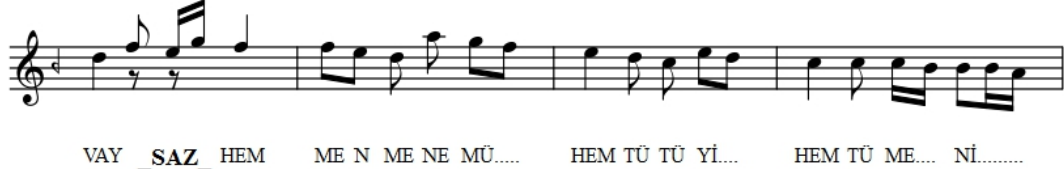
VAY SAZ KEN DE..R GA LA TA.M Kİ ME N TÛ E M YA TÛ ME Nİ.....

VAY SAZ Nİ MEN ME NE MÛ Nİ TÛ TÛ Yİ Nİ TÛ ME Nİ

VA.....Y Nİ MEN ME NE MÛ Nİ TÛ TÛ Yİ Nİ TÛ ME Nİ.....

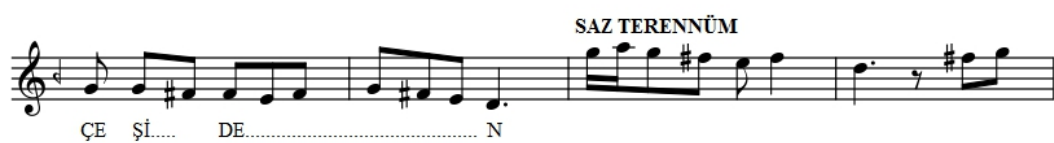
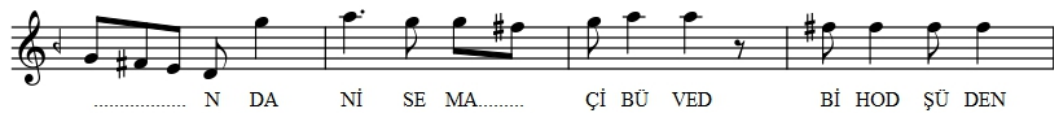
VAY SAZ HEM ME N ME NE MÛ.... HEM TÛ TÛ Yİ... HEM TÛ ME.... Nİ.....

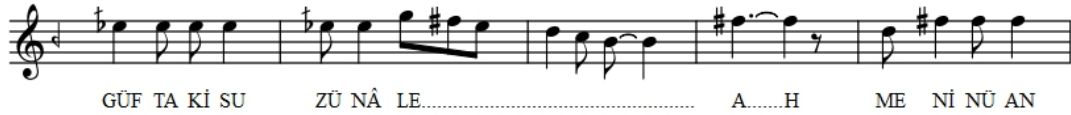

SAZ TERENNÛM
VAY

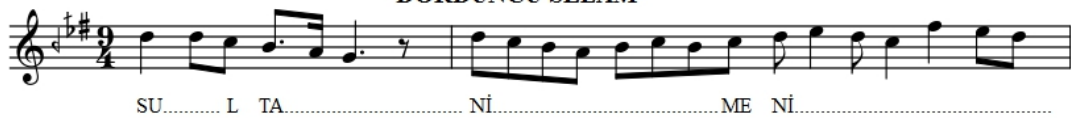

DA Nİ SE MA... Çİ BÛ VED SAV Tİ BE Lİ Şİ Nİ DE.....

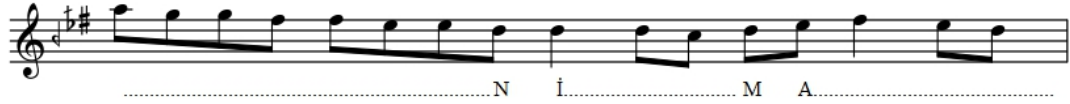

DÖRDÜNCÜ SELÂM

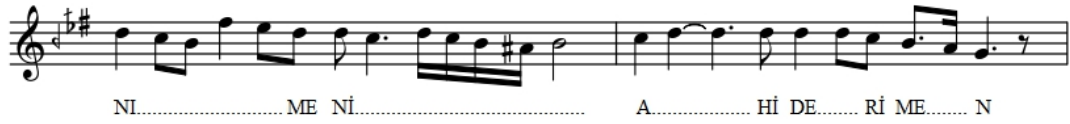

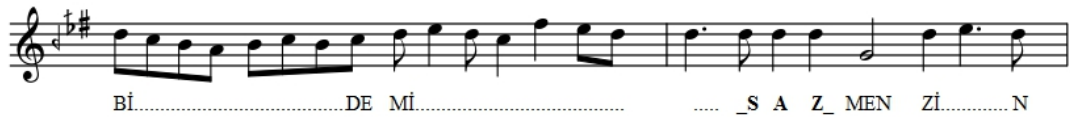
A..... HI EN..... DE..... Rİ Dİ..... LÜ CA.....

..... N İ..... M A.....

NI..... ME Nİ..... A..... Hİ DE..... Rİ ME..... N

Bİ..... DE Mİ..... _S A Z_ MEN Zİ..... N

DE..... ŞE VE..... M A..... HI YEK CA..... NI

Çİ..... ŞE VE..... Dİ SA..... DI CA.....

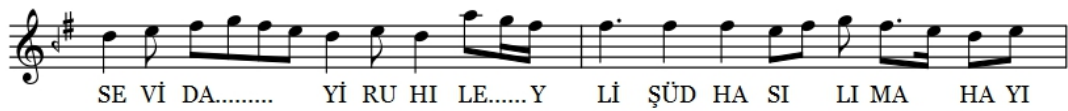
NI..... ME Nİ.....

EK D: Irak Mevlevi Ayin Notası

IRAK MEVLEVÎ ÂYİNİ

BİRİNCİ SELÂM

Abdürrahim Şeydâ Dede

LÍ HE.....Y CA NÌ MEN HEY YÌ HE Y SU L TA.....NI MEN

MEC NU.....N GÌ BÌ VA VE Y LÌ OL DU M DE..... LÌ DÌ VA

NE..... HE..... YÌ CA NÌ ME..... N

HE..... YÌ HE Y SU L TA..... NÌ ME.....

NÌ HE YÌ HÛN KÂ RÌ ME..... N HE..YÌ PÌ RÌ M VA..... YÌ

HE..... YÌ HE Y ÌH SA.... N ME DE.....

DÌ HE YÌ GUF RAN E DE.....D HEY YÌ CA NI M VA..... Y

HE.....YÌ HE Y SÛ B HA..... N ME DED

YA.....R YA.....R YAR YŪ RE ĞİM YA..... R

DEL Cİ ĞE RİM VA.....Y GÖR Kİ NE LE R VA..... RI AH

EY HA Lİ KI HE.....FT A SŪ MA.....N DE..... R

MAN DE E M FE R YA Dİ RE..... S

YA Rİ HE Y SU L TA.... Nİ MEN VEY RA Zİ KI Pİ.....

RŪ Cİ VA.....N DE.....R MAN DE EM FE R YA DI RE..... S

YA Rİ HE Y SU L TA..... Nİ MEN EY KA Dİ Rİ..... HE..... R

İN SŪ CA..... N DA..... NEN DE İ RA Zİ Nİ HA..... N

YA Rİ HE Y SU L TA..... Nİ MEN DA REN DE İ..... KE..... V

NÜ ME KÂ..... N DE.....R MAN DE EM FE R YA DI RE..... S

YA Rİ HE Y SU L TA..... Nİ MEN EY NA Mİ TÛ..... BE..... R

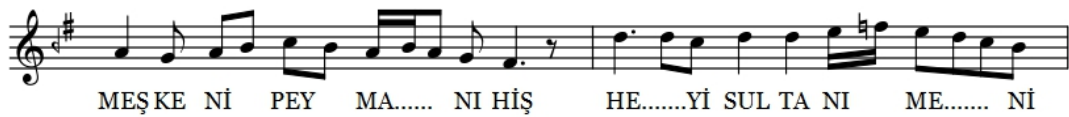
KÂ MI LE.....B HA..... NEM TÛ RA HE R RU ZÛ ŞE..... B

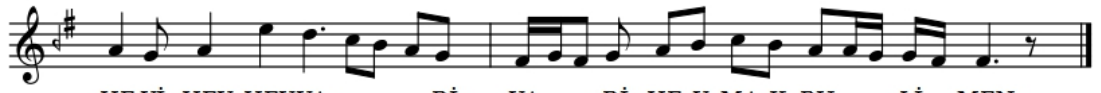
YA Rİ HE Y SU L TA..... Nİ MEN EY KÂ Rİ SA..... Zİ.....

HER SE BE..... B DE.....R MAN DE E M FE R YA DI RE..... S

YA Rİ HE Y SU L TA..... Nİ MEN

HEY Yİ HE Y HÛ N KÂ..... Rİ ME..... N

HE Yİ HEY HEYYA.....Rİ YA..... Rİ HE Y MA K BU..... Lİ MEN

İKİNCİ SELÂM

(Evfer'in son beş zarbından başlar)

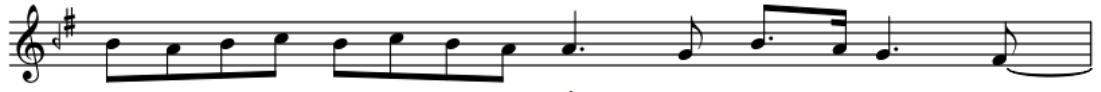
SU..... L TA..... NI..... ME Nİ.....

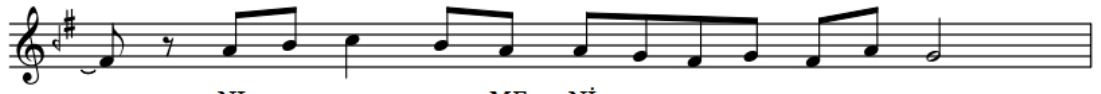
A..... HI SU..... L TA..... NI..... ME Nİ.....

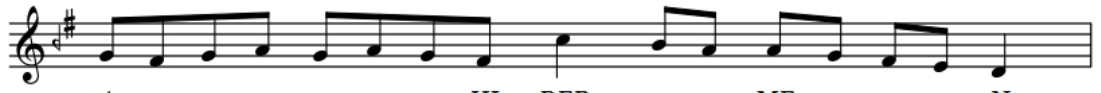
Nİ..... E..... Nİ DE..... R Dİ..... LÜ CA..... N

CA..... N İ..... MA.....

..... NI..... ME Nİ.....

A..... HI DER..... ME..... N

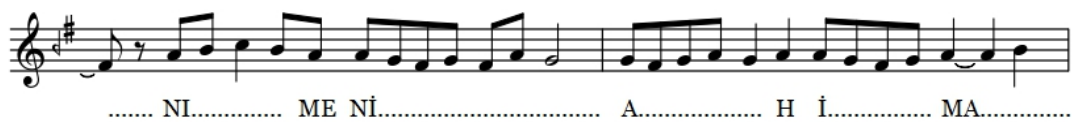
Bİ..... DE Mİ..... A..... HI ME..... N Zİ..... N

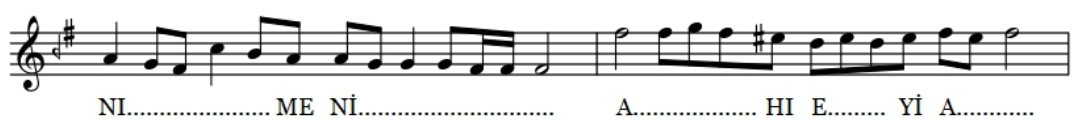
DE..... ŞE VE..... M VE..... M YE..... Kİ CA.....

N Çİ..... ŞE VE..... D VE..... Dİ SA DI CA.....

..... NI..... ME Nİ..... A..... H İ..... MA.....

NI..... ME Nİ..... A..... HI E..... Yİ A.....

A..... Şİ KA..... N KA..... N E..... Yİ A.....

A..... Şİ KA..... N KA..... N ME Nİ CA.....

CA NI CA..... CA..... NAN YA..... FI

YA..... FI TE..... M TE..... Mİ E..... Yİ SA.....

SA..... DI KA..... N

KA..... N E..... Yİ SA..... SA DI KA.....N

KA.....NI ME.....N NU..... NU Rİ İ.....

İ.....MA NI YA.....FI TE.....M

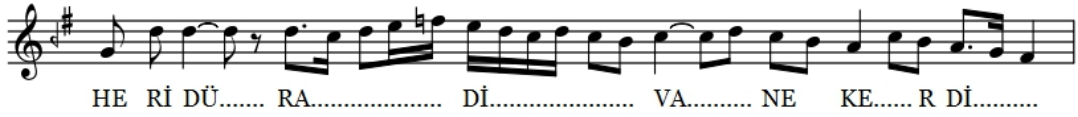
A.....HI ZA..... Lİ.....M YA..... RI

AH Mİ..... Rİ M

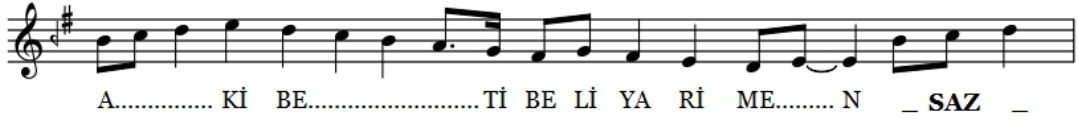
ÜÇÜNCÜ SELÂM

DE Rİ Dİ..... LÜ..... CAN HA NE KE..... Rİ Dİ.....

A..... Kİ BE.....T BE Lİ YA Rİ..... ME..... N

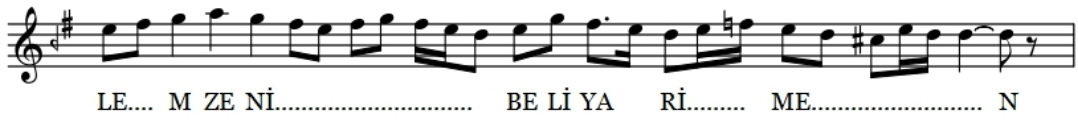
HE Rİ DÜ..... RA..... Dİ..... VA..... NE KE..... R Dİ.....

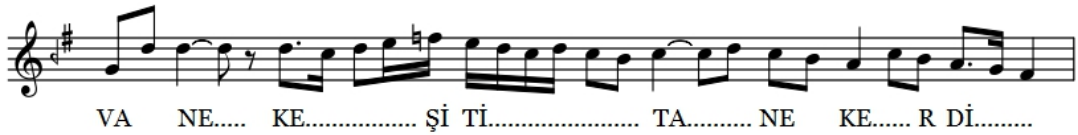
A..... Kİ BE..... Tİ BE Lİ YA Rİ ME..... N _ SAZ _

A..... ME..... Dİ..... KÂ TEŞ DE Rİ..... Nİ A.....

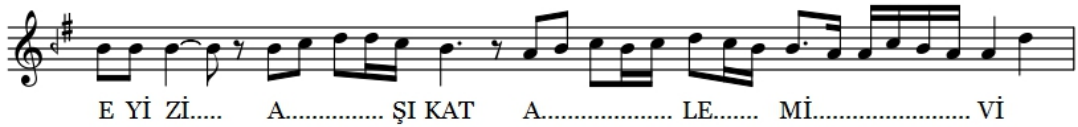
LE... M ZE Nİ..... BE Lİ YA Rİ..... ME..... N

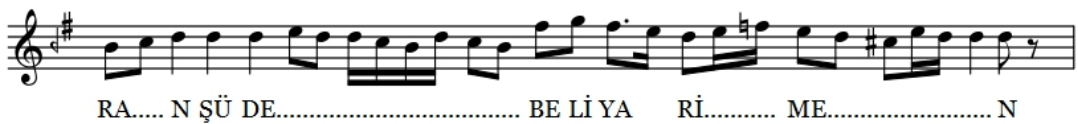
VA NE..... KE..... Şİ Tİ..... TA..... NE KE..... R Dİ.....

A..... Kİ BE..... Tİ BE Lİ YA Rİ ME..... N _ SAZ _

E Yİ Zİ.... A..... Şİ KAT A..... LE..... Mİ..... Vİ

RA.... N ŞÜ DE..... BE Lİ YA Rİ..... ME..... N

KA SI DI..... İ..... Nİ Vİ..... RA..... NE KE..... R Dİ.....

A..... Kİ BE..... Tİ BE Lİ YA Rİ ME.....N _ SAZ _

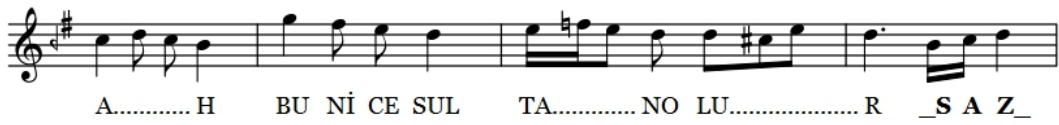
E Yİ Dİ..... Lİ..... MEC.....NU.....NÜ..... E.....Zİ ME C

NU..... N BE TE..... Rİ BE Lİ YA Rİ..... ME..... N

ME Rİ Dİ..... İ..... ME..... R DA..... NE KE R Dİ.....

SAZ TERENNÜM

A..... Kİ BE..... T

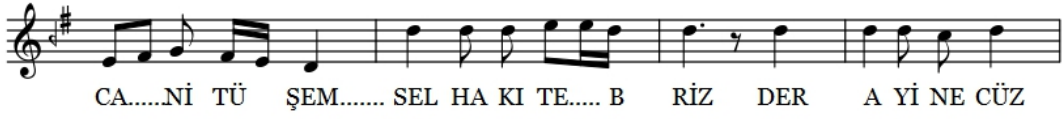
CA..... NI.....MI BA Yİ SE SUL..... TA NO LUR A.....HI

SAZ TERENNÜM
BA Yİ SE SUL..... TA..... NO LUR

_ MA DER DÜ Cİ HAN

GAY Rİ HU DA..... YA.....Rİ NE DA.....RİM CÜZ YA Dİ HU DA

Hİ Çİ Dİ GE R KÂ Rİ NE DA..... RİM MÜŞ TA KI Dİ LÜ

CA.....Nİ TÜ ŞEM..... SEL HA KI TE..... B RİZ DER A Yİ NE CÜZ

VA..... YE İ Dİ..... DA Rİ NE DA Rİ..... M HE..... Y

HEY YA Rİ ME..... N YA.. R AH YA Rİ... ME..... N YA.. R

AH YA Rİ MEN YA Rİ ME RA DOST YA Rİ MEN

SAZ TERENNÜM

YA Rİ ME RA.... DOST YA Rİ ME..... N VA.. Y

HER Kİ Zİ UŞ ŞA KI Gİ Rİ ZAN ŞE VE D HE..... Y

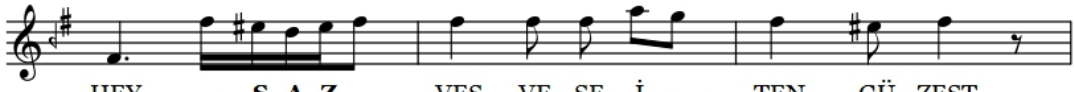
BA Rİ Dİ GER HA CE RE Sİ MAN ŞE VE..... Dİ HE... Y

HER Kİ SE BU Yİ TÛ KE ŞED A KI BE..... Tİ HE... Y

DER HA RE Mİ... İŞ RE Tİ SUL..... TA N ŞE VE..... Dİ

HEY _ S A Z _ VES VE SE İ..... TEN GÜ ZEŞT

GUL GU LE İ CAN RE SİD MU Rİ FÜ RU ŞED BE GÛ R

HAY Lİ SÜ LEY MAN RE SİD _SAZ_ İ Nİ FE LEK A TE Şİ

ÇEN Dİ KÜ NED SER KE Şİ NU HU BE KEŞ Tİ Nİ ŞE ST

CÜ Şİ Şİ TU FAN RE SİD SAZ ÇEN Dİ MU HAN..... NES ME RA

DA Vİ İ ME R Dİ KÜ NED RÜS TE Mİ HAN..... ÇER KE Şİ D

SA MI NA Rİ MAN RA SİD SAZ MİH NE Tİ EY..... YU Bİ RA

FA KA İ YA..... KU Bİ RA ÇA RE İ Dİ GER NE BU D

RAH ME Tİ RAH MAN RE SİD SAZ YARYÜ RE ĞİM YA..R

GÖR Kİ NE LER VAR YAR YÜ RE ĞİM DE L Cİ RE ĞİM

GÖR Kİ NE LER..... VA..... R YA RE HA BE Rİ VAR SAZ

GÖ ZÜM Kİ KA NE BO YA N DI ŞE RA BI NE Y LE YE YİM -SAZ-

Cİ ĞER Kİ OD LA RA YA N DI KE BA BI NE Y LE YE YİM -SAZ-

NE YA RE YA RA DI Cİ S MİM NE BA NA Bİ L

ME M HİÇ SAZ NE YA RE YA RA DI Cİ S MİM

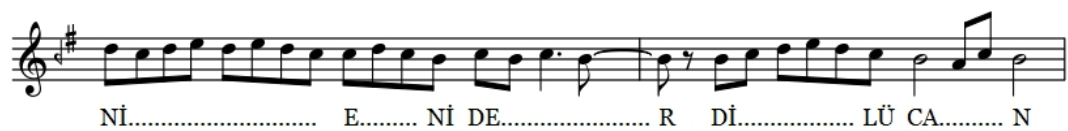
NE BA NA Bİ L ME M HİÇ SAZ İ LA Hİ BEN

BU BİR A VU Ç TÜ RA BI NE Y LE YE YİM -SAZ-

DÖRDÜNCÜ SELÂM

SU..... L TA..... NI.....ME Nİ.....

A..... HI SU..... L TA..... NI..... ME Nİ.....

NÎ..... E..... NÎ DE..... R DÎ..... LÛ CA..... N

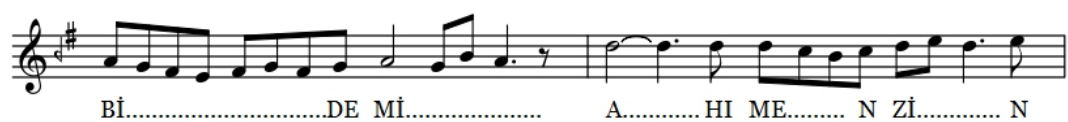
CA..... N Î..... MA.....

..... NÎ..... ME NÎ.....

A..... HI DER..... ME..... N

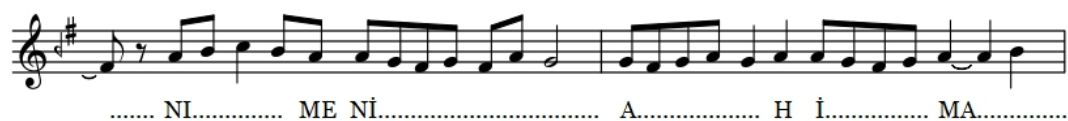
BÎ..... DE MÎ..... A..... HI ME..... N ZÎ..... N

DE..... ŞE VE..... M VE..... M YE..... KÎ CA.....

N ÇÎ..... ŞE VE..... D VE..... DÎ SA DI CA.....

..... NÎ..... ME NÎ..... A..... H Î..... MA.....

NI..... ME NI.....

The image shows a single line of musical notation on a five-line staff. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The melody consists of the following notes: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4-A4 (beamed eighth notes), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (half). The lyrics 'NI..... ME NI.....' are written below the staff, with dotted lines indicating the syllable duration.

EK F: Suzidilara Mevlevi Ayin Notası

SÛZİDİLARÂ MEVLEVÎ ÂYİNİ

III.SELİM

BİRİNCİ SELÂM

HE..... Y YAR DİL BE Rİ..... VÛ Bİ..... Dİ Lİ..... ES
RA..... Rİ MA..... ST HE..... Y YA..... R
HE Yİ DO.....ST YAR Pİ..... Rİ.....
ME..... N HE..... Y YAR KÂ Rİ KÂ..... Rİ
MA..... S Tİ ÇÜ..... N O YA..... Rİ MA..... ST
HE..... Y YA..... R HE Yİ DO.....ST
YAR Pİ..... Rİ..... ME..... N HE..... Y YAR
NEV BE Tİ..... KÛH NE FÛ RÛ..... ŞA N DE..... R GÛ

ZE.....ŞT HE.....Y YAR HEY YAR

YAR Pİ.....Rİ..... ME..... N

HE.....Y YAR NE FŪ RU.....ŞA Nİ.....MŪ İ.....N BA

ZA.....Rİ MA.....ST HE.....Y YA.....R

HE Y DO.....ST YAR Pİ.....Rİ.....

ME.....N SE MA A Â.....RA.....MI CA... NI A.....ŞI.....

KA.....NE.....ST KE Sİ.....DA.....NE.....D

KÍ O.....RA CA.....NŪ CA.....

NE.....ST HU SU..... SA HAL..... KA Í..... KÂ..... N DER

SE MA..... A..... ND HE MÍ..... GÍ..... R DE..... N

DÛ KÂ..... BE DE..... R ME YA.....

NE..... ST Í NÍ A ŞI KI... KE..... MA

LES TÛ KE MA..... LE..... S TÛ... KE..... MA..... L

VÍ..... NÍ A KI LI... HA..... YÂ..... LES TÛ HA..... YÂ.....

LE..... S TÛ... HA..... YÂ..... L AH DÍ DA RI... CE..... MA

LES TÛ CE MA..... LE..... S TÛ... CE..... MA..... L AH

NU.....RES TŪ VÍSA..... LES..... TŪ VÍ..... SA..... LES TŪ VÍ..... SA..... LÍ AH

ÇŪ..... NŪ BEN..... DE..... NE..... İ Nİ DA Yİ ŞA.....

Hİ..... MÍ..... ZE..... N AH Tİ..... RÍ..... NA..... ZA..... RA..... N

ÇŪ NA Kİ HA..... Hİ..... MÍ..... ZE..... N AH ÇŪ NŪ EZ HU DA.... GAY...

...RI HUD MŪ SE..... L LE..... M KE..... Ş Tİ..... AH

Bİ HU..... D Bİ..... Nİ..... Şİ..... Nİ KŪ SÍ İ LÂ.....

Hİ..... MÍ..... ZE..... N HE Yİ HE Yİ HE Yİ HEY HEY HE Yİ HE..... Y

DO..... ST DO..... ST DO..... ST

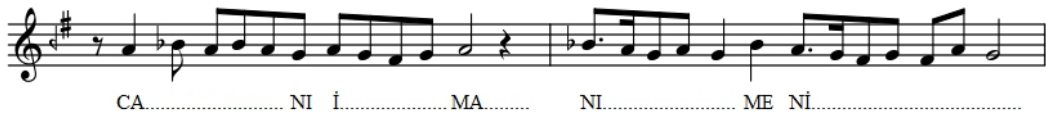
İH SAN ME DE.....D GUF RAN ME DE.....D YA.....R

YA.....R YAR YA.....Rİ ME.....N

SAZ TERENNÜM

İKİNCİ SELÂM

VE..... M YE..... K CA..... N Çİ..... ŞE VE..... D

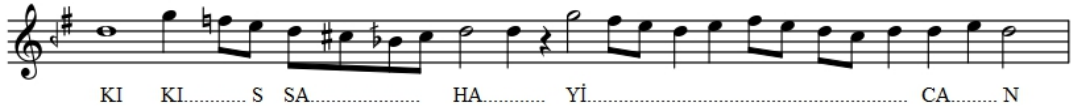
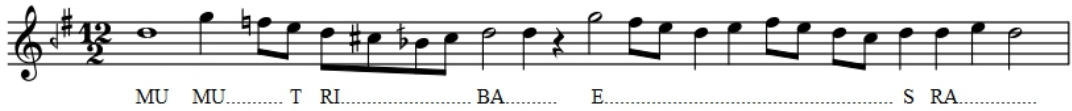
VE..... M SA..... D CA..... NI..... ME Nİ.....

A..... HI İ..... MA..... NI..... ME Nİ.....

SAZ TERENNÜM

ÜÇÜNCÜ SELÂM

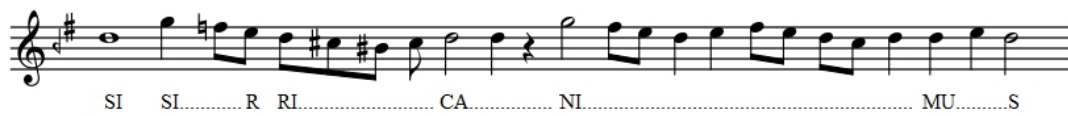

MA..... MA..H ZE Nİ..... İ..... N NA.....

FE..... TA..... HNA..... AH BE..... KÜ ŞA

SI SI..... R RI..... CA..... NI..... MU.....S

TA..... FA..... RA..... BA..... Z I GÜ

SAZ TERENNÜM

EY KÍ HE ZAR A FE RÍN A..... H

BU NÍ CE SUL TA NO LU.....R KU LU O LAN KÍ ŞÍ LER

A.....H HÛS RE VÛ HA KA NO LU R A MA...N HÛS RE VÛ HA

KA NO LU.....R HER KÍ BU ĞŪN VE LE DE A..... H

Í NA NU BEN YÛZ SÛ RE..... VAY YOK SU LÍ SE BA YO LUR

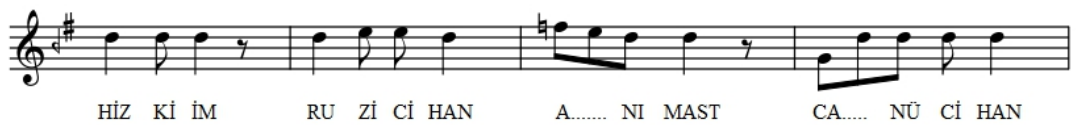
A.....H BA YÍ SE SUL..... TA NO LU R A MA...N BA YÍ SE SUL...

SAZ TERENNÛM

TA... NO LU.....R

SAZ TERENNŪM

SA KI İ MİH MA.... NI MAST ZÜ H RE VÜ MEH DEF ZE NÜ ŞA

Dİ..... İ MAST BÜL BÜ Lİ CAN MESTİ GÜ LİS TA NI MA...

.....ST AH GÜ ZE LİN AŞ KI NE HA LÂ..... Tİ NE.....

..... A MAN YAN DI YÜ REK AŞK HA RA RA..... Tİ NE.....

..... AN Dİ ÇE YİM GAY Rİ GÜ ZEL SEV ME Yİ..... AH

SAZ TERENNÜM
TAN RI YE VÜ TAN RI NI NA YA Tİ NE.....

.....

..... EY KÂ Şİ Fİ ES RA..... RI HU DA

MEV LÂ NA..... SUL..... TA..... Nİ FE NA ŞA..... Hİ BE KA...

ME V LÂ NA..... AŞ KİT ME DE DİR HAZ RE Tİ NE

BÖY LE Hİ TA..... B MEV..... LÂ Yİ GÜ RU... Hİ E V Lİ YA...

ME V LÂ NA..... MEV LÂ Yİ GÜ RU... Hİ E V Lİ YA...

ME V LÂ..... NA.....

DÖRDÜNCÜ SELÂM

SUL TA..... Nİ ME..... Nİ.....

SAZ SU..... L TA.....

Nİ..... ME Nİ.....

Nİ..... E..... N DER AH Dİ..... LÜ CA..... N

CA..... NI İ..... MA..... NI..... ME Nİ.....

A..... HI DE..... Rİ MEN Bİ..... DE..... Mİ.....

Mİ..... ME..... N ZİN DE..... ŞE VE...M

VE..... M YE... K CA..... N Çİ..... ŞE VE... D

VE..... M SA..... D CA..... NI..... ME Nİ.....

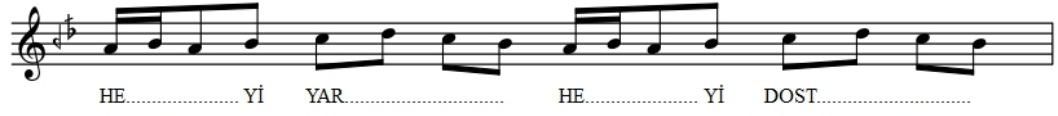
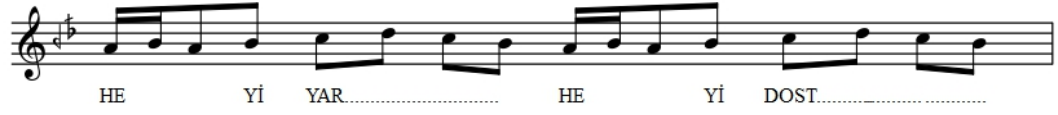
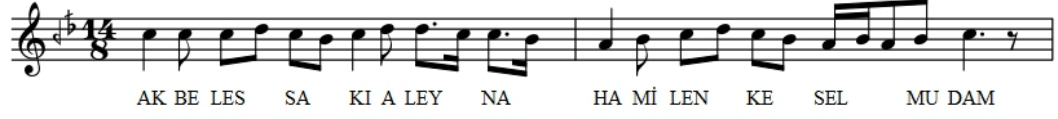
A..... HI İ..... MA..... NI..... ME Nİ.....

EK G: Bestenigâr Mevlevî Ayin Notası

BESTENİGÂR MEVLEVÎ AYİN

Devr-i Revan

BURSALI SADIK EFENDİ

HE YI YAR HE YI DOST.....

CA NI MEN CA NA NI MEN

KUM LE NA NEF TAH CI NA NEN MU CI NA NIN YA GU LAM

HE.....YI YAR..... HE.....YI DOST.....

CA NI MEN CA NA NI MEN.....

HE YI HEY SUL TA NI MEN HE YI HEY HUN KA RI MEN

HE YI HEY RA NA YI MEN..... YAR..... YAR.....

YAR YU RE GIM YAR..... YAR YU RE GIM DEL CI GE RIM

GÖR KÍ NE LER VAR..... İN..... SE MA İ MEV LE Vİ MES

MU İ BA DA TA..... E BED HE YÍ HE YÍ HEY CA NÍ MEN.....

YA RÍ HEY SUL TA NÍ MEN VİN..... LÍ VA İ MA NE Vİ MER

FU I BA DA TA..... E BED HE YÍ HE YÍ HEY CA NÍ MEN.....

YA RÍ HEY SUL TA NÍ MEN

A ŞI KA..... NÍ TEY Zİ HAK RA İ CÍ Tİ MA U İS Tİ MA..... İ

HE YÍ HE YÍ HE YÍ CA NÍ ME..... Nİ YA RÍ HEY SUL TA NÍ MEN

İN..... SE MA İ MEV LE Vİ MES MU İ BA DA TA..... E DED

GÖR Kİ NE LER VAR..... İN..... SE MA İ MEV LE Vİ MES

MU İ BA DA TA..... E BED HE Yİ HE Yİ HEY CA Nİ MEN.....

YA Rİ HEY SUL TA Nİ MEN VİN..... Lİ VA İ MA NE Vİ MER

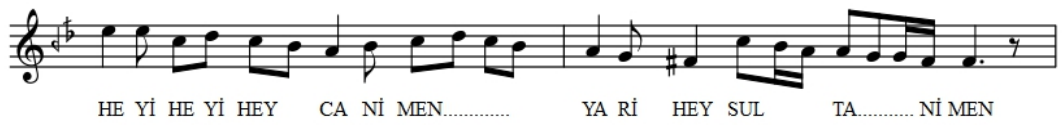
FU I BA DA TA..... E BED HE Yİ HE Yİ HEY CA Nİ MEN.....

YA Rİ HEY SUL TA Nİ MEN

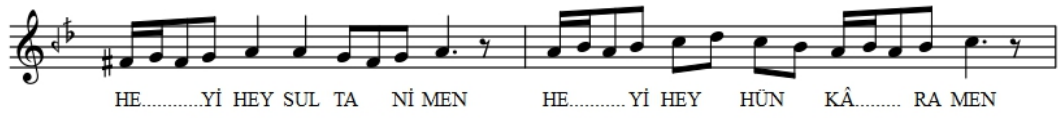
A Şİ KA..... Nİ TEY Zİ HAK RA İ Cİ Tİ MA U İS Tİ MA..... I

HE Yİ HE Yİ HE Yİ CA Nİ ME..... Nİ YA Rİ HEY SUL TA Nİ MEN

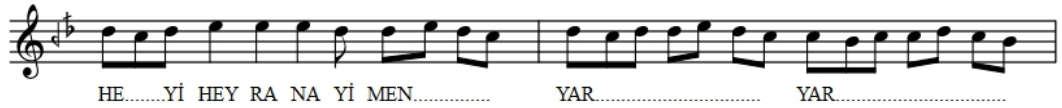
İN..... SE MA İ MEV LE Vİ MES MU I BA DA TA.....E DED

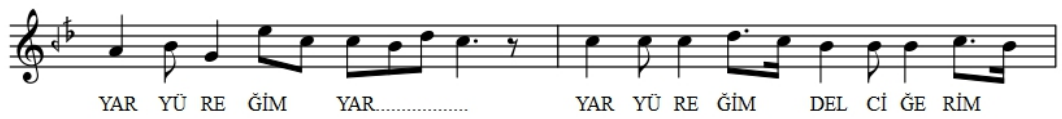
HE YÍ HE YÍ HEY CA NÍ MEN..... YA RÍ HEY SUL TA..... NÍ MEN

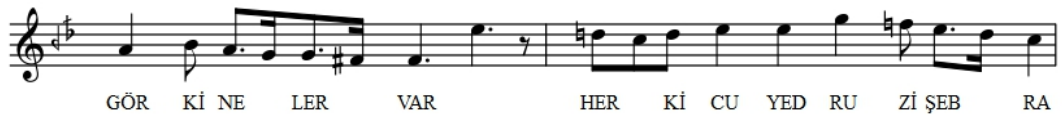
HE.....YÍ HEY SUL TA NÍ MEN HE.....YÍ HEY HÜN KÂ..... RA MEN

HE.....YÍ HEY RA NA YÍ MEN..... YAR..... YAR.....

YAR YÜ RE ĞİM YAR..... YAR YÜ RE ĞİM DEL Cİ ĞE RİM

GÖR Kİ NE LER VAR HER Kİ CU YED RU Zİ ŞEB RA

Hİ Rİ ZA Yİ MUS TA FA HE YÍ HEY HEY CA..... NÍ MEN

HE YÍ HEY SUL TA NÍ ME..... NÍ

HE YÍ HEY..... MAK BU..... Lİ MEN.....

LA CE REM RA ZI BŪ VED EZ VEY HU DA YÍ MUS..... TA FA.....

HE YÍ HEY HEY CA..... NÍ MEN HE YÍ HEY SUL TA NÍ ME..... NÍ

HE YÍ HEY MAK BU..... LÍ MEN.....

EZ BE RA..... YÍ RAH ME TÍ MEC

MU I A LEM A.....ME DEST..... HE YÍ HEY HEY CA..... NÍ MEN

HE YÍ HEY SUL TA NÍ ME..... NÍ

HE YÍ HEY..... MAK BU..... LÍ MEN.....

MUS..... TA FA BER A LE MŪ A LEM BE RA YÍ MUS..... TA FA.....

HE Yİ HEY HEY CA.....Nİ MEN HE Yİ HEY SUL TA Nİ MEN.....

HE Yİ HEY..... MAK BU.....Lİ MEN..... SUL TA..... İKİNCİ SELAM

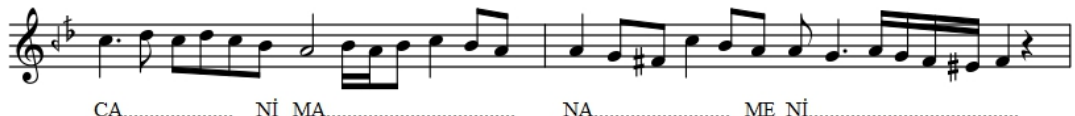
Nİ..... ME Nİ..... Nİ..... SUL TA.....

Nİ..... ME Nİ.....

Nİ..... E..... Nİ DER..... Dİ LÜ CAN.....

CA..... Nİ MA..... NA..... ME Nİ.....

AH..... DER MEN..... Bİ..... DE Mİ.....

Mİ..... ME..... Nİ ZİN..... DE..... ŞE VEM.....

VE..... MÍ YEK..... CAN..... ÇI ŞE VED.....

VE..... Dİ SAD CA..... Nİ..... ME Nİ.....

AH..... EY A..... A..... ŞI KAN.....

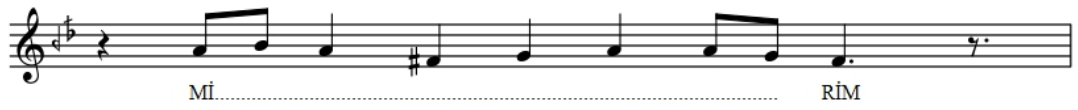
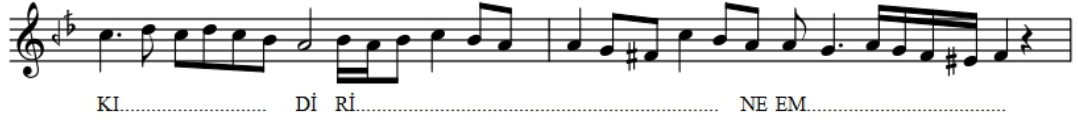
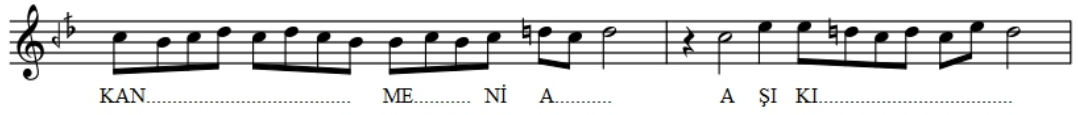
KAN..... E..... Yİ A..... A..... ŞI KAN.....

KAN..... ME..... Nİ A..... A ŞI KI.....

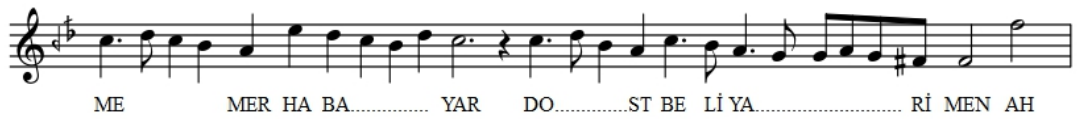
KI..... Dİ Rİ..... NE EM.....

AH..... EY SA..... SA..... DI KAN.....

KAN..... E..... Yİ SA..... SA..... DI KAN.....

ÜÇÜNCÜ SELAM

AH..... A ME DA..... N MA BU..... BU BÍ CŪ..... M LE

KÂ..... KÂ İ NAT..... YAR DOST..... BE LÍ YA..... RÍ M

BA..... BA KE MA..... LŪ TA..... TAD LŪRAH..... MA..... NÍ

ME..... MER HA BA..... YAR DOST..... BE LÍ YA..... RÍ MEN

ŞE..... ŞEM SÍ TEB..... Rİ Zİ..... Zİ BÍ HAN..... EZ

LE..... LEV Hİ DİL..... YAR DOST..... BE LÍ YA..... RÍ M

A..... A YE Tİ..... CAN DE..... DER SA DEL..... HA..... NÍ

ME..... MER HA BA..... YAR DOST..... BE LÍ YA RÍ MEN

SAZ TEREENNÜM

EY KÍ HE ZAR A FE RÍN AH.....

BU NÍ CE SUL TAN O LUR..... KU LU O LAN KÍ Şİ LER

CA..... NIM.... HÜS RE VÜ HA KA.....NO LUR.....

YA RÍ YAR..... HÜS RE VÜ HA KA.... NO LUR.....

HER Kİ BU GÜN VE LE DE AH..... İ NA NU BEN

YÜZ.. SÜ RE..... YOK SU Lİ E BA YO LUR CA..... NİM....

BAY İ SE SUL TA NO LUR..... YA Rİ YAR

BA Yİ SE SUL TA NO LUR..... SAZ TERE NNÜM

EY BÜ Tİ NA

VAY HES Tİ İ HAK PE YA LE EM A KIL KÜ CA

VÜ MEN KÜ CA VAY HE Yİ HEY..... YAR HE Yİ HEY.....

DOST..... YAR YA Rİ MEN..... YAR AH YA Rİ MEN

YA Rİ ME RA DOST YA Rİ MEN VAY.....
SAZ TEREENNÜM

HER KÍ RUH SA RÍ TÛ BÍ NED BE GÛ LÍS TAN NE RED VED

VAY HER KÍ DE RÍ DÍ TÛ KE ŞED CA NÍ BÍ DER

MAN NE RE VED VAY HER KÍ DER HA NE DE MÍ

BA TÛ BE HAL VET BÍ Nİ ŞEST VAY BE TE MA..... ŞA YÍ GÛ LÛ

LA LE VÛ REY HAN NE RE VED KAY KAD EŞ RE KA TÍD

DÛN YA..... NIN NU RÍ HÛ MEY YA NA..... EL

BED RU GA DES SA KÍ İ VEL KÂ SÍ SÛ REY YA..... NA.....

..... MEN LEY SE LE HU AY.... NÛN YES TEB SÍ RU AN

GAY BÍ TEL YA LÍ A LA ŞEV KÍ TÍ HÍD ME TÍ MEV LA..... NA.....

DÖRDÜNCÜ SELAM

..... SUL TA..... NÍ..... ME NÍ.....

NÍ..... SUL TA..... NÍ..... ME NÍ.....

NÍ..... E..... NÍ DER..... Dİ LÜ CAN.....

CA..... Nİ MA..... NA..... ME Nİ.....

AH..... DER MEN..... Bİ..... DE Mİ.....

Mİ..... ME..... Nİ ZİN..... DE..... ŞE VEM.....

VE..... Mİ YEK..... CAN..... Çİ ŞE VED.....

VE..... DÍ SAD CA..... NÍ..... ME NÍ.....

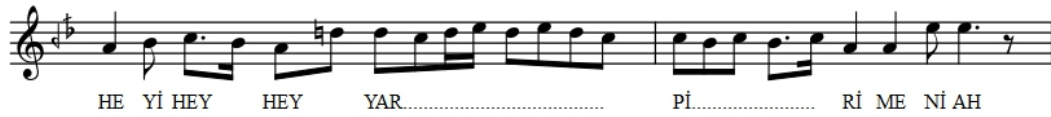
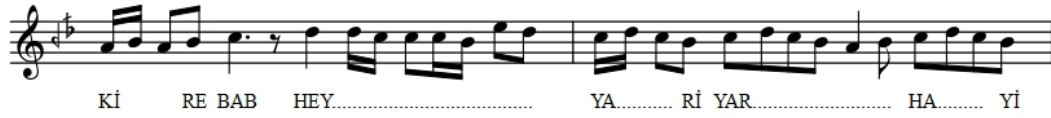
The image shows a single line of musical notation on a five-line staff. The notation begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody consists of several measures of music, including quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes. Below the staff, the lyrics 'VE..... DÍ SAD CA..... NÍ..... ME NÍ.....' are written, with dotted lines indicating the alignment of the notes with the syllables.

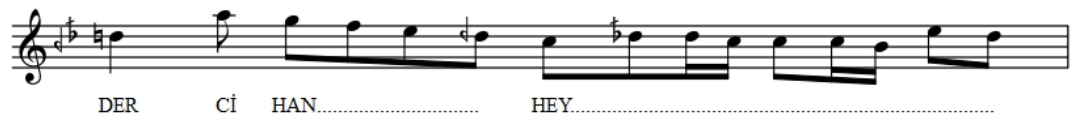
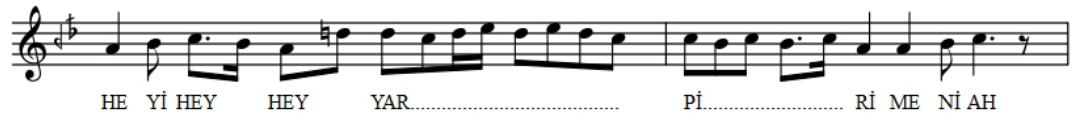
EK H: Saba Mevlevi Ayin Notası

Saba Mevlevî Âyini

HAMMAM-I ZÂDE İSMÂİL DEDE EFENDİ

Birinci Selâm

PÍ..... RÍ MEN AH MA..... MAH.... BU..... BÍ MEN.....

ME MER GU BÍ MEN..... MA MAT LU BÍ MEN.....

MA..... MAH..... BU..... BÍ MEN.....

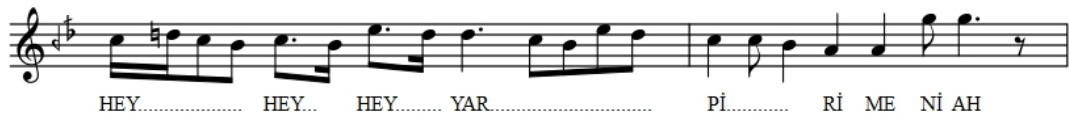
ME..... MER..... GU..... BÍ MEN.....

MA..... MAT..... LU..... BÍ MEN.....

HE YÍ..... HEY HEY..... YAR..... PÍ..... RÍ ME NÍ AH

DE RÍ TA RÍ KAT EV VEL AN BA ŞED KÍ DİL HEY.....

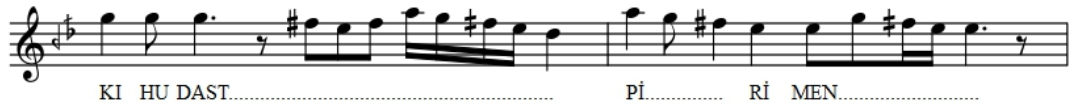
YA RÍ AH DER DE RU NÜ TEN ŞE VED SA FÍ Zİ Gİ.....

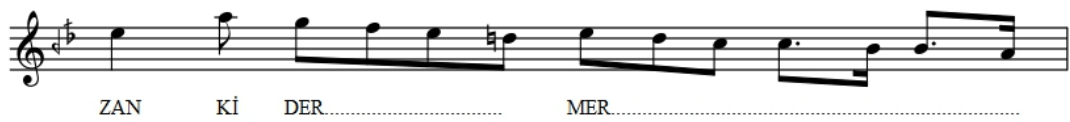
HEY..... HEY... HEY..... YAR..... Pİ..... Rİ ME Nİ AH

AŞ KI MER DAN..... BER TE REZ..... AŞ.....

KI HU DAST..... Pİ..... Rİ MEN.....

ZAN Kİ DER..... MER.....

DAN HU DA..... RA.....

SIR RI HAST..... Pİ..... Rİ MEN AH.....

HES Tİ HAK MA.....

BU Dİ CÜM..... LE CÜ MÜ LE DER..... Cİ HAN AH.....

Pİ..... Rİ MEN..... NİS Tİ KES..... EZ.....

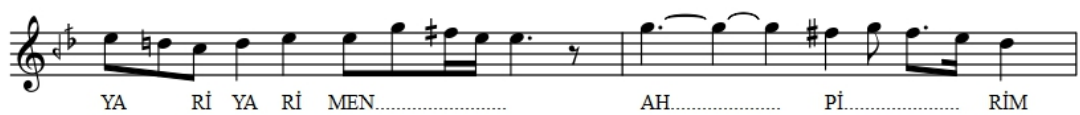
BEN DE Gİ..... İ.....

O Cİ HAN..... Pİ..... Rİ MEN ---SAZ-----

HE Yİ HEY YA Rİ YA Rİ MEN..... HE Yİ... HEY

YA Rİ YA Rİ MEN..... AH..... Pİ..... RİM

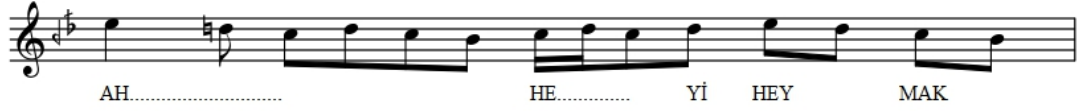
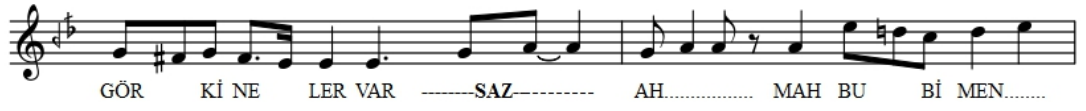
AH..... DEST..... Gİ... RİM YA Rİ YA Rİ MEN.....

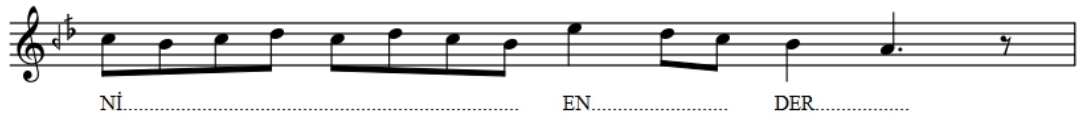
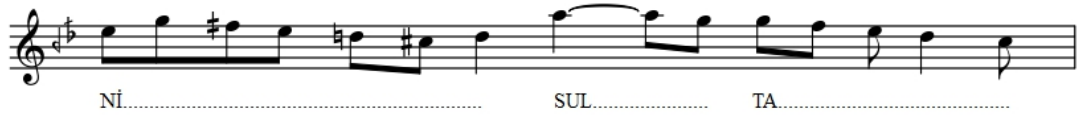
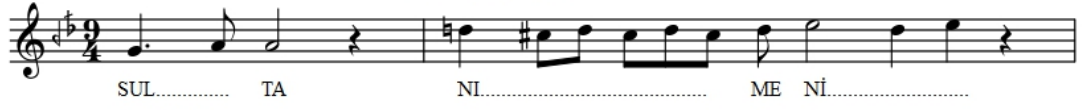
YAR..... YÜ RE ĞİM..... DEL..... Cİ ĞE RİM.....

YAR..... YAR.....

İKİNCİ SELÂM

Dİ..... LÜ CAN.....

CAN..... İ..... MA..... Nİ..... ME Nİ.....

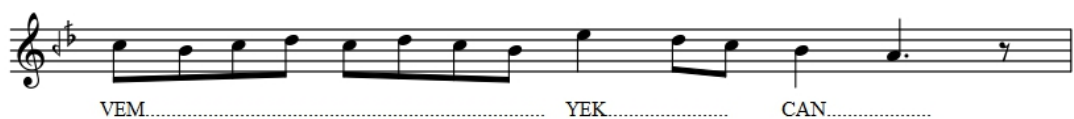
A..... DER..... MEN Bİ..... DE Mİ.....

Mİ..... MEN..... ZİN.....

DE..... ŞE VEM.....

VEM..... YEK..... CAN.....

Çİ..... ŞE VED..... VED..... SAD..... CA.....

Nİ..... ME Nİ..... AH..... İ MA.....

Musical staff with lyrics: NÍ.....ME NÍ.....

SAZ TEREENNŪM

Musical staff

Musical staff

Musical staff

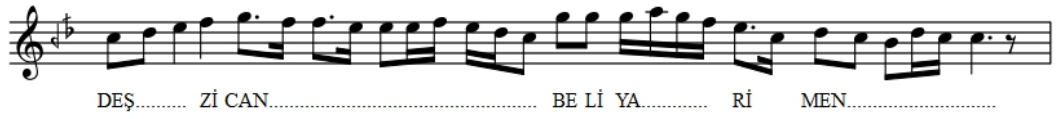
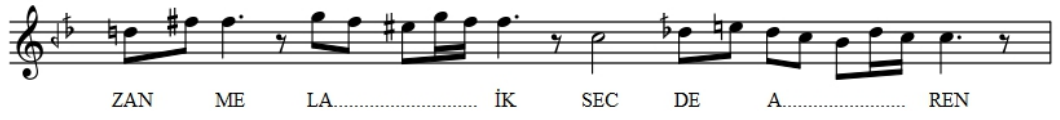
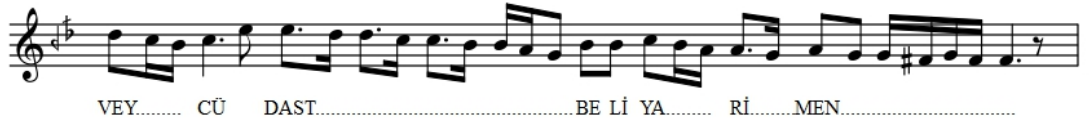
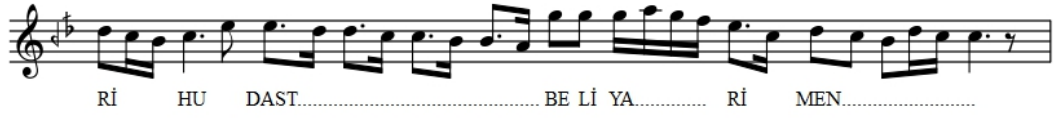
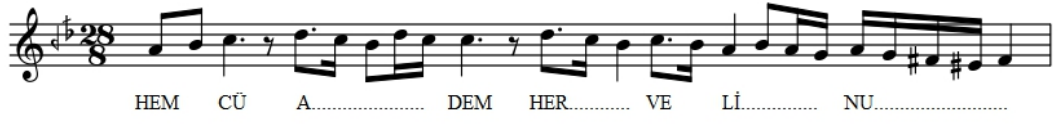
Musical staff

Musical staff

Musical staff

Musical staff

ÜÇÜNCÜ SELÂM

HA KI HA LÍ..... FEŞ KER..... Dİ..... DER..... AR.....

ZU..... SE MA..... BE LÍ YA..... RÍ..... MEN.....

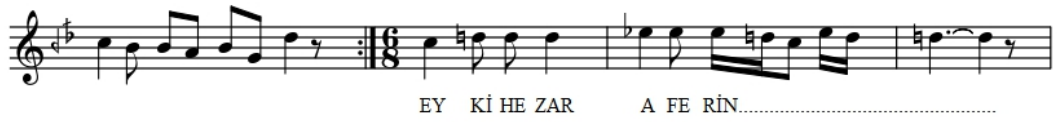
TA KÍ KER..... DED..... SÜ..... YÍ..... MEN..... ZİL.....

REH NÜ MA..... HE YÍ HEY YA RİM

SAZ TERENNÜM

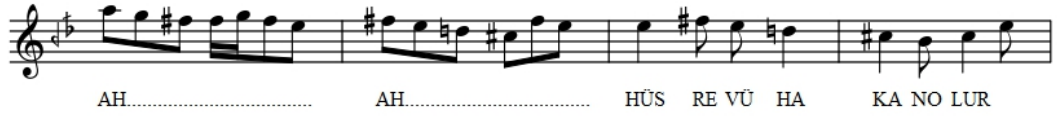

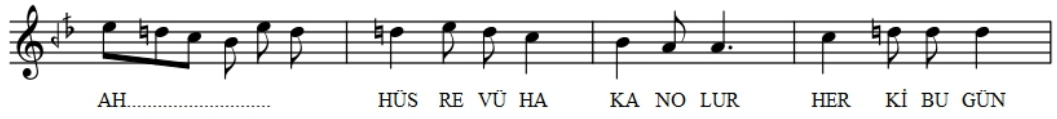
EY KÍ HE ZAR A FE RİN.....

BU Nİ CE SUL TA NO LUR..... AH KU LU O LAN KÍ Şİ LER

AH..... AH..... HÜS RE VÜ HA KA NO LUR

AH..... HÜS RE VÜ HA KA NO LUR HER KÍ BU ĞÜN

VE LE DE..... İ NA NU BEN YÜZ SÜ RE.....

... AH YOK SUL İ SE BAY O LUR AH.....

AH..... BA Yİ SE SUL TA NO LUR... AH.....

SAZ TERENNÜM

BA Yİ SE SUL TA NO LUR

BEN BİL ME Zİ DİM

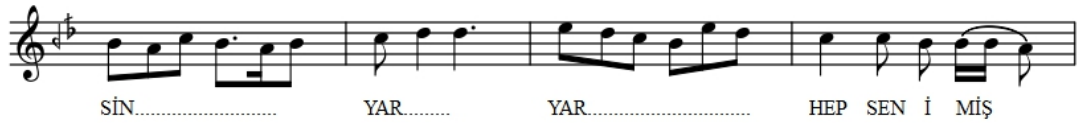
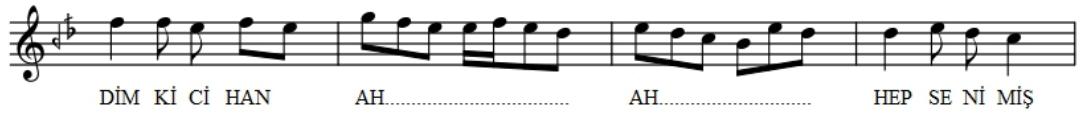
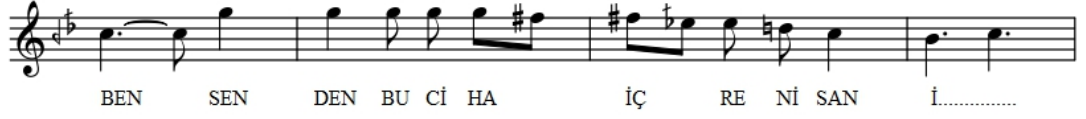
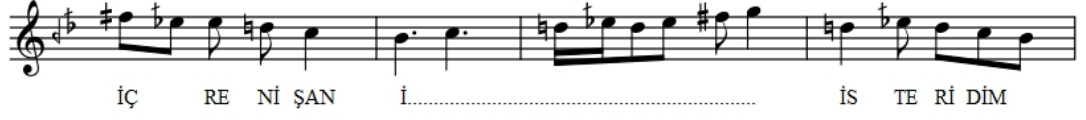
GİZ Lİ A YAN HEY..... HEP SE Nİ MİŞ

SİN TEN LER DE VÜ CAN LER DE Nİ HAN AH.....

AH..... HEP SE Nİ MİŞ SİN..... YAR.....

..... KA RI ME HAB BET..... CA NŪ DĪ LĪ MĪ

EY LE RĪ DĪM GAM..... GAM ZE NE TES

LĪM..... CA NŪ DĪ LĪ MĪ EY LE RĪ DĪM GA.....

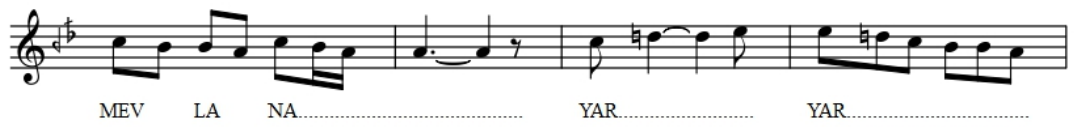
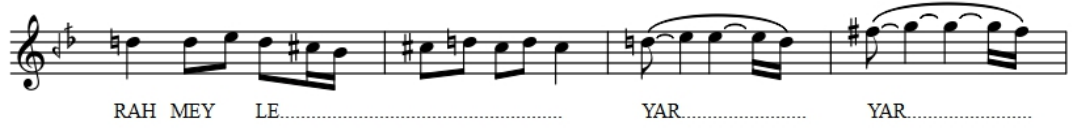
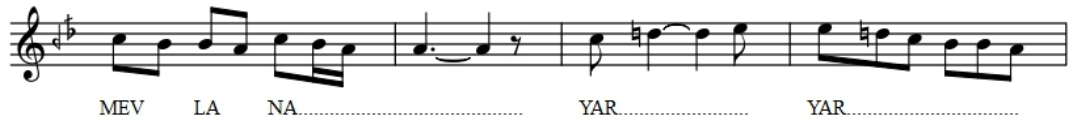
GAM ZE NE TES LĪM..... MAH RU MĪ Ī GAM OL SA DĪ LĪ ZA.....

..... ZA RĪ ME HAB..... BET..... AH.....

EY MAK SA DI A ŞI KI NA LAN MEV LA NA.....

..... YAR..... YAR..... YA RĪ YA RĪ

MEN VEY NEŐ E Ī MŪ MĪ NĪN O LAN

DÖRDÜNCÜ SELÂM

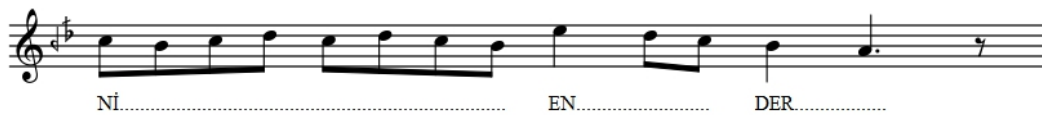

NĪ..... SUL..... TA.....

NĪ..... ME NĪ.....

NĪ..... EN..... DER.....

DĪ..... LŪ CAN.....

CAN..... Ī..... MA..... NĪ..... ME NĪ.....

A..... DER..... MEN BĪ..... DE MĪ.....

MĪ..... MEN..... ZĪN.....

DE..... ŞE VEM.....

VEM..... YEK..... CAN.....

Çİ.....ŞE VED..... VED..... SAD.....CA.....

Nİ.....ME Nİ..... AH..... İ MA.....

Nİ.....ME...Nİ.....

EK I: Ferahfeza Mevlevi Ayin Notası

FERAHFEZÂ MEVLEVÎ ÂYİNİ

Hammam-1 zâde İsmâil Dede Efendi

BİRİNCİ SELÂM

BİŞ NE VE Z NE Y ÇÜN Hİ KÂ..... YET Mİ..... KÜ NE..... D

YA..... Rİ YA..... Rİ ME..... N EZ CÜ DA Yİ..... HA Şİ KÂ..... YET

Mİ..... KÜ NE..... D YA..... R YA..... R

YA Rİ YA..... Rİ MEN SAZ KEZ NE Yİ S TA N TA ME RA..... Bİ BÜ

Rİ..... DE E..... ND YA..... Rİ YA..... Rİ ME..... N

VEZ NE Fİ RE... M MER DU ZE..... N NA Lİ..... DE E..... ND

YA..... R YA..... R YA Rİ YA..... Rİ... MEN SAZ

1.
Sİ NE HA HE M ŞER HE ŞE R HE E..... Z Fİ RA..... K

2.

E.....Z Fİ RA.....K YA Rİ YA..... Rİ ME N AH

TA Bİ GU YE..... M ŞER Hİ DE..... R Dİ İ..... Ş Tİ YA..... K

YA..... R YA..... R YA Rİ YA..... Rİ... MEN H

İ..... Mİ RU..... RU..... Z CE MA..... Lİ.....

TU..... BER Dİ..... DE..... MÜ..... BA..... RE..... K BAD A H

BE..... R MA..... HE..... VE Sİ..... TA.....

ZE..... Pİ Çİ.....

DE..... MÜ..... BA..... RE..... K BA..... D

YA..... R YA..... R YA RÍ YA..... RÍ MEN A...H

GŪ L HA..... ÇŪ ME YA N BE N DE..... D BE R CŪ..... M

LE..... CÍ..... HA... N HA..NDEND AH E..... Y BE..... R GŪ..... LÍ SA ...D Ç Ū..... N

GŪ..... LHANDÍ..... D E M Ū B..... A R E..... K B A..... D

YA..... R YA..... R YA RÍ YA..... RÍ MEN _SAZ_

DO..... ST DO..... ST YA..... RÍ YA..... RÍ ME..... N

TA..... ME N BÍ... DÍ..... DE..... M RU..... YÍ TŪ.....

E..... Y ŞE..... M İ MA..... HÍ..... RŪ..... ŞE NEM A... H

HE R CA NE ŞI..... NE M HU..... R RE ME..... M

HE..... R CA.....RE VE..... M DE...R GÜ..... L ŞE NEM AH

HE R CA..... HA YA..... Lİ..... ŞE Hİ BÜ VE..... D

BA..... Ğİ..... TE MA..... ŞA..... GE.....H BÜ VE D A..... H

DER HE..... R ME KA..... Mİ..... Ğİ..... H RE VE..... M

BE..... R İ..... Ş RE Tİ..... BE R Mİ.....TE NEM _SAZ_

DE... R HA E GE..... R BE... S TE..... ŞE VE..... M

Zİ..... M HA..... Nİ KA..... Hİ..... ŞE..... Ş DE..... Rİ AH

A..... N MA..... HÍ RU..... E..... Z LA..... ME KÂ..... N

SE..R DE..... R KÛ NE..... D DE..... R RE..... V ZE..... NEM SAZ

AH ME NE Z İ K Lİ Mİ BA..... LÂ..... YE..... M

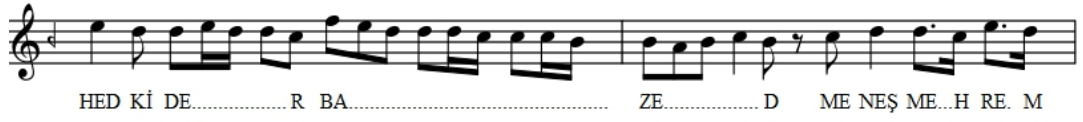
SE Rİ A..... LE..M NE... Mİ..... DA..... NEM SAZ AH NE E Z A.....

BEM NE E..... Z HA..... KE..... M SE Rİ A..... DE..M

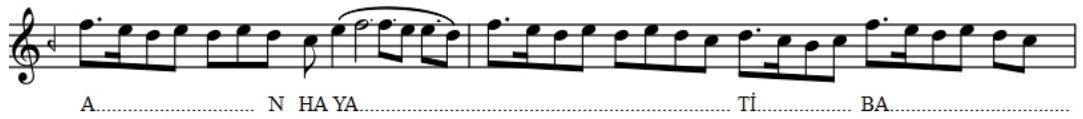
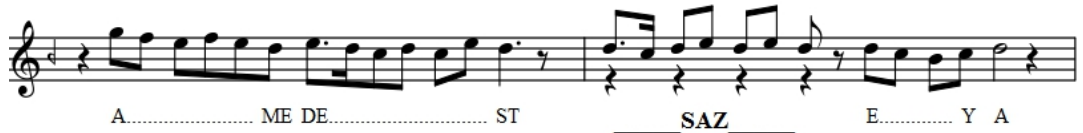
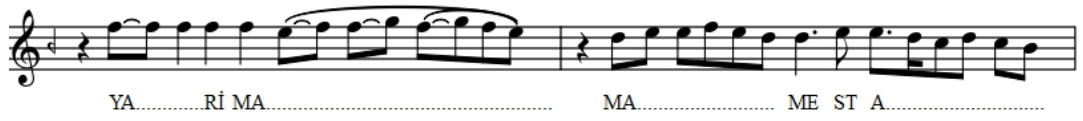
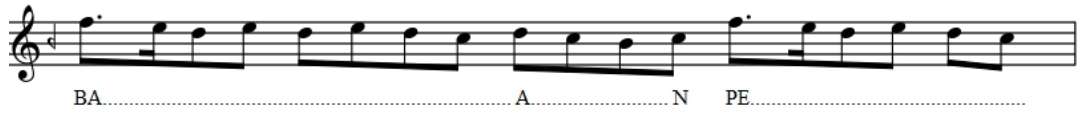
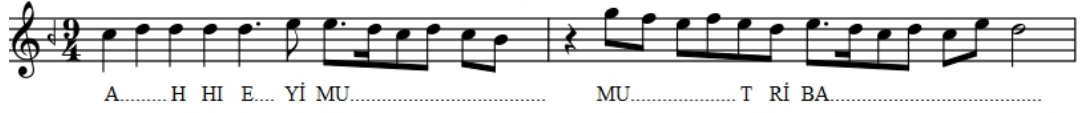
NE..... Mİ..... DA..... REM SAZ AH DE RAN ŞER BE T Kİ CA...N

1. SA..... ZE..... D 2. SA..... ZED AH

Dİ Lİ MÜŞ TA Kİ CA N BA..... ŞE..... D A...HI RE... D HA.....

İKİNCİ SELÂM

BA..... SA FA..... VŪ..... BA.....

..... VE FA..... ME..... ST A.....

..... ME DE..... ST A..... H HI E..... YĪ A.....

A..... Ş KI BĪ..... BĪ..... ÇA..... N BĪ.....

..... N KĪ CA..... N CA..... N RA..... ÇŪ.....

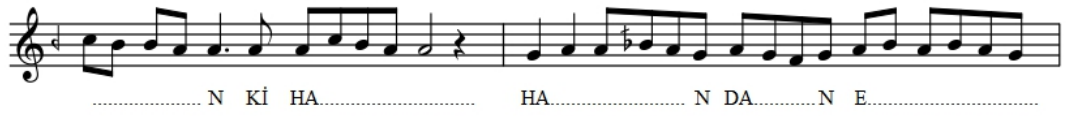
ÇŪ..... N KA DE..... H DE..... H PŪ R MĪ.....

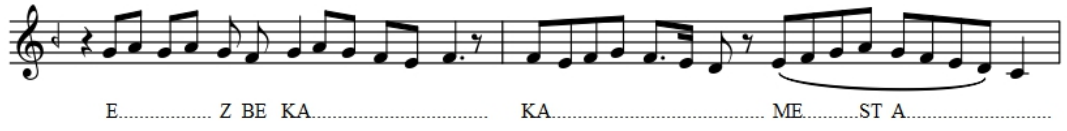
..... KŪ NE..... D A H HI EY RŪ.....

RŪ..... YĪ SA..... SA..... KI..... BĪ.....

..... N KÍ HA..... HA..... N DA..... N E.....

E..... Z BE KA..... KA..... ME..... ST A.....

SAZ TERENNÜM

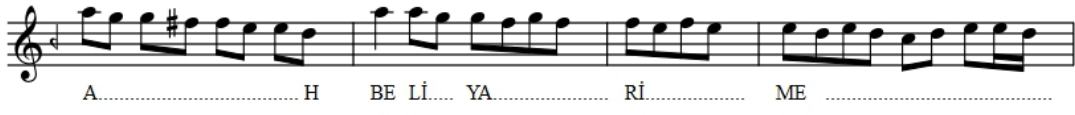
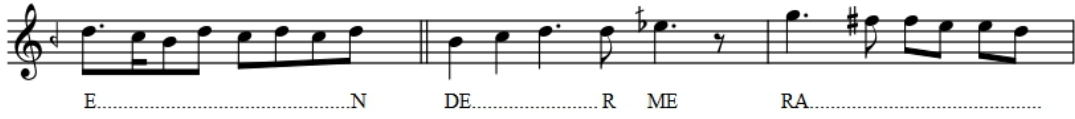
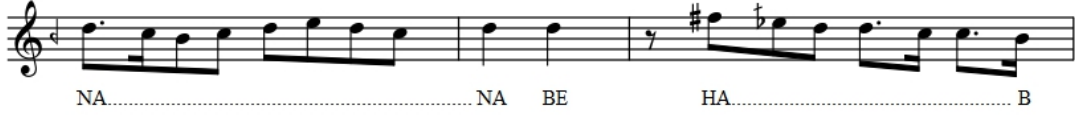

A..... ME DE..... ST

ÜÇÜNCÜ SELÂM

BE..... LÍ YA..... RÍ..... MEN..... SAZ..... PE R DE.....

.....HA..... YÍ..... CA..... N..... FE..... ZA.....

BE..... R..... DA..... DA ŞÍ..... TE..... N.....

BE LÍ..... YA..... RÍ..... ME..... N..... SAZ..... DE..... R HÍ.....

CA..... ZÜ..... RAS..... TÜ..... SE..... CA.....

HÜ..... NE..... VA.....

SAZ TERENNÜM

A..... H NE..... VA.....

EY KÍ HE ZA.....R A..... FE RÍN.....

BU.....NÍ CE..... SU... L TA NO LU..... R KU LU O LA...N

KÍ ŞÍ LE..... R CA..... NI..... M HUS RE VŪ HA KA... NO LU..... R

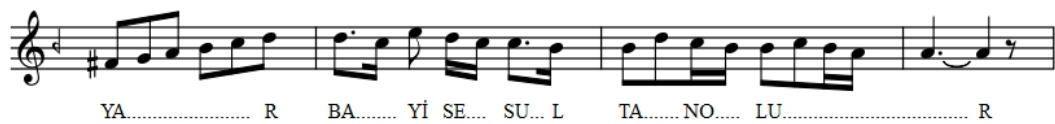
YA..... R HU...S RE VŪ... HA..... KA... NO... LU..... R

HER KÍ BU GŪ..... N VE..... LE DE.....

İ.....NA NU... BE...N YŪZ SŪ RE..... YOK SU LÍ SE....

SAZ TERENNÜM

RU.....H TŪ Yİ..... BER DE Rİ E.... S RA Rİ ME RA..... VAY _SAZ-

NUR TŪ Yİ.... SUR TŪ Yİ.... DEV LE Tİ MEN SUR TŪ Yİ MŪR Ğİ GE Hİ....

TU Rİ TŪ Yİ..... HUS TE BE Mİ... N KA.....Rİ ME RA YA R

YAR.... AH MŪR Ğİ GE Hİ..... TU Rİ TŪ Yİ..... HUS TE BE Mİ... N

KA Rİ ME RA..... YA.....R YAR AH RU..... YE T

ÇŪ GŪL ZA.....R LA.....LE.....T GŪ H..... R BAR CA..... Nİ.....

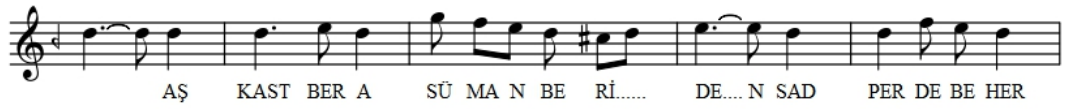
VŪ DİL DA..... R Dİ...L RA..... Nİ GE..... H DAR YA..... R

YA.....R YAR AH E.... Y YA..... Rİ MEH RU.....

SAZ TERENNÜM

DÖRDÜNCÜ SELÂM

Mİ..... ME..... N Zİ..... N DE..... ŞE VE..... M

A..... HI YEK CA..... N Çİ..... ŞE VE..... D

VE..... D SA..... D CA..... Nİ..... ME Nİ.....

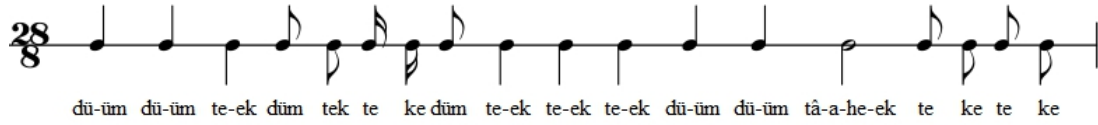
Ek J: Kavramlar Dizini

Aksak Semai: Türk müziğinde kullanılan on zamanlı usullerden birisidir. Klasik takımda ağır semai formundaki eserler bu usulle bestelenmişlerdir. Ayrıca saz semailerinin ilk üç hanesi bu usulde bestelenmek durumundadır. Mevlevi ayinlerinde üçüncü selamda bulunan ilk saz terennüm bu usulde bestelenir.

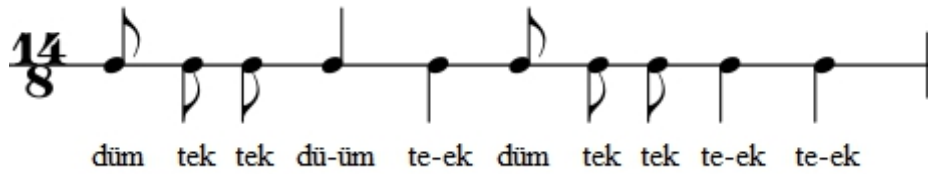

Avaze: Yüksek ses ve makam sınıflamasından biri (Doğrusöz, 2012).

Devrikebir: Türk müziğinde kullanılan yirmi sekiz zamanlı usullerden biridir. Peşrev, kar, beste gibi pek çok formda kullanılmıştır. Mevlevi ayinlerinde ayinden önce çalınan peşrevlerde ve üçüncü selamda görülmektedir.

Devrirevan: Türk müziğinde kullanılan dört zamanlı bir usuldür. Ayin devrirevan ya da Mevlevi devrirevan adıyla da anılmaktadır. Mevlevi ayinlerinin birinci selamında kullanılmaktadır.

Edvar: Daireler . Usullerin ve makamların dairelerle anlatıldığı teori kitabı.

Evfer: Türk müziğinde kullanılan dokuz zamanlı usullerdendir. Şarkı, türkü, oyun havası gibi çeşitli formlarda kullanılan evfer usulü Mevlevi ayinlerinde ikinci ve dördüncü selamda görülmektedir.

Murabba: Kelime anlamı dörtlü, dörtgendir. Edebiyatta dört mısradan oluşan ve kafiye düzeni A-A-B-A olan türdür. Müzikte ise dört mısradan oluşan bir güftenin birinci, ikinci ve dördüncü mısralarının aynı melodi ile üçüncü mısramın ayrı bir melodi ile bestelenmesi ve her mısradan sonra terennüm gelmesi ile ortaya çıkan formdur. Terennümler birbirleri ile aynı olabileceği gibi üçüncü mısradan sonra gelen terennüm farklı da olabilir. Mevlevi ayinlerinde selamları oluşturan bölümlerin besteleniş biçimleri arasında murabba biçimi bulunmaktadır.

Nakış: Kelime anlamı işli, süslüdür. Dört mısradan oluşan güftenin iki bölüm olarak bestelendiği müzik formudur. İlk iki mısradan sonra bir terennüm, üçüncü ve dördüncü mısralardan sonra bir terennüm daha gelen biçimde bestelenmişlerdir. Mevlevi ayinlerinde selamları oluşturan bölümlerin besteleniş biçimleri arasında nakış biçimi bulunmaktadır. Nakış formu biçimine örnek olarak: $A^{1m} + B^{2m} + T^1$.

A^{3m}

$+B^{4m} + T^1$ verebiliriz. Nakış biçimleri farklı örgülerden de oluşmaktadır.

Pastiş: Başka sanatçıların eserlerini taklit yoluyla meydana getirilen sanat eseri. Bir ekolün özelliklerine göre meydana getirilmiş eser.

Peşrev: Kelime anlamı önde giden olan peşrev Türk müziğindeki çalgısal türlerden biridir. Haneler ve teslimden oluşan peşrevler Mevlevi ayinlerinin başında ve sonunda icra edilir.

Serbest Biçim: Murabba, şarkı veya nakış biçimine uymayan beste biçimi.

Selam: Mevlevi ayinlerinin bölümlerine verilen isim.

Sema: Sem kökünden gelen sema, dinlemek, işitmek, kulak vermek, makam ve nağme ile okunan dini metinleri dinleme, dini musikinin tesiriyle coşup dönme anlamlarına gelmektedir.

Son yürük semai: Mevlevi ayininden sonra peşrev onun ardından da yürük semai usulünde çalgısal bir parça çalınır. Yürük semai usulündeki bu esere son yürük semai adı verilir.

Şarkı: Türk müziğinde sözlü türlerden birisidir. Genel hatları ile zemin, nakarat, meyan, nakarat örgüsünde bestelenir.

Şube: tam bağımsız diziler değildir. Kimisi özellik taşımayan bir dizi şeklinde görünürken, kimisi de iki sestem meydana gelmiştir (Bardakçı, 1986).

Tema: Sanat eserlerinde işlenen ana konu.

Terennüm: Türk müziğinde sözlü eserlerde bestenin güfte dışı sözlerle devam ettiği kısımdır. Sözlü terennümler lafzi ve ikâi olmak üzere ikiye ayrılır.

Saz terennüm: Mevlevî ayinlerinde ise güfte olmayan ama müziğin devam ettiği bölümlere saz terennüm adı verilmiştir.

Terkib: Birleştirme. Makam, avaze ve şube dışında kalan sınıflama; iki makam veya iki avazeyi veya iki şubeyi birbirine birleştirme (Doğrusöz, 2012).

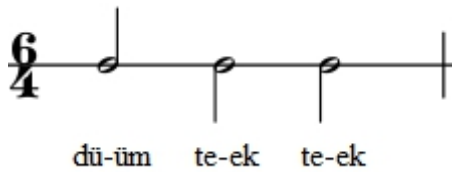
Usul: Zamanın kalıplaşmış şeklidir.

Varyasyon: Bir müzik temasının, motifinin ritim, müzik ya da armonik açılarından çeşitli değişikliklerle tekrarlanması.

Yürük Semai: Türk müziğinde bir form adı aynı zamanda altı zamanlı bir usuldür.

Zarb(Darb): İsmail Dede tarafından tertib edilmiş ve kullanılmış bir usuldür. Semai usulünün 3/2 lik mertebesi ile aynı olduğu eleştiri ile kullanılmayan bir usuldür. İsmail Dede'nin bestenigâr ayinin üçüncü selamı bu usulde bestelenmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Şirin KARADENİZ
Doğum Yeri ve Tarihi : Giresun, 1981
Adres : İstanbul
E-Posta : sirinlerr@yahoo.com
Lisans : İstanbul Teknik Üniversitesi
Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı
Kompozisyon Bölümü
Yüksek Lisans : İstanbul Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Müziği Programı
Doktora : İstanbul Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müzikoloji ve Müzik Teorisi Programı

Mesleki Deneyim ve Ödüller : 2002-2004 yılları arasında ŞÖSEM eğitim merkezinde piyano-solfej öğretmenliği, eğitim danışmanlığı ve çocuk klübü koordinatörü olarak çalışmıştır.

2005-2011 yılları arasında Bakırköy Musiki Konservatuvarı Vakfı Yarı Zamanlı Batı Müziği Bölümünde piyano-solfej eğitmenliğinin yanı sıra, 1998- 2006 yılları arasında İstanbul Kültür ve Sanat Vakfında uluslararası festival organizasyonlarında görev yapmıştır.

2005 yılında sözleşmeli öğretim görevlisi olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında göreve başlamış olup, 2010 yılından itibaren Araştırma Görevlisi olarak Kompozisyon Bölümü kadrosunda yer almaktadır. Konservatuvarda Makam Teorisi, Müzik Teorisi, Eser Analizi, Türk Müziği Formları, Avrupa Müziği Formları, Usul-Aruz İlişkisi derslerini vermektedir.

